

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KÜRESEL KENTLERİN YÖNETİMİ VE İSTANBUL İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN
Nazlı YÜCEL BATMAZ

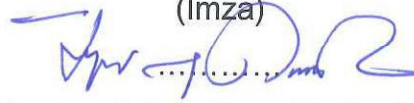
TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Eyüp Günay İSBİR

ANKARA-2010

ONAY

Nazlı YÜCEL BATMAZ'a ait olan "Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi" başlıklı bu çalışma, 26-11-2010 tarihinde yapılan savunma sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

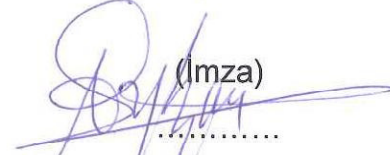
(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı) (Başkan)

Prof. Dr. Eyup G. İSBER

(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Prof. Dr. Burhan AYKTE

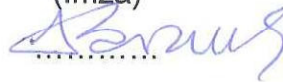
(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN

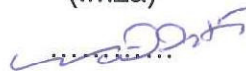
(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Prof. Dr. H. Mehmet KANCAK

(İmza)

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Doç. Dr. Nail ÖZTAŞ

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin, geniş bir yelpazede etki alanına sahip bir süreç olduğu kabul edilmektedir. Bu süreçten etkilenen alanlardan biri de kenttir. Küreselleşme kentleri de kendi değerler sistemi çerçevesinde dönüştürmekte, ortaya yeni bir kent formu çıkarmaktadır. Bu kent formunun literatürde adı, küresel kent olarak ifade edilmektedir. İstanbul da küreselleşmenin etkisiyle dönüşmekte ve küresel kentlerin özelliklerini barındırmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin tek küresel kenti olan İstanbul'un da diğer küresel kentler gibi kendine özgü bir yönetim yapısının olması bir ihtiyaç halini almıştır.

Küresel kent olarak değerlendirilebilen İstanbul için bir yönetim modeli ortaya koymayı amaçlayan bu tez, İstanbul sevgisinin bir ürünüdür. Birçok konu arasından seçim yapamayan öğrencisine İstanbul'u sevdiğini bilerek, tek bir cümleyle yol gösteren, bu konunun ortaya çıkmasını sağlayan, aynı zamanda yüksek lisans eğitimimden itibaren desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Eyyup Günay İSBİR'e; lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca akademik disiplini ve bilimsel çalışma yöntemiyle örnek olan hocam Prof. Dr. Burhan AYKAÇ'a, ayrıca hoşgörüsüyle her zaman yanımda olan hocam Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN'a, tezle ilgili sorularımı sabırla dinleyen ve cevap veren hocam Prof. Dr. Hikmet KAVRUK'a, tezime eleştirileri ile katkı sağlayan Doç. Dr. Nail ÖZTAŞ'a, her zaman yanımda olan ailem ve eşim Yavuz BATMAZ'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar.....	ix
ŞEKİLLER.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL KENT KAVRAMLARINA GENEL BAKIŞ ...	7
I. KÜRESELLEŞME	8
A. Tanımı	8
B. Küreselleşmenin Tarihsel Arka Planı	12
C. Küreselleşmenin Kapsam ve Niteliği	14
D. Küreselleşmenin Temel Dinamikleri	17
1. Teknolojik Gelişmeler ve Bilgi Teknolojileri.....	17
2. Uluslar arası Sistem ve Küreselleşme	18
3. Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Bütünleşme	19
E. Küreselleşmenin Boyutları	20
II. KENT.....	27
A. Tanımı	27
B. Tarihsel Süreç İçinde Kent.....	30
C. Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkisi	35
III. KÜRESEL KENT	38
A. Tanımı	38
B. Küresel Kent Kavramının Ortaya Çıkışı	41

C. Küresel Kentin Özellikleri.....	46
1. Ekonomik Özellikler	49
2. Sosyo- Kültürel Özellikler.....	52
3. Mekansal Özellikler.....	55
4. Yönetimsel ve Politik Özellikler.....	57
5. Çevresel Özellikler.....	58
D. Küresel Kent Sınıflandırmaları.....	59
E. Küresel Kente Yöneltilen Eleştiriler.....	65
İKİNCİ BÖLÜM.....	69
KÜRESEL KENTLERİN KENT YÖNETİMİ MODELLERİ	69
I. TOKYO.....	69
A. Tarihsel Süreçte Tokyo'nun Yönetimi	69
B. Yönetim Yapısı	72
1. Vali.....	73
2. Yönetim Komiteleri.....	75
a. Eğitim Komiteleri	75
b. Kamu Güvenliği Komiteleri	75
c. Seçim Komiteleri.....	76
3. Tokyo Anakent Meclisi.....	76
4. İdareler Arası İlişkiler	79
a. Vali - Meclis Arasındaki İlişkiler	79
b. Valilik/ Belediyeler Arasındaki İlişkiler.....	79
c. Merkezi Yönetim –Yerel Yönetim İlişkileri.....	80
C. Yetki - Görev Paylaşımı.....	81
D. Metropol Hizmetlerin Sunulması.....	82

E. Mali Yapı.....	93
F. Tokyo Anakent Yönetimi'nin Sorunları.....	94
II. Londra.....	96
A. Tarihsel Süreçte Londra'nın Yönetimi.....	97
B. Yönetim Yapısı	99
1. Londra Belediye Başkanı (Mayor)	99
2. Londra Belediye Meclisi	101
3. Belediye Başkanı / Meclis İlişkisi.....	104
C. Yetki - Görev Paylaşımı.....	104
D. Metropol Hizmetlerin Sunulması.....	105
1.Londra Kalkınma Ajansı(The London Development Agency-LDA)	106
2. Londra Toplu Taşımacılık İdaresi (Transport for London -TFL)	108
3. Metropolitan Polis İdaresi (Metropolitan Police Authority - MPA)..	109
4. Londra İtfaiye ve Acil Planlama İdaresi (The London Fire and Emergency Planning Authority - LFEPA).....	111
E. Mali Yapı.....	112
III. İSTANBUL'UN YÖNETİMİ VE KÜRESEL KENT PERSPEKTİFİNDE İSTANBUL.....	114
A. İstanbul'un Yönetimi	114
1. İstanbul'un Kent Yönetimi Tarihi	114
2. Günümüzde İstanbul'un Yönetimi.....	121
a. Yönetim Yapısı	121
b. Yetki- Görev Paylaşımı.....	125
c. Metropol Hizmetlerinin Sunumu.....	126
d. Mali Yapı	127
B. Küresel Kent Kriterleri Çerçevesinde İstanbul'un Değerlendirilmesi	129

1. Ekonomik Özellikleri	129
2. Sosyo-Kültürel Özellikleri	132
3. Mekânsal Özellikleri	134
4. Politik ve Yönetmel Özellikleri	137
5. Çevresel Özellikleri	138
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	139
İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE MODEL ÖNERİSİ.....	139
I. İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	139
A. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	139
B. Araştırmanın Yöntemi	139
1. Derinlemesine Görüşme Yöntemi	140
2. Evren ve Örneklem	141
3. Karşılaşılan Zorluklar	142
C. Araştırma İle Elde Edilen Bulgular	143
1. Mevcut Yapıya İlişkin Görüşler	143
2. Önerilen Modele İlişkin Görüşler	152
D. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	168
II. İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ	174
A. Modelin Genel Çerçevesi	174
1. Modelin Adı	175
2. Modelin Amacı	176
3. Modelin Önemi	176
4. Modelin Kapsam ve Sınırlılıkları	176
5. Modelin Varsayımları	177
6. Modelin Yöntemi	177

7. Modelin Temel İlkeleri.....	177
8. Modelin Temel Kavramları.....	178
B. Önerilen Model: İstanbul Metropolitan İdaresi	179
1. Örgütsel Yapı.....	179
a. Kaldırılan Yapılar	179
(1) İstanbul İl Özel İdaresi	179
(2) İETT, İSKİ	181
(3) AYKOME ve UKOME	182
b. Muhafaza Edilen Yapılar	182
(1) Büyükşehir Belediye Encümeni	182
(2) İlçe Belediyeleri.....	182
(3) Mahalle	183
(4) İstanbul Kalkınma Ajansı	183
c. Kurulan Yapılar.....	184
(1) İstanbul Metropolitan İdaresi.....	184
i. Başkan.....	185
ii. Meclis	186
iii. Meclis Başkanı	187
iv. Meclis Komisyonları	187
(2) Özel Amaçlı İdareler	188
i. Planlama İdaresi	189
ii. Altyapı İdaresi	191
iii. Ulaşım İdaresi.....	192
iv. Afet ve İtfaiye İdaresi.....	193
v. Zabıta İdaresi	194

vi. Çevre, Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresi	195
(3) Özel Amaçlı İdarelerin Yapısı	196
i. Genel Kurul	197
ii. Yönetim Kurulu	197
iii. Denetçiler	197
iv. Genel Müdür ve Yardımcıları	198
v. Teşkilat ve Personel	198
vi. Bütçe	199
(4) Koordinasyon ve Danışma Kurulları	199
i. Danışma Kurulu	199
ii. Kent Koordinasyon Üst Kurulu	201
2. Hizmet Paylaşımı ve Kriterleri	203
a. Klasik Kent Hizmetlerinin Paylaşımı	203
b. Metropol Düzeyde Teknik Nitelikli Hizmetlerin Örgütlenmesi	203
c. Metropol Düzeyde Koordinasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi	204
3. Mali Yapı	204
SONUÇ	206
KAYNAKÇA	213
EKLER	248
ÖZET	251
ABSTRACT	252

KISALTMALAR

AYKOME	: Alt Yapı Koordinasyon Merkezi
BBK	: Büyükşehir Belediye Kanunu
GLA	: Greater London Authority (Büyük Londra İdaresi)
İETT	:İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İMİ	: İstanbul Metropolitan İdaresi
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
LDA	: The London Development Agency(Londra Kalkınma Ajansı)
LFEPA	: London Fire and Emergency Planning Authority(Londra İtfaiye ve Acil Planlama İdaresi)
MAD	: Madde
MPA	: Metropolitan Police Authority(Metropolitan Polis İdaresi)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAY	: Tokyo Anakent Yönetimi
TFL	: Transport for London (Londra Toplu Taşımacılık İdaresi)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UKOME	: Ulaşım Koordinasyon Merkezi

TABLÖLER

Tablo I- Douglass'ın Küresel Kentin Oluşum Süreci	44
Tablo II- Küresel Kentin Özellikleri	47
Tablo III- Friedmann'ın Küresel Kent Hiyerarşisi	61
Tablo IV- V- Taylor'ın Küresel Kent Hiyerarşisi	63
Tablo VI- Tokyo Anakent Yönetimi'nin Örgüt Yapısı	83

ŞEKİLLER

Şekil 1: İstanbul Metropolitan İdaresi Organizasyon Şeması

184

GİRİŞ

Küreselleşme hayatımızın her alanını etkileyen, kamusal ve akademik söylemlerde yer bulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda küreselleşmenin, aslında kaçınılmaz bir sürecin tezahüründen başka bir şey olmadığı söylenebilir. Bu etkileşim sürecinin literatürde, insanlık tarihiyle başladığı ifade edilse de küreselleşmenin etkisini göstermesi ve kavramın içinin doldurulması teknolojideki ilerlemeler ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla olmuştur. İlk olarak kavramın “ekonomi” temelli bir kurgusu olsa da ekonomik yapıda meydana getirdiği değişiklikler, sonrasında her alana nüfuz etmiş, hukuktan, adalete, devlet sisteminden yerel yönetimlere, iletişimden insan ilişkilerine, giyim tarzından yaşam stiline kadar geniş bir yelpazede etki alanına sahip olmuştur. Küreselleşmenin, etki alanlarında hem olumlu hem de olumsuz izdüşümleri olmakta, dolayısıyla tanımlanmasına değişik bakış açılarına göre farklı değerler yüklenmekte, yapılan tanımlamalar, tanımlı yapanların ideolojik yaklaşımlarına dayanmaktadır. Bu çerçevede küreselleşme; farklı toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması, ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonucunu doğuran kaçınılmaz bir süreç olarak da tanımlanabildiği gibi kapitalizmin maskeli hali olarak da ifade edilebilmektedir. Küreselleşmeye karşı olan bu tutum farklılığı, kavrama karşı eleştirel bir tavır sergileyenleri ve kavramı savunanları ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşmeye eleştirel yaklaşanlar yaşanan süreci inkar etmemekle birlikte küreselleşmeyi, kapitalizmin yeni bir aşaması olarak değerlendirmekte, sermayenin adaletsiz dağılımına vurgu yapmakta, küreselleşmeyi güçlü ülkelerin güçsüz ülkeleri sömürdüğü bir süreç olarak değerlendirmektedirler. Küreselleşmenin olumlu olduğunu ifade eden ve savunanlar ise küreselleşmeyi; türdeşleştirici, evrenselleştirici ve refah sağlayıcı bir süreç olarak tanımlamakta, küreselleşmenin bugün için ekonomik

ve sosyal alanda yaşansa da zamanla demokrasi alanında da yaşanacağını belirtmektedirler. Savunucular, çağdaş toplumların dünya ölçeğinde karşılıklı bağımlılıklarının bulunduğunu, kalkınma mücadelelerinde başarıya ulaşmalarının ancak bir süreç olarak gelişen küreselleşmeye eklenmeleriyle mümkün olabileceğini, küreselleşmenin nihai amacının devletin kademeli olarak ortadan kalkmasının ya da eski önemini yitirmesinin sağlanması olduğunu savunmaktadırlar. Hem eleştirenlerin hem de savunanların ortak noktası küreselleşmenin geniş bir etki alanına sahip önüne geçilemez bir süreç olduğudur.

Küreselleşme sürecinden etkilenen alanlardan biri de “kent”tir. Tarih boyunca uygarlıkların beşiği olarak ifade edilen, havasının insanı özgür kıldığı vurgulanan, üretimin tüketildiği alan olarak tanımlanan kent artık küreselleşme sürecinde küresel dünyayla eklemlenme noktası olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme kendi varlığını sürdürebilmek, yarattığı yeni mekan ve toplum ilişkisini uygulayabilmek için mekanı dönüştürmekte, kendine göre bir kent tasavvuru yapmaktadır. Bu süreçte kentlerin dünya haritasındaki konumlarını belirleyen ilişkiler değişmiş, üretimin dünya ölçeğinde yeniden üretildiği bu süreçte farklılıkların tüketilmesi bazı mekanların önemini arttırırken, bazı mekanların da önemini azaltmıştır. Süreçle beraber kentler arasındaki rekabet artarken, yüklendiği yeni ekonomik, politik, kültürel rollerden dolayı kent içi mekan yapısında önemli değişiklikler olmuş, böylece kentler coğrafi sınırlarla bağlı olmayan uluslar arası üretim, ticaret ve finansman etkinliklerinin mekansal örgütlenmesinin birer parçası durumuna gelmişlerdir.

Yapısı ve niteliği değişen kentler, artık küreselleşmenin kendi değerler sistemini kurduğu alanlar olarak nitelenmeye başlanmıştır. İşte bu süreçte ortaya çıkan ve sermayenin kontrol noktaları olan küresel kentler, küreselleşmenin ideal kent formunun bir yansımasıdır. Küresel kent kavramı da küreselleşmeye paralel olarak ekonomi temelli bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda küresel kentler; dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları, uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve kümелendiği alanlar, uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevlerinin odak noktaları olarak

tanımlanmaktadır. Küresel kentlerde küreselleşmenin etkisi açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Küresel kentlerde, sermayenin yoğunlaşması, uluslar arası firmaların ve ticaret merkezlerinin sayısının artması nedeniyle istihdam olanağı yükselmesine rağmen, artan istihdam, nitelikli iş gücüyle doldurulmakta, niteliksiz işçiler ve nitelikli profesyoneller arasında artan sınıfsal kutuplaşma mekanlara da yansımaktadır. Emek yapısındaki ikili yapı ayrışan mekanlardan dolayı sosyal yapıyı da etkilemekte mekansal ve sosyal ayrışmalar paralel gitmektedir. Bir tarafta çok lüks konutlar, siteler yükselirken diğer tarafta sağlıksız, standartları düşük konutlar, gettolar giderek artmaktadır. Bu kutuplaşma beraberinde suç ve şiddet oranlarını arttırmakta suç ve şiddet günlük hayatın normal görüntüleri haline gelmektedir. Bu çerçevede küresel kentler küreselleşmenin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin görüldüğü birer laboratuvar olarak değerlendirilebilmektedir. Küresel kentlere yönelik yapılan ilk çalışmalarda küresel kentin dünya ekonomisiyle eklenmesine, sermayeyi kontrol edebilmesine, finans, ticaret merkezi olmasına vurgu yapılmıştır, ekononik yönü ön plana çıkarılmıştır. Küresel kentler üzerine çalışan John Rennie Short ise önemli olanın kentin bir şekilde dünya ekonomisiyle bağlanması olduğu, bu ilişkiyi mutlaka ticaret, finans vb. yoluyla değil de turizmini, tarihini, kültürünü vb. özelliklerini ön plana çıkararak kurabileceklerini ifade etmiş, böylece her kentin değişken yapısı itibariyle (bu özellikleri ağır basan) küresel kent olabileceğini ifade ederek küresel kent kavramından ziyade, küreselleşen kent kavramının kullanılmasını tercih etmiştir.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, John Rennie Short'un "küreselleşen kentler" düşüncesi üzerine kurgulanmıştır. Bu düşünce çerçevesinde İstanbul, sahip olduğu, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle, uluslar arası banka ve firmaların merkezlerinin/şubelerinin, plazaların, rezidansların, ticaret merkezlerinin yoğunlaştığı alan olması nedeniyle, ulaşım ağında bulunmasıyla, bulunduğu ülkedeki diğer kentlerden her alanda önde olmasıyla, bir küresel(leşen) kent olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, küreselleşme sürecinde etkilenen alanlardan biri olan kentin, değişen anlamı ve niteliği açıklanarak, küreselleşme süreci sonucu

ortaya çıkan küresel kent kavramı üzerinde durulacaktır. Daha sonra küresel kent olarak kabul edilen Londra ve Tokyo'nun* yönetim yapısı incelenerek, küresel kent olarak kabul edilen İstanbul'un yönetim yapısı anlatılacaktır. Çalışmanın amacı diğer küresel kentlerde olduğu gibi İstanbul'un da, etkili ve verimli bir kent yönetimine sahip olabilmesi amacıyla İstanbul'a özgü yönetim modeli ortaya koyabilmektir.

Çalışmanın temel varsayımı küreselleşmenin her alanı etkileyen bir süreç olduğu, etkilenen alanlardan birisinin de kent olduğu, bu süreçte kentin yapısının değiştiği ve yeni bir form kazandığıdır. Bu çerçevede çalışmanın temel varsayımları;

- Küreselleşme her alanı etkileyen bir süreçtir ve bu süreçte etkilenen alanlardan biri de kenttir.
- Küreselleşme kendi değerler sistemini uygulamak için yeni kent yapısı ortaya çıkarmıştır. Bu yeni yapı küresel kent kavramında kendini bulur.
- Küresel kent olarak kabul edilen Londra ve Tokyo'nun etkili ve verimli kent yönetimini sağlamak üzere kendine özgü bir yönetim modeli vardır.
- İstanbul'da küresel kent olarak kabul edilmektedir.
- Küresel kent olarak kabul edilen İstanbul'un da etkili ve verimli yönetimi sağlaması için 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun çizdiği model dışında, kendine özgü bir yönetim modeline sahip olmasının bir ihtiyaç haline geldiği ifade edilmektedir.

Çalışmanın teorik çerçevesi, konuyla ilgili yerli ve yabancı makaleler, kitaplar, raporlar ve internet sitelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Uygulama kısmı ise nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine mülakat

* 2010 Küresel kent indeksinde 65 küresel kent bulunmaktadır. Bu sıralamada New York, Londra, Tokyo ve Paris ilk dört sırada yer alan küresel kentlerdir. Bu küresel kentlerin anakent yönetim modelleri, diğer küresel kentlerde de örnek alınan ve uygulanan yönetim modelleridir. Dolayısıyla bu çalışmada, Londra ve Tokyo kentlerinin, kent yönetim yapılarının incelenme sebebi; merkeziyetçi bir yapıya sahip olan ülkelerde bulunmaları, iki kademeli bir anakent yönetim modelini uygulamaları ve kendilerine özgü bir kent yönetimi yasalarına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. (Küresel kent indeksi için bkz:www.foreignpolicy.com/mode/373401. Erişim:21.08.2010)

tekniki kullanılarak hazırlanmıştır. Bu çerçevede ilk önce görüşmecilere uygulanacak standart açık uçlu sorular hazırlanmış, daha sonra ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek analizleri yapılmıştır.

Küreselleşmenin kentler üzerindeki etkisi sonucu ortaya çıkan küresel kentleri açıklamaya ve küresel kent olarak kabul edilen İstanbul'a özgü bir yönetim modeli önermeye çalıştığımız çalışma, toplam dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilk başta etkileyen unsur olarak küreselleşme kavramı üzerinde durulmaktadır. İlk önce küreselleşme kavramıyla ilgili farklı tanımlar ifade edildikten sonra, kavramın tarihsel süreçteki seyri, kapsam ve niteliği açıklanarak küreselleşmenin temel dinamikleri ve boyutları üzerinde durulacaktır. Daha sonra etkilenen alan olarak kent kavramı ele alınacaktır. Bu amaçla ilk önce kent üzerine yapılan tanımlar açıklanacak, kentin zaman içerisinde değişen anlamı üzerinde durularak, küreselleşme sürecinde kentin konumu ifade edilmeye çalışılacaktır. En son aşamada küreselleşmenin kente etkisi sonucu ortaya çıkan küresel kent kavramı ele alınacaktır. Küresel kent kavramı üzerine yapılan betimlemelerden sonra, küresel kentin ortaya çıkışı, küresel kentin özellikleri belirtilerek, küresel kent sınıflandırmaları ve küresel kente yöneltilen eleştiriler açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde küresel kent olarak kabul edilen Tokyo ve Londra'nın kent yönetim yapıları incelenecektir. Bu inceleme beş kategori altında yapılmaktadır. İlk kategoriyi "tarihsel süreçte şehirlerin yönetimi" oluşturmaktadır. Bu kategoride; tarihsel süreçte şehirlerin yönetimlerinin geçirdiği aşamalar ve mevcut yönetim yapılarına nasıl ulaştıkları açıklanarak, mevcut yönetim yapılarını oluşturan yasal çerçeve ifade edilecektir. İkinci kategoriyi "yönetim yapıları" oluşturmaktadır. Bu bölümde şehirlerin yönetimlerinin yürütme ve karar makamları, bunlara bağlı organlar, bu makamların görevleri, aralarındaki ilişkiler incelenecektir. Üçüncü kategoriyi "yetki-görev paylaşımı" oluşturmaktadır. Bu kısımda anakent yönetimi ve altındaki birimler arasındaki yetki ve görev paylaşımının nasıl olduğu, hangi işlerin hangi birimler tarafından yapılacağı üzerinde durulacaktır. Dördüncü

kategori “metropol hizmetlerin sunulması”dır. Bu kısımda anakent alanında sunulacak hizmetleri sunacak olan birimler detaylı şekilde incelenecektir. Beşinci ve son kategori olan “mali yapı” kısmında ise şehirlerin yönetimlerinin sahip olduğu gelir ve gider kalemleri, kısacası şehirlerin bütçeleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; İstanbul’un yönetim tarihi üzerinde durulacak, günümüzde İstanbul yönetiminin mevcut durumu ifade edildikten sonra İstanbul’un, küresel kentin özelliklerini taşıyıp taşımadığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü ve uygulama bölümü, iki başlık altında incelenecektir. İstanbul’un mevcut yönetim yapısı ve İstanbul’la ilgili oluşturulan modele ilişkin soruların nitel veri toplama tekniği ile analiz edildiği kısım ilk başlığı oluşturmaktadır. Bu kısımda hem mevcut yapıdaki eksiklikleri tespit edebilmek hem de önereceğimiz modeli test edip, modeli sonuçlar çerçevesinde düzenlemek amacıyla sorular hazırlanarak uygulayıcılara yöneltilmiş ve bu görüşme sonuçları analiz edilmiştir. İkinci başlıkta ise İstanbul için yukarıda ifade edilen analiz sonuçları da göz önüne alınarak bir model önerilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla ilk önce modelin genel çerçevesi üzerinde durulacaktır. Daha sonra ise, 2. bölümde şehirleri incelediğimiz kategoriler altında model oluşturulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL KENT KAVRAMLARINA GENEL BAKIŞ

1980’li yıllardan itibaren kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve teknolojiideki gelişmeler sayesinde, etkisini artırdığı ifade edilen küreselleşme süreciyle ilgili tartışmaların başlamasının üzerinden yaklaşık 30 yıl geçmiştir. Küreselleşme tartışmaları, bu zaman içerisinde iyice artmış küreselleşme yanlısı ve küreselleşme karşıtı olanlar saflarını iyice belirlemişlerdir. Benimsenilen ideolojik perspektife göre, yapılan tanımlar değişmiş, bazı akademisyenler küreselleşmeyi; emperyalizm, güçlünün güçsüzü ezmesi vb. olarak ifade etmiş, bazı akademisyenler de küreselleşmeyi olumlayarak bu sayede teknoloji, yapı, politika transferiyle gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine katkı sağlayan bir süreç olarak savunmuştur. Her ne kadar farklı açılardan tanımlar olsa da küresel bir süreç olduğu ve çok geniş yelpazede etkileme alanı olduğu kabul edilmiştir.

Küreselleşmenin etkilediği, yapısını değiştirdiği alanlardan birisi de kenttir. Küreselleşme süreciyle birlikte kentler etkileşimin arttığı, küresel dünyayla eklemlenen ya da eklemlenmesi için ülkeleri tarafından desteklenen rekabet merkezleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda bu bölümde küreselleşme kavramı, küreselleşmenin boyutları ve dinamikleri anlatılarak küreselleşmenin kentler üzerindeki etkisi ifade edilmeye çalışılacaktır. Daha sonra uygarlığın beşiği olarak kabul edilen “kentin” tarihsel geçmişi açıklanarak küreselleşme karşısında kentin durumu anlatılacak ve kent-küreselleşme etkileşimi sonucu ortaya çıkan “küresel kent” kavramı üzerinde durulacaktır.

I. KÜRESELLEŞME

A. Tanımı

İnsanoğlu zaman içerisinde değişerek ve değiştirerek farklı toplum aşamaları geçirmiş, en sonunda günümüz toplum yapısına ulaşmıştır. Sanayi sonrası (bilgi toplumu, ağ toplumu olarak da adlandırılmaktadır) toplum olarak adlandırılan bu toplum yapısının üzerinde henüz bir kavram ve tanım birliğine ulaşamamıştır (Tutar, 2000:13). Aslında üzerinde ortak bir kanıya varılamamış olması çok da yadırganacak bir durum değildir. Çünkü diğer toplum yapılarında yapıyı bu kadar hızlı etkileyecek ve değiştirecek dinamikler bulunmamakta ve etkileşme bu denli hızlı olmamaktaydı.

Ulaşılan toplum yapısında tartışma konusu haline gelen oldukça popüler bir kavram da küreselleşmedir (Thompson, 2007:59; Keyder, 2008). Küreselleşme kavramının popülerliğine ve bu konudaki literatürün genişliğine rağmen kavramın net bir tanımı yoktur (Modelska, Devezas ve Thompson, 2007:2). Kesin bir tanımlanışının olmaması kavramının tanımlanmasında birbirinden oldukça farklı kullanımları ortaya çıkarmıştır (Antunes, 2007: 246).

Küreselleşme, genellikle yanlış kullanılan, nadiren açıklığa kavuşturulan ve politik olarak çok etkili kavramlarından aynı zamanda tüm alanları işgal etmiş, günümüz dünyasının en yayılmacı, güçlü tasarımlarından biri olarak tanımlanmaktadır (Short vd, 2000:317). Aslında hem akademik ve kamusal söylemin dünyasında, hem de toplumsal yaşamın dünyasında küreselleşmeyle beraber aktörlerin, stratejilerin ve fikirlerin hızla değiştiğine şahit olmamız, bu tanımlamayı desteklemekte ve küreselleşmenin gücünü ortaya koymaktadır.

Küreselleşme kavramına, değişik bakış açılarına göre bir takım farklı değerler yüklenmektedir. Yapılan tanımlamalar, ya tanımı yapanların ideolojik yaklaşımlarına; ya da süreci oluşturan unsurlardan herhangi birinin ön plana çıkarılmasına dayanmaktadır.

Küreselleşmeyi ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak, dünya geneline yayılması olarak değerlendiren bakış açısına göre küreselleşme; farklı toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması, ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonucunu doğuran kaçınılmaz bir süreçtir (Erbay, 1998:70).

Diğer bir yaklaşıma göre ise küreselleşme, “soğuk savaş döneminden sonra batının zaferini yeni bir açılımla dünya geneline yayması olarak nitelendirilmektedir (Dasgupta, 2009:1). Bu bağlamda, yaşanan süreç, dağılma, sömürgeleşme ve demokratikleşme sürecinde daha geriye savrulma anlamına gelmektedir (Güler, 1997:75).

Bu süreçte uluslar arası sermayenin egemenliği kayıtsız şartsız hale gelmekte ve dünya ölçeğinde tekelleşmektedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre küreselleşme, kapitalizmin maskeli hali ya da emperyalizmin yeni yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta küreselleşme, bu yüzyılın başında terminolojiye girmiş olan emperyalizmin kendisidir. Emperyalizm denen olguya saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik yaratma çabasıdır (Boratav, 1995: 21). Bu yönüyle küreselleşmeyi eşit güçler arasında etkileşimi, eşit olmayan güçler arasında sömürüyü ortaya çıkaran bir süreç olarak da değerlendirebiliriz.

Küreselleşme kavramı, bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini, buna bağlı olarak tek bir global kültürün ortaya çıkmasını; bazen de toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama sürecini ifade için kullanılabilmektedir (King, 1995: 221). Gerçekte bu iki nitelik de, globalleşen kültürel yapılar ile farklılıkları, yerelliği ve tikelliği yaşama geçiren kültürel pratiklerin eş zamanlılığı, beraberliği ve birbirlerini tamamlayıcılığı, küreselleşme sürecinin tam da kendisidir (Keyman ve Sarıbay,1998:10).

Küreselleşme yazınının önemli teorisyenleri küreselleşmeyi, geç modern dönem koşullarının yaşandığı, uzak yerlerin birbirleri ile ilişkilendirildiği, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği

dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması (Kiely, 2009:117-118; Giddens, 1994:62), farklı kültürlerin aynışma süreci (Robertson, 1992:27-31), sosyal, ekonomik ve kültürel düzenlemeler içinde mekanın (coğrafyanın etkisinin) giderek azaldığı ve bireylerin bunun farkına varma düzeylerinin arttığı bir süreç (Short ve Kim,1999:3; Aslanoğlu, 1996:116-117), parolaya dönüşen moda bir deyim, sihirli bir sözcük, geçmiş ve gelecek tüm gizlerin kapılarını açacak bir anahtar şeklinde tanımlanmışlardır (Bauman, 1999:7).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda da küreselleşme ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal boyutları ön plana çıkarılarak tanımlanmıştır. Bu tanımlara göre küreselleşme; ekonomik sosyal ve kültürel alanda artarak homojenleşen bir dünyayı ve eğer fizik güçle dayatılmıyorsa bu homojenleşmeyle aynı anda var olan, farklılığın onaylanıp sürdürülmesine yönelik diyalektik tepkiyi içeren, birçok etkinin yan yana yer aldığı, iç içe geçtiği oldukça karmaşık bir süreç (Türkbağ, 2002:229), iletişim ve insani etkileşimin dünya ölçeğinde hızla yayılmasıyla birlikte uluslararasıdaki coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması sonucunda insani gündem ve ilgilerin aynışması süreci (Erdoğan,1999), genişleyen uluslar arası ticaret, sınırları aşan finansal kaynak aktarımı, artan dış yardımlar, büyüyen çok uluslu işletmeler ve ortak girişimler (Akın,1998:3), dünyanın yaşadığı, tarım ve endüstri devrimlerinden sonra ortaya çıkan, üçüncü büyük devrimin, açıkça iletişim ve bilişim devriminin görüntülerinden birisi (Kongar, 2002:23), homojenleşme kadar heterojenleşmenin, evrenselleşme kadar yerelleşmenin, modernleşme kadar gelenekselleşmenin, benlik kadar farklılığın da gündeme geldiği, bu oluşumların karşıtlığının değil, aksine eş-zamanlılığının ve birbirleriyle çelişkili beraberliğinin yaşandığı bir süreçtir (Keyman, 2002: 36; Keyman, 2000:228-229).

Küreselleşme tüm boyutlarıyla tanımlanabilen ve bu tanımlamalarda farklı boyutları ön plana çıkarılan bir kavramdır (Giddens, 2008:84). Küreselleşmeyle ilgili tanımların çoğunda, onun ekonomik boyutunun öne çıkmakta olduğunu; ancak farklı boyutlarını da ortaya koyan tanımlamaların olduğunu görmekteyiz. Akademik ve günlük kullanımlarda genellikle küreselleşme (Keyman, 1998:37), farklı ülkelerin ve bu ülkelerde yaşayan

insanların birbirine bağımlılığının ve ilişkilerinin artması (Modelski, Devezas ve Thompson, 2007:2) olarak ifade edildiğinde uluslar arası ilişkiler kavramıyla, ülkeler arasında mal, hizmet, para ve kaynak transferinin hiçbir düzenleyici kurala ve engele takılmadan gerçekleşmesi olarak tanımlandığında liberalleşme kavramıyla (Arıboğan, 1997:258), insanın ve farklı kültürlerin dünyanın yaşanabilir her noktasına dağılabilmesi olarak algılandığında evrenselcilik kavramıyla, koloniyalizm sonrası emperyalizme, kültürel homojenizasyona ve bir başka ifade ile dünyanın daha çok Amerikanlaşmasına atıf yapan bir kavram olarak tanımlandığında batıcılık kavramıyla (Mittelman, 2000:18; Manfred, 2009:65) özdeşleştirilen bir kavramdır.

Tüm bu ifade edilenler çerçevesinde küreselleşmenin, esasında sadece ekonomik bir olgu değil, kültürel, siyasal, sosyal, hukuki ve uluslar arası boyutları olan (Short ve Kim, 1999:3), yerel kültürlerin ve sosyal bağların önemini yitirdiği, ulus devletlerin belirleyiciliğinin azaldığı ve ulus devletlerin niteliklerinin değiştiği (Erdem, 2008:77), gruplar ve kişiler arasındaki her türlü ilişkinin kolaylaşıp yaygınlaştığı (Harvey, 1999)*, üretim ve bölüşümün yeni bir dönüşüm içine girdiği, gerek toplumlar arasında gerekse aynı toplum içindeki kutuplaşmaların çok olduğu, sınırların (Modelski, 2007:11) (sermaye dolaşımı açısından) ve geleneksel faktörlerin öneminin azaldığı, farklı bireyselciliğin geçerli olduğu, geleneksel sosyal kurumların fonksiyonlarını yitirdikleri, dayanışmanın azaldığı, yabancılaşmanın arttığı, kültürel ekonomik rekabetin belirleyici olduğu kısacası her alanı kapsayan ve bu alanlarda etkili sonuçların doğmasına yol açan (Aykaç, 2002:15; Mittelman, 2000:26) bir süreç olduğunu söyleyebiliriz.

* İletişim ve bilişim teknolojisindeki olağanüstü gelişmeler, zaman ve mekan ayrımını ortadan kaldırmış, elektronik para, elektronik haberleşme gibi olgular ekonomik, toplumsal ve kültürel yönden, “zaman-mekan sıkışmasına neden olmuştur. Zaman ve mekan algılamasındaki değişim, diğer kavramlarda da içerik genişlemesine yol açmıştır. (Zaman – Mekan sıkışması kavramı ilk defa David Harvey tarafından küresel- yerel bağların giderek arttığını vurgulamak için geliştirilmiştir.) David Harvey, **Postmodernliğin Durumu**, İstanbul, Metis Yayınları, 1999

B. Küreselleşmenin Tarihsel Arka Planı

Küreselleşme, İngilizce "globalization" ve Fransızca "mondialisation" kelimelerine karşılık gelen bir Türkçe kelimedir (Giddens, 2000:20). Küreselleşme kelimesinin kökü olan "globe" kelimesi birkaç asırdan beri kullanılmakta olan, genel olarak gezegen ve dünyanın yuvarlaklığına atıf yapan bir kavramdır. Küreselleşme bir terim olarak yeni bir paradigmadır; ancak, bu paradigma, tarihsel bir kırılma noktasına işaret etmez. Bu nedenle küreselleşmenin başlangıcı olarak görülebilecek birçok eski tarihsel olay yeni paradigma çerçevesinde anlamlandırılmaktadır.

Robertson, küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını, ortaçağın sonlarına kadar uzandığını ifade etmektedir. Ona göre küreselleşme, 1492 yılında coğrafi keşiflerin başlaması, Aristocu dünya merkezli evren modelinden Kopernikçi güneş merkezli evren modeline geçilmesi, dünyanın ilk haritalarının oluşturulması ve dünyaya ilişkin ilk genellemelerin yapılması ile başlamıştır (Robertson,1992:78).

Küreselleşmenin başlangıcı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu çerçevede küreselleşmenin başlangıcı konusundaki görüşler üç kategoride incelenebilir (Mittelman, 2000:18-19; Cangir, 2001:202):

Birincisi, Antik Roma ve Çin gibi tarihin erken dönemlerinde etrafındaki geniş alanlara hükmetmiş olan eski uygarlıklar ve imparatorlukları küreselleşmenin ilk örnekleri kabul edenler vardır (Modelska, 2007:14). Küreselleşmeyi bunun da ötesinde neredeyse insanlık tarihiyle beraber başlatanlar* da vardır (Pirages, 2007:227). Buna göre insanlar fetih, ticaret, göç gibi olaylar nedeniyle birbirleriyle ilişki kurmak zorunda olduklarından beri küreselleşme söz konusudur. Ancak, bu görüş küreselleşmeyi insanlar arasındaki ilişkiye indirgediği için kavramın esas önemi gözden kaçmaktadır.

* Short günümüzde küreselleşme sürecinin değil yeniden küreselleşmenin yaşandığını ifade etmektedir. Bundan 500 yıl önce colombusun karayipleri keşfetmesiyle değişimin başladığını söylemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Rennie John Short, **Global Metropolitan: Globalizing cities in a capitalist world**, London, Routledge, 2004, s. 3; Robert J. Holton, **Making Globalization**, Palgrave Macmillan Press, New York, 2005, s.27

İkinci olarak, 15. yüzyıldan itibaren tarıma dayalı kendi içine kapalı sosyo-ekonomik yapı olan feodalitenin yıkılması ve burjuva sınıfının ortaya çıkması, özellikle sömürgecilik ilişkileri vasıtasıyla ülkeler ve insanlar arasındaki etkileşimi artırmıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde İspanya, Portekiz, Fransa, İngiltere ve Hollanda malların, insanların, fikirlerin serbestçe dolaştığı dünya çapında imparatorluklar yarattılar. Bu görüş küreselleşmeyi kapitalizmin gelişimine koşut bir süreç olarak değerlendirmektedir.

Son olarak, küreselleşmenin, son yirmi-otuz yıla ait bir olgu olduğu ileri sürülmektedir. Bunun gerekçesi ise, küreselleşmenin son yirmi-otuz yılda insanların zaman ve mekana ilişkin algısını köklü bir dönüşüme uğratmasıdır.

Küreselleşme, çok boyutlu bir kavramdır ve insanların ilgi alanına ekonomik, siyasal ve kültürel yönleriyle girmektedir. Küresel kavramı ilk kez, Marshall McLuhan'ın, "Komünikasyonda Patlamalar(1960)" adlı kitabında, bu yeni süreç için "global köy" terimini kullanmasıyla literatüre girmiştir (Amin ve Graham, 2004:412; Khonder,1997:65; Short, 2004:4). Küreselleşme kavramı, 70'li yılların başlangıcında çevresel olguların giderek daha da artan (sınırı aşan) tehdidini adlandırmak amacıyla kullanılmıştır (Avrupa- Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, 2003:5). Aynı yıllar kavramın politik ve siyasi boyutu uluslar arası siyasi literatüre girmiş ve bu yıllardan sonra "dünya sistemi"nin sadece devletlerden ve devletlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla oluşturdukları kurumlardan ibaret olmaması düşüncesi, içlerinde devletleri, uluslar arası kuruluşları ve şirketleri de içeren global bir yapı ortaya çıkarmıştır. Kavram, 1980'lere doğru Harvard, Standford, Columbia gibi prestijli Amerikan işletme okullarında kullanılmaya başlanmış ve bu çevrelerden çıkmış bazı ekonomistler tarafından güncelleştirilmiştir. Aynı yıllarda uluslar arası ekonomik kuruluşların yayınlarında ve raporlarında kullanılmaya başlanmıştır (Timur,1996:8).

Kavramın kendisi eski olmakla birlikte, ancak 1990'lı yıllarda uluslar arası ekonomik, politik, sosyal ve siyasal süreçleri tanımlamak maksadıyla akademik dile girmiştir (Keyman, 2008:1). Özellikle Ronald Robertson'un Küreselleşme kitabı, terime kavramsal bir içerik kazandırmış ve 1990'lı yıllarda kavram, gittikçe yaygın bir biçimde toplumsal değişim kuramlarını

açıklamada anahtar bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tutar, 2000:22). Kavram bugün, artık geniş sosyal sonuçlar yaratan ekonomik değişimlerle, dünya çapında ürün, sermaye ve hizmet pazarlarının doğuşuyla ilgili olguları kapsamaktadır; öyle ki, kavram etrafında geçen süre içinde temel bir paradigma değişikliği gerçekleşmiş, küreselleşme şimdi sınır ötesi varolan ve uluslar üstü yöntemlerle çözülmesi gereken belirli sorunlarla daha az ilişkilendirilmekte, daha çok yeni bir çağın temellerini atan ve geleceği işaret eden bir “dünya tasarımı” olarak anlaşılmaktadır (Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, 2003:6).

C. Küreselleşmenin Kapsam ve Niteliği

Küreselleşme üzerine oldukça geniş ve birbiriyle çelişen anlatılar taşıyan bir literatürden söz etmek mümkündür. Bu literatürdeki görüşlerin bir kısmı küreselleşmeyi olumlarken diğer kısmı da olumsuzlamaktadır.

Küreselleşmenin olumlu olduğunu ileri sürenler, çağdaş toplumların dünya ölçeğinde karşılıklı bağımlılıklarının bulunduğunu belirtmektedir (Modelski,2007:12). Bu görüşe göre, ulus devletlerin kalkınma mücadelelerinde başarıya ulaşmaları ancak bir süreç olarak gelişen küreselleşmeye eklenmeleriyle mümkün olabilecektir. Küreselleşmeyi savunanlar; küreselleşmenin yeni bir olgu olduğunu, türdeşleştirici, evrenselleştirici ve refah sağlayıcı bir süreç olduğunu, küreselleşmenin bugün için ekonomik ve sosyal alanda yaşansa da zamanla demokrasi alanında da yaşanacağını, küreselleşmenin nihai amacının devletin kademeli olarak ortadan kalkmasının ya da eski önemini yitirmesinin sağlanması olduğunu savunmaktadırlar (Villas, 1997:54).

Küreselleşme karşıtları ise küreselleşmenin varlığını inkar etmemekle birlikte mevcut yapılanması ile kapitalizmin yeni bir aşaması olarak görmektedir (Şaylan, 1996:23,25; Dasgupta, 2009:3). Küreselleşme kavramı ile gerçeğin üzerinin örtüldüğü, aslında küreselleşmenin mevcut görüntüsünün altında kapitalizm ve emperyalizm yattığını belirtmektedirler. Bunun da en

temel kanıtının uluslar ötesi sermaye olduğunu, uluslar ötesi sermayenin çok uluslu şirketler aracılığıyla küreselleşmeyi gerçekleştirdiğini belirtmektedirler. Küreselleşme karşıtları, bu yönelişin ardında kapitalist merkezin içine düştüğü ulusal ve küresel boyuttaki krizlerin yattığını belirtmektedirler. Ayrıca merkez ülkelerin emeğin serbest dolaşımını sınırlarken, sermayenin sınır tanımaz yayılımı sonucunda tek dünya pazarına (Eroğul, 1999:48) ulaşacakları ve böylece kendi krizlerini aşacaklarını, ama çevre ülkelerin yeni bir emperyalist sömürüye maruz kalacaklarını belirtmektedir.

İçinde bulunduğumuz sürecin en önemli özelliklerinden biri küreselleşme olgusunun güçlenmesidir. Küreselleşme süreciyle dünya giderek küçülmekte (Short, 2004:4) ve bu süreç yerel olan her türlü faaliyetlerin binlerce mil uzaklardaki olaylarla bir biçimde ilişkili ve onlardan etkilendiği bir gelişmeyi ifade etmektedir.

Küreselleşme, insanlık tarihinde daha önce hiç görülmeyen bir anlayış olarak olaylara yaklaşmaktadır. Bu anlamda küreselleşme 3 ana bakış açısıyla açıklanabilir (Tutar, 2000:19), bunlar;

İlk olarak, büyük devletlerin, siyasal alanın sınırları açıkça belirlenmiş topraklarda, egemen birimlerin yönettiği ve uluslar üstü düzeyde hareket yeteneğine sahip olduğu ölçüde küresel özelliği vardır. İkinci olarak, kapitalizmin ekonomik düzene ilişkin kökten küreselleştirici rolüdür. Bugünkü anlamıyla “dünya sistemi kuramı” diye adlandırılan sistemde modern dünya, “merkez”, “yarıçevre” ve “çevre” diye sunulmaktadır. Üçüncüsü bilgi akışını süreklileştirerek düşüncelerin hızla yayılmasını sağlayan küresel bir toplumun ortaya çıkarılmasıdır (Guibernau,1997:203). Küreselleşme kavramı tüm bu farklı toplumsal, politik ve ekonomik süreçleri anlatmak için kullanılmaktadır.

Küreselleşme sürecini niteleyen başlıca olgular, uluslar arası ticaretin artması, milli sınırların ortadan kalkması(sermaye açısından), ulus devletlerin belirleyiciliğinin ve toplumsal düzenleme imkanlarının yok oluşu, finansman piyasalarının küreselleşmesi, doğrudan yabancı yatırımların artması, ekonominin reel üretimden bağımsız, virtüel ekonomi haline gelmesi, bilgiye ulaşma ve bilgiyi yaymada hiçbir engelin kalmaması, bireylerin, malların, sermayenin serbest dolaşımının sorunsuz bir biçimde mümkün

olması, tek bir dünya toplumunun ortaya çıkması, gelişmişlik farklarının ortadan kalkıyor olması olarak sıralanabilir (Koçdemir, 2000:154).

Küreselleşme, küresel mali sistem ile uluslar arası şirketlerin faaliyetleri, küresel iletişim ve medya ağlarının varlığı, küresel üretim ile yaygın bilgi akışı, çok kültürlü değerlerin batı kültürü ya da daha başka bir deyişle bir ulus devlet olarak tanımlanan yerel toplumları kuşatan, küresel toplum içinde erimesi gibi bağlantılara da atıfta bulunmaktadır (Newman, 2001:81).

Küreselleşme ekonomik, siyasal ve kültürel süreçleri içermekle birlikte bu süreçlerin herhangi birisine indirgenemeyecek, fakat bu süreçler arasındaki çok boyutlu, çok nedenselli ve çelişkiler içeren ilişkiler tarafından kurulmuş tarihsel bir süreçtir (Keyman,2000a:228-229); bununla birlikte küreselleşme “uluslar arası sistem”, “uluslar arası toplum”, “dünya düzeni”, ya da “dünya sistemi” kavramlarında görülen yapısal ve büyük ölçekli değişim anlayışını simgelemektedir ve bu nedenle, toplumsal değişimin egemen paradigmaları olan modernizasyon ve “dünya sistemi” kavramlarıyla bir benzerlik gösterse bile, bu kavramlardan farklı niteliktedir. Bu farklılık Giddens’ın belirttiği gibi, kendisini küreselleşmenin sistemsel ve yapısal bir değişim modeline değil aksine süreçlere ve tarihselliğe dayalı hayat tarzında kendini göstermektedir. Küreselleşme toplumsal yaşamın sistemsel niteliğini değil, toplumsal ilişkilerin günlük yaşam içinde zamansal ve mekansal kurulma sürecinin global yerel boyutunu simgeler. Fakat bu boyutun, eş zamanlı oluşumları ve çelişkileri içerdiği söylenebilir.

Küreselleşme homojenleşme kadar heterojenleşme, evrenselleşme kadar yerelleşme modernleşme kadar gelenekselleşme, benlik kadar farklılığın gündeme geldiği, bu oluşumların karşıtlığı değil, aksine, eş zamanlılığın birbirleriyle çelişkili beraberliğin yaşandığı bir süreçtir (Keyman, 2000:26).

D. Küreselleşmenin Temel Dinamikleri

1. Teknolojik Gelişmeler ve Bilgi Teknolojileri

Küreselleşmenin başlıca itici faktörü, en önemli dinamiği şüphesiz ki teknolojidir. Özellikle telekomünikasyon ve bilgi işlem teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler, küreselleşme sürecinde önemli rol oynamıştır (Modelski, 2007:20). Teknoloji en genel anlamıyla, bilginin ve bilgiye dayalı yöntemlerin herhangi bir işin yapılmasına uygulanması olarak tanımlanabilir. Bir işe uygulanan bilgi ve bilgiye dayalı yöntem, o işin daha kısa zamanda yapılmasına olanak sağlıyorsa, bir teknolojik gelişmeden söz edilebilir (Şaylan, 1995:80; Dasgupta, 2009:3).

Teknoloji alanındaki gelişmelerin en önemlisi bilgi teknolojisindeki gelişmelerdir. Bilgi teknolojileri kavram olarak, verilerin kaydedilmesi, saklanması, belirli bir işlem sürecinden geçirilmesi ile bilgilerin üretilmesi, üretilen bilgilere erişilmesi, saklanması nakledilmesi gibi işlemlerin etkili ve verimli bir biçimde yapılmasına olanak tanıyan teknolojileri tanımlayan bir kavramdır (Tutar, 2000:28).

Kimi araştırmacılar, küreselleşmenin gerisindeki bir tek nedeni araştırırken, en önemli yeri teknolojiye vermektedirler (Antunes,2007:261). İnsan ilişkilerinin yer aldığı standartları derinlemesine değiştiren şeyin teknoloji olduğunu, mahalli, milli ve uluslar arası toplumların birbirine bağımlılığını sağlayan şeyin teknoloji olduğunu ifade ederler (Newman, 2001:82). Teknoloji sayesinde kitle iletişim ağının yaygınlaşması ve bu yolla ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel vb. değerlerin karşılıklı akışı, ulusal düzeydeki piyasaların yapısından, benimsenen siyasal sisteme kadar birçok alanda değişimi ve benzeşmeyi kaçınılmaz kılmıştır.

Sonuç olarak günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak kitle iletişim araçlarının öneminin artması bizi; kültürler, bölgeler, örgütlenme anlayışları ve teknolojik biçim arasındaki farklılıkların büyük ölçüde aşılakta olduğu bir aşamaya getirmiştir (Castells, 2005:6-7).

Yaşanan bu yenilikler, küreselleşmeye temel dinamik sağlamış ve sürecin hızlanmasına katalizör etkisi yapmıştır (Giddens, 2008:84).

2. Uluslar arası Sistem ve Küreselleşme

Devletlerarasındaki ilişkiler, devlet adamlarının eylemleri ve politik-askeri olayların gelgitleri ve dünya gücünün temellerinde oluşan ve zamanla yollarını bularak yüzeye çıkan daha derin değişimler yüzünden uluslar arası sistem sürekli değişikliklere uğramaktadır (Kennedy,1993:632). Ekonomik ve askeri gücün her zaman göreceli olması ve tüm toplumların karşı konulmaz bir değişme eğilimine açık durumda bulunmaları, uluslar arası dengelerin de sürekli değişimini kaçınılmaz kılmaktadır. Tarih boyunca güç merkezleri sürekli yer değiştirmiş ve toplumların kaderine yön veren uluslar arası sistem, sürekli bir dönüşüm içinde olmuştur.

Dünya üzerinde bugüne kadar görülen sistemler iki ana başlık altında toplanabilir (Gönlübol, 1985:36). Birincisi; dünya devleti biçimidir. Bu sistemde bir tek imparatorluk, bilinen tüm dünyayı içine almakta, ya da içine aldığı varsayılmaktadır. Bunun dışında kalan ülkeler ve halklar “imparatorluk” ile sürekli savaş halinde, ya da silahlı bir barış içinde bulunmaktadırlar. İkincisi ise; “bağımsız” durumdaki dünya topluluklarının birbiriyle ilişki halinde oldukları bir dünya sistemidir. Bu sistemlere üçüncü olarak da belki de “küresel siyasal sistem”i ekleyebiliriz; ancak bu durumda günümüzde uluslar arası sistemin genel yapısal karakterini belirleyecek kesin bir çerçevenin henüz belirlenmemiş olduğunu da belirtmek gerekecektir.

Küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği, kaçınılması mümkün olmayan köklü değişimler nedeniyle, uluslar arası sistem artık yalnızca devletlerden ve onların arasındaki ilişkilerden oluşan bir yapı olmaktan çıkarak, güç ve etkinliklerini gittikçe artmakta olan küresel aktörleri kapsayan bir yapısal bütünlüğe dönüşmektedir (Sassen, 2007:16; Atinà, 2007:109). Küresel aktörler içinde küresel işletmeler, işletmelerin arasındaki

gruplaşmalar, devletlerarası örgütler ve sivil toplum kuruluşları gibi birimler ön plana çıkmaktadır (Sklair, 2009:83).

Bu gelişmelere karşın bugünkü siyasal sistemin belirleyicisi ulus devlettir. Ancak ulus devletin küresel ilişkilere hakim olduğu sanayileşme ve uluslar arası politikadan, ulus devletin küresel ilişkileri uluslar arası kurumlar, şirketler ve sosyal hareketlerle paylaşma durumunda olduğu sanayi ötesi ve uluslar arası politika ötesi bir döneme geçmiş olduğunu, bunun da devleti ve onun yerel ihtiyaçlarını küresel güçlere bağımlı hale getirdiğini de unutmamak gerekir (Newman, 2001:82).

3. Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Bütünleşme

Günümüzde iyice belirginleşen ve giderek hızlanan küreselleşme sürecinin temel aktörlerinden birisi de, küresel çapta faaliyette bulunan çokuluslu* ya da uluslar ötesi şirketlerdir (Giddens, 2008:88). Ancak, ulusal sınırları aşan düzeyde etkinliklerde bulunan, yani bulundukları ülke dışındaki yerlerde üretim ve dağıtım sürecini kontrol edip koordine eden firma gerçeği, yeni bir olgu olmayıp, çok uluslu şirketlerin kökeni, 14.yüzyıldan itibaren şekillenen erken dönem ticari kapitalistlerin etkinliklerine kadar götürülebilir (Yüksel, 2001:163).

İşletmeler önceleri, sadece yerel düzeydeki faaliyetlerin bir unsuru durumunda idiler. Daha sonra devletlerin uluslararası politika ve ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla kullanılan sömürgeci ilişkilerin bir uzantısı haline dönüştüler. Devletlerin sömürgeci politikalar izlemesi ve buna bağlı olarak “sanayi kapitalizmi”nin ihtiyacı olan hammadde kaynaklarının bol ve ucuz şekilde sağlanması gereği, değişik ülkelerde faaliyette bulunan şirketleri ortaya çıkarmıştır (Çam, 1987:97).

* Çokuluslu şirketler; tek bir ulusal merkezi olmayan, farklı ülke vatandaşlarının hisse paylarını paylaştıkları yatırımları pek çok ülke arasında dağıtabilen ticari oluşumlardır. Bkz ayrıntılı bilgi için Paul Hirst, - Thompson Greame, **Küreselleşme Sorgulanıyor**, çev: Ç. Erdem, E. Yücel, Ankara, Dost Kitabevi, 1998, s.80

Yeni dünya düzeninin bir öncekinden başlıca farkı, düzenleyici asli unsurlarının şu ya da bu devletin yanı sıra ve –belki de devletten çok- doğrudan sermayenin kendisi olmasıdır (Güler,1996:44). Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin birbirinde ayrı pazarlar arasında var olan ve bağımsız milli ekonomik politikalar için gerekli ön koşulu oluşturan sınırların zayıflaması, ülkelerin ulusal düzeyde bir ekonomi politikası belirleme şanslarını da zayıflatmaktadır. Çok uluslu şirketler yoluyla üretim, finansman diğer ekonomik kaynakların uluslararasılaşması hiç şüphe yok ki, herhangi bir ulus devletin kendi ekonomik geleceğini kontrol etme gücünü zayıflatmaktadır (Castells, 2005:6,7,260,263; Newman, 2001:85,86).

Bununla birlikte günümüzde geniş üretim ve pazarlama alanında üst düzeyde yatay ve dikey bütünleşmeyi başaran çok uluslu şirketler, farklı ekonomik yapıları bütünleştirmekte dikkate değer bir kapasite göstermiş ve hatta karşıt amaçlı ekonomik ve sosyal sistemler arasında köprü oluşturmaktadırlar (Ballence vd, 1985:195,197).

E. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşme çoğu zaman ekonomik bir süreç olarak ele alınmakla beraber, medyadan kültüre, siyasetten yönetime etki alanı olan, çok boyutlu bir süreçtir (Castells, 2002:548). Bu sürecin tek bir boyuta indirgenerek incelenmesi, çağımızdaki gelişmeleri kavramakta yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda; küreselleşme sürecinin ekonomik boyutu yanında, siyasal, sosyo-kültürel ve yerelleşme boyutundan da söz edilebilir. Ancak, bunlar birbirinden kopuk olmayıp aynı bütünün parçalarıdır ve birbirleriyle karşılıklı etkileşim ve ilişki içindedirler.

Küreselleşmenin **siyasal boyutu denilince**; akla ilk gelen şüphesiz 20.yüzyılın bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve tarihsel süreç içerisinde küreselleşme olgusuyla beraber sahip olduğu birçok yetkilerini kaybetmekte olduğu ileri sürülen ulus devletler akla gelmektedir (Short vd, 2000:322). İnsanlığın etkinliğinin mekanı aşp, insanların ve ekonominin hareketliliğinin

coğrafi bölünmeyi geçersiz kıldığını ve mekanın bir yönetim ölçeği olma özelliğini yitirdiği ve ulus-devlet ölçeğinin de, mekanın bu aşınmasından pay aldığı savunulan görüşlerden biridir. Bu görüşe göre; ülke topraklarına dayanan zorunluluk aşılmıştır (Guehenno, 1998:29). Bu süreçte her ne kadar 200 yıllık bir geçmişi olsa da ulus devlet, günümüzde bir kriz içindedir ve küreselleşme süreci ulus devletin geleneksel politika araçlarını felce uğramakta ve siyasal iktidarların ulusal düzlemde sosyal ve ekonomik politikaları hayata geçirme çabasından vazgeçirmektedir (Boratav, 2000:19) Bu görüşe göre; ulus devletin iki sebepten dolayı krizde olduğunu söylemek mümkündür:

1. Ulusun mahiyetinin değişmesi; Ulus devletin krizine neden olan ve mahiyetlerindeki değişikliklere sebebiyet veren içsel ve dışsal etken küreselleşmedir. Ortada bir kriz varsa, bu küreselleşmenin doğurduğu problemlerin, ulus devlet biriminin boyutlarını aşmasından veya zorlamasından doğan bir krizdir (Sarıbay, 1998:15).

2. Devletin mahiyetinin değişmiş olması; Küreselleşme yukarıdan, egemenlik haklarını uluslar arası kuruluşlara, örneğin, Avrupa Birliği'ne devrederek, aşağıdan ise, mikro milliyetçilik ve mikro dincilik aracılığıyla, yerel farklı kültürlerin bağımsızlaşması ve özerkleşmesi aracılığıyla ulus devlet modelini erozyona uğratmaktadır (Geray,1995;46). Küreselleşmenin bu eğilimi evrensel ve sürekli olarak bu çizgisinde giderse, gerçekten laik, demokratik, sosyal hukuk devletine dayalı ulus devlet modellerini zayıflatacak gibi görünmektedir (Kongar, 2002:147).

Diğer bir görüşe göre ise; küreselleşmeyle beraber ulus devlet, belirli ölçüde egemenlik erozyonuna (Bağce,1999:3) uğramakla birlikte, yeni nitelikler ve işlevler* kazanmaktadır. Yeni aktörlerin ortaya çıkması, eski aktör

* Özellikle günümüzde geline nokta, ulus devlet ve ekonomi ilişkilerinde kapitalizmin geçirdiği değişimle beraber ulus devlet yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler şu şekilde sıralanabilir: Ulus devletin “ulusal” niteliğinin azalması, Ulusal devletin “devlet” niteliğinin azalması, Ulusal devletin “uluslar arası yönelime” girmesi. Burada, birincisinde; ulusal devlet faaliyetlerinin teritoryal dağılımına ilişkin bir gelişme söz konusu iken, ikincisinde; ulusal devlet faaliyetlerinin siyasal sistem içinde işlevsel açıdan yeniden örgütlenmesine ilişkin bir gelişme, üçüncüsünde ise; ulusal devlet faaliyetlerinin stratejik yöneliminin yeniden biçimlenmesine ilişkin bir gelişme söz konusudur.

olarak ulus devletin bu alandaki işlevini tamamladığı anlamına gelmemektedir (İskenderoğlu, 2001:203). Modern ulus devletin gelişimi, devletlerarası ilişkilere dayandığından devletin sınırı küreselleşme sürecinde daha da belirgin bir hal almakta küreselleşme, ulus devleti ortadan kaldırmak yerine onun yerel anlamda bilincini artırarak ve “kendisinin farkındalığını” güçlendirmektedir (Robertson, 1999:95,96,97).

Uluslar arası düzeyde gelişen yeni küresel ya da uluslar üstü model, eski yapıyı tamamen ortadan kaldıracak nitelikte değildir. Bu bağlamda, birinin diğerini aşmasından ziyade birinin diğeri üzerine eklemlenmekte olduğundan söz edilebilir. Artık ulus devlet küresel işbirliğinin sağlanmasına yardımcı olacak yapı olarak ifade edilmekte (Giddens, 2008:158) yeni dünya düzeni de yeni model yeni değerler, kurallar, standartlar ve mekanizmalar getirmektedir. Devletler, uluslar ötesi etkinliklerde, giderek artan ölçülerde, bu ilke ve normları dikkate almakta ve çoğu zaman zorlama olmaksızın uyum göstermektedirler (Short, 2004:5).

Günümüzde ulus devletler yaşanan bu süreçte, kendi otoritesi ile belirli bir toprak parçası üzerinde tüm boyutları ile siyasi sonuçlar yaratmaya muktedir, “yöneten” bir güç olarak değil, yönetim biçimlerinin önerildiği, meşrulaştırıldığı ve kontrol edildiği bir konum olarak görülmektedir (Thompson ve Hirst, 1998:225).

Ortaya çıkan tüm farklı sesler ve kuruluşlar, küresel etkisi büyük olan türlü siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel amaçların promosyonunu yapmakta, giderek daha aktif duruma gelmektedirler (Killick, 2001:158). Ulus devletler tüm bu güçlerin görünümüne uyum sağlamak ve hepsinin yeteneklerinden yararlanmak durumundadırlar (Tonesson, 2004:192; BM Küresel Yönetim Komisyonu, 1996:25)

Küreselleşme sürecinde ulus devletlerin eskisi kadar öneme sahip olmadıkları ifade edilse de ulus devletlerin şekli küreselleşme sürecinde yeniden yapılanmıştır (Mittelman, 2000:26). Dolayısıyla ulus devletler vatandaşları için hala önemlidir ve devlet kontrolü uygulamaları

cesaretlendirici rol oynamaktadır (Short vd, 2000:322; Öncü ve Weyland, 2005:28).

Küreselleşmenin **ekonomik boyutu**; en çok öne çıkan ve en çok tartışılan boyutudur. Küreselleşmenin bu boyutu, diğer boyutlara göre daha eskiye dayanmaktadır. Ekonomik küreselleşme en azından Endüstri Devrimi'nden bu yana, yeryüzünün özellikle ekonomik ve politik bakımdan yeni bir şekillenme sürecini yaşamakta olduğunu ifade etmektedir. Ancak ekonomik küreselleşme özellikle 1980'li yıllardan itibaren ön plana çıkmış, küreselleşme dünya ekonomilerinin bütünleşmesi olarak görülmüştür (Akgüç, 2002:2). Ekonomik küreselleşme de paranın ülkeler, bölgeler, şehirler arasında geçişkenliğine vurgu yapılmaktadır (Sassen, 2007:14; Short vd, 2000:323). Küreselleşme sürecinde ekonomik alanda elde edilmek istenen amaç; ulusal mal, hizmet ve finans piyasalarının serbestleştirilmesi, uluslar arası sermaye akımlarının önündeki idari-yasal engellerin ve düzenlemelerin kaldırılarak, ulusal ekonomilerin tek bir pazara dönüştürülmesidir (Kazgan, 2000:169). Üretim ağının küreselleşmesiyle beraber etkinlik, verimlilik kavramları ön plana çıkmış, küresel rekabet ortamı yaratılmıştır. Piyasaların küreselleşmesi sonucu sermaye hareketleri dünya çapında hızlanmıştır. Ulusal ekonomiler, küresel mali piyasalara bağımlı hale gelmiş ve bu ekonomiler küresel mali piyasaların şartlarına uydukları sürece değer ve önem kazanmaya başlamışlardır (Habermas, 2002:26).

Küreselleşmenin ekonomik boyutu çok uluslu şirketler kadar uluslar arası ekonomik örgütler (IMF, GATT, WTO) tarafından da şekillendirilmektedir (Wolf, 2003 :405). Son yıllarda bu tür örgütler tarafından dünya ekonomisini düzenlemek amacıyla çok sayıda girişim yürütülmektedir. Bu girişimler daha çok ticaretin ve üretim faktörlerinin dolaşımında karşılaşılan engellerin kaldırılmasını sağlamaya yönelik olmuştur. Günümüzde büyük ölçüde çok uluslu şirketlerin yönlendirdiği küresel ekonomik düzen, dünyanın her yanında etkinliğini artırarak finans ve üretimin küreselleşmesine hız kazandırmaktadır.

Günümüzde ekonomik alanda bir milliyetçilikten söz etmek, hiçbir ekonomik, siyasal veya toplumsal sistemde mümkün görünmemektedir.

Yabancı sermaye, sosyalizmin koyu şekilde uygulandığı ülkeler tarafından bile arzu edilir olmuş ve bu sistemlerin yıkılmasına giden süreci hızlandıran bir faktör de olsa, yabancı yatırımlar teşvik edilmiştir.

Günümüzde dünya, giderek artan ölçülerde köklü bir değişim süreci yaşamaktadır. Küreselleşme olarak adlandırılan bu değişim süreci sadece ekonomik alanda değil bununla sıkı iletişim içinde bulunan siyasal ve **sosyo-kültürel** alanda da yaşanmaktadır (Short vd, 2000:322). Teknolojik gelişmeyle, özellikle iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemelere bağlı olarak toplumların sosyal ve kültürel yapılarının da olumlu ya da olumsuz bir biçimde dönüşüme uğradıkları görülmekte, kültürün küresel düzlemde akışının tek yönlü etkileme değil yerel/küresel harmanlanmalar yoluyla gerçekleşen bir süreç olduğu ve dünyayı değiştirdiği bilinmektedir (Smith, 1995:251; Short vd, 2000:321; Öncü ve Weyland, 2005:24).

Küreselleşme sürecinin, tüm dünyada aynı kültürel yapıya neden olduğu, bu yapının kültürel homojenizasyon olduğu tartışmalarına neden olmakta ve bunun amacının da Amerikan kültürünün her tarafa yaygınlaştırılması olduğu savunulmaktadır. Bu görüşe göre; Küreselleşme süreci, eş zamanlı olarak, iki kültür görüntüsünü sunmaktadır. Bunlardan ilki “tikel kültürün” üst sınırlarına ulaşmaktır. Bu üst sınır ise küredir. Tüm heterojen kültürler, dünyayı kapsayan hakim kültürün içinde erimektedir. Bu kültür görüntüsü, küresel mekanın fethedilmesini içermektedir. İkinci görüntü ise “kültürlerin sıkışması” ile ilgilidir. Farklı kültürler, hiçbir örgütleyici prensip olmaksızın yan yana akmaktadır. Giderek artan kültürel hareketlilik ve karmaşa içeren küresel alan, kültürün küreselleşmesinin ikinci ayağını oluşturmaktadır. Kültürün küreselleşmesinin temel dinamiği, teknolojik gelişmeler ve ekonomi kaynaklı olayların dünya toplumlarında türdeş bir biçimde algılanmasıdır (Aslanoğlu, 1998:160).

Diğer bir görüşe göre; Küreselleşmenin kültürel boyutu, toplumların batıcı-doğucu, laik-dinci, yenilikçi-statükocu gibi eksenler üzerinde bölünmesine de zemin hazırlamaktadır. Başka bir ifadeyle küreselleşme, bir yandan yerel kimlikleri yıpratırken (Dasgupta, 2009:32) diğer yandan değişime yol açmaktadır (DPT, 1995:3). Kültürel olgu olarak küreselleşme iki

sureti içeren bir süreç olarak algılanabilir. Bir sureti, batılı öncü toplumların kültür kodlarının dayatıldığı türdeşleştirmeyi yansıtır. Diğer sureti ise kültürler arası farklılaşmayı parçalanma (fragmentation) düzeyinde gerçekleştirirken, batı dışı toplumların kendilerini yeniden tanımlamalarına ve tanımlamalarına dair bir imkan sunar. Bu görüşe göre küreselleşmenin türdeş kültürel yapıyı oluşturduğu fikrinde, kültürlerin değişken yapılarının göz ardı edildiği, bir kültüre ait öğelerin diğer kültüre ait bir yerde aynen uygulanmasının mümkün olmadığı, o yere ait yapılardan etkilenecek ortaya kendine özgü yapılar çıkardığı, küreselleşmenin aslında melez kültürler ortaya çıkardığı ifade edilmektedir (Short, 2004:6).

Yerelleşme boyutu; Küreselleşme söylemlerinin hızla yükseldiği bu dönemde, tek bir dünyada yaşanıldığı, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler neticesinde birlikte yaşanan dünyanın "global köy" haline geldiği şeklindeki söylemler gittikçe daha çok kullanılır hale gelmiştir. İnsan etkinliği mekanı aşınca, insanların ve ekonominin hareketliliği coğrafya üzerindeki bölgeleri paramparça edince, her şey değişmiş (Guehenno, 1998:25), bu sürece paralel olarak mekan ve mekansal farklılıklar giderek hız kazanan bir biçimde, hem siyasal stratejiler hem de toplum bilimlerinin çeşitli alanları açısından merkezi bir konum kazanmıştır (Şengül, 2000:117).

Son yıllarda hızlı bir ivme kazanan yeni teknolojik devrim, kentleşme, küreselleşme ve demokratikleşme süreçleri, gerek ulus devletin nitelik ve yapısını, gerekse yerleşik dünya düzeninin işleyiş ve biçimlenmesine kökten, hem niceliksel ve hem de niteliksel bir biçimde değişimlere uğratan bir temel işlev görmektedir (Yıldırım, 1993:14). Bu söz konusu süreçte birbirine tezat iki oluşum meydana gelmektedir: İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte tek bir küre altında birleşmek mümkün olabilmekte ve dünyanın homojenleşmesinden bahsedilebilmektedir; diğer yandan yine söz konusu teknolojik gelişmelerle birlikte farklı kültürler dünya düzlemine çıkabilmekte ve kendilerini tanıtabilmektedirler, bu yönüyle dünya parçalanmaktadır. Yani küçülen dünyada farklılıkların altı çizilirken parçalanmakta ve diğer yandan bu gelişmelerle dünyanın tek bir yer haline geldiği şeklindeki söylemlerle dünya birleşmektedir.

Yerelleşme; küreselleşme süreciyle oluşan yeni ulus-üstü örgütlenmeye cevap verebilmek adına ülkelerin kendi iç dinamiklerini geliştirme çabalarının bir ürünüdür (Özel, 2000:25; Beauregard,1995:234). Yerelleşme, daha çok yönetim yapısının aşırı merkeziyetçi bir yapıdan kurtulması, bölgesel ya da yerel iş görülerin yerinden yönetilmesi ve yerel toplumların özerk, demokratik, saydam, verimli bir yönetime egemen olmaları doğrultusunda yirminci yüzyılın ikinci yarısında giderek güç kazanan eğilimleri yansıtan bir kavram olarak gelişmiştir (Geray, 2001:8). Yerelleşmeyle, ilk olarak, metropol kentlerin diğer kentlerle olan ilişkilerinde nasıl bir eklemlenme olacağı, ikinci olarak siyaset ve kültürel boyutuyla küreselleşme sürecinde yerelliklerin ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi (Karaman, 2000:41,42) ve bu süreçte sivil toplum örgütlerinin ön plâna çıkarılması söz konusu olmaktadır.

Klasik anlamda yerelleşme (desantralisasyon), ulus devlet bütünü içinde merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımını ifade eder; bu anlamda yerelleştirme, yerel yönetimlerin ulus devlet bütünü içinde merkezi yönetime oranla güçlendirilmesidir. Günümüzde ise yerelleştirme, merkezi yönetimin elindeki planlama, karar verme, kaynak oluşturma ve bunları yürütme gibi yönetsel yetkilerin taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı özerk kurumlara, meslek kuruluşlarına, gönüllü örgütlere (vakıflar, dernekler gibi) ve şirketlere aktarılması olarak kabul edilmektedir.

Yetki genişliği, özelleştirme ve sivilleşme kavramları, modern anlamdaki yerelleştirme teriminin çeşitli uygulamalarıdır (Eryılmaz, 1997:27). Yerel yönetimler, yerelleştirme politikaları ile güçlendirilmekte; ancak, asıl olarak yetkilerin buradan piyasa güçlerine transferi amaçlanmaktadır. Modern anlamda yerelleştirmenin yöneldiği bu hedef, onu klasik anlamda yerelleştirmeden ayıran en önemli özelliklerden biridir (DPT, 1995:10).

Özetle yerelleşme; yerel kimliklerin yeniden keşfedilmesi, yerel potansiyelin kullanılması anlamına gelirken (Eraydın, 2001:370) doğal olarak yörelerin ve kentlerin dünya platformunda yarışmalarında bu nitelik ve kimlikler avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerelleşme küreselleşmeyle desteklenmekte, bugün yerel birimler ulusal hükümetlerden çok küresel ekonomiyle bütünleşme sağlamaktadırlar (Güneş, 2004:3). Bu nedenle ulus

devletlerin gelişme dönemlerinde öne çıkarılan ulusal kimlik içinde eriyen ve tüm ülkenin bir parçası olarak tanımlanan kentler, yöreler ve bölgeler, küreselleşme sürecinde önem kazanmakta (Short vd, 2000:323) ve bu süreçte avantajlı olabilmek için kendi yerel kimliklerini yeniden keşfetmektedirler.

Yerel kültür ve yerel özellikler, artık rekabet gücü kazanmanın önemli bir ögesidir. Böylece yerelleşme, yerel birimlerin özerkleşmesi ve yerel kimliklerin tanımlanması, küreselleşme sürecinin itici bir ögesi olarak önem kazanmakta ve bu iki süreç karşıt olarak gelişmemekte, tam tersine bir dialektik çerçevede birbirlerini tanımlamaktadır (Hines, 2000:5; Eraydın, 2001:25).

II. KENT

A. Tanımı

Kent, toplumsal, siyasal, yönetsel ekonomik alanın tüm vatandaşlar için varolduğu yaşam alanıdır (Akkoyunlu, 2007:23). Dolayısıyla kent kavramı; kentli insanı çevreleyen ve ondan etkilenen tüm boyutları içeren ve geniş kapsamda tanımlanması gereken bir nitelik taşır.

İnsanlar bir toprak parçası üzerinde yaşarlar. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri bu mekan parçasına “kent” ya da “köy” adı verilir. Kent ile köy her zaman birbirinden kesin çizgilerle ayrılamaz (Keleş, 2002:105). Bu iki mekan birimi arasında çeşitli temel farklılıklar ortaya konularak kavramlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Bu farklılıklar ifade edilirken kent sadece kalabalık bir yerleşim yeri olarak açıklanmaz, hatta sadece yeni bir ekonomik teşkilatlanma ve değişmiş bir fiziki çevreyi de belirtmez, aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerine de tesir eden farklı bir sosyal düzeni ifade eder (Kavruk, 2002:24).

Kent, fiziki bir mekan tanımının, nüfus birikiminin ötesinde aynı zamanda köklü yapılanmalar sürecini ifade eder. Bu yüzden kentle ilgili

alışmalar ve araştırmalar farklı disiplinlerce yapılmaktadır; çünkü, kent çok boyutlu ve sınırları kesin bir çalışma alanı değildir. Kent kavramının tek bir tanımını ortaya koymak belirttiğimiz çok boyutluluk ve farklı zaman dilimlerinde, toplumdan topluma değişmesi nedeniyle gttr.

Kent olgusu tarihin hemen hemen her döneminde farklı anlama sahip olabilen dinamik bir kavramdır (Karaman, 1995:6). Bu sebeple kenti çeşitli ölçütlerde ve disiplinler altında tanımlamak mümkündür. Bu ltler şu şekilde açıklanabilir:

Nüfus ltne Göre Kent; belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşme yerleri (Gürpınar, 1993:11), İdari Statü ltne Göre Kent; belli bir idari birimin sınırları içerisinde kalan, bu sınırlar içerisinde görev yapan belli bir idari yapıya sahip olan yerler (Altuğ, 1989:5), Toplumbilimi lt Açısından Kent; belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, uzmanlaşma, işbölümü, çeşitli düzeylerde örgütleşme unsurları ve türdeş olmama gibi özellikler dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Toplumbilimcilerce kent hakkında yapılan tanımlanmalar, tarım dış üretime bağlı olarak önem arz eden nitelikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kent; yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve bir takım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu olarak tanımlanmıştır. Ekonomik Faaliyet ltne Göre Kent; nüfusunu daha çok tarım dış faaliyetlerle uğraştığı mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumsal ihtiyaçların sürekli karşılandığı yerleşim mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her kent çeşitli yönlerden bakılırsa kendine özgüdür (Harris ve Ullman, 2002:56). Bu sebeple kentler, yapıları, işlevleri, farklı özellikleri ön plana çıkarılarak tanımlanmaktadır. Örneğin, Gideon Sjoberg, "Sanayi ncesi Kent" adlı yapıtında kentleri sanayi öncesi, sanayileşmekte olan ve sonrası kentler olarak sınıflandırırken, teknolojiyi belirleyici etmen, başka bir deyişle, bağımsız değişken olarak kullanmıştır (Sjoberg, 2002:37). Ondan çok önce, Karl Marx (Keleş, 2005:9), bu kez ekonomiyi bir belirleyici etmen olarak kullanarak toplumları ilkel, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist olmak üzere beşe ayırmıştır. Pirenne (Pirenne,1994:103) kenti tüccar sınıfının oluşumu, burjuvazinin doğuşu gibi iktisadi süreçlerle açıklamış, Weber (Weber,

2003:99) ise, kenti; kent için vazgeçilmez unsurlar olarak belirlediği pazar ve kale etrafında tanımlamaya çalışmış, Lewis Mumford (Keleş, 2005:9), Kentlerin Kültürü adlı yapıtında kenti; bir topluluğun kültürünün ve erkinin yoğunlaştığı yer olarak ifade etmiş, kültür ögesini ön plana çıkarmıştır.

Modern anlamıyla kent, daha çok sanayileşme süreci ile yakından ilgilidir. Kentler, sosyal, ekonomik, kültürel ve mekansal bileşenleri olan karmaşık bütünlerdir. Bir kent hiçbir zaman durağan olmayıp pek çok etmene bağlı olarak sürekli bir evrim içindedir (Oktay, 2007:187).

Bu çerçevede toplumların gelişme süreci içinde, modern anlamda, yakın çağların ve belli bir aşamanın ürünü olan kent farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş arasındaki ilişkiye vurgu yapan bir tanıma göre kent; Tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, ekonomisi bunu destekleyecek şekilde tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği örgütlenme, uzmanlaşma ve işbölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, geniş fonksiyonların gerektirdiği nüfus büyüklüğü ve yoğunluğuna varmış, heterojen toplum yapısına sahip ve entegrasyon düzeyi yüksek, karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği insan yerleşmesi (Görmez, 1991:1) olarak tanımlanmıştır.

Diğer bir tanımda kent, “insan ilişkileri açısından ancak belirli bir nüfusa sahip, toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı, her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanları olarak ifade edilmektedir (İsbir, 1991:8).

Başka bir tanımda kent, sınırları son derece net çizilen özgürlükler sistemi olarak ifade edilmektedir (Demirkan, 1996:17). Şehir, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli ve en büyük fiziki ürünü ve insan hayatını yönlten, çevreleyen yapıdır. Bu yapıya biçim veren tercihleri ise, insan ve toplumlar, inancından, dininden hareket ederek belirlerler. Şehir; toplumsal hayata, insanlar arasındaki ilişkilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indiği, bu ilişkilerin en büyük yoğunluk kazandığı yerdir (Cansever, 1996:125).

Farklı bir tanımda kent; tarihsel eylemin ve tarihsel dönüşümün gerçekleştiği mekan, tarihin nesnesi olarak kabul edilmektedir. Kent, tarihsel eylemin ve dönüşümün mekanı olarak bu değişim ve dönüşümden etkilenmektedir. Ancak bu etkilenme tek yönlü olmamaktadır. Kent, bir insan ve bu insanların bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal kümenin ürünü olarak etkilenen konumunda kabul edilebilir. Ama kent, insan kümesinin yapısı üzerinde etkili olduğundan, aynı zamanda etkileyen konumundadır. Bu bağlamda, insan ve kent arasında çift yönlü bir etkileşimden söz edilebilir (Kayıkçı, 2007:151).

Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerine kendini çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü, denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Wirth, 2002:78).

Tüm tanımlamalardan hareketle kenti; insanın etkilendiği ve insandan etkilenen mekan-kimlik etkileşiminin en üst düzeyde yaşandığı, homojen olmayan toplum yapısına sahip, uzmanlaşma ve işbölümünün ileri düzeye ulaştığı, kültürel, ekonomik ve sosyal yönden farklılıkları içeren, dinamik yapısı nedeniyle sürekli değişen alan olarak ifade edebiliriz.

B. Tarihsel Süreç İçinde Kent

Çok eski çağlardan bu yana insan yerleşmeleri iklim, coğrafi konum, verimlilik gibi gerek fiziki gerekse sosyal yapı, kültür, ihtiyaçlar çerçevesinde sosyal faktörlerin de etkileri doğrultusunda şekil almış ve gelişmişlerdir. Tüm bu faktörlerin etkisindeki insan yerleşmeleri zaman dilimi içerisinde toplumdan topluma farklılık göstermiştir.

İnsanların belirli yerleşim alanları kurup, toplum halinde yaşamaya başlamalarının binlerce yıl öncesine uzandığı bilinmekle beraber, kuruluşlarının tarihsel kökleri hakkında kesin bir bilgi yoktur (Eke, 1982,6). Ancak, medeniyet ölçütleri, topluluk halinden toplum haline gelme ve toplum

hayatı içerisindeki ekonomik ve örgütsel yapılar açısından kentlerin; toplumların örgütlenme şekillerine göre üretilen veya ele geçirilen toplum zenginliklerinin ve bunları yaratan ilişkilerin örgütlendiği ve denetlendiği merkezlerde ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Tuna, 1987:9).

Kentler, tarih boyunca kültür ve uygarlıkların doğduğu, geliştiği yerleşim yerleri olmalarının yanı sıra, uygarlıkları etkilemeleri konumuyla yerleşim mekanlarından öte vasıflar taşıyan merkezler haline gelmişlerdir. Toplumbilimciler ve tarihçiler kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu gözüyle bakarlar ve uygarlık tarihini, kentlerin tarihine dayandırarak (Sezal,1992:11,13) kentlerin sadece bir yerleşim yeri olmadığını böylece ortaya koyarlar.

Kentlerin tam olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı konusunda bir görüş birliği bulunmamakta, bu konuda literatürde farklı anlatımlar bulunmaktadır. M.Ö. 7000-6500 yılları arasında şimdiki Konya sınırları içinde bulunan Çatalhöyük'de 1000'den fazla konut ve 5-6 bin nüfusu ile kent sıfatını hak edecek bir yerleşim olduğundan bahsedilmektedir(Aktüre, 1997:8). Medeniyet tarihinde gerçek anlamda kentlerin ise maden devri ile birlikte ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu anlamda; M.Ö. 4000-3000 yılları arasında, maden bilgisinin ve kullanımının gelişmesi, bazı coğrafi, ekonomik ve kültürel şartların bir araya gelmesi, kent topluluklarının oluşumuna yol açmıştır (Yörükhan, 2006:33).

İlk büyük kent topluluklarının ekolojik açıdan büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kuruldukları, bunların da özellikle Nil, Fırat ve Dicle, İndus nehirleri civarındaki ovalarda ve Akdeniz kıyılarında oldukları (Ertürk,1995:35; Görmez, 1997:8,9), böylece ilk büyük kentlerin M.Ö. 4000-3500 yılları arasında Mezopotamya*, Mısır, İndus Vadisi ve Meso-Amerika'da

* Tarihte bilinen ilk kentler Mezopotamya da kurulmuştur. Bunun nedeni, en verimli toprakların bulunduğu Mezopotamya da artık ürünün elde edilmesi, daha sonra bunun saklanması- tapınaklar bunun için yetmiyor ve bunun için milis gereksinimi duyuluyor-sorununun ortaya çıkmasına dayanmaktadır. Tarihte artık ürünün elde edilmesi önemli bir dönüm noktasıdır. İşte bu artık ürünle birlikte, tarım dışı faaliyetlerle de insanların karınlarını doyurma olanağı doğmuştur. Bir süre sonra milislerin yanına, iş arttıkça sivil kimseler ve yönetici sınıflar eklenmiştir. Bu şekilde, tarımsal faaliyetlerin egemen olmadığı, kent tanımının uygun kentler ortaya çıkmıştır. bkz. Murat. KAYIKÇI, “

ortaya çıktığı düşüncesi sahiptir (Benevolo,2006:8; Giddens, 2008:954,955). İlk büyük kent oluşumları olarak adlandırılan bu yerleşmelerde diğer yerleşimlerden farklı olmak üzere bir düzenin varlığı, işbirliğine dayalı bir örgütlenmenin olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda ilk büyük kent oluşumları, içinde yer alan disiplinli çalışma gruplarını örgütleyen, merkezi komuta tarafından yönlendirilen ilk kent halkları, sel taşkınlarını denetim altına alan, fırtınanın zararlarını onaran, su depolayan, araziye yeniden şekillendiren, iletişim ve ulaşım için büyük bir su şebekesi inşa eden ve kent rezervlerini diğer kolektif girişimciler için insan enerjisiyle dolduran bir yapı sergilemiştir. Ancak bu iyileştirmeler aynı zamanda, savaş, kölelik, mesleklerde aşırı uzmanlaşma gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir (Mumford, 2007:684).

Bu gelişmelere göre dünyada büyük kentlerin olduğu beş temel bölge olduğu belirtilmekte ve bu bölgelerde ortaya çıkan uygarlıkların her birinde kentsel oluşumların farklı yorumlanarak kavramsallaştırıldığı, bu nedenle farklı açıklamaları tek ve herkesçe kabul edilecek bir kent kavramında toplamının imkansız olduğu belirtilmiş ve bu beş bölge şu şekilde sıralanmıştır (Falay, 1985:95):

1. Uzakdoğu' da Japonya, Kore, Formoza, Mançurya ve Kıta Çin' i
2. Hindistan
3. Avrupa (Ural' a kadarki Rusya dahil)
4. Kuzey Amerika ve Meksika ile Kolombiya gibi bazı Güney Amerika Ülkeleri
5. Ortadoğu

Tarımsal faaliyetlerin üzerinde zenaat ve ticaret faaliyetlerinin oluşması, ekonomik artık toplandığı ve dağıtıldığı merkezlerde tarımsal üreticiler, din adamları, tacirler ve askerlerle kalabalık bir nüfusun oluşmasına yol açmıştır. Böylece Dicle ve Fırat ırmaklarının suladığı topraklar üzerinde M.Ö. 4000-3000 arasında onbeş-yirmi yerleşim yerinin nüfusları artıp,

ekonomileri ve toplumsal yapıları karmaşıklılaşarak köyden kasabaya, kasabadan kente doğru gelişmişlerdir (Şenel, 1985:207-208).

Batıdaki kentlerin gelişmesi ise eski Yunan kentlerinin ortaya çıkışı ile başlamış, Atina, Korent, Isparta, Sirakuza ve Milet gibi eski yunan kentleri, uygarlığın gelişmesinde önemli roller oynamıştır (Ertürk, 1995:35). Kentlerin bu gelişmesi Roma Kentlerinin önem kazanmasıyla devam etmiştir (Görmez, 1997:20). Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte kentler kiliseye kalmıştır. Ticaretin sönmesi ve yabancı tüccarların gidişi, kiliseyi olumsuz etkilememiş, kentlerin azalan nüfusu ve yoksulluğu ile ters orantılı olarak piskoposların gücü ve zenginliği artmaya devam etmiş, böylece kilisenin kent hayatı üzerinde etkisi daha da artmış ve "Piskoposluk Kentleri" ortaya çıkmıştır (Bumin, 1998 :58).

Avrupa kentleri ortaçağda savunma ihtiyacının büyük etkisiyle surlarla çevrili, fazla büyüemeyen ve tek işlevli kentler olmuşlardır. 10 yy'dan itibaren ticaretin tekrar canlanmasına paralel olarak başta limanlar olmak üzere, yol kavşakları, nehir ağızları gibi elverişli yerlerde kentlerin kurulduğu ve varolanların da büyüdüğü görülmüş ve burjuva kentleri oluşmaya başlamıştır (Huberman, 1982:33). Ticaretin gelişmesi ile birlikte büyüyen liman kentleri ve ticaret yollarının geçtiği ortaçağ kentlerini konu alan kitabında Pirenne, hiçbir uygarlıkta, kent yaşamının, ticaret ve sanayiden bağımsız olarak gelişmeyeceğini, ne antik çağda, ne de modern zamanda bu kuralın dışında kalan bir durum olmadığını belirtmektedir. İklim, halk ve din ayrılıkları, bu bakımdan önemsizdir. Kentler, ticaretin yapıldığı doğal yolları izlemiş ve şehirler ticaretin ayak izlerinde doğmuştur (Pirenne,1994:108). Ortaçağ kentleri zenginleşip güçlendikçe yargısal ve yönetsel özerkliklerini de elde etmişler ve bir komün etrafında birleşmişlerdir. Komünler, askeri, yargısal ve yönetsel özerkliklere sahip olup, Ortaçağ Avrupa'sında yeni yapılanmaya neden olmuştur (Görmez, 1997:26). Kentlerin ticaret odaklı büyümesinin bir sonucu da, onu uygarlığın beşiği durumuna getirmiş olmasıdır. Yalnızca tarımsal ilişkilerin var olmadığı kentler, entelektüel uğraşların ilk koşullarını oluşturan, özgürlük ve demokrasinin doğuşunu ve gelişimini sağlayan yerleşim yerleri olmuşlardır. Bu anlamda kentleşmenin,

demokratikleşmeyi, özgürleştirmeyi sağladığı ve geçmişten günümüze uzanan zaman içinde bu niteliğinin demokratik düşüncenin gelişimine katkıda bulunduğu da bilinmektedir.

Kent kavramının, nüfus çokluğu, yoğunlaşma, işbölümü v.b. özellikler etrafında açıklandığında, gerçek anlamını sanayi devrimi ile bulduğu söylenebilir. Özellikle Sanayi Devrimi ile yaşanan süreçte kent, yeni üretim ve tüketim ilişkilerinin geliştiği, geleneksel toplum yapısından oldukça farklı bir yapının oluştuğu yerleşim yeri olmuştur. Sanayi dönemi ile birlikte, Ortaçağ Avrupa'sında güçlü bir devlet iktidarı olmadığı için güçlenen ve hayat bulan kent devletlerinin yerini, bütün ülkenin savunmasına yönelik modern bir yönetim anlayışının doğuşuna sebep olan devletler almıştır. Böylelikle hem kentlerin siyasi ayrıcalıkları hem de kentlere karşı siyasi ayrımcılık ortadan kalkmış, kent ve kırsal aynı siyasi haklara sahip olmuştur. Siyasi olarak kentler sadece yerel özerkliği olan birer idari merkez durumundadır. Bunlara ek olarak modern kentin ya da sanayi kentinin sınıf yapısı artık hukuki ayrımlara dayanmamaktadır (Begel, 1996:14).

Kent kavramının, gelişme, ilerleme, ekonomik büyüme ve bütün anlamıyla organize edilmiş bir sosyal hayat olarak toplumun kabul ettiği ve tercih ettiği bir kimlik kazanması, sanayi devrimi ile olmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte şehirleşme en önemli demokratik ve toplumsal hareketlilik odağı olmaya başlamış ve toplum yapıları şehir ağırlığına doğru kaymaya başlamıştır (Sezal, 1992:12,13). Sanayileşmenin beraberinde getirdiği üretim yöntemleri iş gücünde farklılaşma ve uzmanlaşmaya neden olmuştur. 1980'lerin sonlarına doğru daha önceki dönemlerde yoğunluğu olan, konut, kentsel gelişim, kentsel kalite, ulaşım sorunları, dönüşen sosyal yapılar, gecekondu alanlarının dönüşümü, kentleşme-göç kent uyum, bölgesel dengesizlikler gibi konuların yeni içerikler kazanarak sürdürüldüğü ancak bu çalışmaların yanı sıra yeni kentsel araştırma konularının ve yaklaşım biçimlerinin de dünyadaki gündeme paralel olarak ağırlık kazanmaya başladığı izlenebilmektedir (Eraydın, 2003;33,41,151,180).

Özellikle 1980 sonrası dönemde, küreselleşmenin ve neo-liberal ekonomi politikaları uygulamalarının tüm boyutlarıyla dünyadaki üretim ve

emek örgütlenmelerine ve düzenleme mekanizmalarına damgasını vurduğu, dünyada coğrafi-mekansal ölçeklerin ve hiyerarşilerin yeniden yapılandığı ve kentlerin bu yeni işbölümü ve ölçekler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir (Brenner, 2001:363,365). Bu süreçte yerel ölçekteki pazarlar yerini geniş perspektifle bölgesel, ülkesel ve uluslar arası boyuta bırakmıştır. Bilgi teknolojilerindeki gelişme ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler pazar ölçeğinin büyümesindeki en büyük etken olmuştur.

Kısacası sanayi devrimiyle birlikte kentin yapısında - ilişkilerinde, işleyişinde, kurumlarında her alanda- tam bir dönüşüm yaşanmıştır. Küreselleşme süreciyle beraber yaşanan bu dönüşüm devam etmekte, kentlerin önemi giderek artmakta, artık ülkeler değil kentler rekabet merkezleri haline gelmekte, kent ekonomileri, milli ekonomilerin kalkınma motoru olarak anılmaya başlanmaktadır (Amin ve Graham, 2004:414).

C. Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkisi

Küreselleşmeyle mekanın geri dönüşsüz bir dönüşüm yaşandığının altını çizen Giddens'a göre küreselleşme, yalnızca hatta birincil olarak ekonomik bir olgu değildir; ayrıca, bir dünya sisteminin ortaya çıkmasıyla da bir tutulamaz. Küreselleşme, gerçekte mekanın ve zamanın dönüştürülmesiyle ilgilidir. Küreselleşme sürecinde yeni bir mekan ve toplum ilişkisi oluşmaktadır. Bu ilişkinin ürünü kentler de değişmektedir (Erkan, 2007:48).

Küreselleşme süreçlerinin yoğun olarak yaşandığı yeni dünya düzeninde ulus devletler, modern dönemlere ait anlamlarını ve fonksiyonlarını yitirmeye ve süreçle beraber yeniden şekillenmeye başlamışlardır (Yeung ve Olds, 2008). Önceki dönemde gelişmenin sürdürülmesini sağlayan ulus devletin artık, bazı ekonomik konularda karar verici olmadığını gösterirken, ulus devletleri kapsayan dünya ekonomisine yönelik mevcut düzenlemelerin geçerliliklerinin de sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ulus devletin meşrutiyeti sorgulanırken, ekonomik açıdan ana birim olarak yerel birimler, kentler ve bölgeler önem kazanmaktadır (Eraydın, 2001:368).

Küreselleşme süreci ile birlikte kentlerin dünya haritasındaki konumlarını belirleyen ilişkiler değişmiş, üretimin dünya ölçeğinde yeniden üretildiği bu süreçte farklılıkların tüketilmesi bazı mekanların önemini arttırırken bazı mekanların da önemini azaltmıştır (Beauregard, 1995:235; Ercan, 1996:65). Bu süreçte yer alabilmek için kentlerin ve bölgelerin çeşitli girişimlerde bulunmaları gereklidir; çünkü, küreselleşme sürecinde sadece bazı kentler ön plana çıkarak cazibe noktası olurken bazıları ise önemsizleşmekte, terk edilerek yoksulluğa mahkum edilmektedir (Hill ve Feagen,1987:160). Ulus devlet sınırlarının yok olması nedeniyle bazı kentlerin konumlarının değiştiği ve bu nedenle göreceli önemlerini kaybederek çöküş gösterdikleri, kendilerini yenileyemeyen eski sanayi kentlerinin ve hızlı ulaşım-iletişim altyapısına ayak uyduramayan merkezlerin ise yeni koşullara uyum sağlayamadığı görülmektedir. Tüm bu gelişmeler, kendilerini yenileyemeyen eski sanayi kentlerinin küresel ilişkiler ağının dışında kalmaları ve dolayısıyla bu ilişkiler ağının doğurduğu refahtan pay alamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu noktada karşımıza çıkan kavram "yarışan kentler"(Hall, 2008) kavramıdır. Bu süreçten dışlanmamak ve diğerlerin önüne geçebilmek adına kentler ve bölgeler birbirleriyle sürekli bir yarış halindedirler (Keyder, 1992:85; Karakurt, 2007:321).

Küreselleşme, kentler arası rekabeti hızlandırırken, kentlere yeni ekonomik, politik ve kültürel roller yüklemiştir (Short ve Kim,1999:9). Bu süreç, kent içi mekan organizasyonunda önemli değişikliklere sebep olmuş, emek pazarının yapısı, kentsel faaliyetlerin biçimi ve dağılımı hızla değişmiştir (Brugmann, 2009:5; Işık, 1995:101).

Bu süreçte kentler, artık coğrafi sınırlarla bağlı olmayan uluslar arası üretim, ticaret ve finansman etkinliklerinin mekansal örgütlenmesinin birer parçası durumuna getirilmektedir (Kiper, 2007:78).

Küreselleşme sürecinde kentte yaşanan değişimleri; kentin fiziksel mekanı, kent yönetim sistemi ve kent yaşantısı başlıkları altında değerlendirmek mümkündür. Kişilerin teknolojik gelişmelerle birlikte mekansal engelleri çok daha rahat aşar hale gelmiş olmaları ile kent, gerek ülke içinden gerekse ülke dışından yoğun bir insan akını ile karşı karşıya kalmıştır. Aldığı iç

ve dış göçlerle birlikte hızlı büyüyen kentlerin nüfusları milyonları, on milyonları ve hatta yirmi milyonları bulabilmektedir. Göçlerle birlikte kentsel mekan yeniden bir yapılanma sürecine girmiştir (Mendieta, 2001:10,15).

Kentsel mekanın yeniden yapılanma süreci iki farklı boyutta cereyan etmektedir. Birincisi; kentsel mekanda farklı toplumsal kesimlerin oturma bölgeleri birbirlerinden ayrılmakta ve aralarındaki duvarlar yükselmektedir. Yükselen duvarlar ile toplumsal sınıflar arasındaki iletişim azalmakta ve mekansal ayrışma toplumsal bölünmeye etkide bulunmaktadır. Diğeri ise; tüketim toplumu felsefesinin mimari ve kentsel tasarımı etkilemesidir. Günümüz kenti, sanayi dönemi kentinin bütüncül, uzun erimli ve rasyonel kent planlama anlayışından farklı bir şekilde yapılanmaktadır. Bilgi toplumunda kent, kişisel zevkler doğrultusunda daha küçük planlar halinde şekillenmektedir.

Kentin fiziksel mekanındaki değişim, kentteki zengin-yoksul ayrımının fiziksel mekanlara yansımalarıyla görülmektedir. Ayrıca, modern kentleşmenin bir ürünü olarak değerlendirilen gökdelenlerin hızla yükselmesi, kentlerin çoğunda birbirine benzeyen yapılaşma eğilimleri ve buna bağlı olarak da kentlerin yerel özgünlüklerini ve kimliklerini kaybetmeleri küreselleşmenin kentsel mekandaki etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Giddens, 2008:978).

Küreselleşmenin kent yönetimine etkisi ise ulus devlet anlayışının değişerek yerelleşme eğilimlerinin ve politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kendini göstermektedir (Short vd, 2000:322). Devletin küçültülmesi, özel sektörün önem kazanması, kamu hizmeti anlayışının değişmesi, yerel yönetimlerin ön plana çıkması gibi gelişmeler küreselleşmenin kent yönetimindeki yansımalarını oluşturmaktadır (Kiper, 2007:78).

Kent yaşantısı da küreselleşme ile birlikte önemli değişiklikler yaşamaktadır. Zengin-yoksul arasındaki uçurumun derinleşmesi, toplumlar arasındaki farkların giderek azalması, tüketim kültürünün yaygınlaşması, tek tip kültür ve yaşam tarzının gelişmesi ve farklılıkların ortadan kalkması, karışıklık, sosyal kutuplaşma (Yeung ve Olds, 2008) küreselleşmenin kentsel yaşam üzerindeki en belirgin etkileridir. Kısaca kürselleşme, dünyayı küresel

bir köy haline getirmekte; bu “köy”de tüketim kalıpları, kurumlar, gruplar benzeşerek birçok alanda “tek tipleşme” yaratmaktadır.

Küreselleşme sürecinde kentler etkili oldukları bölgelere göre hiyerarşik bir yapılanma içinde yer alırlar. En geniş düzlemde etkili olan kentler, kentsel hiyerarşi sistemin tepesine oturarak gücün üretildiği yer konumuna sahip olurlar (Castells, 2005:508,509). Kentler arası hiyerarşide konumsal ve ekonomik açılardan üst noktada bulunan kentler, dünya düzeyinde gerçekleşen bir kontrol sürecinde işlev görmektedir (Short vd. 2000:323). Sektörel istihdam yapıları, nüfusları, mekansal dağılımları bu global işlev çerçevesinde anlaşılabilir (Aslanoğlu, 1998:113). Kentlerin önemsizleşerek yoksulluğa mahkum olmama adına söz konusu bu hiyerarşik yapılanma içersinde yer alabilmeleri onlar için oldukça önemlidir.

III. KÜRESEL KENT

A. Tanımı

Tarihin her döneminde kentler toplumsal değişimin merkezi olma niteliğini korumuştur. “Kentler sadece toplumdaki geniş çaplı değişimlerin başlatıcısı olmakla kalmamış, toplumdaki değişimlerle birlikte kendi iç yapıları da değişime uğramıştır. Ancak tarihin hiçbir döneminde kentler, 20. yüzyılın son çeyreğinde olduğu ölçüde büyük çaplı bir değişim yaşamamış (Işık, 1999:163), insanlık tarihinde bir dönüm noktası olan ulaşım ve iletişimdeki teknolojik gelişmelerle, uygarlığın en önemli öğelerinden olan kentlerin rolünü ve önemini artırmıştır (Sassen, 1994:1; Wirth, 2002:81).

Küreselleşme ve dolayısıyla neo-liberalizm, ağırlıklı olarak 1980’li yıllarda uygulamaya geçirilmiştir. Bir önceki dönemde, merkez ülkelerde yığılmış olan sermayenin dünya ölçeğinde hareket etmeye başlaması ve temel üretim birimlerinin, bazı mekânlarda yoğunlaşması yerine, dünya ölçeğinde uygun mekânlara doğru kaydırılması süreci, eşzamanlı olarak cereyan etmeye başlamıştır. Böylece gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde yığılma göstermiş

olan büyük sermaye, yeni gelişmelerin dışında mikro ölçekten makro ölçeğe, sınırlı alandan küresel alana doğru harekete geçmiştir. Sermayenin bu yeni alışkanlığında ekonomik, sosyal ve siyasal boyutu ağırlıklı yer tutan küreselleşmeye bir de mekânsal boyuttaki küreselleşme eklenmiştir (Marcuse ve Van Kempen, 2000:18).

Küresel sermayenin ve üretimin yeniden örgütlendiği bu süreçte, sahip oldukları ayrıcalıklarıyla bazı mekânlar diğer bazı mekânlara göre daha önemli hâle gelmiştir. Küreselleşme bütün bu etkileşimler altında, ülkeler arasındaki fiziksel ve ekonomik sınırları önemsizleştirerek ülkelerin ekonomik egemenliklerini törpülerken, küresel sistemin temel birimlerini giderek kentler oluşturmakta (Porter, 2001:71) kentler küreselleşmeyi içselleştirip yansıtmaktadır (Taylor ve Walker, 2001:23).

Küreselleşen ilişkilerin odağı olan küresel kentler son dönemde en güncel kavramlardan biridir. Bu kentlerin ortaya çıkışı farklı değişkenlerle açıklanmakta ve tanımı da buna göre farklılaşmaktadır. Harvey*; küresel kentleri, üretimin denetlendiği ve bütünleştirildiği yeni üretim mekânları şeklinde (Harvey, 1989:32) Friedmann; küresel kentleri, küresel sermaye birikiminin yoğunlaştığı ve küresel sistemin kontrolünün sağlandığı merkezler (Friedman, 1988:57; Mooney ve Evans, 2007:246,247) Sassen; ise bu tanımları birleştirerek küresel kentleri; dünya ekonomisinin örgütlenme biçiminin belirlenmesi, uzmanlaşmış hizmetlerin finanse edildiği anahtar nokta olma nitelikleri, öncül sanayi kollarında üretim ve buluşların yapılması ve yeni buluşlar ile ürünlerin pazarlandığı odaklar (Sassen, 1994:4; Sassen, 1991:3; Yeung ve Olds, 2008) Hall; küresel kenti, sermaye hareketleri sonucunda

* Harvey, Fordist birikim rejiminin çözülmesi, esnekleşme uygulamalarının yaygınlık kazanması gibi nedenlerle 1970 öncesi dönemi karakterize eden kent işletmeciliğinin yerini, kent girişimciliğine bıraktığını belirtir.. kent girişimciliğinde asıl hedef hareketli finans sermayesini kente çekmektir ve bunun içinde kimi finans ve vergi teşviklerinin yaratılması önem kazanır. Bu durum aynı zamanda kentler arasında birbirini bütünleme ilişkisinin yerini rekabete bırakması demektir. Akışkan sermayenin dünyasında yarışan kentler için dört olasılıktan söz edebiliriz: a) uluslar arası işbölümünde bir konum edinmek; b) tüketim merkezi olarak bir konum edinmek; c) finansal ya da idari olarak konum merkezi olmayı sağlayacak bir konum edinmek; d) merkezin dağıttığı kaynaklardan daha fazla edinilmesini sağlayacak bir konum edinmek. Kentler bu seçeneklerden sadece biri ile yetinmek zorunda değildirler. İzlenen bu strateji dolayısıyla, modern kentler artık üretimin değil, tüketimin mekanı haline geldiği vurgulanmaktadır. “ Zafer Yılmaz, Ayhan Yalçınkaya, “ Alçak Pabuçlar, Yüksek Topuklar: Kent, Tüketim ve Ütopya” **Mülkiye**, cilt:29, sayı:246, s.41,42

değişime uğrayan kent (Hall, 1998:17-36) Braudel; içinde bulunduğu ekonomik sisteme hâkim olan kent (Taylor, 2004:13,21) Cohen; yeni uluslararası işbölümünün (New International Division of Labour-NIDL) merkezi olarak tanımlamıştır (Cohen,1981:287,315). Bu tanımlamalarla beraber Catells, küresel kentin bir mekan değil bir süreç olduğunu ifade ederek; ileri hizmetlerin üretim ve tüketim merkezleriyle, bu merkezleri destekleyen yerel toplumları küresel bir ağ içinde birbirine eklemleyen, diğer yandan da bilgi akışına paralel olarak bu merkezlerin hinterlanlarıyla bağlarını zayıflatan bir süreç olarak tanımlamıştır (Castells, 2005:517).

Küresel kentler, küresel ekonominin ve aynı zamanda ulusal ekonominin kontrol edildiği, çok uluslu ortaklıkların, yönetim ve kontrol merkezlerinin, uluslararası alanda üretim ve dağıtımı örgütleyen faaliyetlerin alansal olarak yoğunlaştığı, ileri üretici hizmetlerde uzmanlaşmanın sağlandığı, bu işlevleri yerine getirebilecek uygun coğrafi konuma sahip, kent konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal alt yapının bulunduğu yapıya uygun yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarının karşılandığı kentlerdir (Amin ve Graham, 2004:413; Holston, 2001:17). Uluslararası nitelik kazanan dünya ekonomisi, hızla gelişen bilgi teknolojileri, hareketliliği artan kapital ve işgücünün de yardımıyla üretim aktivitelerinin organizasyonunu değiştirmiştir (Sassen, 1991; Sassen,1994, Sassen, 1995). Gelişmiş ülkelerde üretim aktiviteleri parçalanıp dağılır ve yeniden düzenlenirken iş ve yönetim merkezi işlevleri de küresel kentlerde yoğunlaşmıştır. Bu kentler 'yeni uluslararası iş bölümü'nün yanısıra küresel finans, üretim ve iş hizmetlerinin denetim ve eşgüdümünü sağlama işlevini yüklenmişlerdir (Friedman, 1986:72).

Küresel kentlerin bugün diğer kentlerden en önemli ayırt edici noktaları, dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olmalarıdır (Taylor, 2004:192). Bu kentlerde imalat sanayi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır, buralarda üretim yapmaktan daha çok üretilen ürünlerin kontrol edilmesi söz konusudur. Sadece üretim üzerinde kontrol etme fonksiyonları yoktur, bunun yanında üretilen ürünlerin dağıtılmasında, aynı zamanda hizmet sektöründe de yönlendirici fonksiyonlara sahiptirler. Onlar uluslararası kentsel sistemin anahtar kavşaklarıdır. Küresel şehirler bu aktiviteleri

kolaylaştıran ve destekleyen acenteler ve kişiler ve uluslararası tüketim ve üretimin kurumları için desteklenen mekanlardır. Buralarda üretim ve hizmet hacminden daha çok bu sektörlerde yapılanma anahtar kriterlerdir. Küresel kentler ticaret, yönetim, finans, üretim ve hizmet sektörünün planlandığı ve kontrol edildiği mekanlardır (Brenner, 1998:4; Karakurt, 2007:321). Küresel kentlerde, uluslararası üretim ve hizmetlerin yönetimi ve kontrol etme fonksiyonları yanında ulusal ekonomi içinde de oldukça öneme sahip yerlerdir (Taylor, 2004:24).

Küresel kentler küresel merkez olmadan önce ilk olarak kendi ülkeleri içinde ulusal merkez konumundadırlar. Bu küresel kentlerin yükselişi ile ulusal tabanda kendi ülkelerindeki diğer kentlerin düşüşü arasında da bir bağlantı kurmak mümkündür. Söz konusu kentler ilk olarak kendi ulusal tabanlarında lider kent konumuna sahip olmuşlardır. Kendi ülkelerindeki diğer önemli kentlerin düşüşü pahasına bu kentler dünya kentler hiyerarşisinde yükselmişlerdir (Sassen, 1991:71).

Bu kentlerde dünya üzerinde gerçekleşen olaylardan anında haberdar olunabilmekte ve bunlara tepki verilmesi ise eş zamanlı olabilmektedir çünkü küre üzerinde en etkin iletişim alt yapısı bu kentlerde bulunmaktadır (Mülgan, 1995:208). Dolayısıyla dünya kentlerinde yönetim, hizmet, finans, uluslararası üretimin anahtar kurumları ve kişiler yoğunlaşmıştır.

B. Küresel Kent Kavramının Ortaya Çıkışı

1980'lerden sonra küresel sermaye ve üretimin yeniden örgütlenmeye başlamasıyla beraber(Ercan, 1996:68) kentlerde yaşanan mekansal ve toplumsal dönüşümleri salt içsel dinamiklerle açıklamak yetersiz kalmış, kentlerle küresel ilişkiler arasındaki bağlantıyı açıklamak üzere dünya kenti ve küresel kent kavramları ortaya atılmıştır (Kiper, 2007:84). 1980'li yıllarda gündeme gelmesine rağmen "dünya kenti" kavramı 18. yy'dan itibaren kullanılmıştır. İlk defa Goethe tarafından 18. yy'da Paris ve Roma'nın kültürel zenginliğini ifade etmek için (Taylor, 2004:21; Öktem, 2005:27), daha sonra

1915' te İskoç plancı Patrick Geddes tarafından "Cities in Evolution" adlı kitabında dönemin yeni büyük metropoliten alanlarını tanımlamak için kullanılmıştır (Hall,2008 Taylor, 2004:21).

Daha sonra 1966 yılında Peter Hall "The World Cities/Dünya Kentleri" adlı kitabı yayınlayarak ilk dünya kenti araştırmasını gerçekleştirmiştir. Hall bu çalışmasında New York, Londra, Paris, Tokyo ve Moskova'nın nasıl bölgelerinde büyüyerek dünya kenti haline geldiklerini araştırmıştır (Short, 2004:10). Hall, bu şehirleri; büyük politik güç merkezleri, ulusal ve uluslararası yönetim merkezi, ticaret, finans ve iletişim yerleri, eğitim, araştırma, sanat ve kültür ile ilgili yeteneklerin yoğunlaştığı alanlar olarak tanımlamaktadır (Clark,1996:137; Taylor, 2004:21; Kam ve Hills,2003:152). 1972 tarihli çalışmasında Stephan Hymer çok uluslu şirketlerin ana birimlerinin medya ve yönetim merkezlerine yakın olmaları gerektiğini savunarak dünya kenti tartışmalarına yeni bir boyut katmıştır (Beaverstock vd, 1999:446). Bu çalışmalar genel olarak dünyanın belirli kentleri ve çok uluslu şirketler üzerinde durmuş, küreselleşme ve kentsel sistem ilişkisine yer vermemiştir (Topal, 2003:45). Daha sonraki çalışmalarda çokuluslu şirketlerin, emeğin yeni uluslararası bölüşümündeki karar verme güçleri üzerinde odaklanılmıştır. Bu çalışmalardan ilki 1981'de Cohen tarafından yapılmış ve dünyanın en büyük şirketlerinin yerleştiği kentler hiyerarşik olarak sıralanmış, tepe noktasındaki New York, Londra ve Tokyo birinci derece dünya kenti olarak tanımlanmıştır (Beaverstock vd, 1999:446).

1982'de Friedmann ve Wolff, dünya kentini "Dünya Sistem Analizi" çerçevesinde ortaya çıkan, yeni dünya ekonomisiyle bağlantılı olarak tanımlamışlardır (Stahre, 2004:68; Short, 2004:9). Daha sonraki çalışmalarında Friedmann, dünya ölçeğinde ön plana çıkan kentlere dünya kenti (World City) adını vermiştir (Yeung ve Olds, 2008). Friedmann'ın 1982'de hipotez olarak sunduğu ve dünya sistem analizi içerisinde ele aldığı dünya kenti kavramında ilgi çekici nokta kenti toplumsal, kültürel, tarihsel özelliklerinden bağımsız olarak sadece küresel ekonominin merkezi olarak ele almasıdır. Friedmann dünya kenti kavramını (Short ve Kim,1999:53) farklı piyasalar ve üretim faaliyetleri için önemli kavşak noktaları, uluslararası

sermayenin toplandığı merkezler, küresel finans piyasalarının, ulaşım ve iletişim faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlar, iç ve dış göç akımlarının başlıca hedefi olan merkezler olarak tanımlamaktadır.

İzleyen yıllarda birçok akademisyenin bu hipoteze önemli katkıları olmuştur. Bunların arasında Sassen (1986, 1991, 1994, 2000) ve Friedmann'ın (1982, 1986, 1995) çalışmaları dünya kenti araştırmacıları için temel referans kaynakları olmuşlardır (Jones, 2002:335; Short, 2004:9).

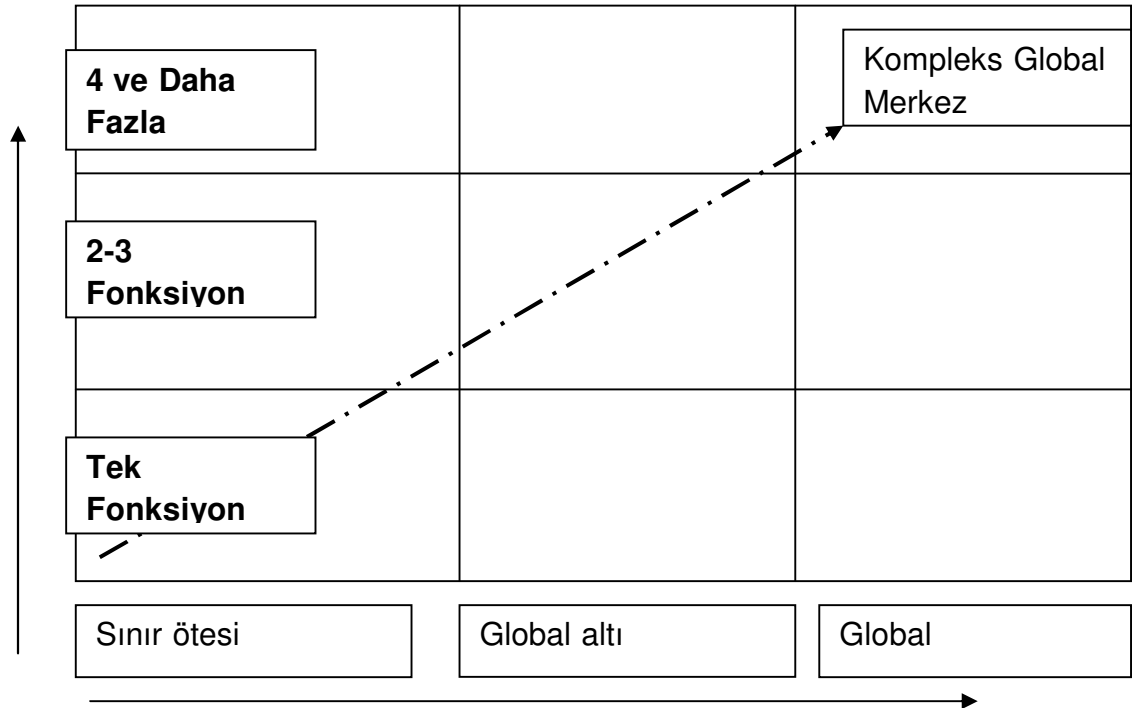
Friedmann tarafından 1986 'da yapılan ve literatürde en çok kullanılan sınıflamayı içeren "World City Hypothesis"'dir (Friedmann, 1986; Taylor, 2000:19). Friedmann'a göre; kentin dünya ekonomisine eklemlenme biçimi ve bu süreçteki mekansal fonksiyonlar kentte oluşan yapısal değişiklikleri etkilemektedir, kentte meydana gelen söz konusu yapısal değişiklikler de küre üzerindeki kentler arasında hiyerarşik ilişkilerin oluşmasına neden olmaktadır (Amin ve Graham, 2004:413). Kentsel hiyerarşi sisteminde yer alan kentlerin sayısı oldukça azdır (Friedmann, 1986:70,77). Friedmann bu kentlerin küresel kent veya dünya kenti seçilmelerini sağlayıcı temel kriterleri aşağıdaki şekilde sıralamaktadır (Friedmann, 1986; Taylor, 2004:24; Short vd, 2000:318;Topal,2003:44;Hills ve Kam, 2003:152;Çınar, 1998):

- Yeni mekansal organizasyonda, küresel sermaye, dünya kentlerini üretim ve pazarın eklemlenebilmesi amacıyla temel düğüm noktaları olarak kullanmaktadır.
- Dünya kentlerindeki ekonomik sektörler ve istihdamın yapısı bu kentlerin küresel kontrol fonksiyonlarını yansıtır.
- Dünya kentleri hem iç hem dış güçlerin akın ettiği temel çekim noktalarıdır.
- Dünya kenti formu, endüstriyel kapitalizmin karşılıkları olan mekansal ve sınıfsal kutuplaşmayı içinde barındırır.
- Dünya kentleri uluslar arası sermayenin yoğunlaştığı temel alanlardır.
- Dünya kentinin büyümesi, o kentin kentsel yönetiminin mali kapasitesini aşan sosyal maliyetler yaratma eğilimindedir.

- Kent formu ve kentin dünya ekonomisi ile eklemlenme derecesi ve emeğin yeni mekansal dağılımı sürecinde kente yüklenen fonksiyonlar kentin içinde ortaya çıkan yapısal değişikliklerde anahtar rol oynamaktadır.

Douglass, Friedmann'ın hipotezine dayalı olarak bir kentin küresel kent olmasında izlediği süreci sistematikleştirerek, kentin çeşitli fonksiyonları elde edişi ile kontrol ettiği mekansal büyüklüğün küresel ölçeğe doğru nasıl genişlediğini bir çizelge yardımıyla ortaya koymuştur. Bu çizelgede kentlerin sahip olduğu fonksiyonlar arttıkça, kontrol edilen mekansal büyüklükte artmaktadır. Bu fonksiyonlar ise Friedmann'ın hipotezindekilere benzer şekilde oluşturularak, finans, küresel hizmetler, taşımacılık, bilgi, politik ve ideolojik, kültür ve olimpiyatlar, dünya fuarı vb. faaliyetlere ev sahipliği yapma uluslararası şirketlere yönetim merkezliği yapma, fonksiyonları olarak sıralanmıştır (Short, 2004:10; Dougless, 2000:2323).

Tablo I: Douglass'ın Küresel Kent Oluşum Süreci

Kontrol Edilen Mekansal Büyüklük

Kaynak: (Dougless, 2000:2323)

Sassen, “The Global City”(1991) ve “Cities In a World Economy (1994)” adlı çalışmalarında kentleri, dünya ekonomisi içindeki, üretici hizmetlerin uluslararasılaşması ve belirli kentsel merkezlere yoğunlaşması açısından bir hiyerarşi içine toplayarak, küresel kent kavramını kullanmaktadır (Robinson, 2002:535). Sassen’e göre dünya ekonomisinin anahtar yapıları ister istemez, yeni uluslararası emek bölüşümündeki yerleri tarafından şekillendirilen kentlerde yer almakta ve bu kentler yaşanan küreselleşme süreciyle bütünleşmektedir (Hill ve Kim, 2000:2168).

Sassen’e göre küresel kent kavramı “ekonomik küreselleşme” ve “hizmet sektörünün organizasyon yapısı ve finans” faktörlerinin ilişkisi sonucunda doğmuştur (Beaverstock vd, 1999:448). Ekonomik küreselleşme, hizmet ve finans sektörünün küresel ölçekte akışkan olmasına sebep olmuş ve buna bağlı olarak da üretim, hizmet, pazarlama ve yeniliklerin belirli tiplerinin mekanı olarak belirli kentlerin önemi artmıştır (Sassen, 2007:20,25; Hall, 2008). Sassen, küreselleşme süreçlerinde dünya kentleri olarak adlandırılan kentler için yeni bir stratejik rol oluştuğunu ve bu rolün küresel etkileşim ve bu şehirlerin mekansal dağılımının bir kombinasyonundan meydana geldiğini vurgular. Bu kentler uluslararası ticaret ve bankacılık için merkez olarak, uzun tarihleri arkasında dört yeni rol bağlamında kurgulanmıştır (Taylor, 2004:24; Sassen,1994:19): İlk olarak dünya ekonomisinin organizasyonunda yüksek bir şekilde yoğunlaşmış kontrol noktaları olarak; ikincisi lider ekonomik sektörler olan imalat, hizmet ve ayrıca finans sektörü için anahtar yerlerdir, üçüncüsü bu lider sektörlerde yeniliğin üretimlerini içermeleri açısından; dördüncü ise, yenilenmiş üretimler ve bu üretimler için piyasalar olarak.

Bu kentlerin fonksiyonlarındaki bu değişimler kentsel formda ve uluslararası ekonomik aktiviteler üzerinde büyük bir etkiye sahiptir; kentler geniş kaynaklar üzerinde kontrolde yoğunlaşmış ve kentlerin; finans ve belirli hizmet endüstrileri, kentsel, sosyal ve ekonomik düzenlemeleri yeniden yapılanmıştır. Sonuçta kentin yeni bir çeşidi ortaya çıkmıştır. Bu 'global kent'tir. Buna liderlik eden örnekler New York, Londra ve Tokyo'dur (Smith ve Timberlake, 1995:83; Jones, 2002:341; Sassen, 1986:62; Short, 2004:12).

Sonuç olarak Sassen'in küresel kent kavramı "ileri düzeyde uzmanlaşmış üretim hizmetlerinin ve finans sektörünün, küreselleşme sonucu, küresel ölçekte akışkan hale gelmesi ve belirli kentsel merkezlerde yığınlaşması ile ilgili bir kavram" olarak ifade edilmektedir (Yeoh,1999:608).

Küresel kenti ile ilgili diğer çalışmalar; Howard Reed'in dünyanın büyük ve önemli kentlerini uluslararası finansal merkez olma güçlerine göre hiyerarşik bir sıraya koyarak "kentsel hiyerarşi" tartışmalarını başlatan 1981 tarihli çalışması (Sim vd, 2003:113) ile Taylor'un (Taylor ve Walker, 2001:23; Taylor, 2000:15), 2000 yılında yaptığı kentleri, çeşitli kriterler kullanarak alfa, beta ve gama dünya kentleri olarak üçe ayırdığı çalışmasıdır.

C. Küresel Kentin Özellikleri

Küresel kentleri diğer kentlerden ayıran en önemli özellikleri, dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olmalarıdır (Jones, 2002:335). Karar alma ve finans açısından birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu kentler, üretim ve pazar alanının kontrolünü ellerinde tutarak dünya çapında bir sistem oluştururlar (Sassen, 1991:12). Bu bağlamda, küresel kent olmaları daha çok ekonomik ve politik rollerin ortaya çıkardığı sonuçlarla ilgilidir. Burada temel nokta, söz konusu kentsel alanların küresel sistem ile nasıl bütünleştiğidir. Bu bütünleşme, kentin bütünleşme gücü ve biçimi ile kentin sermaye açısından alansal etkinliğine bağlı olmaktadır (O'Brien, 1992:34).

Uluslararası kuruluşların yönetim merkezlerine ne ölçüde hizmet ettikleri, sermaye yatırımı için güvenli bir yer olma derecesi ve dünya pazarı için mal üretimi bakımından önemi, bu faktörlere bağlı olarak ideal bir merkez olması açısından üstlendiği rol ya da dünya pazarı ile ilişkileri (Clark,1996:8,9) kentin küresel sistem ile bütünleşme gücünü ve şeklini göstermektedir (Knox, 1995:232). Kentin finans ve/veya pazar kontrolü açısından küresel bir eğilime sahip olması, ya da küresel değil ama çok uluslu kuruluşların bulunduğu bölgelerden biri olarak yer alması veya dünya

sistemi ile ilişkili ulusal bir ekonomiye sahip olması gibi özellikler, kentin küresel sistemde mekansal etkinliği açısından önemlidir (Keating, 2001:38). Özetle, dünya sisteminin bütünleşme biçimi, küresel kentlerin ekonomik, sosyal, mekansal, politik yapısını ve kentleşme süreçlerini etkilemektedir.

Bu açıklamalardan hareketle küresel kentin özelliklerini ekonomik, sosyal ve kültürel, mekansal, yönetsel ve siyasal, çevresel özellikler olarak beş ana başlıkta toplamak mümkündür. Aşağıdaki tabloda bu özellikler özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo II: Küresel Kentin Özellikleri

Küresel kentin özelliklerini ifade eden bu tablo küresel kent ile ilgili okunan kaynakların değerlendirilmesi sonucu oluşturulmuştur.

<i>Ekonomik Özellikler</i>	- Hizmet sektörü ön plandadır. - İmalat sektörü büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır - Enformel sektörde istihdam artmaktadır, - Uzmanlaşmış iş gücü potansiyeli yüksektir, - Kentler arasındaki rekabet yaşanmaktadır. - Tüketim kültürü yaygındır, - Kentler üretim merkezi olmaktan çıkarak tüketim merkezlerine dönüşmektedir. - Emek piyasasında ikili yapı hakimdir.
<i>Sosyal ve Kültürel Özellikler</i>	- Emek yapısında ikili yapının hakim olması sosyal kutuplaşmaları artırmaktadır. - Zayıf sosyal ve kültürel ilişkiler artmakta, yabancılaşma yaşanmaktadır, - Tek tipleşme yaygınlaşmaktadır, - Öz kültürden uzaklaşmaktadır, - Kentsel mekanda kutuplaşmalar artmaktadır, bölünmeler ve gelir dağılımında adaletsizlikler görülmektedir. - Suç ve şiddet artmaktadır. - İç ve dış göç çekmekte, uluslar arası ve bölgeler arası göçmenlere rastlanmaktadır, - Kentsel topraklarının fiyatları ve buna bağlı olarak da kentsel yaşam maliyetleri artmaktadır

Mekansal Özellikler	- Çok katlı plazalar,gökdelenler,lüks konut siteleri inşa edilmektedir, - Çağdaş yapı teknolojileri yaygın olarak kullanılmaktadır, - Aynılan kentler, benzer yapılar görülmektedir, - Gelir dağılımındaki dengesizlik fiziksel mekanlara da yansımaktadır (gecekondu-lüks konut), - Kentsel yeniden yapılanma ile yeni kentsel rantlar oluşturulmaktadır, - Kentsel ulaşımı kolaylaştırmak için çok katlı kavşaklar,yollar yapılmaktadır, - Araştırma merkezleri, teknoloji enstitüleri ve güzel sanatlar akademileri yer almaktadır.
Yönetmel ve Siyasal Özellikler	- Devletin ekonomide etkisi azalmaktadır, kamu hizmetleri özel sektöre gördürölmektedir, - Küresel ve yerel birimler önem kazanmaktadır, kentsel yönetim önem kazanmaktadır. - Kentler arası rekabet görölmektedir,
Çevresel Özellikler	- Çevre ve korumaya ilişkin kurallar sermaye tercihleri doğrultusunda yapılmaktadır, - Tarihi ve kültürel değerler ekonomik çıkarlar doğrultusunda göz ardı edilmektedir.

Kaynak: John Rennie Short, Carrie Breitbach, Steven Buckman, Jamey Essex, “ From World Cities to Gateway Cities: Extending the boundaries of Globalization Theory”, **CITY**, Vol: 4, No: 3, 2000; Anthony D.King, “ Re-presenting World Cities”, Ed. Paul. L Knox and Peter. J Taylor, **World Cities in a World System**, Cambridge Üniversty Pres, 1995; Rennie John Short and Yeong Hyun Kim, **Globalization and the City**, Longman, 1999; Rennie John Short, **Global Metropolitan: Globalizing cities in a capitalist world**, London, Routledge, 2004 ; Michael Peter Smith, “ The disappearance of World Cities”, Der. Paul. L Knox and Peter. J Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Pres, 1995; Ash Amin.- Stephen Graham., “ The Ordinary City”, **Transactions of the Institute of British Geographers, Volume 22 Issue 4, 2004**, Henry Wai Yeung, Kris Olds, “ From The Global Cit to Globalizing Cities: Views from a Developmental City- State in Pasific Asia” <http://www.lboro.ac.uk/gawc/index.html>; Peter Marcuse and Ronald Van Kempen (Eds.), **Globalizing Cities: A New Spatial Order?**, Oxford: Blackwell Publishers, 2000, Peter Taylor, Drauder WALKER.R.F., “ World Cities: A First Multivariate Analysis of Their Service Complexes” **Urban Studies**, 2001, Vol: 38, No: 1, Saskia Sassen, **Cities in a World Economy**, Pine Forge Pres, California, 1994; Saskia Sassen, **Global City: “New York, London, Tokyo”**, New York, Princeton Üniversty Press, 1991, Peter Hall, “Globalization and The World Cities”, Eds: F.C. Lo and Y. M. Yeung **Globalization and the World of Large Cities**, Tokyo: United Nations University Press, 1998; Peter Taylor, **World City Network: A Global Urban Analysis**, Routledge, London, 2004; Saskia Sassen, On Concentration and Centrality, Knox P.L and Taylor P.J (der) **World Cities İn a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Pres, 1995; John Friedman, “ The World Hypothesis”, **Development and Change**, Vol:17, 1986; David Clark, **Urban World/ Global City**, Routledge, London, 1996; Jonathan V. Beaverstock, J. Peter Taylor, Richard G. Smith. “ A Roster of World Cities” **Cities**, 16(6), s. 446; NG, Mee Kam, Peter Hills, “World Cities or Great Cities? A Comparative Study of Five Asian Metropolises”, **Cities**, Vol: 20, No. 3, 2003

1. Ekonomik Özellikler

Uluslararası nitelik kazanan dünya ekonomisi, hızla gelişen bilgi teknolojileri, hareketliliği artan kapital ve işgücünün de yardımıyla, üretim aktivitelerinin yapısını değiştirmiş, gelişmiş ülkelerde üretim aktiviteleri parçalanıp dağılır ve yeniden düzenlenirken, iş ve yönetim merkezi işlevleri de küresel kentlerde yoğunlaşmıştır (Graham, 1999:932; Sassen, 2007:17). Küresel kentler ekonomik ve politik gücün konumlandığı ve şekillendiği yerlerdir (Lyons ve Salmon, 1995:99; Short, 2004:12).

Küresel kentlerin yapılarında gerçekleşen değişikliklerin arkasındaki temel sebep küresel ekonominin dinamikleri ile açıklanmıştır (Clark, 1996:137). Küresel kentlerin ekonomik yapısı, hizmet ve enformel sektörlerdeki önemli büyüme ve imalat sektöründe düşüş olarak tanımlanmıştır (Knox, 1995). Hizmet sektöründeki büyüme diğer birçok kent için de geçerli olmakla birlikte küresel kentin farkı, bu kentlerdeki ekonomik faaliyetlerin ulusal ya da iç dinamiklerle değil de küresel ekonominin işleyişiyle açıklanmış olmasıdır (Friedman, 1986:73,74). Küresel kentler, aynı zamanda kentin yeni sektörleri için buluşların yapıldığı ve bu buluşların pazarının da olduğu yerlerdir. Küresel kentin ekonomik zenginliği, kentin küresel ekonomideki rolüne bağlıdır. Küresel kent, küresel ekonomiyle bütünleştikçe ekonomisi de aynı oranda gelişir (Sassen, 1991).

Bunun için de küresel kentin ekonomisinin gelişimi, yabancı yatırımları ve ulus ötesi firmaları çekme kapasitesine ve küresel ekonomide kontrol ve yönetim faaliyetlerini üretebilme kapasitesine bağlıdır (Clark, 1996:159; Nijman, 1996:2).

Küresel kentlerin bugün diğer kentlerden en önemli ayırt edici noktaları, dünya ekonomisinin temel karar verme noktaları olmalarıdır (Jones, 2002:336). Bu kentlerde imalat sanayi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu kentlerde üretim yapmaktan daha çok, üretilen ürünlerin kontrol edilmesi söz konusudur. Sadece üretim üzerinde kontrol etme fonksiyonları yoktur, bunun yanında üretilen ürünlerin dağıtılmasında, aynı zamanda hizmet sektöründe de yönlendirici fonksiyonlara sahiptirler (Amen vd, 2006:2). Onlar uluslararası

kentsel sistemin anahtar kavşaklarıdır. Küresel kentler, bu aktiveleri kolaylaştıran ve destekleyen acenteler ve kişiler ve uluslararası tüketim ve üretimin kurumları için desteklenen mekanlardır. Buralarda üretim ve hizmet hacminden daha çok bu sektörlerde yapılanma anahtar kriterlerdir. Küresel kentler ticaret, yönetim, finans, üretim ve hizmet sektörünün planlandığı ve kontrol edildiği merkezi olan mekanlardır (Sassen,1991; Sassen, 1986; Sassen, 1994, Sassen, 1995).

Bu kentler yeni uluslararası iş bölümü'nün yanısıra küresel finans, üretim ve iş hizmetlerinin denetim ve eşgüdümünü sağlama işlevini yüklenmişlerdir. Dünya ekonomisinin stratejik sektörlerine hizmet veren çok sayıda aktivite de burada yoğunlaşmıştır (Hill ve Feagin, 1987:159, Friedman, 1986:70,77).

Küresel kentler hizmet sektörünün büyük önem kazandığı, ileri iş hizmetlerinin verildiği, bu nedenle ihtisaslaşmış iş gücü potansiyeli yüksek kentler durumundadır (Romer, 1986:1003,1005). Küresel yönetim ve finansal hizmet fonksiyonlarının artışı özellikle uzmanlaşmış hizmetlerin artışı, yeni ofis mekânlarının ve lüks konut alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Küresel kentler, ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı, malların, hizmetlerin ve hammaddelerin işlenerek diğer kentlere ve ülkelere dağıtımın yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan kentlerdir. Bu nedenle bu kentler, üretimin denetlendiği ve bütünleştirildiği yeni üretim mekanları şeklinde tanımlanmaktadır (Eraydın, 2001:375). Küresel kentlerin bu denetim işlevlerini yerine getirmesi için gerekli teknolojik donanıma-iletişim yoğun endüstrilere- sahip olması da bu kentlerin diğer bir özelliğidir (Graham, 1999:931).

Küresel kentler uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve kümелendiği alanlardır (Friedman, 1986:73). Bu kentlerde yabancı bankaların ve uluslararası şirketlerin merkezleri veya büroları yer almaktadır. Bu nedenle Sassen bu kentleri uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevlerinin odak noktaları olarak tanımlamaktadır (Sassen,1994). Kentler, sermayeyi çekmek, diğer bir deyişle sermayenin global dolaşımından dışlanmamak için diğer kentlerden farklarını vurgulama çabasına girmişler ve kentler arasında

kıyasıya rekabet başlamıştır. Bu noktada de kentler kendilerine bir kimlik oluşturarak farklılıklarını vurgulama yarışına başlamıştır (Işık, 1995:99-101).

Kentte yeni sektörlerin yükselmesi, imalat sanayindeki düşüş ve teknolojik gelişmeler bu kentlerin istihdam yapısını değiştirmiş, emek piyasasında ikili bir yapı oluşturmuştur (Timbarlake, 1987:49; Sassen, 1987:139,141). Söz konusu ileri hizmetler ve buna yardımcı hizmetler yanında (profesyonel meslekler), resmî olmayan, seyyar ya da sokak ekonomisini oluşturan hizmetler de alt grubu oluşturan meslek kolları (niteliksiz iş gücü) olarak ortaya çıkmaktadır (Çınar, 1998:12).

Enformel sektörün* ve diğer düşük ücretli işlerin varlığı bir taraftan bu kesimin ihtiyacını karşılarlarken diğer taraftan daha az maliyetli bir dizi imalat ve servis faaliyetlerini besleyerek, küresel kentlerin bir diğer özelliği olan kentler arası rekabeti belirleyici değişkenlerden biri olan ücretin aşağıya çekilmesini sağlamaktadır (Ercan, 1996:75).

Kayıt dışı olarak gelişen bu sektör, diğer kentlerde ve kırsal alanlarda yaşayan insanların, küresel kentin avantajlarından yararlanmak isteyerek buraya göç etmeleri ile ortaya çıkmaktadır (Brugman, 2009:9). Dolayısıyla küresel kentler niteliksiz hizmet işgücüne dayalı işlerin de artmasına paralel olarak büyük ölçekteki göçün yönlendiği yerler olmuşlardır.

Yukarıda ifade edilenler çerçevesinde, kentlerin yapılarındaki değişimin temel dinamiklerinin küresel ekonomiyle ilgili olduğu, kentlerin küresel ekonomiyle eklemlendiği derecede küresel kentin ekonomik özelliklerini karşıladığı ifade edilebilir. Böylece kentler küresel sermayenin isteği tarafından şekillenen/dönüşen alanlar olarak karşımıza çıkmakta, küresel ekonomiyle eklemlenebilmek ve sermayeyi çekebilmek için rekabet etmek zorunda kalmaktadırlar. Yaşanan bu rekabette kentler ön plana çıkabilmek ve sermayenin kontrol ve karar noktaları olmak amacıyla hizmet sektörünün ekonomideki payını artırmak, ticaret, finans, bankacılık, muhasebe, sigorta, ulaşım konularında uluslar arası piyasalara hitap etmek

* Çok küçük bir yatırım gerektiren, uzmanlaşmanın olmadığı, toplam üretime net katkının son derece düşük olduğu, genellikle tek kişi tarafından yürütülen, herhangi bir iş örgütlenmesine dahil olmayan ve hiçbir yasal güvencesi bulunmayan işleri kapsayan sektör anlamında kullanılmaktadır.

durumundadırlar. Ancak, bu şekilde kentler küresel ekonominin temel dinamiklerine ayak uydurabilen ve küresel kent olarak ifade edilen statüye kavuşacaklardır.

2. Sosyo- Kültürel Özellikler

Küreselleşme sürecinin günümüzde ulaştığı aşamada kültürler arası etkileşimlerin yoğunluğu gündemdedir. Bu etkileşim genelde tek hakim kültürün yaygınlaşması şeklinde gerçekleşirken farklı kültürlerin farklı yerlere taşınması şeklinde de olabilmektedir. Tüketim kültürünün yaygınlaşması tek hakim kültürün yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak da değerlendirilen sosyal ve kültürel hayattaki bu değişim dünya kentlerinde daha açık ve yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu kentlerde “tüketim kültürü” bir yaşam tarzı haline gelmekte üretim mekanları olan kentler tüketim mekanlarına dönüşmektedir. Tek tipleşme olarak hayata yansıyan bu dönüşümün en bariz örneği yerel mutfakların fast food yemek tarzlarına dönüşmesidir.

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bilgi, mal ve kültür alışverişinin hızlı gerçekleşmesi, insanların birbirlerine yabancılaşmasına, sosyal ve kültürel ilişkilerin zayıflamasına sebep olmaktadır. Hem öz kültürlerle karşı hem de kişiler arasında yaşanan bu yabancılaşma dünya kentlerinin bir diğer özelliğidir.

Küreselleşme ile birlikte yaşanan sosyal polarizasyon kentlere mekansal ayrışma olarak yansımaktadır (Stahre, 2004:68,69). Yaşanan bu kutuplaşma dünya kentlerinde daha açık bir şekilde görülmekte ve dünya kentleri hem bir ütopya hem de karşı ütopya olarak hem cennet hem cehennemi barındıran kentler olarak tanımlanmaktadır (Mumford, 2007:675,676).

Gelir dağılımındaki dengesizlikler ve eşitsizlikler bu kutuplaşmayı daha da derinleştirmektedir (William, 2009:99). Niteliksiz işçiler ve nitelikli profesyoneller arasında artan sınıfsal kutuplaşma mekanlara da yansımakta (Short, 2004:9; Hall, 2008) bir tarafta çok lüks konutlar, siteler yükselirken

diğer tarafta sağlıksız, standartları düşük konutlar, gettolar giderek artmaktadır. Bu kutuplaşma beraberinde suç ve şiddet oranlarını arttırmakta ve günlük hayatın normal görüntüleri haline gelmektedir.

Küresel kentleri diğer kentlerden ayıran diğer bir özellik ise kentte yaşanan göçün niteliğidir. Küresel kentler, göçün en çok yaşandığı kentler olara karşımıza çıkmakta ve bu göçler uluslararası ve bölgeler arası göçler olarak gerçekleşmektedir (Short, 2004:18). Bu göçler sayesinde küresel kentler farklı milletlerin ve etnik grupların bir araya geldiği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Short, 2004:18). Bu göç ucuz emek işgücü ve yüksek nitelikli işgücü şeklinde iki boyutta gerçekleşmektedir (Chui ve Lui, 2004:1864). Dünya kentlerinde yüksek nitelikli işgücünü için iyi çalışma ve yaşama koşulları sunulurken, nitelikli işgücü dışındaki göçmenler ve yerli halk enformel işlere yönelmekte, düşük ücretli, işsizlik oranı yüksek (Sassen, 1994:102), yükselme imkanı sunmayan ve ağır çalışma koşullarına sahip işlerde çalıştırılmaktadır. Ekonomik yapıdaki bu farklılık, sosyal yapıya da yansımakta, sosyal sınıflarda kutuplaşma dünya kentinin temel özelliklerinden biri olmaktadır (Baum,1999:1096; Sassen, 1994:5; Storper, 1997:24). Bu kutuplaşmaya bağlı olarak, şiddet ve suç oranı artmakta, tipik dünya kenti, hem suç oranının hem de güvenliği sağlamak için yapılan harcamaların yüksek olduğu alanlar olmaktadır.

Kentlerin yarışabilirliklerini artırmak için benzer politika stratejileri izlenmiştir. Mevcut politika formülasyonu altında bir dünya kenti fonksiyonu öncelikle büyük ölçekli altyapı projelerinin teşviki ve yabancı yatırımcılara garanti verilmesi, ikinci olarak da kentin yeni imajlarının muhtemel yatırımcılara ve tüm dünyaya satılmasıdır. Hızlı tren, uluslararası havaalanı, fuar alanları, yüksek teknoloji sanayi parkları, uluslararası iş merkezleri, vs. projeleri küresel yatırımları ve diğer küresel akışkanlıkları çekmesi için gerekli altyapı hazırlıkları olarak önerilmiştir (Dougless, 2000:2323). Küresel kent formasyonunun göreceli olarak yeni boyutu; son dönemde artan derecede sergilere, festivallere ve dünya çapında önemli aktivitelere, organizasyonlara ev sahipliği yapmaktır. Küresel kentler ulus ötesi sermaye ile ulus devletin çıkarları arasında çelişkilerin yer aldığı mekânlardır. Küresel kentin hakim

sınıfı, ulus ötesi sınıftır. Bu sınıfın kültürü kozmopolitan, ideolojisi tüketimci, amacı küresel düzeyde sermaye birikiminin problemsizce gerçekleştirilmesidir (Short, 2004:61; Sklair, 1999:145,147). Küresel kent söylemi küresel kent oluşumunun sosyal maliyetine de vurgu yapar. Küresel kent, ulus ötesi sermaye ile ulusal burjuvazi, ulus devletle ulus ötesi sermaye ve ulus devletle o kentin insanları arasında mücadelelere sahne olabilir (Friedman ve Wlof,1982). Çatışma kentin kaynaklarının alt sınıfların konut, eğitim, sağlık, ulaşım ihtiyaçları ile ulus ötesi sermayenin ekonomik altyapı ve kendi sosyal yeniden üretimlerine yönelik talepleri arasında nasıl kullanılacağına dairdir (Friedman, 1986:73).

Küresel kent olma statüsü görünürde ekonomik anlamda avantajlar sağlayan, kentin ekonomi potansiyelinin geliştirilmesine olanak sağlayan bir yapı olarak ilk başta düşünülebilir. Ancak, küreselleşmenin kentler üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde küresel kent olma statüsünün de kentleri olumsuz olarak etkilediğini ifade edebiliriz. Küresel kentlerde ortaya çıkan ikili emek yapısı aslında ikili sosyal yapıya da neden olmaktadır. Bir taraftan çok yüksek ücret alan profesyoneller, diğer taraftan düşük ücret alan niteliksiz elemanlar bu yapının temel aktörlerini oluşturmaktadır. Gelir dağılımındaki bu eşitsizlik, yaşanan mekanlara yansımakta yüksek gelirli lüks konutlarda oturmakta, düşük gelirli yaşam kalitesi düşük konutlarda yaşamaktadırlar. Lüks konutların çevrelerine yapılan duvarlar, güvenlik kapıları toplumda yaşanan sosyal kutuplaşmanın mekandaki tezahürü olmaktadır. Yaşanan bu sosyal kutuplaşma toplumda, kin, nefret duygularını artırmakta, “ötekileştirme” hem yüksek gelirli hem de düşük gelirli birbirlere ifade ettiği kavram olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Toplumda artan bu gerilim suç ve şiddet olaylarını pompalamakta, suç ve şiddet küresel kentlerde yaşanması normal bir tablo olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel kentlerde yaşanan ve bu koşullarda yaşanması normal olan bir diğer tablo tek tip bir yaşama tarzının hakim olmasıdır. Yeme, içme, giyinme anlayışından eğlenme ve gezme anlayışına kadar her alanda bir tek tipleşmenin yaşandığını, hakim yaygın kültürün bütün kentlere egemen olduğunu söyleyebiliriz.

3. Mekansal Özellikler

Fiziksel yapısı itibariyle bir küresel kent on milyon nüfusa sahiptir (Friedman ve Wolf, 1982). Çoğu zaman kentsel alan, nüfus artış oranından çok daha hızlı bir şekilde genişlemekte; ancak, bu büyüme fonksiyonel, sosyal ya da ekonomik kriterlere aldırmaksızın dengesiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Faaliyetlerin yoğun olduğu ve refahın belli gruplar için bulunduğu bir yer olan küresel kent, sahip olduğu doğal kaynakları sahip olduğu ölçeği itibariyle tehdit eder (Pirages, 2007:234). Nüfus arttıkça katlanan bir şekilde artan su ve enerji ihtiyacını karşılayabilmek için kent uzaklardaki kaynaklara ulaşmak zorunda kalır. Bu kaynaklar bazen yüzlerce kilometre uzakta olabilir, hatta ulusal sınırları geçmek gerekebilir. Böyle olduğunda da kaçınılmaz olarak çıkar çatışmaları meydana gelir. Aynı zamanda, nüfus bütünü ile düşünüldüğünde küresel kent, atık yönetimi gibi çok büyük bir sorunla karşı karşıya kalır. İnsan sağlığı için tehlike oluşturan düzeydeki kirlilik, sürekli büyüyen bir tehdit haline gelir. Hava alanları ve katı atık yok etme alanlarının çevresi, havzalar, tarım alanları, kentsel rekreasyon alanları gibi büyük alanlar, düşük yoğunluklu alanlar olarak ayrılırlar (Keil, 1995:289). Öte yandan, çok çeşitli ve karmaşık faaliyetler birbirlerine hızlı ulaşım araçları ile bağlanmalıdır. Dış dünya ile uluslararası terminalleri ve telekomünikasyon hizmetleri vasıtasıyla bağlantı sağlanmalı ve kentin konut ve endüstri bölgelerinin ihtiyaçlarını karşılayacak temel alt yapı kurulmalıdır (Keeling,1995:116,117).

Küresel kentlerde yaşanan göçlerle (Benton Short ve Price, 2008:2; Sassen, 1994:103; Short, 2004:58) birlikte nüfusun artması, kentsel yaşamın maliyetlerini de arttırmaktadır. Sermayenin bu kentlerde aşırı merkezileşmesi ve yoğunlaşması kentsel topraklara olan talebi arttırarak, kentsel topraklar önemli bir yatırım aracına dönüşmüştür. Kentsel topraklar ve yeni konut inşası sermaye için önem kazandığı ölçüde üretime yatırım yerine büro, lüks konut gibi alanlara yatırımlar artmış bu artış da kente ilişkin mekansal yapı

kullanımının farklılaşmasına neden olurken, spekülatif bir süreç olarak kentsel alanların aşırı değerlendirilmesine yol açmıştır (Ercan, 1996:77).

Küresel kentlerde görülen mekansal özelliklerin diğerleri ise yaşam mekanlarına hakim olan çok katlı plazalar, gökdelenler, lüks konut siteleri, çağdaş yapı teknolojilerinin kullanıldığı binalar, alışveriş merkezleri, eğlence merkezleridir (Clark, 1996:138). Daha önce de vurgulanan mekansal ayrışma gecekondular, getto-gökdelenler, lüks konutlar şeklinde görülmekte ve bu çelişki toplumsal hayata yansımaktadır (Short, 2004:29).

Küresel kentlerde yerel özgünlüklerin ve kent kimliklerinin yok edilerek aynı yapı teknolojileri ve malzemelerin kullanılmasıyla tek tip kentlerin yaratıldığı görülmektedir. Kentlere olan göçlerle birlikte kentlerin giderek kalabalıklaşması ulaşım sorunlarını da beraberinde getirmekte, dünya kentlerinde bu sorun çok katlı kavşaklar, köprüler ve yollarla çözülmeye çalışılmakta ve bu tür yapılar dünya kentlerinin bir diğer özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küresel kentlerde kentler arası rekabete yönelik olarak fiziki mekan tasarımlarının yapıldığı ve bu amaçla yeni kurumların oluşturulduğu görülmekte, ayrıca yönetim merkezleri olarak tercih edilen bu kentlerde tıbbi araştırma merkezleri, tanınmış üniversiteler, bilimsel araştırma merkezleri, yeni teknolojiler üreten enstitüler ve güzel sanatlar akademileri de yer almaktadır (Clark, 1996:138,139; Short, 2004:12).

Küresel kent olan şehirlerde, ekonomiye bağlı olarak artan üniversitelerin, tıp merkezlerinin, enstitülerin vb. kentsel mekanların sayısındaki artışın küresel kentleri cazip hale getirdiğini söyleyebiliriz. Ancak, bir de mekanın okunamayan ve göz ardı edilen diğer yüzü bulunmaktadır. Küresel kentlerde yaşanan göç, mekanda saçaklanmalara neden olmakta, bu da yeni gelen kişilere konut sağlanması, yapılan konutlara altyapı ve her türlü kamu hizmetinin götürülmesi, kalabalıklaşan kentin ulaşım sorunlarının artmasına sebebiyet vermekte, sermayenin bu şehirlerde yoğunlaşması nedeniyle kentsel topraklara olan talebin artması fiyatları yükselmekte ve toprağın rant haline dönüşmesini ortaya çıkarmaktadır. Gelir dağılımında yaşanan kutuplaşmanın tezahürü olan plazalar, rezidanslar, gökdelenler

mekanda yaşanan diğerk bir boyutu ifade etmekle beraber, kentin silüetini oluşturmaktadır. Kısacası kentler de kültür unsurları gibi tek tipleşmeye doğru evrilmekte, kendilerine ait olan ruhlarını, kimliklerini kaybetme noktasına gelmektedirler.

4. Yönetmel ve Politik Özellikler

Politik yapı itibariyle dünya kentine bakıldığında, her yeniden yapılanmanın karmaşıklık ve uyuşmazlığı beraberinde getirmesine bağılı olarak politik anlaşmazlıkların çok boyutlu olduğı görölmektedir. (Keil,1995:289). Çünkü kent, sorunların merkezindedir, pek çok gücün bir araya geldiğı yerdir. Sermayenin kendi içinde büyümesiyle ortaya çıkan tutarsızlıklar, aynı oranda dünya kentini de etkiler. Bu etkiyi azaltacak karşı güçler olmadığında sistemin dengesi bozulur ve yerel karmaşıa belki de dünya çapında bir krize yol açabilir (Keil, 1995:289). Dünya kenti özelliğı taşıyan yer ile ülkenin diğerk kentleri arasında, politik nedenlerden dolayı mücadele vardır. İkinci derecede önemli olan bu alanlarda da yaşam, dünya kentinin ihtiyaçları nedeniyle giderek değışir. Bu karmaşıa içinde yerel yönetim, başlıca kaybeden durumdadır. Küçük, finansal güçten soyutlanmış, dünya ekonomisinden uzak yapısı ile nüfusunun ihtiyaç duyduğı minimum hizmetleri karşılamaya çalışır. Büyük kararları bağılı olduğı daha yüksek birimlere bırakır. Karar alma konusunda başka bir yol daha vardır; devlet tarafından özerk otoriteler olarak oluşturulan bazı kuruluşlar, küresel sistemin alt yapısının kurulmasını sağılayan limanlar, havaalanları, transit geçiş, haberleşme, su ve enerji temini gibi donatılara yönelik kararlar alırlar (Taylor, 2000:15,16).

Küreselleşme sürecinde ulus devletler nitelik değıştirirken, bu birimlerin denetiminde tanımlanmış bir işbölümü içinde işlev gören yerel birimleri de özerkleştirmekte, bu durumdan hem devletler hem de yerel birimler avantajlı çıkmaktadırlar (Ersoy, 2001:41; Short, 2004:20).

Bu değişim kentlerin yönetimine yansıyarak kentlerin kimliklerini şekillendirmektedir. Dünya kentleri bu sürecin hızlı yaşandığı kentler olarak karşımıza çıkmakta, bu kentlerde küresel ve yerel birimler önem kazanmaktadır. Kentlerin artan özerkliğine paralel olarak, kent yönetimlerinin küresel ilişkiler içindeki konumlarını belirlemeye yönelik inisiyatifleri giderek artmakta; kentlerin dünya haritası içindeki konumlarını değiştirmeye yönelik önemli bir manevra alanı ortaya çıkmaktadır (Işık, 1994:102). Bu noktada dünya kentlerinde, devletin ekonomiye etkisinin giderek azaldığını, uluslararası sermayenin etkisinin arttığını söylemek mümkündür. Kamu hizmeti anlayışına da doğrudan yansıyan bu değişim hizmetlerin işletme mantığı ile yürütülmesi ve özelleştirme gibi yöntemlerle devletin birçok hizmet alanından çekilmesiyle kendini göstermektedir. Böylece kamu yararı kavramı sermayenin yararı kavramına dönüşmekte, küresel kentlerde alınan kararlar daha çok sermayenin istediğı gibi şekillenmekte; küreselleşme, nihai amacı olan kademeli şekilde devletin her alandan çekilmesini gerçekleştirmek üzere kentlerdeki yönetsel yapıyı dönüştürmektedir.

5. Çevresel Özellikler

Dünya kentlerinde, çevre ve korumaya yönelik kurallar sermayenin tercihi doğrultusunda esnekleştirildiğı için kentsel çevre uzun zaman yıkım ile karşılaşmıştır. Dünya kentlerinde göç nedeniyle nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için kent, sahip olduğı doğal kaynakları tehdit etmekte ve enerji-su gibi ihtiyaçları uzak kaynaklardan karşılamak zorunda kalmaktadır (Short, 2004:20).

Şehirler kalabalık nüfusları nedeniyle hava, su kirliliğinin (Simon, 1995:143), doğal kaynakların yok olmasının nedeni olarak görülmektedir (Clark, 1996:166,167,176). Kentin tarihi ve kültürel değerleri de yaşanan bu olumsuz gelişmelerden nasibini almakta ekonomik çıkarlar uğruna bu değerlerden vazgeçilmektedir. Kentlerin kimliklerini oluşturan bu değerlerin kaybolması aynılaştıran kentlerin daha da artmasına sebep olmaktadır.

D. Küresel Kent Sınıflandırmaları

Küreselleşme süreci, ulaşım, bilgi, telekomünikasyon ve yeni ekonominin üretim modellerini içine alan önlenemez bir gelişme seyrine sahiptir. Bu gelişmelerin etkisiyle dünya giderek küçülmekte, gelişmeler anında uzak yerleri de etkisi altına almaktadır. Yeni sistemin yönetimi ve kontrolü kentsel ağların yardımıyla sağlanmaktadır (Taylor, 2005:1593).

Küreselleşmenin tüm hızıyla yaşandığı son yirmi yılda artık küresel sermayeyi cezbedebilen ve yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı iletişim imkânlarını barındıran kentler, uluslar arası rekabetten galip çıkmaktadırlar; (Short vd, 2000:322) çünkü, küresel sermaye, sınır gözetmeksizin kendisine daha iyi imkânlar sunan kentlerde yatırım yapmakta diğerlerini ise dışlamaktadır (Douglass, 2000:43,49). Şu halde ulusal kalkınmanın yolu kentlerin kalkınmasından geçmektedir (Amin ve Graham, 2004:414). Küresel sermayeye kaliteli emek, dünya ölçeğinde hizmet verebilecek büyük şirket merkezlerinin bulunduğu cazibe ve çekim merkezî kentlere sahip olan ülkeler uluslararası ekonomik yarışta avantajlı konuma geçmektedir (Jones, 2002:335; Taylor, 1995:56,62). Kentler ülkeler arasında köprü görevini üstlenmekte, iş ve ticaret ilişkilerinde dünyanın daha zengin ve daha fakir bölgeleri arasında anahtar rol oynamaktadır (Cox, 1993:434).

Değişen ekonomik şartlara uyum sağlamada bazı bölgeler ve kentler, yeni buluşlar ve yatırımlar açısından başarı göstermiş; küresel ekonominin yeni yapısını yöneten kentler, bu yapının gerektirdiği kuralları uygulamada başarılı oldukları oranda, dünya çapında etkinlik kazanmışlardır.

Kentin bütünleşme gücü ve biçimi, paranın akışkanlığı ile kentin sermaye açısından alansal etkinliği onun dünya ekonomisiyle eklemlenmesine bağlıdır (Yeung ve Olds, 2008). Uluslararası kuruluşların yönetim merkezlerine ne ölçüde hizmet ettikleri, sermaye yatırımı için güvenli bir yer olma derecesi ve dünya pazarı için mal üretimi bakımından önemi, bu faktörlere bağlı olarak ideal bir merkez olması açısından üstlendiği rol ya da dünya pazarı ile ilişkileri, diğer kentlerle rekabet etme potansiyeli ve

ekonomik gücün kontrol noktası olması kentin küresel sistem ile bütünleşme gücünü ve şeklini gösterir (Short, 2004:23). Kentin finans ve/veya pazar kontrolü açısından küresel bir eğilime sahip olması, ya da küresel değil ama çok uluslu kuruluşların bulunduğu bölgelerden biri olarak yer alması veya dünya sistemi ile ilişkili ulusal bir ekonomiye sahip olması gibi özellikler, kentin küresel sistemde alansal etkinliği açısından önemlidir (Keating, 2001:38).

Kentin dünya ekonomisine eklemlenme biçimi ve bu süreçteki mekansal fonksiyonları kentte oluşan yapısal değişiklikleri etkilemektedir. Bir kentin uluslararası kent hiyerarşisinde yerini belirleyen faktörün, yerel politik organizasyonların uluslararası sermaye ile olan pazarlıklarına ve uluslararası sermayenin taleplerine yönelik yerel koşulların yaratılmasına yani etkin olmalarına bağlı olduğu ileri sürülmüştür.

Küresel sermayeyi çekebilecek alt yapıya sahip, sermayenin yeniden üretilmesine, formüle edilmesine karar verme, bunu dikte etme ve kendi amacına göre yöneten organizasyonlara, kurumlara ve anahtar kişilere göre konumlanan kentler, giderek dünya kent hiyerarşisinde yerlerini almaktadır.

Kentsel hiyerarşi sisteminin en üst noktalarında yer alarak, küre üzerinde en geniş düzlemde etkili olan kentler "dünya kenti" olarak adlandırılmaktadır. Küresel sermayenin ana kontrol merkezleri olan kentler, bu kademelenmenin en üst noktasında yer almaktadırlar (Jones, 2002:343). Karar alma ve finans açısından birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu kentler, üretim ve pazar alanının kontrolünü ellerinde tutarak dünya çapında bir sistem oluştururlar (Sassen, 1991:12).

Akademik literatürde farklı kriterlere dayanan farklı küresel kent sınıflandırmaları geliştirilmiştir. Bunlardan ilki; Howard Reed'in (Beaverstock vd, 1999:449) 1981 tarihli çalışmasıdır. Reed bu çalışmada, dünyanın büyük ve önemli kentlerini uluslararası finansal merkez olma güçlerine göre hiyerarşik bir sıraya koyarak "kentsel hiyerarşi" tartışmalarını başlatmıştır. Reed, 1900-1980 dönemini kapsayan bu çalışmada bankacılık ve finansla ilgili 5, kültür, ekonomi, coğrafya ve politikayla 41 değişken kullanarak 40 ülkede 76 kent üzerinden bir analiz yaparak beş ayrı düzeyden oluşan bir

finansal merkez listesi çıkarmıştır. Bu listeye göre finansal merkezleri; Ulus-üstü finansal merkez, İlk sıradaki ulus-üstü finansal merkezler, İkinci sıradaki ulus-üstü finansal merkezler, Uluslar arası finansal merkezler, Ev sahibi uluslararası finansal merkezler şeklinde sıralamıştır.

Bir diğer çalışma Friedmann'ın çalışmasıdır. Friedmann'a göre; kentin dünya ekonomisine eklemlenme biçimi ve bu süreçteki mekansal fonksiyonlar kentte oluşan yapısal değişiklikleri etkilemektedir. Kentte meydana gelen söz konusu yapısal değişiklikler de küre üzerindeki kentler arasında hiyerarşik ilişkilerin oluşmasına neden olmaktadır (Smirth ve Timberlake, 1995:83).

Tablo III: Friedmann'ın Küresel Kent Hiyerarşisi

Merkez Ülkeler		Yarı Çevresel Ülkeler	
Birincil Dünya Kentleri	İkincil Dünya Kentleri	Birincil Dünya Kentleri	İkincil Dünya Kentleri
Londra Paris Rotterdam Frankfurt Zürich New York Chicago Los Angeles Tokyo	Brüksel Milan Viyana Madrid Toronto Miami Houston San Francisco Sidney	Sao Paulo Singapur	Johannesburg Buenos Aires Rio De Janeiro Caracas Mexico City Hong Kong Taipei Manila Bangkok, Seoul

Kaynak: (Friedman, 1986:72)

Friedmann dünya kentlerini tanımlamak ve dünya kenti hiyerarşisi oluşturmak için hazırladığı tabloda yedi kriter belirledikten sonra, bu kriterler doğrultusunda 30 dünya kenti seçmiş ve birincil ve ikincil dünya kentleri olarak sınıflandırmış, bu kentlerin bulunduğu ülkeleri de merkez ülkeler ve yarı çevresel ülkeler olarak ikiye ayırmıştır (Taylor, 2004:22; Taylor ve Walker, 2001:23; Friedmann,1986:72). Bu hipotez aynı seviyedeki kentler arasında belirgin benzerlikler olduğunu ileri sürmektedir. Ancak Friedmann ikinci derecedeki kentlerin hiyerarşideki yerinin veri yetersizliği ve kentlerin dünya ekonomisinde gösterdikleri performansa bağlı olarak değişebileceğinden hareketle sadece öneri niteliğinde olduğunu belirtmektedir (Öktem, 2005:29). Bu hiyerarşinin oluşturulmasında her durumda her kriterin kullanılmadığını fakat bir kentin dünya kenti olarak

sıralanmasında aynı anda birden çok kriterin tatmin edici düzeyde arandığını belirtmiştir (Beaverstock vd, 1999:447). Friedmann'ın dünya kenti oluşumuyla ilgili bir diğer iddiası ekonomik, sosyal ve fiziksel yeniden yapılanma ve politik çekişmeleri içermektedir. Friedmann partizan planlamanın ulusaşırı sermayenin bölgesel çıkarların üstünde olduğunu öne sürdüğünü savunmaktadır. Birçok bilim adamı (Godfrey and Zhou,1999; Lo and Yeung,1996; Taylor,1997) Friedmann'ın dünya kenti hipotezlerinden ilk dördüyle ilgilenerek ve dünya kentlerinin küresel iş, finans, ticaret ve yönetimin planlandığı ve yönetildiği yerler olduğunu kabul etmektedir (Hills ve Kam, 2003:152).

Friedmann'ın küresel kent hipotezi; 'küresel kent' olarak hangi kentleri kabul edebileceğimiz konusunda ve bunların küresel düzlemde işlevleri ile ilgili olarak bize bir pencere açması bakımından oldukça önemlidir (Taylor, 2004:23).

Sınıflamayla ilgili diğer bir çalışma Taylor'ın, 2000 yılında yaptığı kentleri, çeşitli kriterler kullanarak alfa, beta ve gama dünya kentleri olarak üçe ayırdığı çalışmadır. Taylor'un dünya kenti sınıflandırmasına ilişkin (Taylor ve Walker, 2001:23) bu çalışmada, kentler bir hiyerarşiye tabi tutulmadan 69 firmaya ilişkin verilerle 263 kent arasından 55 dünya kenti belirlenmiştir. 55 dünya kentinin belirlenmesi şu şekilde olmuştur; 69 firmaya ait verilerle 263 kentin tamamında, reklamcılık, muhasebecilik, bankacılık, finans, ve hukuk hizmetleri için ofis bulunup bulunmadığı ve mevcut ofislerin büyüklüğü, ofisin şirket örgütlenmesi içindeki konumu incelenmiştir.

Bu incelemelerin sonuçları doğrultusunda, söz konusu hizmetlerin kentlerde hangi düzeyde sunulduğu da üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Eğer bir kentte hizmetlerden herhangi biri üst düzeyde sunuluyorsa, bu kent puanlamada 3 almış ve birincil merkez olarak adlandırılmıştır. Orta düzeyde sunuluyorsa puanlamada 2 puan almış büyük merkez olarak isimlendirilmiş, hizmetlerin en alt düzeyde sunulduğu kentler 1 puan almış ve küçük merkezler olarak kabul edilmiştir. Bu aşamadan sonra, kentlerin her birinin, muhasebecilik, bankacılık-finans, hukuk ve reklamcılık hizmetleri için aldıkları puanlar toplanmış ve elde edilen rakamlar 12 ve daha

aşağısı olmak üzere sıralanmıştır. En çok puan alan 12-10 kentler alfa dünya kentleri, 7,8 ve 9 alanlar beta dünya kentleri, 4,5 ve 6 alanlar gama dünya kentleri olarak isimlendirilmiştir (Topal, 2003:45,46).

Tablo IV: Taylor'un Küresel Kent Hiyerarşisi

ALFA DÜNYA KENTLERİ	BETA DÜNYA KENTLERİ	GAMA DÜNYA KENTLERİ
12: Londra, Paris, New York, Tokyo 10: Şikago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milan, Singapur	9: San Francisco, Sydney, Toronto, Zürih 8: Brüksel, Madrid, Mexico City, Sao Paulo 7: Moskova, Seul	6: Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Dusseldorf, Cenevre, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington 5: Bangkok, Beijing, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova 4: Atlanta, Barcelona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhagen, Hamburg, İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şangay

Kaynak: Taylor, 2000:15

Bu çalışmada 3 puan ve altında alan kentlerde güçlü kanıt taşıyan (3 puan alanlar), bazı kanıtları taşıyan (2 puan alanlar) ve az kanıt taşıyan kentler (1 puan alanlar) olarak sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur.

Tablo V: Taylor'un Küresel Kent Hiyerarşisi

Güçlü Kanıt Taşıyan Kentler	Bazı Kanıtları Taşıyan Kentler	Az Kanıt Taşıyan Kentler
3: Atina, Auckland, Dublin, Helsinki, Lüksemburg, Lion, Mumbai, Yeni Delhi, Philadelphia, Rio de Janeiro, Tel Aviv, Viyana	2: Abu Dabi, Almaty, Birmingham, Bogota, Bratislava, Brisbane, Bükreş, Kahire, Cleveland, Cologne, Detroit, Dubai, Ho Chi Minh City, Kiev, Lima, Lizbon, Manchester, Montevideo, Oslo, Rotterdam, Riyad, Seattle, Stuttgart, The Hague, Vancouver	1: Adelaide, Antwerp, Arhus, Baltimore, Bangalore, Bologna, Brazilia, Calgary, Cape Town, Colombo, Columbus, Dresden, Edinburgh, Genova, Glasgow, Goteburg, Guangzhou, Hanoi, Kansas City, Leeds, Lille, Marsilya, Richmond, St Petersburg, Taşkent, Tahrán, Tijuana, Turin, Utrecht, Wellington

Kaynak: Taylor, 2000:15

Başka bir çalışma küresel kentlerin küresel ekonomi ile eklemlenme potansiyeline vurgu yaparak küresel kentleri (Altıntaş, 2002:219,220; Yeung ve Olds, 2008):

- a- Hiper Küresel Kentler,
 - b- Yeni Ortaya Çıkan Küresel Kentler,
 - c- Küresel Kentler-Ulus Devletler ,
- olarak üçlü bir sınıflamaya tabi tutmuştur.

Bu çalışmaya göre; Hiper Küresel Kentler; ulusal ve bölgesel ekonominin hiyerarşik yapısı içinde çok geniş kapsamlı bağlantı ağlarına sahiptir. Hiper-küresel kentler hinterlandlarıyla güçlü ilişkiler içindedirler (Smith ve Timberlake, 1995:81). Bu güçlü ilişkileri sebebiyle küresel kent ve hinterlandını kapsayan bölgeye “küresel kent-bölgeleri” adı verilmiştir. Bu küresel-kent bölgeleri, küresel ekonomi ve küresel ekonomi aktörlerinin dünya çapındaki örgütlenmesinde temel mekânsal birimler olduklarını belirtmiştir. Büyük çaplı küresel kent-bölgeleri, bölgesel plâtfomlar sağlayarak firmaların küresel pazarlarda rekabet edebilmesini sağlar. Hiper-küresel kentler, yalnızca hemen yakınında bulunan arka bahçeleri olan bölgelerde değil aynı zamanda aynı ev sahibi ülke içerisinde diğer küresel kentlerle rekabetçi ve iş birliği yapan ilişki ağına sahiptir. Küresel kent-bölgelerinin rekabetçi yapısı, söz konusu bölgelerin küresel kent ağları içindeki rolleri ve işlevleri tarafından belirlenerek spesifik bölgeleri ve ülkeleri aşan etki gücüne sahiptir.

Günümüz dünya ekonomisinde bazı kentler hiper-küresel kentler (ve/veya küresel kent-bölgeleri) olurken diğer kentlerde küresel kent olmak için can atmaktadır. Yeni ortaya çıkan küresel kentler olarak adlandırılan bu yapı önemli miktarda kaynak ve faktör girdilerini içinde bulundukları ülkeden kendilerine doğru çekmektedir. Yeni ortaya çıkan küresel kentler, küresel ekonomi içerisinde kumanda ve kontrol gücüne sahip stratejik bir emir ve kumanda merkezi olmaktan ziyade, ulus ötesi akımları kendi ülkelerine doğru kanalize eden merkezleridir.

Küresel kent olma amacına yönelmiş olan söz konusu kentlerin bu amaçlarına ulaşabilmeleri kendi kurumsal kaynakları, farklı mekânlarla olan

ekonomik bağlantılarına ve politik yapıya bağlıdır. Ulus devletler genellikle tüm kaynaklarını belli başlı birkaç önemli kente doğru yönlendirerek bu kentlerin küresel kent kimliği kazanmasına çalışmakta böylece kentler aracılığıyla tüm ülkenin küresel ekonomiyle olan bağlantısını kurmaya çalışmaktadır (Amin ve Thrift,1992).

Bazı kentler, ulus-devleti de içine alarak kentsel formun özel bir türü olan kentsel-ulus-devlet yapısını oluşturur ki bu yapı bir kentten daha kapsamlıdır ve ulus-devletin kendi hakları ve egemenliği de söz konusudur (Yeung ve Olds, 2008). Ulusal ve kentsel/yerel ölçekler kentsel-ulusal gelişim sürecinde birbirlerine çok yakınlaşmak zorundadır. Ulusal veya bazı durumlarda, ulus-devlet politikaları aracılığıyla kent-ulus-devlet yaratarak küresel kent ulus-devlet yapılarına ulaşılacak istenmektedir.

Küresel kent-ulus-devletler, sınırlı coğrafi büyüklüklere sahip olmalarına rağmen, küresel erişim açısından büyük bir sınırlamaya tâbi değildir. Küresel kent-ulus-devletlerin, arka bahçeleri olarak dünya ekonomisini hedef almaları ve hiper-küresel kentler gibi dünya ekonomisini kumanda ve kontrol işlevlerini kullandığında, gerçekten önemli derecede etki yaratma gücüne sahip olurlar. Bu tip küresel kent-ulus-devletler, hiper-küresel kentlerden çok önemli bir yönden ayrılırlar. Bu kentler, politik güçle ve kaynakları mobilize ederek düzensiz uygulamalarla ulusal amaca ulaşmaya çalışırlar. Diğer taraftan, küresel kent-ulus-devletler, küresel ekonomiye olan dolaysız temastan hoşnutturlar ve bu özellik kentsel ulusal politikaların tasarlanıp uygulanmasını sağlayarak, sürdürülebilir ulusal/kentsel rekabetçi bir yapıya bürünmelerini sağlar (Beaverstock vd, 2000.125,127).

E. Küresel Kente Yöneltilen Eleştiriler

Küresel kent ile ilgili çalışmalar ve küresel kenti belirleyen çeşitli nitelikler, her araştırmacı tarafından farklı tespit edilmiş, bu araştırmalar çerçevesinde küresel kent hiyerarşisi oluşturulmuş ve kentler, bu hiyerarşi

içerisine yerleştirilmiştir. Ancak yapılan bu sınıflandırmalara ve hipotezlere çeşitli eleştiriler yöneltilmektedir. Karşılaştırmalı araştırmalarla ortaya konulan küresel kentlerin farklılıkları ile ilgili eleştirileri şu şekilde sırlamak mümkündür (Derudder vd, 2003:885; Hill ve Kim, 2000:2186,2188; Hill ve Kam, 2003:161,163; Yeung ve Olds, 2001:28,29; Topal, 2003:53,54):

- Yapılan analizler ve sınıflandırmalar, mekansal yapı üzerine odaklanmakta ve kentler bir makine gibi görülerek kurumsal yapılara yeteri kadar dikkat edilmemektedir.
- Piyasa mekanizması üzerindeki politik değişkenlerin etkileri önemsenmemektedir.
- Ulus devlet ve küresel kentler arasındaki ilişkilere açıklık getirilmemiştir.
- Çalışmalar, New York ve Londra gibi kentler üzerinden yapılarak genellemeler yapılmakta, diğer kentler ihmal edilmektedir.
- Kentlerin kendilerine has özelliklerine (içinde bulundukları ekonomik yapı, ulusal kalkınma modeli, sosyal yapı, yerel şartlar) dikkat edilmeden tek bir model oluşturulmaya çalışılmaktadır.
- İyi yönetim, kentsel sürdürülebilirlik, kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına ilişkin tartışmalara yer verilmemekte, kentlerin global ekonomideki rolleri, kentlerin sermaye birikimi için önemi gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.
- Küresel kent kavramı, yerine mega kentler, büyük kentler, küreselleşen kent gibi başka kavramlar kullanılmalıdır.

Küresel kent çalışmalarına getirilen eleştirilerden sonra küreselleşme sonucu ortaya çıkan küresel kentlerdeki sosyal, ekonomik ve mekansal sorunlara vurgu yapılarak küresel kentin olumsuzluklar şu şekilde ifade edilmektedir:

- Küresel kentler rekabet açısından ucuz işgücü talep etmektedirler. Ucuz iş gücünü karşılamak için kentlere yönelik yoğun iç ve dış göçler yaşanmaktadır.
- Küresel kentlerde toplumsal kurumlar güç yitirmektedirler.

- Küresel kentlerde sosyal haklarda azalmalar ortaya çıkmaktadır.
- Küresel kent, uzmanlaşmış imalat sektöründen yarı uzmanlaşmış servis hizmeti sektörüne kaymaktadır.
- Küresel kentlerde ekonomiden ve yaşamdan kaynaklanan nedenlerle yeni iş biçimleri ortaya çıkmaktadır.
- Bu kentlerde yaşama maliyeti (ev kirası, kamu hizmetlerden yararlanma vb.) sürekli artmaktadır.
- Sermayenin bu kentlerde yeniden yapılanması, sosyal polarizasyona yol açmaktadır.
- Bu kentlerde enformel sektörün gelişmesine paralel olarak artan oranda kadın ve çocuk emeğinden yararlanılmaktadır.
- Bu kentlerde marjinal gruplardan başlayarak, alt ve üst sosyal kesimlerde etnik, kültürel ve cinselliklere dayalı kimlikler oluşmaktadır.
- Kentsel yaşamın artan maliyeti karşısında yaşam kaliteleri bazı bölgelerde oldukça düşmekte ve kentin büyük bir kesiminde ayakta kalma mücadelesi kentsel şiddeti arttırmaktadır.
- Kayıt dışı ekonomi giderek gelişmektedir.
- Kent kimliği üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır (kent silueti bulunması vb.).
- Kentin doğal güzellikleri yok olma sürecine girmektedir.
- Kentlerin kültürel çevreleri yoğun yapılaşma baskısı altında kalmaktadır.
- Hizmetlerin fiyatlarının artmasına paralel olarak, hizmetlerden yararlananların oranı düşmektedir.
- Bu kentlerde kamu mekanlarında hızlı bir azalma gözlenmektedir.
- Mekanın yeniden yapılanması mekansal ayrışmaya yol açmaktadır. Küresel kentlerde konut fiyatları hızla artmakta, bu da insanları daha kötü şartlarda barınmaya itmektedir. Özellikle daha önce merkezde yaşayan alt gelir grupları, kent merkezine dönüş yapan üst gelir gruplarınca kent dışına itilmektedir. Dolayısıyla her yıl kent

merkezi ile yaşanan konutlar arasındaki mesafe artmaktadır.

- Yaşam güvencesi azaldığı kanısına kapılan üst gelir grupları, güvenli mekana artan oranda ihtiyaç duymaktadır. Bu kesimin konutları yüksek duvarlı, kameralarla kontrol edilen ve özel koruma birimlerine sahip kalelere dönüşmektedir.
- Küresel kentler neo-liberalizmin kalelerine dönüşerek küreselleşmenin laboratuvarları halini almaktadırlar. Bu kentlerde denemeleri yapılan uygulamalar diğer ülkelere ihraç edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL KENTLERİN KENT YÖNETİMİ MODELLERİ

Küreselleşme süreciyle beraber önemleri daha da artan ve küresel dünyayla eklemlenme noktası haline gelen kentler “küresel kent” adı almışlar ve literatüre bu şekilde geçmişlerdir. Bu kavramsallaştırmayı yapanlar ve daha sonrasında bu çerçeveyi genişletenler küresel kentler olarak Londra, Tokyo ve New York’u; ekonomik, mekansal, sosyo-kültürel ve çevresel özelliklerinden dolayı önde gelen küresel kentler olarak ifade etmişlerdir*.

Bu açıklamalar çerçevesinde bu bölümde küresel kent olarak belirtilen Londra ve Tokyo’nun kent yönetimi üzerinde durularak, kent yönetiminin unsurlarını oluşturan; yönetim yapısı, idareler arası ilişkiler, metropol hizmetlerin sunulması ve mali yapı hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir.

I. TOKYO

Bu bölümde küresel kent olarak literatürde benimsenen Tokyo’nun kent yönetimi incelenecektir. Bu amaçla ilk önce Tokyo şehrinin yönetim tarihi anlatıldıktan sonra, şehrin günümüzde kavuştuğu kent yönetiminin yapısı, yönetimde yetkili idareler arası yetki-görev paylaşımı, anakent hizmetlerinin sunumunda görevli olan bürolar belirtilerek, mali yapısı anlatılacak en son kısımda ise Tokyo Anakent Yönetiminin karşılaştığı sorunlar ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

A. Tarihsel Süreçte Tokyo’nun Yönetimi

Tokyo şehrinin tarihi 400 yıl geriye dayanmaktadır. Orijinal adı Edo olan şehir 1868 yılında Meiji Restorasyonu ile yeni adı olan Tokyo’yu almış

* John Friedmann, Robin Cohen, Saskia Sassen, Paun Knox ve Peter Taylor gibi küresel kentler üzerine çalışan akademisyenler, ekonomik, siyasal, mekansal, sosyo-kültürel ve çevresel özelliklerinden dolayı Londra, Tokyo, New York’u zirvedeki küresel kentler olarak nitelemektedirler.

bundan sonra da başkent olmuştur (Tokyo Metropolitan Government, 2008). 1878 yılında Tokyo ili ilk kez bir yerel yönetim birimi haline gelmiştir. 1888 yılında, ülke genelinde il (prefectures), kent (shi), köy ve kasaba (son, cho) sistemine geçilmiştir. 1889 yılında Tokyo ilinde bulunan özerk içkentler (vards) birleştirilerek Tokyo Kent Yönetimi kurulmuştur. Kent yönetimi hükümetin atadığı il valisine verilmiş, 1 Ekim 1898'de Tokyo Kent Yönetimi özerk bir yapı kazanmış ve başkanın (mayor) doğrudan kent meclisince seçilmesi sağlanmıştır. Ancak, il valisinin yoğun denetimi sürmüştür. 1923 yılındaki deprem sonrası Tokyo kenti çevresi hızla kentleşmiş, buna koşut olarak 1932 yılında, kent çevresindeki ilçeler (co-unties) yeniden düzenlenerek köy ve kasaba gibi yerleşim yerleri de kent yönetimi alanına dahil edilmiştir (Kavruk, 2000:162). Tokyo'da var olan ikili yapı (Tokyo-fu, prefecture ve Tokyo-shi, City) 1941 yılındaki Pasifik savaşından sonra kaldırılarak Tokyo şehri ve Tokyo Bölgesel (prefecture) yönetimi 1943 yılında Tokyo Anakent Yönetimi olarak birleştirilmiştir (Keleş, 1984:117; Keleş, 1986:123).

Bu birleştirilme savaş zamanı merkezileşme politikalarının bir parçasıdır. Bu yapı oluşturulmadan önce Tokyo şehri seçilen bir belediye başkanıyla ve Tokyo Bölgesel Yönetimi atanmış bir vali tarafından idare edilmiş, birleşmeden sonra Tokyo Metropolü Tokyo Anakent Yönetimi tarafından yönetilmiştir.

Savaş sonrasında da Metropol Anakent Yönetimi tarafından yönetilmiş ancak bundan sonra valiler atamayla değil, seçimle işbaşına gelmişlerdir (Vogel, 2008). 1947 yılında Japonya'nın yeni anayasası ve Yerel Özerklik Kanunu yürürlüğe girmiş ve Tokyo Metropolü'nde 23 özel ward*

* Tokyo'da 23 tane wards (içkent) bulunmaktadır. Bunlar sadece Tokyo'da kurulmuşlardır. Bunların kurulmasındaki amaç Tokyo anakentinin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İç kent alanlarında yapılan hizmetlerde belediyeler işleri yaparken Tokyo anakent yönetimiyle uyum içinde yaparlar. Tokyo anakenti ve içkentler arasında bulunan bu ilişki yapısı ülkenin başka hiçbir alanında görülmez. Özel içkent sistemi olarak adlandırılan sistemin temel özellikleri şu şekilde sırlanabilir;

Yönetim Hizmetleri: Metropolitan İdare tüm 23 içkentte su, kanalizasyon ve itfaye işleri gibi hizmetleri tek bir vücut olarak yönetir. Ülkenin diğer bölümlerinde bu hizmetlerin yerine getirilmesinde belediyeler sorumludur.

sistemi uygulanmaya başlanmıştır (OECD, 2008). 1950'li yıllarda Japon ekonomisinde kademeli olarak iyileşmeler yaşanmış buna paralel olarak 1960'lı yıllarda Tokyo'nun nüfusu 10 milyon kişiye ulaşmıştır.

Tokyo Anakent Yönetiminin yerelleşmesi için 1974 yılına kadar önemli bir adım atılmamıştır. 1974 yılındaki reform wardların belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesini sağlamıştır (Erdumlu, 1993:33). Önceki uygulamada wardların belediye başkanları vali tarafından atanmakta ve wardlar tamamen ikincil idari birimler olarak kabul edilmişlerdir (Vogel, 2008).

1974 yılından sonraki reformla wardların yetkileri genişletilmiştir. 1980'lerde Tokyo ekonomide büyük adımlar atarak (küresel ekonomik aktivitelerin ve bilgi toplumun yükselmesi ekonomideki ilerlemeleri genel sebepleridir) teknoloji, kültür, bilgi, güvenlik vb. alanlarda dünyanın en önemli şehirlerinden birisi haline gelmiştir. Ancak bu gelişmelere karşın Tokyo trafik, çevre sorunları, felaketlerle baş edememe gibi kentsel sorunlarla karşı

Vergiler: Metropolitan idare sorumluluk alanında diğer belediyelerle ortak işler yaptığı için belediyer tarafından toplana vergilerden de pay alır. Bu vergiler o belediye içindeki şirketlerden ve sabit varlıklardan alınır.

Metropol idare ve İçkentler İçin Mali Uyum Sistemi: Bu sistem sayesinde Metropol Hükümet ile içkentler, aynı zamanda içkentlerin kendi aralarındaki mali düzenlemeler yapılır. İçkentler alanlarında hükümet ve içkentler şehirleri kapsayan alandaki idari işlerden sorumludurlar ve yapılan masraflar için gerekli olan vergi gelirleri kaynağını paylaşırlar. Mali uyum sistemi bu mali kaynakların dengeli dağılımını sağlamak için tasarlanmıştır. Şu anda üç tane metropolitan vergi gelirinin belirli bir oranı içkent yönetimleri için tahsis edilmiştir. Bu mali düzenlemeler 23 içkent kendi aralarındaki mali kaynakların dengesiz dağılımını önlemek için düzenlenmiştir. Eğer bir içkent mali ihtiyaçları, mali gelirini aşarsa burada oluşan dengesizliği metropol hükümet tahsis ederek düzeltir.

Yetki transferi: Özel içkent sistemi bir çok reformlar sayesinde bugünkü konumuna gelmiştir. 1974 yılındaki reform sayesinde 23 özel içkente kendi başkanlarını oyla seçme hakkı verilmiştir. Ancak her ne kadar çeşitli düzenlemeler bulunsun da Tokyo Anakent yönetimi ve özel içkentler arasında tahsis ve görevlerin paylaşımı konusunda eksiklik bulunmaktadır. Anakent yönetimin yetersizliği ve özel içkentlerin girişimleriyle anakent yönetimine geçilmiştir. Sonuç olarak; atık yönetimi gibi sakinleri yakından ilgilendiren idari işlerin içkentler tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. 8 Mayıs 1998 yılında yerel özerklik yasasında kısmi reform yapıldı. Bu düzenlemeyle içkentlerin bağımsızlığı ve özerkliği artarak temel yerel kamu tüzelkişiği olarak kabul edilmiş ve yeni içkent sistemi 1 Nisan 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz: Tokyo Metropolitan Government. <http://www.metro.tokyo.jp/English/Profile/index.htm>

karşıya gelmiştir (Takahashi ve Sugiura, 1999:106). 1986'dan sonra hisse senetleri fiyatlarındaki aşırı artış ve arazi fiyatlarının orantısız yükselmesi nedeniyle Tokyo'da balon ekonomi oluşmuş ve bu metropol maliyesinde krize neden olmuştur (Tokyo Metropolitan Government, 2008). Yaşanan bu sorunlar yüzünden 1990 yılında TAY ve ward büroları merkezi hükümete anakent yönetim sisteminin yeniden şekillendirilmesi için başvuruda bulunmuş bunun üzerine Yerel Yönetimler Araştırma Komisyonu ward alanlarında iş gücünün artırılmasını ve daha bağımsız bir yapılanma oluşturabileceğini önermiştir. Bu çerçevede TAY ve ward ofisleri Anakent-ward komisyonunu kurarak anakentin yönetimiyle ilgili nasıl değişiklik yapılacağı konusunda çalışmalar yaparak bir rapor sunmuşlardır. 1994 yılında sunulan rapor İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edilerek üzerinde tekrar çalışmalar yapıldıktan sonra 1998 yılında kabineye sunulmuş ve yasama organı tarafından kabul edilmiştir.

Raporda bazı hizmetlerin ve gelirlerin wardlara devredilmesi ve wardların özerk yönetime geçişi ve wardlarla TAY arasındaki mali sistemin değiştirilmesi talep edilmiştir. Bu yeni uygulamayla wardlar tamamen belediye yetkilerine sahip olacak ve wardların özel statüsü olamayacaktı. Böylece TAY genel belediye hizmetlerini ward alanlarında artık yapmayacaktı ve daha çok bölgesel sorunlar üzerinde yoğunlaşacaktı (Vogel, 2008). Bu rapor çerçevesinde 8 Mayıs 1998 yılında yerel özerklik yasasında kısmi reform yapılmış, yapılan bu reformla wardların bağımsızlığı ve özerkliği artarak temel yerel kamu tüzelkişiliği olarak kabul edilmiş ve yeni ward sistemi 1 Nisan 2000 yılında yürürlüğe girmiştir.

B. Yönetim Yapısı

Tokyo Anakent Yönetimi Japon Yerel Özerklik Yasası'yla kurulan genel amaçlı yerel kamu kuruluşudur (OECD, 2008). Japonya'da diğer yerel kamu kuruluşları arasında eşsiz bir uygulamadır. Güçlü bir bölgesel (prefecture) yönetimdir. 23 iç kenti, 26 şehri, 5 kasabayı ve 8 köyü içermektedir

(Tuzcuoğlu, 2003:17). Bu 23 iç kent alanında Anakent Yönetimi bazı belediye işlerini de yapar. Japon Hükümeti tarafından, belirli kanunlar ya da düzenlemelerle yetkilendirilmiş olup, belirli fonksiyonlara sahiptir. Japon Anayasası, anakent yönetimi de dahil bütün yerel kamu kuruluşlarına kendi mallarını, işlerini yasama organı tarafından çıkarılan yasalara ve işlemlere bağlı kalmak koşuluyla yönetme hakkı vermiştir (Administrative System of the Metropolis of Tokyo, 2009)

Japonya Anayasası'nın 'Yerel Özerklik' başlıklı 8. Bölümü, yerel özerkliği güvence altına alır ve yerel hükümetin temel ilkelerini tanımlar. Anayasa'nın 92. maddesi, 'yerel kamu birimlerinin örgütlenmesi ve işletilmesi ile ilgili düzenlemeler; yerel özerklik ilkesine göre kanunlar ile sabit kılınmıştır der(CountryPaper, 2008). Bu hükme dayanarak, aralarında yerel hükümet ile ilgili temel kanun olan Yerel Özerklik Kanunu'nun bulunduğu çeşitli yerel hükümet kanunları oluşturulmuştur. Yerel özerklik yasası yerel kamu kuruluşlarının organizasyonunun ve çeşitlerinin temel çerçevesini çizmektedir (Local Self Government, 2008).

Anayasa, Japonya'daki yerel hükümet sistemini güvence altına aldığı için hiçbir milli kanun, anayasa değişikliği olmadan, ne tüm yerel otoriteleri kaldırabilir ne de tek merkezi devlet sistemi oluşturabilir.

Anakent yönetimin idari yapısı yürütme (Vali ve komiteler) ve yasama (Tokyo Anakent Meclisi) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Erdumlu,1993:33; Kavruk, 2002:162; Tokyo Metropolitan Government, 2008).

1. Vali

Vali, (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:139, 2008) anakentin başlıca idari yöneticisidir ve anakentin yönetiminden sorumludur. Aynı zamanda; kamu işletmelerinin bürolarını (ulaşım, su, kanalizasyon işleri), itfaiye departmanını denetler. Vali doğrudan Tokyo halkı tarafından 4 yıllık bir süre için seçilir (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:17, 2008). Tokyo Metropolü'nü temsil eder. Metropol işlerinin kontrolü ve metropol idaresinin

yönetiminden sorumlu ve yetkilidir. Valinin yetki ve sorumlulukları şunlardır (Council of Local Authorities for International Relations, 2008):

- Kapsamlı kalkınma planı, ormanların korunması ve nehirlerin geliştirilmesi ile ilgili taslaklar hazırlama gibi geniş alanı kapsayan fonksiyonlar,
- Teşkilatı ve idareyi düzene sokma konularında belediyelere tavsiyelerde bulunma, rehberlik etme ve merkezi hükümet ve belediyeler arasındaki iletişimin sağlanmasını içeren fonksiyonlar,
- Yüksek, orta öğretim okullarının, hastanelerin kurulması ve yönetilmesi gibi, belediyeler için uygunsuz kabul edilen işlerin yönetimi ile ilgili fonksiyonları yerine getirmekle sorumludurlar.

Bunlara ek olarak; yerel yönetim hizmetlerinin ve fonksiyonlarının tutarlılığının sağlanmasından sorumlu ve dışarıdan otoriteyi temsil etmekle yetkilidirler. Böylelikle, valiler, yönetim komiteleri gibi diğer yönetim organları üzerinde genel kontrol sahibidirler. Düzenlemeleri yürürlüğe sokma, bütçe taslaklarını yapma, vergi getirme ve vali yardımcıları, baş muhasebeci, hazine görevlisi ve kendi alanları ile ilgili diğer görevlilerin yanı sıra eğitim kurulu ve kamu güvenliği komitesi gibi yönetim komitelerinin üyelerini atama haklarını içermektedir.

Bu yetkilere ek olarak, valiler, seçilmiş meclise ve yönetim komitelerine ait işlerin dışında kalan yerel yönetim ile ilgili işleri gerçekleştirmekten sorumludur. Ancak, bu onların tüm bu geniş fonksiyonları kişisel olarak yerine getirdiği anlamına gelmez. Uygulamada onlara yardım etmek üzere kendilerine verilen görevleri yerine getiren vali yardımcıları, baş muhasebeci (belediyeler için hazine görevlisi) ve çok sayıda bölüm, departman ve kısım bulunmaktadır.

Valiye hiyerarşik olarak bağlı 15 asli birim (planlama, saymanlık, vergileme, çevre koruma, limanlar, fen işleri, temizlik, sağlık gibi) ile 3 özel amaçlı örgüt (su ve kanalizasyon, itfaiye ve ulaşım işletmeleri) doğrudan valinin denetimi altındadır. Yine yöneticinin dolaylı yönetim ve denetimi altında bulunan, üyeleri anakent meclisi veya merkezi hükümet tarafından atanan on

tane komite vardır. Bunlar eğitim, güvenlik, kamulaştırma, mali denetim, taşınmaz değerlerinin saptanması gibi konular üzerine kurulmuşlardır (Kavruk, 2002:166; Tuzcuoğlu, 2003:174).

2. Yönetim Komiteleri

Gücün bir bölgede aşırı derecede yoğunlaşmasını önlemek ve artan hizmetler karşısından yönetimin hantallığını elimine etmek ve daha etkili hizmet sunmak amacıyla anakent yönetimi komiteler oluşturabilir. Bu komiteler, tamamıyla, kendi fonksiyonlarının idare edilmesinden sorumludur. Komiteler daimi ve özel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel komiteler özel kanunlarla meclis tarafından kurulur (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:138-4, 180-5, 2008). Yönetim komiteleri şunlardır (Council of Local Aauthorities for International Relations, 2008):

a. Eğitim Komiteleri

Valilikler kendilerine ait eğitim komitelerine sahiptir. Üyeleri dört yıl görevde kalır ve meclisin onayı ile birlikte valilikler tarafından atanır. Komiteler, eğitim (yani okulların ve diğer eğitim kuruluşlarının kurulması ve yönetilmesi, okul personelinin atanması), bilim ve kültür ile ilgili işlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olup bu işleri yürütme yetkisine sahiptirler.

Eğitimkomitelerinin işlerini idare etmek üzere eğitim denetmeni, komite tarafından atanır. Denetmen, kendi denetimi ve gözetimi altında komitenin tüm işlerinin yerine getirilmesinden sorumludur.

b. Kamu Güvenliği Komiteleri

Üyeleri meclis onayı ile valiler tarafından üç yıl hizmet vermesi için atanan valilik organları olan kamu güvenliği komiteleri, valilik ile ilgili polis

merkezlerini (Tokyo'daki Büyükşehir Polis Bölümü) ve verdikleri hizmetleri denetler.

c.Seçim Komiteleri

Seçim komitelerinin üyeleri, meclis toplantılarında seçmenler arasından seçilir ve dört yıl hizmet verirler. Seçim komiteleri, milli seviyedeki seçim işlerinin yanı sıra (hem temsilciler hem de Meclis Üyeleri Kurultayı Kamaraları seçimi) kendi sorumlu oldukları alanda yapılan tüm yerel seçimleri yönetir.

3. Tokyo Anakent Meclisi

Doğrudan seçilen üyelerden oluşan meclis, yerel otoritenin politikaları ile ilgili kararlar alan organdır (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:89, 2008). Tokyo Anakent Meclisi Tokyo halkının doğrudan seçtiği (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:17, 2008) 127 üyeden oluşur. Üyelerin görev süresi 4 yıldır (Erdumlu, 1993:33; Keleş,1986:123; Tuzcuoğlu, 2003:172; Kavruk, 2002:166).

Meclis Başkanı: Meclis Başkanı bu 127 üye arasından seçilir. Başkan meclisi temsil etmektedir. Meclis toplantılarına başkanlık eder ve meclisin işlerini denetler. Başkan aslında meclisin görüşlerini ifade etmektedir (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:103-104-105, 2008). Meclise destek olarak sekreteryaya bulunmaktadır ve başkan sekreteryaya personelini atama ya da görevden alma yetkisine sahiptir.

Metropolitan meclis bünyesinde komisyonlar bulunmaktadır (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:109, 2008). Her bir komisyon kendi yetki alanı içindeki sorunları ele alıp incelemekle görevlidir. Bu komisyonlar sürekli ve özel komisyonlar (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:110, 2008) olarak iki gruba ayrılır. Yürütme organlarının örgütlenişine uygun olarak 9 sürekli komisyon vardır. Meclis üyelerinin sürekli komisyonlardan birine bağlı olmaları zorunludur (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:109, 2008; Keleş,

1986:123). Meclis, belli bir konunun ele alınması için gerekli görürse özel bir komisyon kurabilir. Komisyon kendisini kurmuş olan meclisin toplantı süresi boyunca faaliyet gösterir. Üyeler ve vali meclise her konuda öneri sunabilir. Ancak, bütçe tasarısı hazırlanması ve sunumu valinin tekelindedir. Meclis bütçede gider artırıcı değişiklik yapamamaktadır.

Meclis yılda dört defa olağan olarak toplanır. Ayrıca valinin isteği üzerine olağan üstü de toplanabilir. Meclis, yönetime ait her türlü örgütsel birim, görevli ve işlemleri uygun gördüğü biçimde denetleyebilir. Ancak merkezi yönetimin metropol yöneticisine ya da yürütme kurullarına aktardığı görevlere ilişkin işlemler üzerinde denetim yetkisi yoktur. Meclis bu konularda, sadece bilgi isteyebilir ve görüş sunabilir (Eke,1982:32,33,Erdumlu, 1993.34,35;Kavruk, 2002:165).

Meclisin Yetkileri: Tokyo Metropol Meclisi, Tokyo Metropolü'nün temel karar verme (yasama) organıdır. Bunu dışında meclisin (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:96, 2008; Erdumlu, 1993:34):

- Bütçe yapmak, bilanço ve kesin hesabı kabul etme,
- Kurallar ve yasaklar koyma, bu düzenleyici kuralları değiştirme ve yürürlükten kaldırma,
- Yerel vergi matrah oranlarını saptamak, tarifeleri ve ihaleleri onaylama,
- Anakent taşınmaz malları ile ilgili işlemler yapma,
- Bağış ve yardımları kabul etme,
- Bağlı örgütlerin eş güdümünü sağlama,
- Seçim işleri komisyonu üyelerini seçme,
- Valinin, vali yardımcısı atamasını onaylama,
- Anakente ait yasaları çıkarmak, düzeltme, değiştirme ya da yürürlükten kaldırma,
- Bütçeyi uygun bulmak, anlaşmaları onaylama,
- Seçim Yönetim Komisyonu üyelerini ve diğer organların üyelerini seçme,
- Oturma izni verme,
- Vergi koymak ya da yerel vergileri toplama,

- Anlaşmaları onaylamak, kamu mallarını ücretsiz kiralama,
- Vali yardımcısı gibi, önemli hükümet görevlilerinin atamasını yapma yetkisi vardır.

Bunlara ek olarak; önemli görüşmelerde, atamalarda ve diğer idari düzenlemelerde başkan, başkan yardımcısı ve idari komisyon üyeleri meclisin rızasını almak zorundadır. Meclis, kendi yargı kapsamında tüm hususlar ile ilgili oy verme, daha da önemlisi, tüzükleri onaylama, değiştirme ya da kaldırma ve bütçeleri belirleme hakkına sahiptir. Meclisin ayrıca, seçim komitesinin üyelerinin yanı sıra kendi başkan ve bakan yardımcısını seçme yetkisi vardır. Yerel otoritenin işleri ile ilgili dokümanları inceleme, vali, belediye başkanı ya da her hangi bir yönetici organdan raporlarını sunmalarını talep etme, otoritenin çalışma ve sonuçların uygulanması yönetimini inceleme ve otoritenin fatura ve harcamalarını denetleme hakkına sahiptirler. Benzer şekilde, seçmenlerin ve diğer ilgili kişilerin şahitliklerini gerekli kılmanın yanı sıra kendi incelemelerini gerçekleştirebilir ve yazılı kayıtları inceleyebilir.

Anakent Meclisinin Toplantı Prosedürler: Vali meclis üyelerinin dörtte bir yeterli çoğunluğunun olağanüstü toplantı yapılmasını istemesi üzerine meclis toplantıları yapmak ile yetkili kılınmıştır (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:101, 2008).

Düzenli toplantılar, yılda en fazla dört kez yapılır (Japon Yerel Özerklik Kanunu, madde:93-98, 2008) ve bu toplantılarda her konu tartışılır. Olağanüstü toplantı, önceki gündeme dayanarak gerekli olduğunda yapılır (Kavruk, 2002:165; Council of Local Authorities for International Relations, 2008).

Valinin yanı sıra, meclis üyelerinin; özel kanun türlerinin tamamıyla vali ve sorumluluğunda olan bütçe kanunları gibi bir tarafı ayrıcalıklı olmasına rağmen, kanunlar getirme hakkı vardır.

4. İdareler Arası İlişkiler

a. Vali - Meclis Arasındaki İlişkiler

Birbirinden bağımsız olan ve eşit temeller üzerine oturan valilerin ve seçilmiş meclislerin her birinin bir diğerini denetlediği kendilerine özgü sorumlulukları vardır. Söz konusu denetleme şekilleri şunlardır:

Güvensizlik Oyu ve Meclisin Çözülmesi: Eğer bir vali onları kesin bir şekilde bölen bir husus üzerinde meclis ile bir uzlaşma gerçekleştiremezse, meclis, güvensizlik oyunu beyan edebilir. Bunu yapmak için, üçte ikilik çoğunluk gereklidir ve o anda mevcut olan kişilerin en az dörtte üçü bu duruşu desteklemelidir.

Anlaşma yapıldıktan sonra, karşı tedbir olarak, valinin meclisi feshetme ve sorunu çözmek için, yerel seçime gitme yetkisi vardır. Güvensizlik oyunun ardından on gün içerisinde fesih olmaz ise, vali istifa etmelidir.

Ancak, seçimin ardından yapılan ilk toplantıda, meclis bir kez daha güvensizlik oyu beyan ederse çözülme artık mümkün değildir. Vali, kendisine güvensizlik oyu bildirildikten sonra istifa etmek zorundadır.

Veto Yetkileri: Valilerin, meclis tarafından alınan kararı veto etme ve söz konusu kararın yeniden düşünülmesini talep etme hakkı vardır.

Olağanüstü Yönetim Faaliyeti: Belli başlı koşullarda, uzlaşmak ya da verilen hizmetlerin verimliliğini geliştirmek için vali meclis adına karar almakla yetkili kılınmıştır. Bu karar, meclis hem fikir olmasa dahi geçerli olur. Ancak, vali, politik olarak sorumlu kalacaktır.

b. Valilik/ Belediyeler Arasındaki İlişkiler

Valilikler ve belediyeler karşılıklı olarak bağımsız birimlerdir. Bunların arasındaki yasal ilişki, birinin üst diğerinin ast olduğu şeklinde değildir. Ancak, esas yapılarındaki farklılıklardan dolayı sahip oldukları fonksiyonların içeriği

farklılık göstermektedir. Valilik, belli bir alan içerisindeki çok sayıda belediyeyi içeren geniş alanı kapsayan bölgesel kamu birimi iken; belediye, kişilerin günlük yaşamları ile yakından ilgili yerel hükümetin temel birimidir. Valilikler, daha geniş bölgesel bakış açısı ile yerel belediyelere öneride bulunabilir ve rehberlik yapabilir. Valiliğin yaptığı bazı işler, belediyelere yetkilendirmelerin verilmesini kapsar.

c. Merkezi Yönetim –Yerel Yönetim İlişkileri

Yerel kuruluşlar ve merkezi yönetim arasında temel belirli ilişkiler vardır. Yerel yönetimler, posta ve telekominikasyon iç işleri bakanlığı merkezi hükümetin bünyesinde olup, yerel yönetim işleri 3 bakanlık bürosu tarafından yerine getirilmektedir. Yerel yönetim idaresi; yerleşim, belediye uygulamaları, yerel kamu personel sistemi, seçim sistemi, şehir ana planı ve yerel bilgi teknolojilerinin teşviki gibi işlerle ilgilenir. Yerel finans dairesi; yerel maliye sistemi, yerel maliye planı, yerel vergi tahsili, yerel tahviller, yerel mali sınırlamalar ve yerel kamu işletmeleriyle ilgili konuları ele alır. Yerel vergi dairesi, prefecturların vergisinden, belediye vergilerinden, gayrimenkul vergilerinden ve diğer vergilerden sorumludur (Local Self Government, 2008).

Şu anki mevcut yerel özerklik sistemi ilkesi uyarınca, yerel otoriteler ile meşgul olan merkezi hükümetin, yerel otoritelerin bağımsızlığına saygı duyması ve yönetim yetkilerini sadece ulus çaplı geniş politikalar ile ilgili gerekli görülen işler ile sınırlı tutması gerekir, ya da müdahaleler, kanunlar uyarınca duruma göre onaylanmalıdır.

Merkezi hükümetin müdahalesi genellikle üç şekilde gerçekleştirilmektedir (Council of Local Authorities for International Relations, 2008): yasama, yargılama ve yönetme.

Yasama Müdahalesi: Merkezi hükümet, Anayasa’da belirtilen yerel özerklik düşüncesi ile çatışmayacak şekilde kurultay tarafından yürürlüğe sokulan yasama yolu ile yerel otoritelerin işlerine müdahale edebilir.

Yargılama Müdahalesi: Yerel otoriteyi içeren tüm dava dosyaları, Adli Mahkemesi yargısına sunulmalıdır. Yetkilerin içeriği ya da uygulanması ile ilgili olarak merkezi ya da yerel hükümet arasındaki hukuk davası, kelimenin ifade ettiği katı şekilde anlaşılmamalıdır. Bunun yerine, bu anlaşmazlıkların yargı sürecine teslim edilme yolu açık olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.

Yönetim Müdahalesi: Merkezi hükümetlerin yerel işlere müdahale ettikleri en yaygın şekildir. Bu, ayrıca, yarı yasama müdahalesi (kabine emirleri, bakanlık iç tüzükleri), yarı yargılama müdahalesi (yönetim ile ilgili temyizler) şekline de girmektedir; ama en yaygın kullanılan müdahale şekli yönetim müdahalesidir. Yönetim müdahalesini ikiye ayırmak mümkündür; otoriter olmayan (tavsiye, öneri, bildirim vb) ve otoriter olan (yetki, göstergeler vb.). Bu müdahale türlerinin, kanunlara ya da kabine emirlerine dayanması gerekmektedir ve yerel otoritelerin özerkliklerine ve bağımsızlıklarına dikkat etmelidir.

Eğer bir yerel hükümetin, bu müdahalelere karşı itirazı varsa, bunları, Merkezi-Yerel Hükümet Anlaşmazlıklarını Çözümleyen Meclise gözden geçirilmesi için dosyalayabilir (Council of Local Authorities for International Relations, 2008)

C. Yetki - Görev Paylaşımı

Anakent alanında belediyelerin yapmakla zorunlu olduğu görevler; İkametgah, aile kaydı ve çeşitli belgelendirmelerin yapılması, yangın hizmetleri, atık ve kanalizasyon imha etme, su sağlama gibi kamu sağlığı, güvenliği ve çevrenin korunmasına yönelik hizmetleri sağlama, şehir planlaması, yolların inşa edilmesi ve bakımının yapılması, kamu binaları, kreşler, ilkokul ve düşük orta öğretim okulları ve kütüphaneler dahil olmak üzere çeşitli belediye tesislerinin kurulması ve yönetilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Council of Local Authorities for International Relations, 2008).

Anakent yönetimi ve her belediye eşit düzeyde çalışmaktadır. Ancak, bazı işler belediyelerin sorumluluğunda olsa da anakent yönetimi aşağıda belirtilen bu işleri yapabilir (Tokyo Metropolitan Government, 2008):

Yönetim Hizmetleri: Su ve itfaiye işleri genellikle belediyeler tarafından yerine getirilmektedir. Ancak Tokyo Metropol Yönetimi geniş ölçekte belediyelerin yükünü hafifletmek adına bu hizmetleri yapabilir. Bu amaçla Tokyo Anakent Yönetimi belediyelerin bu işlerini denetleyebilir.

Müşterek Faaliyet (Joint Operations): Yerel Özerklik Yasası'na bağlı olarak belediyeler hizmetlerin daha etkili ve verimli sunulması amacıyla kooperatif ve bölgesel dernekler kurabilirler. Bu şekildeki kooperatiflerin sayısı 30 dur. Bunlar atık tesislerinin kurulması, kar amaçlı projelerin yapılması, katı atık yönetimi, kamu hastanelerinin düzenlenmesi gibi hizmetlerin yapılmasını sağlarlar.

Bugüne kadar metropol hükümetlerinde 1 tane bölgesel dernek kurulmuş, özel içkentlerde de yaşlılara bakım evleri yapılmıştır.

Destek Programları: Tokyo Anakent Yönetimi, sorumluluğu altında bulunan belediyelere gelir-gider dengesizlikleri yaşadıkları zamanlarda destekleyici mali yardımlar vererek bölgesel yönetimlerin etkili ve verimli çalışmalarını sağlar; özellikle alt yapı sistemlerinin iyi olması için teknik destek verir.

D. Metropol Hizmetlerin Sunulması

Metropol hizmetler Tokyo'da konuyla ilgili oluşturulan bürolar tarafından yerine getirilmektedir. Oluşturulan bu bürolarda kendi içinde hizmetin niteliğine göre şubelere ayrılmıştır. Oluşturulan bürolar ve yapmakla yükümlü oldukları bu hizmetler şu şekilde ifade edilebilir (Tokyo Metropolitan Government, 2008)

Tablo VI: Tokyo Anakent Yönetimi Örgüt Yapısı

Valilik Daireleri :

Daire	Şube	Başlıca İşlemler	Personel
Tokyo Valiliği'nin Merkez Birimleri	Sekreterlik Şubesi	Vali'nin ofisinde başlıca yönetim işlemlerine asistanlık yapmak, önemli politikaların planlanması ve koordinasyonu, basınla irtibat, şehir diplomasisinin geliştirilmesi.	133
	Politika Şubesi		
	Planlama ve Koordinasyon Şubesi		
Gençlik İşleri ve Kamu Güvenliği Ofisi	Gençlik İşleri ve Kamu Güvenliği Şubesi	Gençliğin gelişmesi, kamu güvenliği ve trafik güvenliği hakkında kapsayıcı politikaların geliştirilmesi.	44
2016 Tokyo Olimpiyat Oyunları Teklifi Tanıtım Ofisi	Planlama Şubesi	Olimpiyat Oyunları İçin Aktivite teklifleri	43
	Teklif Tanıtım Şubesi		
Genel İşler Dairesi	Genel İşler Şubesi	TMG' de iç yönetim,	1,338
	İdari Reform Destekleme Ofisi	Bürolar arası projelerin irtibat ve koordinasyonu,	
	Bilgi Sistemi Şubesi	Yerel yönetim ve finans işlemlerinin tavsiye ve koordinasyonu,	
	Tokyo Metropol Üniversitesi Destek Şubesi	Personel işleri,	
	Personel Şubesi	İdari reform, teknoloji, dokümantasyon, hukuki işler, afet önleme ve kriz yönetimi, insan hakları politikası, istatistik derlemesi, Tokyo Metropol Üniversitesi ile koordinasyon, Milli Sporlar Festivaline hazırlık.	
	İdari Denetim		

	Şubesi		
	Yerel Yönetim Şubesi		
	Afet Önleme Şubesi		
	Personel Yardım Şubesi		
	İstatistik Şubesi		
	İnsan Hakları Şubesi		
	Mili Sporlar Festivali Destekleme Şubesi		
Maliye Dairesi	Muhasebe Şubesi	Bütçeler, sözleşmeler, emlak yönetimi, arazi edinme, TMG mülklerinin bakım ve yönetimi, vasıta temini için tanıtım ve teknik destek.	423
	Bütçe Şubesi		
	Emlak Yönetimi Şubesi		
	Yapım ve Onarım Şubesi		
Vergilendirme Dairesi	Genel İşler Şubesi	Metropol vergilerinin yüklenmesi ve toplanması	3,311
	Vergi Sistemi Şubesi		
	Vergilendirme Şubesi		
	Emlak Vergisi Şubesi		
	Vergi Tahsilât Şubesi		
Vatandaşlar, Kültür ve Spor Dairesi	Genel İşler Şubesi	Geliştirme ve kamuya açık duruşma işlemleri, kültür, şirketlerin izin ve yetkilendirilmesi, cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, özel okulların geliştirilmesi, tüketici işleri, sporun geliştirilmesi.	446
	Halkla İlişkiler ve Halka Açık Duruşma Şubesi		
	Vatandaş İşleri Şubesi		
	Tüketici İşleri Şubesi		
	Özel Okullar Şubesi		
	Kültür Tanıtım Şubesi		

	Geniş Tüketici Merkezi		
	Ağırlık ve Ölçüm Denetleme Enstitüsü		
	Spor Tanıtım Şubesi		
Kentsel Kalkınma Dairesi	Genel İşler Şubesi	Kentsel kalkınma için temel planın oluşturulması, arazi kullanım planlaması, imarlı alanların ve kentsel tesislerin geliştirilmesi, afete dayanıklı kentsel kalkınma, mimari yönetim, konutlandırma politikalarının geliştirilmesi, metropol konutlandırmanın arzı.	1,221
	Kırsal Kalkınma Politikası Şubesi		
	Konutlandırma Politikası Geliştirme Şubesi		
	Kentsel Altyapı Şubesi		
	Kentsel Kalkınma Projeleri Şubesi		
	Kentsel İnşa Şubesi		
	Metropol Konutlandırma Yönetimi Şubesi		
Çevre Dairesi	Çevresel Politika Şubesi	Küresel ve kentsel ısınmaya karşı ölçümler, hava ve su kirliliğini önlemek için kirlilik kaynaklarının düzenlenmesi, otomobil kirliliğiyle ilgilenmek için ölçümler, doğal çevrenin korunması ve düzenlenmesi, atık yok etme ve geri dönüşümü, etki değerlendirmesi, çevresel denetleme ve gözlem, ulaşım işlemlerinin koordinasyonu.	503
	Kentsel ve Küresel Çevre Şubesi		
	Çevresel İyileştirme Şubesi		
	Otomotiv Kirliliği Kontrol Şubesi		
	Doğal Çevre Şubesi		
	Atık Yönetimi Şubesi		
	Tama Çevre Ofisi		
	Atık Depolama Yönetimi Ofisi		

Sosyal Refah ve Halk Sağlığı Dairesi	Genel İşler Şubesi	Çocuklu aileler, yaşlılar, engelliler ve kadınlar için sağlık ve sosyal yardım programlarının desteklenmesi; uzun dönem bireysel sigorta; ulusal sağlık sigortası, sosyal yardım merkezli kentsel kalkınma; özel sosyal yardım faaliyetlerinin rehberlik ve denetimi; tıbbi çözüm politikaları; zihinsel engelliler için sağlık ve sosyal yardım, zihinsel ve fiziksel engelli çocuklar ve bireyler için sağlık ve tıbbi yardım hizmeti,	4,974
	Rehberlik ve Denetleme Şubesi	Güvenli gıda ve tıbbi hizmetler için denetimler; yetişkinler, anneler ve çocuklar için kamu sağlığı, çevresel sağlık ve temizlik için denetimler; hayvanların korunması.	
	Tıp Politikası Şubesi		
	Sağlık Politikası Şubesi		
	Sosyal Yardım Şubesi		
	Yaşlı Nüfus Programları Şubesi		
	Azalan Doğum Oranlarını Önleme Şubesi		
	Engelliler Programı Şubesi		
	Sağlık ve Güvenlik Ofisi		
Metropol Hastane Yönetimi Ofisi	Planlama Yönetimi Şubesi	Hastane yönetimi işlemleri	6,272

	Servis Tanıtımı Şubesi		
	Genel Hastaneler		
	Zihinsel Hastaneler		
	Çocuk Hastaneleri		
Endüstri ve İşgücü İşleri Dairesi	Genel İşler Şubesi	Küçük ve orta ölçekli şirketlerin desteklenmesi; turizmin desteklenmesi; tarım, ormancılık ve balıkçılığın desteklenmesi; işgücü denetimi.	1,266
	Ticaret ve Sanayi Şubesi		
	Finansal İşler Şubesi		
	Turizm Şubesi		
	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık Şubesi		
	İşgücü Şubesi		
	Endüstriyel Teknoloji Araştırma Enstitüsü		
	Tarımsal Tanıtım Şubesi		
	Ormancılık Ofisi		
Merkezi Toptan Satış Piyasası	Yönetim Şubesi	Deniz ürünleri, sebze, meyve, et, çiçek ve bitki gibi taze gıda satan toptan satış piyasalarının yönetim ve idaresi.	622
	İş Şubesi		
İnşaat Dairesi	Genel İşler Şubesi	Metropol cadde ve köprülerin yapım ve yönetimi, ırmakların ıslah ve onarımı, park ve yeşil alanların geliştirilmesi ve iyileştirilmesi.	2,243
	Arazi Alım Şubesi		
	Cadde ve Sokak Yönetimi Şubesi		
	Cadde ve Sokak Yapımı Şubesi		
	Park Şubesi		
	İrmak Şubesi		
Havaalanı ve Liman Dairesi	Genel İşler Şubesi	Tokyo Havaalanının iyileştirilmesi, yönetimi ve idaresi; ıslah edilen alanların geliştirilmesi;	630

	Havaalanı Yönetim Şubesi	Liman bölgesi merkezi yerlerin geliştirilmesi; deniz kenarı parkların geliştirilmesi, aşırı gelgitlerle mücadele için ölçümler, dış adalardaki liman ve balık sahalarını geliştirilmesi.	
	Liman Bölgesi Geliştirme Şubesi		
	Havaalanı Planlama ve Yapım Şubesi		
	Ada Limanları Şubesi		
Muhasebe Dairesi	Yönetim Şubesi	Nakit ve senetlerin yönetim ve korunması,	113
	Polis ve İtfaiye Bölümü	Harcama ve borçların onaylanması, hesapların düzenlenmesi, muhasebe işlerinin planlama, idare ve denetlenmesi, fonların yönetim ve yatırımı, her büroya gerekli malların temini.	
	Veznedar Şubesi		
Tokyo İtfaiye Dairesi	Yönetim Şubesi	Yangınla mücadele, kurtarma ve acil işlemler, yangın önleme, depremle mücadele işlemleri,	17,973
	Personel Şubesi Yangın Söndürme Şubesi	afet önleyici sistemlerin kurulmasının teşviki.	
	Afet Şubesi		
	Acil Tıbbi Servis Şubesi		
	Halkla İlişkiler ve Eğitim Şubesi		
	Ekipman Şubesi		

Kamu Kuruluşu Daireleri :

Daire	Şube	Başlıca İşlemler	Personel
Ulaşım Dairesi	Genel İşler Şubesi	Dört Toei metro	7,284
	Personel Şubesi	hattının, Toei	
	Mal Yönetimi Şubesi	otobüs hatlarının,	
	Metro ve Tramvay Servisi Şubesi	Toden tramvay	
	Otobüs Servisi Şubesi	hattının ve Ueno	
	Demiryolu Araçları ve Elektrik Şubesi	Park	
	İnşa ve Bakım Şubesi	demiryolunun, güç üretme projelerinin ve diğer ilgili proje konularının yönetimi.	
Su Şebekeleri Dairesi	Genel İşler Şubesi	Su şebekelerinin	4,583
	Personel Şubesi	ve özel site	
	Mal Yönetimi ve Sözleşme Şubesi	alanları ve Tama	
	Müşteri Hizmetleri Şubesi	alanlarındaki	
	Damıtma Şubesi	endüstriyel su	
	Su Temini Şubesi	şebekesi	
	İnşa Şubesi	işlemlerinin	
	Tama Su Şebekesi Reformu Destekleme Merkezi	yönetim ve	
	Koordinasyon Şubesi	idaresi.	
	Tesisler Şubesi		
Kanalizasyon Dairesi	Genel İşler Şubesi	Site alanlarındaki	3,209
	Personel Şubesi	kamu	
	Muhasebe ve Sözleşme Şubesi	kanalizasyon faaliyetlerinin	
	Planlama ve Koordinasyon Şubesi	Tama	
	Tesis Yönetimi ve Onarımı Şubesi	alanlarındaki	
	İnşa Şubesi	kanalizasyon drenaj alanlarının yapım, bakım ve	

	Bölgesel Kanalizasyon Ofis Yönetimi Şubesi	yönetimi.	
	Mühendislik Şubesi		

Yürütme Komisyonları :

Daire	Şube	Başlıca İşlemler	Personel
Eğitim Komisyonu (Eğitim Ofisi)	Genel İşler Şubesi	Kamu okullarının kuruluş ve yönetimi;	Kurul üyeleri: 6
	Okul İşleri Şubesi	öğretmenlerin atanması ve azli,	İdari personel:
	Personel Şubesi	sosyal ve fiziksel eğitimin desteklenmesi, kültürel varlıkların korunması.	727
	Yardım ve Sosyal Yardım Paylaşımı Müfredatı ve Rehberlik Şubesi		Eğitim ve destek kadrosu: 62,005
	Hayat Boyu Öğrenme Şubesi		
Seçim Yönetimi Komisyonu Sekreteryası	Genel İşler Bölümü	Seçimlerin ve oylamaların yönetimi;	Komisyon üyeleri: 4
	Seçim Bölümü	Seçimlerde kamu yararının artırılması; seçimlerle ilgili davaların ve siyasi organizasyonların idaresi.	İdari personel: 25
Personel Komisyonu Sekreteryası	Personel Yönetimi ve Adalet Şubesi	İşçilerin istihdamı; kadro kontrolü ve destek amaçlı tarama; personel ücretlerinin araştırılması ve iyileştirilmesi; adil	Komisyon üyeleri: 3
	Sivil Servis Müfettişlik Ofisi		İdari personel: 65

		vergilendirme işlemleri.	
Denetleme Müfettişleri Sekretaryası	Genel İşler Bölümü	Mali işlerin yürütülmesi ve	Komisyon Üyeleri: 5
	Birinci, İkinci ve Üçüncü Denetleme Bölümü	yönetimi ile ilgili işlemlerin idaresi ve denetlenmesi,	İdari personel: 90
	Teknoloji Denetleme Bölümü	kamu denetim talepleri ile ilgili idari işleri yürütmek.	
Kamu Güvenliği Komisyonu (Metropol Polis Departmanı)	İdari Şube	Metropol Polis Departmanının	Komisyon Üyeleri: 5
	Personel ve Eğitim Şubesi	Yönetimi, kanunla tanımlanan yetkilerin yürütülmesi.	Metropol polis personeli: 45,746
	Trafik Şube		
	Güvenlik Şubesi		
	Toplum Polis İşleri Şubesi		
	Kamu Güvenliği Şubesi		
	Kriminal Soruşturma Şubesi		
	Toplum Güvenliği Şubesi		
	Organize Suçlarla Mücadele Şubesi		
	Tokyo Metropol Polis Akademisi Bölge Karakolları (10)		
İşçi İlişkileri Komisyonu Sekretaryası	Genel İşler Bölümü	İşçi anlaşmazlıkların da arabuluculuk ve hakemlik, kaçak istihdama	Komisyon Üyeleri: 39

	Yargılama ve Düzenleme Ofisi	yönelik soruşturmalar, işçi kuruluşları lisansının denetlenmesi.	İdari personel: 42
Kamulaştırma Komisyonu Sekretaryası	Genel İşler Bölümü	Kamulaştırmayla ve sosyal sorumluluk şirketlerinin arazi kullanımıyla ilgili mahkeme kararlarının derlenmesi,	Komisyon üyeleri: 7
	Duruşma Ofisi	Uzlaştırma anlaşmaları -nın tanzim edilmesi, anlaşmazlıkların onaylanması.	İdari personel: 24

Yasama Organları :

Daire	Şube	Başlıca İşlemler	Personel
Tokyo Metropol Meclisi Sekretaryası	Yönetim Şubesi	Genel görüşmelerin ve komisyon toplantılarının idare ve yönetimi; meclis dokümanları için hazırlık ve araştırma; Meclis için halkla ilişkiler.	127
	Prosedürler Şubesi		
	Araştırma Şubesi		

E. Mali Yapı

Tokyo Anakent Yönetimi'nin gelirleri metropoliten vergiler, trafik vergileri, harçlar, genel bütçe katkı payları, kentsel hizmet gelirleri, emlak vergileri ve çeşitli gelirlerden oluşur. Tokyo Anakent Yönetimi'nin toplam gelirleri arasında en büyük bölümü % 72,2 ile metropoliten vergiler tutmaktadır. Metropol maliyesi diğer yerel maliyelerle karşılaştırıldığında yerel vergilerin metropol maliyesini canlandırdığı görülmektedir.

Metropol hükümetin vergileri 16 kalemden oluşmaktadır. Ancak toplam metropol vergi gelirlerinin büyük kısmını kurumlar vergisi ve iskan vergisi oluşturmaktadır. Bu iki vergi gelirinin toplamı yaklaşık % 48,6'dır. Bu vergi gelirlerini % 24'lük payla demirbaş vergileri ve şehir planlama vergileri izlemektedir.

23 özel ilçente, Tokyo Anakent Yönetimi tarafından doğrudan vergilendirilen diğer kalemler de vardır. Bu kalemler diğer prefecturlarda(alt yönetim) vergilendirilmez; ancak, diğer prefecturlarda da bu kalemler belediyeler tarafından vergilendirilmektedir. Çünkü, Tokyo Anakent Yönetimi, itfaiye ve kanalizasyon gibi, belediyelerin üstlendiği hizmetleri ilçentlerde yapmaktadır. Tokyo Anakent Yönetimi vergilerle tahsil ettiği geliri fona ayırarak hizmet sunumu için harcamaktadır.

Vergi gelirlerinin % 55'i iskan vergisi, demirbaş vergisi ve özel mülkiyetten alınan vergilerden sağlanmaktadır. Bu vergiler ilçentlerde kendi mali kaynaklarıyla tahsil edilir. Hazineden Tokyo Anakent Yönetimine aktarılan pay, Tokyo Anakent Yönetiminin kendi alanı içinde vergilendirme yetkisi olduğu için, diğer yerel yönetimlerden daha azdır. Hazineden diğer yerel yönetimlere aktarılan pay %12,8 iken metropol yönetime aktarılan pay % 5,2'dir. Tokyo Anakent Yönetiminde, metropol tahvilleri, sosyal sermayenin geliştirilmesi ve kentsel yenileme için önemli kaynak oluşturmaktadır (Tokyo Metropolitan Government,2008; Council of Local Aauthorities for International Relations, 2008; Local Self Government, 2008).

Tokyo Anakent Yönetiminin harcamaları, diğer yerel otoritelerin harcamalarından oldukça farklıdır. Tokyo Anakent Yönetimi sadece sınırları

içindeki prefecturların yönetiminden sorumlu değil, aynı zamanda içkentlerin ve içkent alanlarındaki belediyelere de hizmet sunmakla yükümlüdür. Tokyo Anakent Yönetimi'nin harcamaları; klasik kent hizmetleri harcamaları, sağlık harcamaları, sosyal yardım harcamaları, işçi maliyetleri, tarım-ormancılık ve balıkçılık harcamaları, ticaret ve sanayi harcamaları, kentsel alt yapı harcamaları, güvenlik harcamaları, yangın söndürme giderleri, eğitim giderleri, doğal afet harcamaları ve faiz ödemeleri gibi kalemlerden oluşur. Diğer önemli farklılık; özel içkentlere yapılan mali ödeneklerdir. Bu sadece Tokyo Anakent Yönetiminde bulunan bir harcama kalemidir. Ward(İçkent) mali uyum sisteminin amacı; anakent ve 23 ward arasında mali kaynakların dengeli dağılımını sağlamak, 23 ward arasındaki mali güç dengesizliklerini düzeltmek ve aralarında belirli yönetsel hizmet standartı oluşturmaktır.

F. Tokyo Anakent Yönetimi'nin Sorunları

Tokyo, Anakent Yönetimi'ne sahip olan nadir küresel kentlerden biridir. Nüfus, sanayi, finans Tokyo'da yoğunlaşmıştır. İş dünyasının, finansın, politik fonksiyonların Tokyo'da yoğunlaşması başkent olmasıyla ilişkilendirilmiştir. 1980'lerde iş ofislerinin sayısındaki patlamayla beraber konut açığı artmış, arazi spekülasyonu ortaya çıkmış ve inşaat sektöründe ve konut fiyatlarında aşırı yükselmeler olmuştur. Tokyo, küresel kent olması itibarıyla uluslar arası şirketleri de kendi bünyesine çekmiştir. Tokyo'nun karşılaştığı önemli zorluklar; ödemeler dengesinin nasıl yönetileceği, kaynakların nasıl dağıtılacağı, çok merkezli metropolde aşırı yoğunlaşmadan kaynaklanan konut açığı, trafik karmaşası, çöp ve atıkların imhası gibi problemlerdir.

Tokyo Anakent Yönetimi'nin merkezileşmiş idari yapısı nedeniyle Anakent Yönetimi ve ward büroları arasındaki ilişkiler yetki karmaşasına neden olmuş, hesap verilebilirliği azaltmış, yerel yönetimleri zayıflatmıştır. Bunun sonucu olarak, Tokyo Anakent Yönetimi, bölgesel yönetim, problemler ve politikalar üzerinde yoğunlaşmamıştır. Bunun sonucu olarak, wardlara yetkilerin aktarılmasıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların yapılma

nedeni, ulusal politikaların yerelleşmeyi, yerel özerkliği teşvik etmesi, daha kaliteli hizmet sunma arzusu ve Tokyo Anakent alanında daha dengeli kalkınmayı sağlamaktır.

Tokyo Anakent Yönetimi tarafından sunulan hizmetlerin, wardlara devredilmesiyle beraber, wardlar, alanlarında mali kontrole sahip olmuşlardır. Tokyo Anakent Yönetimi, bölgesel hükümet olarak kendine yeniden yön vermiş ve hızlı şekilde iki kademeli anakent yönetimini oluşturmuştur. Wardların bu hale gelmesini, 1974 reformunda belediye başkanlarının seçimle göreve gelmesi hızlandırmıştır. Reform çalışmalarıyla beraber, teorik olarak wardlar tamamen belediye yetkilerine sahip olmuşlardır; ancak, uygulamada bu yapının beklenen etkiyi gösterip göstermeyeceğine yönelik bazı şüpheler bulunmaktadır. Bu şüphelerden birincisi; wardların devredilen bu hizmetleri sağlamak için gerekli teknik kapasiteye sahip olup olmadığıdır. Wardlarda, bu hizmetleri sağlayacak yeterli personel, kaynak ve uygun eleman açığı olduğu ifade edilmektedir.

İkincisi; wardlara(İçkentlere) hizmetlerin sağlanması için aktarılan kaynaklarla ilgilidir. Mali sistemde de düzenleme yapılması gerekmektedir. Çünkü önceki sistemde, Tokyo Anakent Yönetiminin belirli hizmetleri yaptığı varsayılarak kaynak aktarılmaktaydı. Wardlar, Tokyo Anakent Yönetiminin alt birimleri olarak düşünülmekteydi. Reformdan sonra wardlar belediye hizmetlerini yapmakla yetkilendirilmiş olmalarına rağmen, wardlar gelirsiz ve yeni vergi finansman kaynaklarından yoksun şekilde, eklenen sorumluluklarla ve personel-hizmet harcamalarıyla karşı karşıya kalmışlardır.

Üçüncüsü; fiili hizmetlerin nasıl sağlanacağı konusundadır. Örneğin Japonya da atık toplama ve yok etme belediyelerin hizmetleri olarak düşünülmüştür. Reformla beraber bu hizmetler wardlara devredilmiş olmasına rağmen, halen bu hizmetler 23 wardta (içkentte) Tokyo Anakent Yönetimi tarafından sunulmaktadır. Bütün wardlar atık yok etme tesislerine ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde sadece 1 wardta bu tesis vardır. Tokyo Anakent Yönetimi, bu tesislerin kurulması için mali destek vermeye devam etmektedir. Dolayısıyla 2000 yılında ward alanları için getirilen uygulamaların,

wardlara aktarılan belediye yetkilerinin kağıt üzerinde kaldığı, hizmetlerin orantısız şekilde sunulduğu görülmektedir.

Mevcut yapısıyla Tokyo Anakent Yönetiminin yetki alanı çok geniş olduğundan ve her ne kadar teoride hizmet transferi yapılsa da uygulamada değişen bir şey olmadığından, ward alanlarında belediye hizmetlerini Tokyo Anakent Yönetimi yapmaya devam etmektedir. Anakentin maliyesinde belirli bir süre mali zorluklar yaşanmış ve bu sıkıntılar nedeniyle de anakent yönetimi, merkezi idare tarafından mali yapılandırma yapılacak örgütler kapsamına alınmıştır. Ancak arka arkaya yapılan mali yapılandırma planı temelinde gerçekleştirilen çabalar sonucunda Tokyo Anakent Yönetimi, 2 yıl içinde arka arkaya net muhasebe dengesini artı değere dönüştürmeyi başarmış ve böylece mali yapılandırma sürecinin ilk aşamasını başarıyla tamamlamıştır. Ancak, yine de sağlam ve esnek mali bir yapı kurabilmek için, mali yapısal reformların hızlandırılması ve bugüne kadar yapılan çalışmalarla yetinilmemesi gerekmektedir. 2000 yılında yapılan düzenlemelere paralel olarak mali reformun yapılması ve wardların mali yönden kendine yeten birimler haline getirilerek, Tokyo Anakent Yönetimi üzerindeki yüklerinin azaltılması gerekmektedir (Rao, 2007: 43-64; Waley, 2000: s.127-158; Vogel, 2008)

II. LONDRA

Bu bölümde küresel kent olarak literatürde benimsenen Londra'nın kent yönetimi incelenecektir. Bu amaçla ilk önce Londra şehrinin yönetim tarihi anlatıldıktan sonra, şehrin günümüzde kavuştuğu kent yönetiminin yapısı incelenecektir. Daha sonra kent yönetiminde yetkili idareler arası yetki-görev paylaşımı anlatılarak, anakent hizmetlerinin sunumunda görevli olan idareler belirtilecek, en son aşamada ise mali yapısı anlatılacaktır.

A. Tarihsel Süreçte Londra'nın Yönetimi

İngiltere'de yerel yönetimlerle ilgili ilk genel düzenleme 1835 tarihli Municipal Reform Act(Wollmann, 2004:683) olmasına rağmen, Büyük Londra'da iki kademeli yönetim modeli 1854 tarihli Anakent Yönetim Yasası'yla oluşturulmuştur. Bu yasayla, inşaat denetimi, itfaiye, toprak korunması, konut sağlama ve caddelerin iyileştirilmesi sorumluluğu Anakent Kamu İdaresi'ne verilmiştir. Daha sonra 1888 yılında parlamento Londra County Council'i oluşturmuş, Londra'da metropoliten yönetim, 1888 yılında kurulan ilk belediye yönetiminin (The Londra County Council)(Rao, 2006:224), 1960'ların başında sınırlarının genişletilmesiyle oluşturulmuştur (Jones, 2009:62; Elcock,1994:22). 1963 tarihli yasayla kurulan Londra Metropoliten Yönetimi (Greater London Council) 1965 yılında yürürlüğe girmiştir (Röber ve Schröter, 2007:39; Travers, 2006:344; Pilgrim, 2006:225; Hall, 2006:312; Rao, 2006:217).

Genel olarak tüm İngiltere'de metropoliten yönetime 1974 yılında geçilerek 6 metropoliten yönetim daha oluşturulmuştur(West Midlands, West Yorkshire, Greater Manchester, South Yorkshire, Tyne and Wear ve Merseyside). 1965 yılında başlayan metropoliten yönetim uygulamasına, Thatcher (Tsukamoto ve Vogel, 2007:29) başkanlığındaki Muhafazakar Parti hükümeti tarafından 1 Nisan 1986 tarihinden itibaren son verilmiştir (Butler ve Hamnet, 2009:46; Pearce, 2008:97). Metropoliten yönetimlerin kaldırılma gerekçeleri olarak müsrif olmaları ve alt kademe belediyeler ile gerekli koordinasyonu sağlayamamaları hükümet tarafından ileri sürülmüştür (Elcock, 1994:6). Ancak, kamuoyu yoklamalarında hiçbir zaman tasvip edilmeyen bu işlemin gerçek nedeninin politik nitelikli olduğu, hükümetin bu şekilde hareket etmesinin arkasındaki temel nedenin Londra Metropoliten yönetiminin radikal-sol eğilimli Ken Livingstone'un politikaları olduğu ifade edilmiştir. Livingstone'un zamanında Londra'da işsizlik oranları düşürülmüş (Butler ve Hamnet, 2009:46) ve bunun gibi başarılı politikalar uygulamış olsa da, Londra Metropoliten Yönetimi'ni hükümete karşı (Herrschel and Newman, 2002:145) bir muhalefet zemini olarak kullanarak yerel yönetimlerin sadece hizmet

sunan değil politika üreten kurumlar olarak görmüş ve ülke genelindeki tüm marjinal ve aşırı grupları destekleyerek yardımda bulunmuştur (John, 2001:141). Dolayısıyla hükümet güçlü bir Londra yönetiminin güçleri karşısında engel oluşturacağı düşüncesiyle Londra Metropolitan Yönetimi (GLC) kaldırmıştır (Jones, 2009:63) ve 1 Nisan 1986'dan geçerli olmak üzere Londra Metropolitan Yönetimi'nin görevleri, üyeleri atamayla getirilen ortak kurullara, özel amaçlı örgütlere ve alt kademe belediyelerine devredilmiştir (Röber ve Schröter, 2007:39; Elcock,1994:6).

Londra Metropolitan Yönetimi'nin kurulması çalışmalarına, 1 Mayıs 1997'de (Poynter, 2009:136) İşçi Partisi'nin genel seçimleri kazanıp iktidara gelmesiyle yeniden başlanmıştır (Travers, 2006:346). 1997 yılında işçi partisi hükümeti müzakere belgesini (Londra İçin Yeni Lider) yayınlamıştır. Bu belgede, Büyük Londra alanında yöneticinin seçimle işbaşına gelmesi önerilmektedir (Rao, 2006:218; Goldsmith, 2009:88). 1998 Mart ayında yayınlanan beyaz kitapta, Büyük Londra İdaresi(GLA) için önerilerin detaylarını içermekte ve geçmişte yapılan yanlışlardan kaçınılacağını ifade etmektedir (Pilgrim, 2006:226). GLA, seçilen başkan ve meclisten oluşan, bir organ olacaktır. Mayıs 1998'de yapılan referandum (Goldsmith, 2009:88) ile metropoliten yönetimlerin tekrar kurulması kabul edilmiştir (Schaap vd, 2009:100). 11 Kasım 1999 yılında çıkartılan "Greater London Authority Act(Büyük Londra İdaresi Kanunu)" ile Büyük Londra İdaresi(GLA) kurulmuştur (Pain vd, 2006:131; Herrschel ve Newman, 2002:125). Böylece hükümetin izni ile merkezi yönetim belirli yetkileri tek resmi kişiye; başkana devretmektedir. Londra Metropolitan Yönetimi'nin yasal alt yapısı tamamlanmış ve 4 Mayıs 2000 tarihinde (Bradbury, 2008:13; Hall,2006:311; Syrett, 2006:293; Schaap vd, 2009:100) yapılan seçimlerde eski başkan Livingstone tekrar bu göreve seçilmiş ve 2 dönem başkanlık yapmıştır. Başkan ve meclisin seçimi en son 1 Mayıs 2008 tarihinde olmuştur. Londra'nın başkanı 2008 yılında seçilen Boris Johnson'dır.

B. Yönetim Yapısı

Büyük Londra idaresi, Londra için stratejik, kapsamlı şehir yönetiminin eşsiz bir şeklidir (Greer ve Sandford, 2006:239). Londra yönetiminin yasal çerçevesini 1999 yılında çıkarılan Büyük Londra İdaresi Kanunu (GLA Act) çizmektedir. Bu kanun; Büyük Londra İdaresinde 2 temel organ öngörmüştür (Morgan, 2008:158). Bunlar, bağımsız olarak seçilen "Anakent Belediye Meclisi (Rao, 2006:218; Syrett, 2006:300) (Assembly)" ve doğrudan seçilen (Schaap vd, 2009:100; Magre ve Bertrana, 2007:186,187) "Anakent Belediye Başkanı (Mayor)"dir (John, 2001:150). Başkan ve Meclise görevlerinde yardım eden yaklaşık 600 personel bulunmaktadır. Başkan ve Meclis arasında yetkiler açık şekilde ayrılmıştır (Schaap vd, 2009:101; Magre ve Bertrana, 2007:188), başkanın idari rolü vardır ve kararları GLA adına alır. Meclisin inceleme rolü vardır. GLA'nın iç örgütlenişinde bu ayrım göz önüne alınmaktadır.

1. Londra Belediye Başkanı (Mayor)

Başkan GLA sözcüsü/lideri (Jones, 2009:65) ve belediye adına karar alma yetkisine sahip organıdır (Rao, 2006:219). Belediye başkanı, Londra Metropolitan Yönetimi sınırları içerisinde yaşayan seçmenler tarafından doğrudan 4 yıl için seçilir (Hambleton, 2007:169; Hambleton ve Gross, 2007:221; Bradbury, 2008:11; Röber ve Schröter, 2007:42). Belediye başkanı; kendi adına personeli yönetecek, yaklaşık 30 personelden oluşan Başkanlık Ofisi'ne (The Mayor's Office) sahiptir. Ofis, metropoliten yönetimin faaliyetleriyle ilgili alanlarda uzmanlaşmış ve başkan tarafından atanmış kişilerden oluşur. Başkan, dilerse kendisine yardımcı olmak üzere Belediye Başkanı Kabinesi (The Mayor's Cabinet) atayabilir (Schaap vd, 2009:101). Bu kabinede belediyedeki hizmet birimlerinin en üst yöneticilerinin ve başkan yardımcılarının bulunması zorunludur. Kabineye sayısı ikiyi geçmeyen siyasi danışman da atanabilir. Başkan, yurtdışında olduğunda, hastalandığında ve

öldüğünde başkanlık işlerinin kesintiye uğramaması için Belediye Meclis Üyeleri arasından bir üyeyi kendisine vekil olarak atar (John, 2001:141). Londra Anakent Yönetimi'ni oluşturan "fonksiyonel hizmet birimleri", doğrudan başkan yardımcısına bağlıdır. Bu yapılanmada, başkan yardımcısı belediye örgütünü Başkan adına yöneten profesyonel bir yönetici görünümündedir. Londra Anakent Belediyesi'nin örgüt yapısında Belediye Başkanı ve yardımcısı en üst düzey yönetici durumundadır.

Belediye Başkanının Yetki ve Sorumlulukları: Merkezi hükümetten, GLA alanında ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlaması ve çevrenin geliştirilmesi için başkana çeşitli yetkiler devredilmiştir (Pearce, 2008:97; Jones, 2009:65). Başkan:

- Londra şehri, Londra ilçeleri, iş çevreleri, etnik ve din toplulukları ve gönüllü kuruluşlara danışarak genel yetkileri ve kalkınma stratejilerini uygular (Jones, 2009:66).
- Ulaşım, mekansal kalkınma, ekonomik kalkınma ve çevre konularındaki resmi stratejilerin hazırlanmasında yol gösterir (John vd, 2008:120; Jones, 2009:66; Schaap vd, 2009:101).
- GLA'nın Londra Ulaşım İdaresi'nin, Londra Kalkınma Ajansı'nın, Metropolitan Polis ve İtfaiye İdaresi'nin bütçesini hazırlar (John vd, 2008:120; John, 2001:141).
- Londra'yı sınırları içinde ve dışında temsil eder. 2 siyasi danışman, 10 uzman personel ve meclis üyeleri arasından bir de vekil olmak üzere toplam 13 kişilik bir doğrudan atama yetkisine sahiptir.
- Londra Anakentinin ulaşım, ekonomik kalkınma (Morgan, 2008:158) ve yapılandırma, hava kalitesi, gürültü, atık, biyolojik çeşitlilik ve kültür ile ilgili sorunlarını çözmek üzere stratejiler tasarlar.
- Londra Ulaşım İdaresi'nin, Londra Kalkınma Ajansı'nın, Londra Polis İdaresi'nin ve Londra İtfaiye ve Acil Durum Planlama İdaresi'nin bütçesini hazırlar (Jones, 2009:65; Schaap vd, 2009:101; John vd., 2008:120). Londra Anakent alanı için düzenli olarak hazırlanan raporları yayınlar.

- Ulaşım dairesi sekreterliğine ve yerel yönetimlere bölgesel konularda yol gösterir ve mekansal kalkınma stratejilerinin şekillenmesini, oluşmasını sağlayıp hazırlar (Rao, 2006:219).
- İlçelerin (borough) kalkınma planlarının, mekansal kalkınma stratejisiyle uyumlu hale getirilmesini temin eder (Schaap vd, 2009:101).
- Mekansal kalkınma stratejisini kontrol eder/uygular (John, 2001:151).
- Güneydoğu İngiltere'de GLA planını ilgilendiren yerlerde uygulama yapar.
- 4 yıllığına hazırlanan ve hava kalitesi, havadaki emisyon gazı, su kalitesi, trafik, biyolojik çeşitlilik ve katı atık konularını kapsayan çevre idaresi/bakanlığı raporunu hazırlar (John, 2001:151).
- Londra'nın Biyolojik Çeşitlilik Planı'nı hazırlar.
- Başkan ilçelerin hava kalitesi yönetimiyle ilgili yetkilerini/uygulamalarını yönetebilir.
- Yeni ya da yeniden düzenlenmiş Londra Anakenti'nin 4 kamu otoritesinin, üyelerini atar. Bu dört otorite başkana karşı sorumludur.
- Başkan yılda 10 kere insanların kendisine soru sorduğu ve onları bilgilendirdiği toplantılara katılmak zorundadır. Meclis ve başkan aynı zamanda yılda 2 defa bu toplantılara beraber katılarak GLA hakkındaki sorulara cevap vermek zorundadırlar.

2. Londra Belediye Meclisi

Londra Meclisi, belediye başkanının önerilerinin incelendiği, kararlarının ve faaliyetlerinin gözden geçirildiği bir kuruldur (Rao, 2006:219). Londra Belediye Meclisi 4 yıllık bir süre için Londra Metropolitan Yönetimi sınırları içerisinde yaşayan seçmenler tarafından seçilen 25 üyeden oluşur (John vd, 2008:120; Travers, 2006:346; Schaap vd, 2009:100; Röber and Schröter, 2007:42). 14 üye Londra Metropolitan Yönetimi sınırları içindeki 14 seçim bölgesinden kendi bölgelerini temsil etmek üzere, kalan 11 üye ise tüm

metropolitan alanı temsil etmek üzere seçilir. Londra Meclisi sekretaryası; meclis komitelerine hizmet eden meclisin toplantılarını, adli kovuşturma ve incelemelerini, inceleme programlarını organize eder. Sekretarya; meclis incelemeleri ile ilgili araştırmaları inceleyen bir uzman görevlendirir.

Londra Anakent Belediye Meclisi'nin (Assembly) Londra Anakent Belediyesi adına karar alma gücü bulunmayıp, genel anlamda bir denetim, inceleme, araştırma ve danışma organı niteliğindedir (<http://www.london.gov.uk/gla/index.jsp>. Erişim: 15.08.2008). Meclis; meclis üyeleri arasından her yıl başkan (Chair) ve başkan yardımcısı (Deputy Chair) seçer (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde: 52). Meclis, yasa ile kendine verilen görevleri yerine getirmek için komisyon ve alt komisyonlar seçebilir (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde: 52, 54, 55). Meclis, varolan üye sayısının salt çoğunluğu ile karar alır. Oyların eşit çıkması halinde ikinci bir oylama yapılır ya da meclis başkanının oyuna başvurulur. Büyük Londra İdaresi Kanunu, Meclis ile Anakent Belediye Başkanı arasında kesin ve net bir görev ve yetki ayrımı yapmıştır (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde: 53, 52, 59). Meclis, Başkan tarafından sunulan teklifleri ancak 2/3 (üçte iki) çoğunlukla reddedebilir (Jones, 2009:65).

Londra Anakent Belediye Meclisi çalışma grupları (committees) ve alt çalışma grupları (sub-committees) oluşturarak aralarında görev ve yetki paylaşımı yaparak çalışmasını sürdürür. Büyük Londra İdaresi Kanunu, Anakent Belediye Meclisi içerisinde ihtisas komisyonları öngörmüş ve komisyonların oluşturulmasını Londra Anakent Belediye Meclisi'nin yetkisine bırakmıştır (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde: 55).

Meclis, yılda en az on kez (olağan) toplantı yapar. Belediye başkanı, meclis toplantılarında üyelerin sorularını da yanıtlar. Başkan(Mayor) ve Meclisin (Assembly) halka karşı ortak sorumlulukları (public accountability) vardır. Meclis üyeleri kararlarını mümkün olduğunca kamunun yararı doğrultusunda verir. Meclise sunulan dökümanlar ve toplantı kayıtları ve bunlar hakkındaki raporlara meclisinin internet sitesinden ulaşılabilir (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde:45-48).

Meclisin Görev ve Yetkileri: Londra meclisinin inceleme alanları; bütçe ve performans, oturumların uygunluğu, ekonomik, kalkınma, kültür, spor, turizm, çevre, sağlık ve kamu hizmetleri, planlama ve konut, ulaşım konularıdır. Meclis bu alanlarda başkanın faaliyetlerini inceler, kararları hakkında soru sorar. Meclis aynı zamanda Londra halkının önemli gördüğü konularda inceleme yapar (Jones, 2009:65), inceleme sonuçlarını yayınlar ve tavsiye ve önerilerini başkana sunar. Londra Belediye Meclisi:

- Başkanın faaliyetlerini kontrol ederek dengeyi sağlar (Schaap vd, 2009:101).
- Büyük Londra İdaresinin icra başkanı, denetleme bürosu başkanı, mali büro başkanı ve idarenin diğer tüm çalışanlarının üçte ikisinin kararıyla başkanın hazırladığı bütçede değişiklik yapma yetkisine sahiptir (Travers, 2006:346).
- Başkanın performansını inceler ve başkana öneri sunar (John vd, 2008:120).
- Metropol Polis İdaresi'ne, Londra İtfaiye ve Acil Durum Planlama İdaresi'ne, Londra Kalkınma Ajansı'nda hizmet verecek üyeleri seçer.
- Belediye bütçesini onaylar ya da değiştirir (Goldsmith, 2009:88).
- Politika geliştirmede başkana yardımcı olur.
- Londra'nın sorunlarını inceler.
- Belediye başkanının stratejilerini ve performansını inceler ve atamalarda görüş bildirir.
- Meclis çalışmalarının gözetilmesi ve belediye başkanıyla gerekli iletişimin sağlanması için, kendi üyeleri arasından belediye meclisi başkanını seçer.
- Belediye Başkanın, 2 danışman, 10 uzman personel ve bir başkan vekili olmak üzere toplam 13 kişilik bir doğrudan atama yetkisi dışındaki bütün atamalar, Londra Anakent Belediye Meclisi (Assembly) tarafından yapılmaktadır (Büyük Londra İdaresi Kanunu, Madde: 67).

3. Belediye Başkanı / Meclis İlişkisi

Londra Anakent Belediye Başkanı, bütçe hazırlama ve strateji geliştirme gibi görevlerin yürütülmesi aşamasında Anakent Belediye Meclisi ile birlikte çalışmak zorundadır. Bu durum, Londra Anakent Belediye Başkanı'nın (mayor), Anakent Belediye Meclisi'ne (Assembly) karşı sorumlu olmasından kaynaklanmaktadır. Başkan; stratejiler hazırlarken meclise danışmak, meclisi, temel kararları ve bunların nedenleri hakkında bilgilendirmek, GLA bütçesini meclisin kabulü için onaya sunmak, her yıl 10 defa soru sorma oturumlarına (people's question time) katılmak (bu oturumlarda başkan ve idari personeline faaliyetleri hakkında meclis tarafından soru sorulabilir.) zorundadır. Meclis, başkanın strateji taslaklarını eleştirir ve bunlar hakkında kamuya açık olan toplantılarda fikirler verir (<http://www.london.gov.uk/mayor/index.htm>. Erişim: 15.08.2008)

C. Yetki - Görev Paylaşımı

Büyük Londra İdaresi'nin temel sorumlulukları; çevreyi geliştirmek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, sağlıkla ilgili düzenlemeler yapmak ve şehri sosyal yönden kalkındırmaktır. Ulaşım, kentleşme ve stratejik planlama, ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanma, çevre, polis, afet yönetimi kültür ve sağlık alanlarında yetkilidir. Londra İdaresi aynı zamanda kendi sınırları içinde düzenleyici organların belirli fonksiyonlarını yürütür. Büyük Londra İdaresi hizmetlerin sağlanmasında ilçelerle birlikte çalışır ve aynı zamanda bu hizmetlerin sunumunu kontrol eder.

İlçe meclisleri; Londra'nın tüm 33 ilçeleri, doğrudan eğitim, sosyal hizmetler, cadde temizliği ve bakımı, onarımı, katı atık yönetimi, yerel kentsel planlama, kültür ve rekreasyon gibi kamu hizmetleri sağlar. Tüm alanlarda hangi yetkilerin kullanılacağını çerçevesini belirleme yetkisi Birleşik Krallık

Hükümeti'ndedir. Hükümetin 3'lü yapısı; doğrudan seçilen belediye başkanı ve kabine, çoğunluğun başkanı ve kabineyi oylayacağı bir meclise dayalı sistem, bir meclis ve tepe yöneticisine dayalı bir modelden oluşmaktadır. Sistem meclise dayanmaktadır. Bu 3'lü hükümet şekli şimdi Büyük Londra İdaresi'nin farklı bölgelerinde bir arada var olmaktadır. 1861 kadar meclis üyesi 33 ilçede, 4 yıl için seçilmektedir. Üyeleri seçilme süreci basit çoğunluk sistemine dayanır.

Kuruluşlar ve şirketler; 33 ilçede özel yatırımları çekmek ve Londra kamu kaynaklarını geliştirmeyi üstlenirler. Konseyin taleplerine tercüman olan bir baskı grubu olarak çalışırlar. Ana danışma organı olan komite 33 ilçenin liderlerinden oluşur.

Büyük Londra Girişimi; mülkiyeti 33 ilçeye ait olan şehrin ekonomik kalkınma kuruluşudur. Özel şirket gibi hareket eder ve böylece kamu finansman desteğini almaz. Faaliyetleri ticari sonuçlara ve şehrin ekonomik pazar içindeki konumuyla ilgili bilgilere bağlıdır. Yeni kamu politikalarının şekillenmesinde ve yerel kalkınma kapsamında yeni çözümlerin geliştirilmesinde etkili bir müessesedir.

Londra hükümet bürosu; İngiliz Hükümeti'ni temsil eden bir müessesedir ve misyonu Londra'da ulusal politika amaçlarının gereken şekilde yürütülmesini garanti etmektedir. Hükümet politikalarını teşvik etmek ve amaçlarına yardım etmek amacıyla çeşitli kamu ve özel kuruluşla birlikte çalışır. Merkezi hükümette, Londra'nın çıkarlarının bir temsilcisi olarak görev yapar.

D. Metropol Hizmetlerin Sunulması

Londra Metropolitan Yönetimi, Londra'nın tümünü ilgilendiren genel nitelikli konularda liderlik yapan, planlar hazırlayan ve alt kademe belediyeler arasında koordinasyon sağlayan stratejik bir yerel yönetim birimi olarak öngörülmüştür. Büyük Londra İdaresi; Londra polis, itfaiye, ulaşım, ekonomik kalkınma, yeniden yapılanma, konularında hükümet programında mevcut

bulunan çok sayıda programın kontrolünü elinde bulundurmaktadır (Hambleton ve Gross, 2007:222).

Metropolitan yönetim sekiz temel stratejik (Schaap vd, 2009:101) görev alanından sorumludur. Bu alanlar; kültür, ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanma, çevre, itfaiye ve acil servis, planlama, polis/kolluk, spor-sağlık ve ulaşımıdır. Bunun dışındaki kentsel hizmetler alt kademe belediyeler tarafından sağlanmaktadır.

Londra Metropolitan Yönetimi'nin örgüt yapısı incelendiğinde, Londra Kalkınma Ajansı, Londra Toplu Taşımacılık Kurumu, Metropolitan Polis Otoritesi, Londra itfaiye ve Acil Planlama Otoritesi olarak adlandırılan hizmet birimleri tarafından ulaşım, kalkınma, güvenlik ve itfaiye gibi metropol hizmetlerin bu birimler tarafından yerine getirildiği görülmektedir.

1. Londra Kalkınma Ajansı(The London Development Agency-LDA)

Londra Kalkınma Ajansı görevlerini yerine getirirken Londra belediyeleriyle ve iş çevreleriyle birlikte hareket eder. Londra metropoliten alanını ilgilendiren tüm ekonomik nitelikli kalkınma ve gelişme planlarının hazırlanması ve yürütülmesinden, yeni yatırım imkanlarının ortaya çıkarılmasından, istihdamın artırılmasından ve geri kalmış bölgelerin problemlerinin çözümünden sorumludur (<http://www.lda.gov.uk>.Erişim: 16.08.2008). Londra Kalkınma Ajansı Londra'da yeniden canlanmanın ve ekonomik kalkınmanın koordine edilmesi için başkanla çalışan bir idaredir. Sanayi sektörü ile işbirliği içinde iş ve çalışma hayatının ileriye götürülmesi amacıyla çalışır. Temmuz 2000 yılında kurulan kalkınma ajansı, İngiltere de daha önce kurulan 8 bölgesel kalkınma ajansına dahil olmuştur. LDA 1998 yılındaki bölgesel kalkınma ajansı ve 1999 yılında büyük Londra idaresi Kanunu'yla kurulan ajanslarla aynı yetkileri paylaşmaktadır. Fakat devlet başkanına değil başkana(mayor) bağlıdır.

Kalkınma ajanının amaçları:

- Londra'nın yeniden yapılanmasını ve ekonomik kalkınmasını ilerletmek.
- Londra'da iş kalitesini, verimliliğini, rekabetçiliği ve yatırımları arttırmak.
- Londra'da istihdamı arttırmak.
- Yerel halkın becerilerini geliştirmek.
- Sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak.
- Kalkınma ajansı aynı zamanda kendi sınırları içinde çeşitli finansman programlarını yönetmektedir ve yeniden yapılanma projelerini uygulamaktadır.
- Kalkınma ajansını yönetmek için yönetim kurulu başkanı, (belediye başkanı) tarafından atanır.

Kalkınma ajansının finansmanı, başkanın çizdiği ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanma stratejileri için sağlanır. Bütçe; yeniden yapılanma, yönetim becerileri, toprak ve mülkiyet kalkınması, iç yatırımlar ve bölgesel kalkınma için merkezi hükümetin ayırdığı fonları içerir.

Londra belediye başkanı:

- Başkan, diğer oluşturulan stratejilerle uyumlu olarak ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanma stratejileri hazırlayarak kendi önderliğinde LDA'yı yönetir. Hazırladığı stratejileri danışarak hazırlar, taslağını oluşturur ve yayınlar.
- Kalkınma ajansının başkanını yönetim kurulunu ve yönetim kurulu başkanını atar.
- Kalkınma ajansının idari bütçesini oluşturur ve merkezi hükümet tarafından fonlanan programların uygun şekilde yönetileceğini garanti eder.

Londra Meclisi:

- Kalkınma ajansının yönetim kurulu üyelerinin atanmasında danışmanlık eder.
- Başkanın kalkınma stratejileri taslağına danışmanlık eder.

- Başkanın kalkınma ajansı için hazırladığı bütçeyi inceler ve onaylar ve kalkınma ajansının performansını inceler.
- Kalkınma ajansının yönetim kurulunda bazı meclis üyelerinin olmasını sağlar.

İlçeler:

- Başkan ve kalkınma ajansı ile beraber başkanın ve LDA'nın kalkınma ve yeniden yapılanma stratejilerinin uygulanması için çalışırlar.
- Kendi yerel bölgelerinde ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanmanın sağlanmasıyla ilgili yetkileri elinde bulundururlar.

2. Londra Toplu Taşımacılık İdaresi (Transport for London -TFL)

Londra metropoliten alanındaki toplu taşıma ile ilgili kararları alır. Metro, taksi ve otobüsleri denetler ve onların ücret tarifelerini belirler ve taşımacılığa ilişkin yeni stratejiler üzerinde araştırmalar yapar (<http://www.tfl.gov.uk/>. Erişim:16.08.2008).

Londra Belediye Başkanı:

Londra için bütünsel bir ulaşım stratejisi üretilmesinden sorumludur ve bu stratejileri belirlerken Londra Meclisi'ne, Londra Ulaşım İdaresi'ne, ilçelere ve stratejilerle ilgili diğer kişilere danışmak durumundadır. Başkan, Londra Ulaşım İdaresi'nin yönetimi konusunda geniş yetkilere sahiptir. Bütçesini oluşturur (meclisin onayına bağlı olarak) ve yönetim kurulunu atar. Başkan aynı zamanda:

- Londra'daki toplu taşıma ücretlerinin yapısını ve düzeyini belirler ve denetler.
- Yeni ulaşım servislerinin oluşturulmasında ve bunlara yatırım yapılmasında yetkilidir.

Londra Meclisi:

Başkana ulaşım stratejileri ile ilgili danışmanlık sağlar ve başkanın ulaşım idaresinde hazırladığı bütçeyi inceler ve onaylar.

- Ulaşım idaresinin performansını açıklamaları için başkan ve üst düzey yetkilileri çağırabilir.
- Londra Ulaşım İdaresi'nin bir organı olan "Londra travel watch" meclise gelen ulaşım ile ilgili şikayetlerle ilgilenir.

İlçeler:

Londra'nın ulaşımında hayati rol oynamaya devam ederler ve Londra'da yolların hala % 95'i üzerinde yetkilidirler. Belediye başkanıyla ortaklık içinde ulaşım stratejilerinin sorumluluklarına uygun kısımlarını yerine getirmek için çalışırlar. İlçelerindeki ulaşım stratejisini uygulamak için getirdikleri önerileri anlatan yerel uygulama planları geliştirmek ve uygulamakla yükümlüdürler.

Londra Ulaşım İdaresi Londra'daki birçok ulaşımdan sorumludur. Başkana karşı sorumludur ve başkanın ulaşım stratejilerini aşağıdaki hizmetler yoluyla gerçekleştirmekle sorumludur;

- Londra da ki otobüslerin işletilmesi,
- Metroların işletilmesi,
- Ana yol ağlarının yönetilmesi,
- Taksilerin yönetilmesi,
- Londra nehir servisinin yönetilmesi ve times nehrindeki yolcuların ve yük taşımacılığının güvenli kullanılmasını sağlar.

Londra Ulaşım İdaresi, başkanın kontrolü altındadır ve başkan ulaşım idaresinin başkanını seçer.

3. Metropolitan Polis İdaresi (Metropolitan Police Authority - MPA)

Londra'daki polis hizmetlerinin etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesinden sorumludur. Büyük Londra İdaresi Kanunu, 1999 yılında Londra'daki denetim (polis) faaliyetlerini yönetmek için bağımsız anakent polis idaresi kurmuştur (<http://www.mpa.gov.uk>. Erişim:16.08.2008).

Metropolitan polis idaresi;

- Polis gücünün verimli ve etkili şekilde sürdürülmesinden, hizmetlerin yerine getirilmesinde en iyi/kaliteli hizmeti sunmakla sorumludur.
- Yerel topluluklara, polis hizmetlerinin önceliklerini danıştıktan sonra yıllık polis planını yayınlar.
- Polis hizmetlerinin amaçlarını oluşturmak ve bu amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek için düzenli şekilde performansı izler.
- Üst düzey yöneticilerin atanmasında, disiplininde ve işten çıkarılmasında önemli role sahiptir.
- Polis idaresinin bütçesinden sorumludur.

Polis idaresi 23 üyeden oluşur. Bu üyelerden 12 üye meclis tarafından (başkan yardımcısı da dahil) atanmaktadır. 11 bağımsız üyenin, 1 bağımsız üyesi doğrudan içişleri bakanı tarafından atanır, diğer 10 üye ise seçimle iş başına gelir. Polis idaresinin başkanı, kendi üyeleri arasından seçilir. Bu 23 aday da bu pozisyona seçilmek için uygundur. Üyeler 4 yıllık periodlar için atanır.

Başkan;

- Polis idaresinin bütçesini oluşturur.
- İçişleri bakanlığının atadığı “yetkili kişi üye” hakkında yorum bildirir/görüş bildirir.

Londra Meclisi;

- Polis idaresine 12 üye atar.
- Belediye başkanının polis idaresi için hazırladığı bütçeyi kabul eder.
- Polis idaresinin üyelerini kendi toplantılarında ya da komisyon toplantılarına bilgilendirmeleri için çağırırlar.

4. Londra İtfaiye ve Acil Planlama İdaresi (The London Fire and Emergency Planning Authority - LFEPA)

Londra metropoliten yönetimi alanındaki itfaiye hizmetlerinin yürütülmesinden ve olağanüstü hallerde acil planlama yapılmasından sorumludur. Londra İtfaiye ve Sivil Savunma İdaresi 3 Temmuz 2000'de Londra İtfaiye ve Sivil Planlama İdaresi olarak başkana karşı sorumlu olarak yeniden düzenlenmiştir (<http://www.london-fire.gov.uk/>. Erişim: 16.08.2008).

İdarenin 17 üyesi başkan tarafından atanmaktadır. Üyelerin 8 tanesi Londra meclisinden, 7 tanesi Londra'nın ilçelerinden ve 2 tanesi belediyeden atanmaktadır.

İtfaiye İdaresi;

- Yangın hizmetlerinin etkili şekilde sağlanması için stratejiler oluşturur.
- İtfaiyenin normal şartlarda, etkili şekilde toplanmasını sağlar.
- İtfaiyecilerin eğitimi ve donanımı için hizmet içi eğitimler verir.
- Etkili düzenlemelerle, yangın yerine müdahale edilmesini sağlar.
- Yangın söndürme, yangına müdahale sırasındaki bilgi aktarımını koordine eder.
- Yangın önleme konusunda tavsiye ve kılavuzluk eden düzenlemelerin yapılmasını garanti eder.

Acil Durum Planlama idaresi;

- Londra'nın yerel idaresiyle birlikte acil durumlar sırasında sorumluluğu paylaşmayı içeren acil eylem planını geliştirir.
- Düzenlemeleri teşvik eder ve 24 saat Londra'da yerel idarelere destek verir.
- Londra yerel idarelerine destek sağlamak için yıllık eğitim ve eylem programları sağlar.
- Londra'da sanayi bölgeleri için eylem planlarını denetler, hazırlar, yeniden düzenler.

Belediye Başkanı, idarenin üyelerini, başkanını atar ve bütçesini oluşturur. Meclis; başkanının idare için hazırladığı bütçeyi inceler ve onaylar. İdarenin tüm genel performansını gözetler. İdarede 8 üyenin bulunmasını sağlar. İlçeler; ilçelerden atanan 7 üye tüm ilçeleri temsil eder ve başkan tarafından atanırlar.

E. Mali Yapı

Büyük Londra İdaresi'nin birleştirilmiş bir bütçe yapısı bulunmaktadır. Bu bütçenin bileşenlerini başkanın, Londra meclisinin, Polis idaresinin, İtfaiye ve Acil Eylem Planlama İdaresinin, Ulaşım İdaresinin ve Kalkınma Ajansının bütçeleri oluşturmaktadır.

Önceki yıllarda, büyük Londra İdaresi'nde tek bir bütçe bulunmasına rağmen Büyük Londra İdaresi'nin kanununda yapılan değişiklikler sonucunda(2007 yılı itibariyle), bugün başkan ve Londra meclisi ayrı organlar olarak işleme tabi tutulmaktadırlar. Meclis bütçesi; meclisin işlevlerine göre, harcamalarını, gelirlerini, beklenmedik risklerine karşı payını ve mali rezervlerini ihtiva etmektedir. Başkanın bütçesi büyük Londra İdaresi'nin geri kalan kısmını ve meclisin işle ilgili olarak yaptığı yer masraflarını ve idarenin geri kalanı için sağlanan malları ve hizmetleri içermektedir.

Büyük Londra İdaresi'nin birleştirilmiş bir bütçeye sahip olması ve ayrı ayrı bileşenlerin işlevlerinin farklılaşan doğası bütçe hakkında bilgi verilmesini zorlaştırmaktadır.

Bütçeye ait tabloların yorumlanması sonucu; Büyük Londra İdaresi'nin gelir kalemlerini meclis vergileri, ücretler, harçlar, genel devlet fonları ve merkezi idareden alınan ödeneklerin oluşturduğu ifade edilebilir. Büyük Londra İdaresi'nin uygulanan meclis vergisi hükümet tarafından fonlanması kabul edilen ve 5 örgütün bütçe gereksinimi arasındaki farklılıkları iyileştiren düzeydedir. Genel devlet fonları, hükümet bağışlarından ve yerel olmayan vergilerden karşılanmaktadır. Polis idaresinin yetki alanı tüm şehri

kapsamadığı için vergi hesaplaması diğer idarelerden farklıdır. Diğer tüm idareler için ayrıca meclis vergisi toplanmasına rağmen kalkınma idaresinin bütçesini sadece merkezi idareden aktarılan pay oluşturmaktır. Bütçenin bileşenlerini oluşturan her idare kendi hizmet alanı içinde bu gelirleri kullanma yetkisine sahiptir.

Sürdürülebilir örnek bir dünya kenti olma yolundaki Londra'nın Belediye Başkanı; Londra vizyonunu gerçekleştirmek için aşağıdaki genel harcama alanlarına öncelik tanır (2008-09 harcama alanları);

- Polis servisinin daha iyi hizmet vermesi için kalkındırılması, kamu güvenliğinin sağlanması, şiddetin azaltılması ve gençlerin korunması,
- Teröre karşı mücadele yeteneğinin ve potansiyelinin genişletilmesi,
- 2012 olimpiyatları için hükümet tarafından sağlanan fonların başarılı şekilde yönetilecek, olimpiyatların ve özürölüler olimpiyatlarının Londra ve Londralılar için sosyal, çevresel, ekonomik açıdan fayda olmasının sağlanması,
- Gençlerin Londra'nın tüm ilçelerinde çok şey yapabileceği ve gidebileceği yerleri, aktiviteleri sağlamak, kalkınma ve yenilenmeyi desteklemek,
- Başkanın iklim değışikliğı eylem planına göre; karbondioksit ve diğer emisyon gazlarının oranını düşürmek, katı atıkların daha çok geri dönüşümünü sağlayabilmek, su tüketimini minimuma düşürmek ve su verimliliğini sağlamak,
- Ulaşım kapasitesini 2020 itibariyle % 13'ten % 25'e çıkarmak için yeni hatlar oluşturmak (tren yolu hattını genişletmek vb.)
- Trafik kazalarında ölen insanların sayısını azaltmak amacıyla yolların güvenliğini artırmak,
- Londra'nın yüz yüze kalabileceği risklere karşı mevcut acil önlemlerin sürdürölerek genişletmek,
- 2008-2011 yılları arasında başkanın konut politikasının uygulanması için daha ucuz 50000 konut yapmak,

Polis idaresi, itfaiye ve acil planlama idaresi, Londra Meclisi, ulaşım idaresi ve kalkınma ajansının kendi alanlarıyla ilgili yapmış oldukları harcamalar idarelerin giderlerini oluşturmaktadır. (<http://www.london.gov.uk/who-runs-london/greater-london-authority/budget-and-strategic-plan>. 18.08.2008).

III. İSTANBUL'UN YÖNETİMİ VE KÜRESEL KENT PERSPEKTİFİNDE İSTANBUL

A. İstanbul'un Yönetimi

İstanbul, uzun tarihi geçmişe sahip, birçok uygarlığa başkentlik yapmış, kültürel ve tarihi birikimi zengin olan, Türkiye'nin küresel kent olarak nitelendirilen tek kentidir. Bu bölümde, İstanbul'un kent yönetim tarihi anlatıldıktan sonra, mevcut yönetim yapısı üzerinde durulacaktır. Bir sonraki bölümde ise İstanbul'un küresel kentin özelliklerini taşıyıp taşımadığı incelenektir.

1. İstanbul'un Kent Yönetimi Tarihi

İlk belediye ve dolayısıyla kent yönetim sisteminin temellerinin atıldığı 19. yüzyıl Osmanlısı ilk modernleşme hareketlerinin izlendiği ve modernleşme sürecinin bir parçası olarak belediyeçilik hareketlerinin geliştiği bir dönemdir (Turgut, 2004:92). Ancak; demokratik eğitimin kazanılmasında önemli işlevlere sahip olan yerel yönetimlerin ülkemizde, batılı anlamda çok eski bir geçmişe sahip olmadığı genel kabul edilen bir yaklaşımdır. Bir bakıma modernleşmenin yönetsel ve örgütsel bir uzantısı olarak ortaya çıkan belediye kurumu ilk olarak dış ilişkilerin en yoğun yaşandığı ve karşılıklı etkileşimin olanaklı kılındığı ticaret bölgelerinde ve özellikle liman kentlerinde

oluşmaya başlamıştır (Ortaylı, 2008:435). İstanbul ise, hem dönemin şartları bağlamında dış ilişkilerde önemli bir düğüm noktası hem de başkent olması nedeniyle ön plana çıkmıştır. Kent yönetimi alanında, Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok yasa kurgulanmış olmasına rağmen uygulamada başarıya ulaşamamıştır. İstanbul genelinde yapılan çalışmalara bakıldığında da bu çalışmaların, kentin tamamını kapsamaktan çok belirli bölgelerini ön plana çıkardığı görülmekte, dolayısıyla parçacıl uygulamalardan dolayı istenilen başarı elde edilememiştir. Osmanlı kentlerinde Tanzimat öncesine kadar günümüz anlayışında hizmetleri üstlenen bir belediye örgütü bulunmamakla birlikte, Osmanlı kent yönetiminde bu birimlerin yasal bir konum kazanması Tanzimat sonrası dönemde mümkün olmuştur.

Osmanlı imparatorluğunda 19. yüzyılda Tanzimat ve Islahat fermanına kadar olan dönemde kentsel hizmetler vakıf, lonca ve mahalle örgütlerince yerine getirilmiştir (Eryılmaz, 1997:331). Vakıflar genellikle; sağlık, kültür ve diğer sosyal hizmetlerle ilgilenmiş, loncalar; başta kendi üyeleri olmak üzere çeşitli hizmetlerin sağlanması, denetim ve tüketicinin korunması gibi alanlarda yoğunlaşmış, mahalleler ise; sosyal dayanışma ve fiziki güvenliği sağlamanın yanı sıra hemşehrilik bilinci yaratan kurumlar olmuşlardır.

19. yüzyıla kadar hükümet, yargı ve belediye işleri ile kadılar ilgilenmekteydi. Kazanın başı durumunda bulunan kadı, hem şer'i ve idari yargının başı, hem belediye başkanı, hem de merkezi yönetimin temsilcisiydi. Aynı zamanda yerel ve beledi konularda bir takım kurallar koyarak, uygulamada kanun ve nizamların bıraktığı boşlukları da doldurmaktaydı (Ortaylı, 1995:112).

Kadıların yetki ve görevlerindeki azalma 1826 yılında II. Mahmut tarafından yeniçeri ocağının kaldırılması (Kuran, 1995:567; Ortaylı, 1995:117) ile başlamış ancak; mülkiye üstü olma yetki ve görevleri Tanzimat'ın ilanına kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra yönetim sisteminde merkezîyetçiliğin uygulanmaya başlanması nedeniyle; eyaletler valilere, livalar kaymakamlara, ilçeler müdürlere yetki bakımından devredilmiştir. Bu dönemden sonra kadılık, sadece belirli yargı fonksiyonlarını yerine getiren sınırlı bir memuriyet olarak kalmıştır. Ancak, geleneksel

yapıdaki bu değişiklik sonucunda, kent yönetiminde kadıların yerini tam anlamıyla örgütlenememiş belediyeler dolduramamış, zaman zaman merkezi hükümet müdahaleleri ve kısmen de cemaatlerin ve mahalle sakinlerinin kendi imkanları ile kadıların yeri doldurulmaya çalışılmıştır (Ortaylı, 2000:124,128).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, 1839 yılından itibaren yaşanan devleti ve toplumu batılılaştırma yönünde başlatılan çalışmalar, her alanda olduğu gibi kent yönetimi alanında da değişiklikler ortaya çıkarmıştır (Çelik,1995:592).

İlk oluşumlardan biri yerel yönetim birimi sayılmamakla birlikte, yerel yönetimlerin ilk işaretleri, hatta çekirdekleri olan muhassıllık meclisleridir. Bu yapının özü bir tür mali vali olarak adlandırılabilir muhassıl ve onun yanında mahallin önde gelenlerinden ve ruhani reislerden oluşan meclise dayanmaktaydı. Bu meclisin üyeleri ilkel seçim metotlarıyla saptanmakta, buna göre belirli bir miktarda vergi veren seçkin kimseler adayları açık oyla seçebilmekteydi. Ancak her ne kadar teori böyle olsa da uygulamada bu sistemin işlemediği, mahallin önde gelenlerinin tayin edildiği görülmektedir. Zaman içerisinde mali reformların başarısızlığına paralel olarak, muhassıllık meclisleri de işlevlerini yitirmişlerdir (Ortaylı, 2000:32).

Tanzimat'la beraber kent yönetimleri ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. 1838 Osmanlı- İngiliz Ticaret Anlaşmasıyla gelişen ve farklılaşan ilişkiler, kentin yapısını ve ihtiyaçlarını değiştirirken, 1854 yılında çıkan Kırım Savaşı'yla da özellikle başkent İstanbul'un hareketliliği iyice artmış tüm bu gelişmeler kentin örgütlenmesinde yeni bir yapılanma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Tuzcuoğlu, 2003:183)*.

1854 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde batı tarzı bir belediye teşkilatının bulunmadığı ifade edilmektedir. (Görmez,1991:89). Aynı yıl imparatorluğun merkezi olan İstanbul'da kent yönetiminde ciddi problemlerin ortaya çıkması üzerine, 529 sayılı Takvim-i Vekayi'de yayınlanan irade ile ilk belediye yönetimi kurulmuştur (Ortaylı, 1995:120). Yapısı, batı ülkelerinden

* Osmanlı İmparatorluğu'nda geleneksel kent yönetimi sistemini gerek imparatorluk genelinde gerekse İstanbul özelinde hareketlendiren, dönüşümün yaşanmasına hız kazandıran ve yeni yapının temellerinin atılmasını hızlandıran başlıca önemli olaylar; 1826 Yeniçeri Ocağının Kaldırılması, 1838 Osmanlı- İngiliz Ticaret Anlaşması, 1839 Tanzimat'ın İlanı, 1854 Kırım Savaşı'dır.

esinlenerek oluşturulan belediye örgütlenmesinin amacı; yerel demokrasinin geliştirilmesinden çok, vergilerin düzenli ve hakça toplanması, hizmetlerin iyi götürülmesi, asayişin yerleşmesi gibi yollarla imparatorluğun bütünlüğünü korumaya yönelik çabalardır. İstanbul Şehremaneti adını alan bu idarenin başında, merkezi idarece atanan Şehremini ve yine Bab-ı Ali'nin seçimi ve padişahın onayı ile göreve gelen bir şehir meclisi bulunmaktaydı (Ortaylı, 2008:436). Şehreminin başkanlık ettiği 12 kişilik şehir meclisinde, görgü ve bilgi sahibi bürokratlardan başka, ahali ve esnaf temsilcileri de bulunmakta, meclis üyelerinin üçte ikisi her yıl yenilenmekteydi (Çelik, 1995:532).

Ancak, Şehremaneti sorunları çözmede ve şehri istenen konuma getirmede başarılı olamamıştır (Ortaylı, 2000:138). Dolayısıyla bu amaçları yerine getirmek için bir araç olarak İntizam-ı Şehir Komisyonu kurulmuştur(Kuran, 1995:568). Bu komisyona göre İstanbul'a kaldırım ve kanalizasyon yapılmalı, sokakların temizliği sağlanmalı, cadde ve sokakların temizliği sağlanmalı, yollar genişletilmeli, belediyelerin mali yapısı düzenlenmeli ve muhasebe büroları kurulmalıdır. Komisyona göre, kentin ihtiyacı olan örgütlenme sistemine kavuşabilmesi için İstanbul'un 14 belediye dairesine ayrılması gerekmekte ve üst düzeyde bir anakent meclisi önerilmektedir. Fakat bu önerilere karşın Galata-Beyoğlu'nun dışında ciddi bir örgütlenmeye gidilememiştir.

Aynı dönemde belediye yönetimine örnek gösterilebilecek diğer bir gelişme de Altıncı Daire-i belediyedir (Ortaylı, 2000:144). Özellikle yabancıların yaşadığı ve modern liman kentinin karşılaştığı sorunların yoğunlaştığı bir bölge olan Galata ve Beyoğlu'nda, modern kentsel hizmetlerin sağlanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. İstanbul'un tümünde etkin kentsel hizmetlerin görülmesi amaçlanmıştır. Bu belediye dairesinin örnek ve tecrübe niteliğinde olması ve diğer dairelerin zaman içerisinde oluşturulması tasarlanmıştır. 1858 yılında yayınlanan resmi tebliğ ile İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmış fakat bunlardan sadece Altıncı Daire kurulabilmiştir (Ortaylı,1995:130).

Altıncı Daire-i Belediye, Paris modeli örnek alınarak oluşturulmuş (Ortaylı, 2008:437) ve belediyeçilik tarihimizde farklı bir yere sahip olmuştur.

Bu daireye olağanın dışında bazı gelirler tahsis edilmiş ve kentsel hizmetler ayrıcalıklı bir bütçe ile yerine getirilmiştir. Altıncı Daire-i Belediye, hizmetlerin yürütülmesinde gerekli masrafları karşılamak üzere gelir tahsil edebilen ilk Türk yerel yönetim kuruluşu olup, bu noktada tekliğini uzun süre korumuştur. Belediyeye alınacak personelin, Bab-ı Ali'nin onayına rağmen, daire meclisinin kararına göre alınması da karşımıza yeni bir olgu olarak çıkmaktadır. Daire, bu ayrıcalıklı durumunu Cumhuriyet dönemine kadar sürdürmüştür. Ayrıca, ilk belediye binası, ilk belediye mahkemesi ve yabancı uyruklu reis ve meclis üyeleri de burada karşılaşılan yeni uygulamalardır. Altıncı Daire-i Belediye ayrıcalıklı bir yapılanmaya sahip olmakla beraber, yerel bir girişim olmaktan öte, merkezin yerel ölçekte örgütlenmiş bir organı olarak kurgulanmış ve çalışmalarını gerçekleştirmiştir (Ortaylı,2008:438). Türk belediyecilik tarihinde, ilk olumlu örnekleri veren Beyoğlu bölgesi, aynı zamanda kontrolsüz ve sistemsiz bir kentleşmenin de ilk uygulamalarına sahne olmuştur.

İstanbul'un kent yönetimi için bir başka düzenleme de Dersaadet İdare-i Belediye Kanunu ile getirilmiştir. 1867-1868 yıllarında İstanbul, 14 belediye dairesine ayrılmış(Ortaylı, 1994:144; Ortaylı, 2008.438), bu semtlerde Altıncı Daire örneğinin uygulanmasına karar verilmiş, bu amaçla kanun yayınlanmıştır. Fakat 1868 den 1876 yılına kadar bu teşkilattan faydalanılamamış ve İstanbul'da Beyoğlu'ndan başka bir yerde gerçek anlamda bir belediye teşkilatı oluşturulamamıştır (Ortaylı, 2000:156,157,162).

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyetin ilan edildiği 1876-77 yılları, Türk belediyeciliğinde yeni uygulamalar açısından bir başlangıç olmuştur. Ortaya çıkan belediye statü ve uygulamaları sonraki dönemlere de yansımıştır. 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 112. maddesine göre(Görmez,1991:89); belediye görevinin İstanbul ve taşrada oluşturulacak belediye dairelerince yerine getirileceği ve bu dairelerin oluşumu, görevleri ve üyelerinin seçim usullerinin özel kanun ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Böylece biri İstanbul (Dersaadet Belediye Kanunu) diğeri (Vilayet Belediye Kanunu) İstanbul dışındaki şehir ve kasabalara mahsus olmak üzere, iki belediye kanunu çıkarılmıştır (Tuzcuoğlu, 2003:184; Ortaylı,

2000:163). Bu kanunlar ilk kez belediyeye, yönetsel bir varlık olmanın yanında tüzel bir kişilik kazandırmıştır (Ortaylı, 2008:440).

5 Ekim 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu, Paris'i taklit ederek İstanbul'u 20 daireye ayırmış(Kuran, 1995:568), ancak, Osmanlı-Rus savaşının başlaması üzerine bu yasa 1878 yılına kadar uygulanamamıştır. Bu tarihten sonra belediye yetki sınırları genişletilerek İstanbul için yeni bir yönetsel bölünüş gerçekleştirilmiş, İstanbul 10 belediye dairesine ayrılarak 1908 yılına kadar bu şekilde idare edilmiştir.

1908 yılında İstanbul'da ilk belediye seçimleri yapılarak, özerk bir belediyecilik uygulamasına geçilmesi öngörülmüş; ancak, merkeziyetçi yapı yüzünden bundan hemen vazgeçilmiştir. 1912 yılında çıkarılan "Dersaadet Belediyesi Hakkındaki Geçici Yasa"da da merkeziyetçi gelenek sürdürülmüştür (Ortaylı, 2008:441). 1912 tarihli geçici yasa, İstanbul'daki belediye dairelerini kaldırarak, onların yerine belediye şubelerini koymuştur. Düzenleme ile İstanbul Şehremaneti adı altında bir tek belediye dairesi kurularak, bu daire 9 şubeye ayrılmıştır. Her şubeye merkezi hükümet tarafından birer müdür tayin edilmiştir(Görmez,1991:96). Bu yapı 1922 yılında Ankara Hükümeti tarafından çıkarılan 278 sayılı Devairi Belediye Rüesasının Sureti İntihabına Dair Kanun ile belediye meclislerinin başkanlarını kendi aralarından gizli oy ile ve çoğunluk ilkesine göre 2 yıllık bir süre için seçmeleri şeklinde bir değişikliğe uğramış ve 1877 yılında çıkarılan yasa 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar varlığını korumuştur (Çelik, 1995:592; Görmez,96). 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun çıkarılmasına kadar olan dönemde genellikle Ankara ön planda olduğu için İstanbul belediyecilik hareketleri son derece pasif kalmıştır.

1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu "ülke genelindeki tüm belediyeler eşittir" (Görmez, 1997:109) ilkesini benimsemesine rağmen Ankara ve İstanbul için bazı ayrıcalıklı maddeler de tanımlamıştır. 149 ve 153. maddelere göre; İstanbul şehri tek bir belediye olmak üzere, 10 şubeye ayrılmıştır. Belediye adı altında tanımlanan bu kurumun başına, bu görevi maaşsız olarak yerine getirecek olan İstanbul valisi, diğer 10 şubenin başına da "hükümet gerekli görürse belediye başkanlığını en yüksek mülki amire

verebilir” maddesine istinaden söz konusu bölgeleri, kaymakamların yetkisi altına vermiştir. Ayrıca kanunla o güne dek uygulanmış olan iki kademeli meclis yapısı yerine, 68 üyeli İstanbul Genel Meclisi getirilmiş, Şehremaneti ve Şehremini unvanları kaldırılmıştır.

Özellikle 1950 yılından itibaren İstanbul’da artan nüfus ve giderek yoğunlaşan sanayileşme ile birlikte kentleşme hızı yükselmiş, kontrol altına alınamayan göç dalgası, İstanbul’u gerek fiziksel olarak gerekse sosyo-ekonomik açıdan tehdit eder hale gelmiştir. 1956 yılından 1960 tarihine dek süren dönemde İstanbul’un imarı için önemli çalışmalar yapılmıştır (Tekeli ve Ortaylı,1978:172, 173).

1961 Anayasası ile birlikte, bütün yerel yönetimlerin ve kent yönetimlerinin özerk ve oldukça güçlü yapılanmaları için gerekli ana ilkeler tanınmış, belediyeler üzerindeki vesayet azalmış ve doğrudan halk tarafından seçilen başkan oldukça güçlü bir konuma gelmiştir. Ancak 1961 anayasası büyükşehir yönetimlerine olanak tanımamıştır.

1982 Anayasası’nın 127. maddesi ile büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebileceği ifade edilmiş ve buna koşut olarak 18 Ocak 1984 yılında yürürlüğe giren 2972 sayılı yerel seçimlerle ilgili kanun ile metropoliten alanlar için özel bir örgütlenme modeli getirilmiştir. Bu kanunun ek 5. maddesindeki düzenleme* 1984 yılında 195 numaralı KHK ile yapılmış ve aynı yıl bu kanun gücünde kararname 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu olarak yasalaşmış böylece anakent uygulamasına geçilmiştir.

3030 sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyelerinin yönetim yapısı, hukuki durumları, görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Kanunla büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi olmak üzere ikili bir yönetim yapısı kurulmuştur.

İstanbul’da büyükşehir belediyesi yönetimi ilk defa 25 Mart 1984 yılında yapılan mahalli idare seçimi ile oluşmuştur.

2004 yılına kadar Büyükşehir Belediyeleri 3030 sayılı kanuna göre düzenlenmiş, ancak, bu tarihten sonra 3030 sayılı kanun 5216 sayılı

* Söz konusu kanun uyarınca; belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan yerler ayrı bir seçim bölgesi olacak ve Büyükşehir olarak tanımlanacaktır. Söz konusu bölgelerde il özel idareleri de varlıklarını sürdüreceklidir.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Böylece günümüzde Büyükşehir Belediyeleri 5216 sayılı kanuna göre düzenlenmektedir.

2. Günümüzde İstanbul'un Yönetimi

İstanbul'da Büyükşehir Belediyesi yönetimi* ilk defa 25 Mart 1984 yılında yapılan mahalli idare seçimi ile oluşturulmuş, bu yönetimin yasal çerçevesi 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'yla çizilmiştir. Daha sonra 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'yla 3030 sayılı kanun kaldırılmıştır. 2004 yılından itibaren İstanbul'un (ve diğer büyükşehir belediyelerinin) yönetimi 5216 sayılı kanun çerçevesinde yürütülmektedir.

a.Yönetim Yapısı

5216 sayılı kanuna göre büyükşehirlerde yönetim kademesini Büyükşehir Belediye Başkanı, Büyükşehir Belediye Meclisi ve Büyükşehir Belediye Encümeni oluşturmaktadır.

Büyükşehir Belediye Başkanı: Büyükşehir Belediye Kanunu'nda, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisi olarak tanımlanmakta, büyükşehir belediye başkanı, ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre büyükşehir belediyesi sınırları içindeki seçmenler tarafından doğrudan seçileceği ifade edilmekte, büyükşehir belediye başkan vekilinin Belediye Kanunu'ndaki usullere göre belirleneceği ancak; büyükşehir kapsamındaki ilçe ve ilk kademe belediye

* 5216 sayılı kanuna göre; Büyükşehir belediyesi en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini ifade etmektedir.

başkanları büyükşehir belediye başkan vekili olamayacağı belirtilmekte ve büyükşehir ve büyükşehir kapsamındaki ilçe ve ilk kademe belediye başkanları görevlerinin devamı süresince siyasi partilerin yönetim ve denetim organlarında görev alamayacağı; profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapamayacağı ve yönetiminde bulunamayacağı açıklanmaktadır (5216 sayılı BBK).

Kanunda büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri; Belediye teşkilatının en üst amiri olarak belediye teşkilâtını sevk ve idare etmek, beldenin ve belediyenin hak ve menfaatlerini korumak, belediyeyi stratejik plâna uygun olarak yönetmek, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi hazırlamak ve uygulamak, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini belirlemek, izlemek ve değerlendirmek, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak, büyükşehir belediye meclisi ve encümenine başkanlık etmek, bu organların kararlarını uygulamak, Bu kanunla büyükşehir belediyesine verilen görev ve hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almak, büyükşehir belediyesinin ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin etkin ve verimli yönetilmesini sağlamak, büyükşehir belediyesi ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin bütçe tasarılarını, bütçe üzerindeki değişiklik önerilerini ve bütçe kesin hesap cetvellerini hazırlamak, büyükşehir belediyesinin hak ve menfaatlerini izlemek, alacak ve gelirlerinin tahsilini sağlamak, yetkili organların kararını almak şartıyla, büyükşehir belediyesi adına sözleşme yapmak, karşılıksız bağışları kabul etmek ve gerekli tasarruflarda bulunmak, Mahkemelerde davacı veya davalı sıfatıyla ve resmî mercilerde büyükşehir belediyesini temsil etmek, belediye ve bağlı kuruluş avukatlarına veya özel avukatlara temsil ettirmek, belediye personelini atamak, belediye ve bağlı kuruluşlarını denetlemek, gerektiğinde bizzat nikâh kıymak, diğer kanunların belediye başkanlarına verdiği görev ve yetkilerden büyükşehir belediyesi görevlerine ilişkin olan hizmetleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak, gerektiğinde görev ve yetkilerinden bir veya birkaçını ilçe veya ilk kademe belediye başkanına devretmek, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan

ödeneği kullanmak, özörlöülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özörlö merkezleri oluşturmak şeklinde belirtilmektedir(5216 sayılı BBK, madde:18)

Ayrıca, büyükşehir belediyelerinin ilçe ve alt kademe belediyelerine görevlerini devretmeleri için büyükşehir belediye başkanının uygun görüşünün alınacağı ifade edilmiştir (5216 sayılı BBK, madde:7) .

Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yukarıda bulunan görev ve yetkilere sahip olan büyükşehir belediye başkanı; Belediye Kanunu'ndaki hükümler saklı kalmak kaydıyla büyükşehir belediye meclisinin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılırsa görevine Danıştay kararıyla son verileceği belirtilmiştir (5216 sayılı BBK, madde:19).

Büyükşehir Belediye Meclisi: Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar organıdır ve üyeleri ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmektedir. Büyükşehir belediye başkanı büyükşehir belediye meclisinin başkanıdır. Büyükşehir içindeki diğer belediyelerin başkanları, büyükşehir belediye meclisinin doğal üyesidir ve büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye meclisleri ile bunların çalışma usul ve esaslarına ilişkin diğer hususlarda Belediye Kanunu hükümleri uygulanmaktadır (5216 sayılı BBK, madde:12).

Büyükşehir belediye meclisi, her ayın ikinci haftası önceden meclis tarafından belirlenen günde mutat toplantı yerinde toplanır. Kasım ayı toplantısı dönem başı toplantısıdır. Bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi en çok yirmi, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür. Mutat toplantı yeri dışında toplanılmasının zorunlu olduğu durumda üyelere önceden bilgi vermek kaydıyla belediye hudutları dahilinde meclis başkanının belirlediği yerde toplantı yapılır. Ayrıca, toplantının yeri ve zamanı mutat usullerle belde halkına duyurulur (5216 sayılı BBK, madde:13).

Büyükşehir belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü belediye meclisi kararlarını, yedi gün içinde gerekçesini de belirterek yeniden görüşölmek üzere belediye meclisine iade edebilir. Yeniden görüşölmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşölmesi istenip de büyükşehir belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar kesinleşir. Büyükşehir belediye başkanı, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine on gün

içinde idarî yargıya başvurabilir. Kararlar, kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülkî idare amirine gönderilir. Mülkî idare amirine gönderilmeyen kararlar yürürlüğe girmez. Mülkî idare amiri hukuka aykırı gördüğü kararlar aleyhine on gün içinde idarî yargı mercilerine başvurabilir.

İlçe ve ilk kademe belediye meclislerinin bütçe ve imarla ilgili olanlar dışındaki kararları dayanak belgeleriyle birlikte büyükşehir belediye başkanına gönderilir. Büyükşehir belediye başkanı, yedi gün içinde, gerekçesini de belirterek hukuka aykırı gördüğü kararların yeniden görüşülmesini isteyebilir. İlgili meclis, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kararında ısrar ederse karar kesinleşir. Kesinleşen kararlar yedi gün içinde büyükşehir belediyesine gönderilir. Belediye başkanı, kesinleşen kararın iptali için on gün içinde idarî yargı merciine başvurabilir. Büyükşehir kapsamındaki ilçe ve ilk kademe belediye meclisleri tarafından alınan imara ilişkin kararlar, kararın gelişinden itibaren üç ay içinde büyükşehir belediye meclisi tarafından nazım imar plânına uygunluğu yönünden incelenerek aynen veya değiştirilerek kabul edildikten sonra büyükşehir belediye başkanına gönderilir (5216 sayılı BBK, madde:14).

Büyükşehir belediye meclisi, her dönem başı toplantısında, üyeleri arasından seçilecek en az beş, en çok dokuz kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir. İhtisas komisyonları, her siyasî parti grubunun ve bağımsız üyelerin büyükşehir belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşur. İmar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plân ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonunun kurulması zorunludur.

Meclis toplantısını müteakip imar komisyonu en fazla on işgünü, diğer komisyonlar ise beş iş günü toplanarak kendisine havale edilen işleri sonuçlandırır. Komisyon bu sürenin sonunda raporunu meclise sunmadığı takdirde, konu meclis başkanlığı tarafından doğrudan meclis gündemine alınır.

Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu

niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra büyükşehir belediye meclisinde karara bağlanır. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek maliyet bedeli karşılığında verilir (5216 sayılı BBK, madde:15).

Büyükşehir Belediye Encümeni: Büyükşehir belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin her yılın ilk olağan toplantısında kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri malî hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşmaktadır ve belediye başkanının katılamadığı toplantılarda, encümen toplantılarına genel sekreter başkanlık etmektedir (5216 sayılı BBK, madde:16).

b.Yetki- Görev Paylaşımı

Büyükşehir Belediye Kanunu'nda, büyükşehir belediyelerinin yürütmekle zorunlu olduğu hizmetler ifade edilmekle birlikte aynı zamanda ilçe ve ilk kademe belediyelerinin de yapmakla zorunlu olduğu hizmetler belirtilmektedir. Bu bağlamda ilçe belediyeleri, kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmakla, büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımakla, sıhî işyerlerini, 2. ve 3. sınıf gayrisıhî müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemekle, birinci fıkrada belirtilen hizmetlerden; otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile

parkları yapmakla, yaşlılar, özürölüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmakla, mesleki eğitim ve beceri kursları açmakla, sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumakla, kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmakla ve defin ile ilgili hizmetleri yürütmekle görevlidirler (5216 sayılı BBK, madde:7).

Ayrıca belediyelerin sahip olduğu görev-sorumluluklar ile yetki-mtiyazlar 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. ve 15. maddesinde de ayrıntılı şekilde ifade edilmiştir.

c. Metropol Hizmetlerinin Sunumu

Büyükşehir belediyesinin yapmakla yükümlü olduğu görev ve sorumluluklar Büyükşehir Belediye Kanunu'nda tek tek sayma yoluyla belirtilmiştir. Bu çerçevede büyükşehir belediyelerinin yapmakla yükümlü oldukları görevler stratejk planın hazırlanmasından, imar planlarının denetlenmesine, ulaşım ana planının hazırlanmasından, sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmeye kadar geniş bir alanı kapsamaktadır*.

Ayrıca büyükşehir belediyeleri birinci fıkranın (c) bendinde belirtilen yetkilerini, imar plânlarına uygun olarak kullanmak ve ilgili belediyeye bildirmek zorundadır. Büyükşehir belediyeleri bu görevlerden uygun gördüklerini belediye meclisi kararı ile ilçe ve ilk kademe belediyelerine devredebilir, birlikte yapabilirler (5216 sayılı BBK, madde:7).

Büyükşehir belediyesinin sunmakla yükümlü olduğu hizmetler, bünyesinde oluşturulan daireler tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca Büyükşehir belediyesi her türlü ulaşım ve alt yapı işlerini düzenlemek amacıyla alt yapı ve ulaşım koordinasyon merkezi kurabilmekte (5216 sayılı BBK, madde:8-9), aynı zamanda ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar

* Büyükşehir belediyesinin yapmakla yükümlü olduğu görev ve sorumluluklar 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunun 7. Maddesinde belirtilmektedir.

uygulamalarını denetleme hakkını elinde bulundurmaktadır (5216 sayılı BBK, madde:11).

d. Mali Yapı

Büyükşehir belediyesinin mali yapısı, kanunun 23, 24 ve 25. maddelerinde açıklanmıştır. Kanunun 23. maddesinde belediyenin gelirleri, 24. maddesinde belediyenin giderleri, 25. maddesinde de bütçesinin nasıl oluşturulduğu ifade edilmektedir. Büyükşehir belediye bütçesi ile ilçe ve ilk kademe belediyelerinden gelen bütçeler büyükşehir belediye meclisine sunulur ve büyükşehir belediye meclisince yatırım ve hizmetler arasında bütünlük sağlayacak biçimde aynen veya değiştirilerek kabul edilir.

Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediye bütçeleri, büyükşehir belediye meclisinde aynı toplantı döneminde ve birlikte görüşülerek karara bağlanır ve tek bütçe hâlinde bastırılır. Büyükşehir belediye meclisi, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin bütçelerini kabul ederken; bütçe metnindeki kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı madde ve ibareleri çıkarmaya veya değiştirmeye, belediyenin tahsile yetkili olmadığı gelirleri çıkarmaya, kanunî sınırlar üzerinde veya altında belirlenmiş olan vergi ve harçların oran ve miktarlarını kanunda öngörülen sınırlarına çekmeye, kesinleşmiş belediye borçları için bütçeye konulması gerekip de konulmamış ödeneği eklemeye, ortak yatırım programına alınan yatırımlar için gerekli ödeneği eklemeye yetkilidir.

Büyükşehir belediye meclisince ilçe ve ilk kademe belediye bütçelerinde yapılan değişikliklere karşı on gün içinde Danıştay'a itiraz edilebilir. Danıştay, itirazı otuz gün içinde karara bağlar. Bütçenin hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin diğer hususlarda Belediye Kanunu hükümleri uygulanır (5216 sayılı BBK, madde:25).

Büyükşehir belediyelerinin gelirlerini, genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen paylardan Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek oranlar içinde ayrılarak İller Bankası tarafından gönderilecek pay, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden Maliye Bakanlığı

tarafından hesaplanıp, ertesi ayın sonuna kadar ilgili büyükşehir belediyesine yatırılacak % 5 paylar vb. gelirler oluşturmaktadır*.

Ayrıca Bakanlar Kurulu, birinci fıkranın (b) bendindeki % 5 pay oranını iki katına kadar artırmaya veya kanunî haddine indirmeye yetkilidir. Bu payın % 75'i bu tutardan düşülerek doğrudan ilgili belediye hesabına, kalan % 25'i ise büyükşehir belediyelerine nüfuslarına göre dağıtılır. Hesaplama ve dağıtım işlemleri Maliye Bakanlığı'nca yapılır.

Büyükşehir belediyeleri ve bağlı kuruluşları ile ilçe ve ilk kademe belediyeleri; tahsil ettikleri vergiler ve benzeri malî yükümlülüklerden birbirlerine ödemeleri gereken paylar ile su, atık su ve doğalgaz bedellerini zamanında yatırmadıkları takdirde, ilgili belediye veya bağlı kuruluşun talebi üzerine söz konusu tutar, İller Bankası tarafından, yükümlü belediyenin genel bütçe vergi gelirleri payından kesilerek alacaklı belediyenin hesabına aktarılır. Gecikmeden kaynaklanacak faiz ve benzeri her türlü zararın tazmini ile ilgili olarak büyükşehir belediye başkanı ve sayman şahsen sorumludur. Bu fıkra hükmü, ilçe ve ilk kademe belediyeleri hesabına yapılacak her türlü aktarmaları zamanında yapmayan büyükşehir belediye başkanı, bağlı kuruluş genel müdürleri ve saymanları hakkında da uygulanır.

Büyükşehir belediyesinin giderlerini, belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler, belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler, İlçe, ilk kademe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri vb giderler oluşturmaktadır**.

* Büyükşehir Belediyesinin gelirleri, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunun 23. Maddesinde belirtilmektedir.

* * Büyükşehir Belediyesinin gelirleri, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunun 24. Maddesinde belirtilmektedir.

B. Küresel Kent Kriterleri Çerçevesinde İstanbul'un Değerlendirilmesi

Küresel kentleri tanımlama konusunda muğlâklık olmamasına rağmen, küresel kentin kriterlerinin tam olarak ortaya konulmasında tam bir netlik bulunmamaktadır. Küreselleşmenin tamamlanmamış bir süreç olduğunu düşündüğümüzde, bu aslında çok da garipsenecek bir durum değildir. Devam eden süreçte yapıların değişmesi ve ortaya yeni yapıların çıktığı düşünüldüğünde küresel kentlerin özelliklerinde de değişikliklerin olması normal olarak karşılanmaktadır. Her ne kadar küresel kentlerin özellikleri farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde ortaya konulsa da üzerinde anlaşılan temel özellikleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki bölümde 1.Bölümde açıklanan küresel kent kriterleri çerçevesinde İstanbul değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. Ekonomik Özellikleri

Küresel kent ile ilgili çalışmalarda küresel kentin çeşitli özellikleri ele alınmakta ve bu özelliklerden hareketle kentler farklı niteliklerde küresel kentler olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalarda kullanılan temel özelliklerden biri, kentin ekonomik özelliğidir. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi hizmet sektörünün ön plana çıkması, imalat sektöründeki yeniden yapılanma, enformel sektördeki istihdamın artması, uzmanlaşma, kentler arası rekabet, tüketim kültürünün yaygınlığı ve tüketimdeki artış ve emek yapısındaki ikili yapı küresel kentlerin ekonomik göstergeleridir. Bu göstergeler çerçevesinde İstanbul'un küresel kent olup olmadığı bu başlık altında analiz edilmeye çalışılmıştır.

12 milyonu aşan nüfusu ile İstanbul Türkiye nüfusunun % 18'lik kısmını bünyesinde barındıran, bu nüfusun % 99'unun şehirlerde yaşadığı dev bir yaşam alanıdır (www.tüik.gov.tr.Erişim:21.10.2010). 1980'lerde kentin temel ekonomik aktivitesi olan sanayi düşmeye başlamış, bu dönemde tekstil

temel imalat sanayi sektörü olmuştur. İmalat sanayindeki düşüşe karşın hizmetler sektöründeki istihdamda artış yaşanmış, özellikle 1990'larda üst düzey hizmetlerde hızlı bir artış görülmüştür. Doğrudan yabancı yatırım 1980'li yıllarda artmaya başlamış ve 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Artan yabancı sermayenin büyük bir kısmı hizmetler sektörüne gelmiştir. İstanbul'daki yabancı sermaye göstergeleri 2008 yılının ilk altı ayı için incelendiğinde toplam yabancı yatırımcı sayısının 1605 olduğu bu sayının 2006 yılında 1027 olduğu görülmektedir. İki yıllık bu süreçte önemli bir artış görülmektedir. İstanbul'daki bu yabancı sermayenin sektörel dağılımı ise % 15,39 müşavirlik hizmetleri, % 13,8 elektrik-elektronik ve bilişim, % 11,34 inşaat sektörü şeklindedir (www.yorumla.net/ekonomi-borsa. Erişim: 05.02.2010). Yabancı sermaye değer itibariyle değerlendirildiğinde de birinci sırada ulaştırma (% 27), ikinci sırada banka ve sigortacılık (% 21) ve demir çelik ve metal eşya (% 7) olduğu görülmektedir. 2008 itibariyle Türkiye'deki yabancı bankaların temsilciliklerine bakıldığında ülke genelindeki 48 temsilciliğin 47'sinin İstanbul'da olduğu görülmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2009:268;TÜİK, 2008:68).

İstanbul'un ticari yapısının özelliği, büyük holdinglerin ülke ticaretindeki etkinliğidir. Günümüzde ülke ticaret kapasitesinin % 55'i İstanbul'da toplanmış durumdadır. İstanbul ticaret odasının verilerine göre 271.826 ticari şirket bulunmakta olup bunların % 62'si limited şirkettir. Türkiye'deki bankaların toplam şube sayısı 7.570 olup İstanbul 2.292 şube ile % 27 oranında paya sahiptir. İstanbul'daki bankaların 32'si mevduat bankası, 10'u kalkınma ve yatırım bankasıdır. Gümrük Müsteşarlığı'nın verilerine göre İstanbul'da 2007 Aralık sonu itibariyle; ülke ihracatında İstanbul'un payı % 41, ithalatın payı ise % 40 oranındadır. Genel bütçe vergi gelirlerinin % 43,1'i İstanbul'dan karşılanmaktadır.

Günümüzde ekonominin dört temel sektörü olan reel, finansal, dış ve kamu kesimi itibariyle incelendiğinde ise Türkiye'nin gelir ve harcama yapısında İstanbul'un nispi ağırlığı hem ayrı sektörler temelinde hem de genel toplamda nüfus ağırlığının üzerine çıkmaktadır. İstanbul, Türkiye ekonomisinin üretim, yatırım, istihdam iç ve dış ticaret alanlarında büyük

ağırlığa sahiptir. Ekonomik faaliyetlerin büyük ölçüde yoğunlaştığı ve çevresindeki bölgelerin hinterlandı haline gelen İstanbul nüfus ve satın alma gücü açısından dev bir pazar haline dönüşmüştür. Dünya ekonomisine yön veren 100 kent sıralamasında İstanbul 133 milyar \$ gayri safi yurt içi hâsılası ile 34. sıradadır. Bu durumu rakamlarla ifade etmek gerekirse Türkiye genelinde kişi başı GSYH 2.146 \$ iken İstanbul'da 3.063 \$ olarak gerçekleşmiştir. 2007 verilerine göre kişi başına ithalatın Türkiye ortalaması 2.409 \$ iken İstanbul 7.837 \$, kişi başına Türkiye ortalaması 1.520 \$ iken İstanbul 4.714 \$ ile birinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2008:15,18).). TÜİK'in, Bölgesel Göstergeler TR10 İstanbul 2008 verilerine göre gelir dağılımı incelendiğinde, Türkiye'deki toplam kullanılabilir yıllık gelirin yaklaşık % 38'inin İstanbul'da olduğu görülmektedir.

İşgücü istatistikleri 2008 verilerine göre incelendiğinde çalışan sayılarının Türkiye toplamı içindeki payının % 29, maaş ve ücretlerin Türkiye toplamı içindeki payının % 37,2, işgücüne katılım oranının % 46,5, işsizlik oranının % 11,2 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2008:15,18). Gelire göre % 20'lik gruplara bakıldığında ise sırasıyla 1. % 20'lik % 6,4, 2. % 20'lik %10,1, 3. % 20'lik %13,7, 4. % 20'lik %19,3, 5. %20'lik 50,4 olarak tespit edilmiştir. 1. ve 5. yüzdilik dilim arasındaki oran farkı çok zengin ve çok fakir arasındaki farklılaşmayı göstermektedir (TÜİK,2008:55). Türkiye'de gelirin en eşitsiz dağıtıldığı il İstanbul'dur. İstanbul'un en varlıklı kesimini oluşturan % 20, gelirin % 50.5 ini, en fakir % 20 gelirin % 6.4 'ünü almaktadır(TÜİK, 2008:58). Bu farklılaşma da küresel kentlerdeki gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgili göstergelerle paralelleşmektedir.

Türkiye'deki işgücünün % 17,5'i, istihdam edilenlerin % 17,4'ü, işsiz nüfusun % 18,8'i İstanbul'da bulunmaktadır. 2008 döneminde Türkiye'de istihdam edilenlerin %23.7'si tarım, %26.8'i sanayi, %49.5'i hizmetler sektöründe iken, İstanbul'da istihdam edilenlerin 2008 verileri ise % 0,4 tarım, % 40,1 sanayi ve % 59,5 hizmetler sektörü olarak değişmiştir. Bu hizmet sektöründeki istihdam artışı ve tarım sektöründeki azalış İstanbul'un küresel kent olmasıyla ilgili adımların somut göstergeleridir(TÜİK, 2008:55).

İstanbul'da da küresel ekonomideki dönüşümler ve teknolojik ilerlemelerle beraber genel bir işsizlik ortaya çıkmıştır. Sanayi üretiminden hizmet üretimine olan yönelme, eski imalat işlerini tasfiye ederken, yerlerine daha önce var olmayan yeni iş alanları açmaktadır. Ancak yeni açılan işler miktarca az olmasının yanında az bir kısmı uzmanlık gerektiren yüksek getiriye sahip işlerdir. Geriye kalan işler ise kısmi zamanlı uzmanlık gerektirmeyen ve dolayısıyla düşük getirili işlerdir. Bu ise emek yapısında ikili yapının ortaya çıkmasına neden olmakta gelir dağılımında eşitsizliği artırmaktadır. Bu konuyla ilişkilendirilebilecek bir diğer gösterge de harcama türlerine göre hane halkı tüketim harcamalarıdır. İstanbul'da elde edilen gelirin % 20,6'sı gıda, % 31,1 konut ve kira, % 12'5'i ulaştırma ve kalan % 35'lik kısım da giyim, sağlık, eğitim, eğlence, lokanta, otel, alkol, sigara, tütün ve çeşitli mal ve hizmetler sektörüne harcanmaktadır (TÜİK, 2008:59). Bu göstergeler, elde edilen gelirin önemli bir kısmının zorunlu ihtiyaçlara harcandığını ve gelir gider dengesizliğini göstermektedir.

Bu özellikleriyle İstanbul, Türkiye'deki iller içinde ticari, ekonomik ve sosyal göstergeler itibariyle ilk sırada yer almaktadır. Nüfus dağılımda 12 milyonluk nüfusuyla, GSYİH içinde % 22'lik pay ile, ihracatın 15,7 milyar doları ile, vergi gelirinde % 44'lük pay ile kamu yatırımlarında % 9'luk pay ile banka mevduatları ve banka kredilerindeki payı ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. Dolayısıyla İstanbul iktisadi/ticari yapısı itibariyle, kendi ülkesi içindeki diğer illerden ön plana çıkmaktadır.

2. Sosyo-Kültürel Özellikleri

Küresel kentlerin sosyal ve kültürel özellikleri kısaca özetlendiğinde karşımıza şu temel nitelikler çıkmaktadır. Küresel kentlerde ikili emek yapısından kaynaklanan sosyal kutuplaşmalar görülmektedir. Bu ikili emek yapısının da bir sonucu olarak sosyal ve kültürel ilişkiler azalmakta ve yabancılaşma giderek artmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik kentsel

mekâna da yansımakta ve kentsel ayrışmalar görülmektedir. Toplumda yaşanan ayrışma ve yabancılaşmaların doğal bir sonucu olarak da toplumsal suç ve şiddet yaygınlaşmaktadır. Küresel kentlerin diğer bir özelliği ise yabancı ve yerli göçmen sayısındaki fazlalıktır. Çalışmak ve daha iyi bir hayata ulaşmak amacıyla farklı ülkelerden hatta farklı kıtalardan yasal ve yasadışı olarak gelen göçmenler küresel kentleri daha kozmopolit hale getirmektedir. Bunların yanı sıra küresel kentler sosyal ve kültürel faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı kültür merkezleri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Küresel kentler uluslararası önemli toplantıların yapıldığı, küresel sorunların tartışıldığı, uluslararası sanatsal etkinliklerin ve organizasyonların yapıldığı (bienaller, konserler, festivaller vb) merkezlerdir.

Bu çerçevede İstanbul değerlendirildiğinde İstanbul'da da küresel ekonomideki dönüşümlere paralel olarak ikili emek yapısı ve bunun sonucu ortaya çıkan gelir dağılımındaki dengesizliklere rastlanmaktadır. İstanbul, hala hem içerden hem de dışarıdan göç almayı sürdürmektedir. Göreceli olarak kente göç hızı azalmış olsa da devam etmektedir. Ancak günümüzde göçün niteliği değişmiştir. Türkiye özellikle son yıllarda mülteci, sığınmacı ve göçmenin transit geçiş yaptığı bir ülke haline gelmiştir. Aralık 2008 verilerine göre kayıtlara giren toplam mülteci sayısı 11.103 ve bu mülteci ve sığınmacı nüfusu en çok barındıran illerden birincisi ise İstanbul'dur (<http://www.haberler.com/multeci-ve-siginmaci-nufus-en-fazla-istanbul-da-haberi/>. Erişim: 06.02.2010). Hem göçlerin hem de gelir dağılımı ve kentsel yapıdaki ayrışmanın etkisiyle İstanbul'da kentsel suç oranları da giderek artmaktadır. TÜİK'in Bölgesel Göstergeler TR10 İstanbul 2008 verilerine göre, İstanbul'daki kentsel suç oranlarına bakıldığında Türkiye genelinde toplam 127.304 suçtan 20.394 suçun İstanbul'da işlendiği, bunlardan da 2.626'sının hırsızlık, 4.274'ünün dolandırıcılık, 1.570'inin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ticaret, kullanma ve satın alma, 1.300'ünün öldürme ve yaralama 900'ünün ateşli silahlar ve bıçakla ilgili suçlar olduğu görülmektedir (TÜİK, 2008:51-52). Kentsel suç oranındaki artış da küresel kentlerin olumsuz bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası'nın yıllık toplantısı, Türkiye-AB Troykası Bakanlar Toplantısı, Eurocities Kültür Forumu Toplantısı, 2016 Avrupa Futbol Şampiyonası Toplantısı, UNDP Türkiye'nin desteğiyle düzenlenen Küresel İlkeler Sözleşmesi Yedinci Yıllık Yerel Ağlar Toplantısı, Akdeniz Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun, Dünya Ticaret Merkezleri (WTCA), Urban Age Konferansı 2009 İstanbul'da düzenlenen uluslararası toplantılardan sadece birkaç tanesidir.

Ayrıca, İstanbul'da Bir Sürrealist: Salvador Dalí, Cengiz Han ve Mirasçıları Büyük Moğol İmparatorluğu, Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul'da, Picasso İstanbul'da, Paris-St. Petersburg Alexandre Vassiliev Koleksiyonundan Avrupa Modasının Üç Yüzyılı, gibi dünyaca ünlü sanatçıların sergileri, moda haftaları her alanda gerçekleştirilen uluslararası fuarlar, festivaller, konserler ve İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olması İstanbul'un sosyo-kültürel açıdan da uluslararası faaliyetlerde önemli bir kent olduğunun göstergeleridir.

Sayılarla İstanbul'daki kültürel hareketliliği müze ve ziyaretçi sayıları, sinema, tiyatro, gösteri ve seyirci sayılarıyla incelediğimizde: Türkiye'deki 1.140 sinema salonundan 256'sının ve toplam yirmi bir milyon seyirci sayısından yaklaşık altı milyonun İstanbul'da olduğu, 130 tiyatro salonundan 21'inin, iki buçuk milyon tiyatro seyircisinden yaklaşık yediyüzbininin, 165 müze'den 16'sının ve yaklaşık yedi milyon müze ziyaretçisinden beş milyonunun İstanbul'da olduğu görülmektedir (TÜİK, 2008:47-48). Hem Türkiye karşılaştırmalarından hem uluslararası faaliyetlerin artarak İstanbul'da gerçekleştirilmesinden hareketle İstanbul'un küresel kent olduğu görülmektedir.

3. Mekânsal Özellikleri

Küresel kentler denilince akla çok katlı plazalar, gökdelenler gelmektedir. Bu tür kentlerde kentsel dokuyu oluşturan bu yapılarda çağdaş yapı teknolojileri kullanılmakta, lüks konut siteleri her geçen gün artmaktadır. Buna karşın gelir dağılımındaki eşitsizlik kentsel mekâna da yansımakta bu

çok katlı çok lüks yapıların yanı sıra gecekondu vb gibi yaşam standartları çok düşük konutlarda görülmektedir. Kent içinde kalan bu tür konutların ortadan kaldırılması için büyük çapta kentsel yeniden yapılanma projeleri hazırlanmakta ve bunlarla da yeni kentsel rantlar oluşturulmaktadır. Artan kent nüfusunun mobilitesini arttırmak ve kolaylaştırmak için çok katlı kavşaklar ve yollar yapılmaktadır. Artan iş merkezlerinin yanı sıra burada çalışan insanların sosyo kültürel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak kültür merkezleri, spor merkezleri, alışveriş merkezleri, sanat akademileri araştırma ve teknoloji enstitüleri açılmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren İstanbul'da ortaya çıkan yeni mekânsal gelişmeler, küreselleşmenin etkisini yansıtmaya başlamış buna paralel olarak, kentin dönüşümünü biçimlendiren, sermaye, mal, insan, bilgi ve göstergelerin ulusaşırı akışı yoğunlaşmıştır. İstanbul'da gelir dağılımındaki farklılaşma kent mekânına da yansiyarak ikili kentsel yapıları ortaya çıkarmaktadır (Evren, 2007:13,14). Kentin zenginleri, kendilerine daha çok merkezden uzakta yeni konut alanları yaratırken, yoksullar barınma sorununu ya gecekondu alanlarında ya da bakımsızlıktan konut ve yaşama standardı düşmüş alanlarda gidermeye çalışmaktadırlar. Zengin kesimler için yapılan korunaklı yapılar, güvenli siteler, akıllı binalar vb konut alanlarıyla, sadece zenginlerin faydalanabileceği özel okullar, hastaneler, alışveriş merkezleri, lüks eğlence alanlarının yapılması ile de zengin ve yoksul arasındaki belirgin farklılık gün yüzüne çıkarılmaktadır (Özgür, 2006:84). Bu bağlamda baktığımızda İstanbul'da rezidansların hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Görkemli dikey mimariye sahip olan ve oturanlara mahsus özel hizmetler sunan bu konutların 34 tane olduğu 13 tane de inşa halinde olduğu ifade edilmektedir (Deniz Ülkü Tekin, 9 Haziran 2008 Cumhuriyet gazetesi). Kiraları 1.500 \$ ile 10.000 \$ arasında değişen bu konutlarda, otel konforu sunulmaktadır (hürriyetemlak.com, yapiistanbul.com. Erişim: 06.02.2010).

1980'li yıllar Türkiye için politik, ekonomik ve toplumsal yapının değişmeye, neo liberal ekonomi-politika yaklaşımlarının uygulanmaya konulduğu ve küreselleşme sürecinin hız kazandığı yıllardır. Bu yıllarda hizmet sektöründeki artışla beraber plazalarda da çalışma hayatı başlamış,

plazalar neo liberal politikaların kentteki yansıması haline gelmişlerdir. Plazalarda istihdam edilenler kentle ve kentin gerçekleri ile mesafeli bir konumda bulunmaktadır. Plaza kompleksleri de kentin olumsuzluklarından arınma, korunaklı mekânlar yaratarak dışarıdaki olumsuzlukları içeriye girmesini engelleme, kalabalığı, suç unsurlarını mümkün olduğunca dışarıda bırakacak bir yaşam biçimi oluşturma amacıyla tesis edilmektedirler. Son yıllarda şirket genel merkezleri için plazaların inşa edilmesi ve farklı tasarımların mimaride uygulanması şirketler arasında bir yarışa neden olmuştur. Artan uluslar arası şirket ve temsilcilikleriyle paralel olarak İstanbul'da da plaza kompleksleri her geçen gün artmaktadır. Şehir içinde kalan alanlar büyük kentsel dönüşüm projeleriyle yenilenmekte, burada yaşayanlar farklı yerlere yönlendirilmekte ve bu alanlar sermayenin hizmetine açılmaktadır. Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri, Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi, Tarlabaşı, Armutlu, Sarıgöl ve Gazi Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projeleri İstanbul'da gerçekleştirilmeye başlayan kentsel dönüşüm projelerinden sadece birkaç tanesidir. Kentsel dönüşüm projelerindeki bu artış kentsel alanlarda büyük rantların da oluşmasına sebep olmaktadır. Bu yeni yapılaşmanın farklı bir etkisi de yerleşme alanlarında yaşanmaktadır. Ulaşım ve iletişim alt yapılarındaki son dönemdeki gelişmelere koşut olarak kentsel yerleşimler kent sınırları dışına taşarak coğrafi mekanda saçaklanmalar göstermektedir. Bu süreçte yerleşmelerin şehir dışına kayması, ulaşım aksları üzerindeki alışveriş merkezlerinin artışı sonucunda mevcut kent merkezleri değer kaybetmeye başlamakta ve farklı toplum gruplarınca ağırlanan yeni yapı tipleri ortaya çıkmıştır. Bu süreçte mevcut konut bölgeleri arasından yükselen gökdelenler, yeni oluşturulan iş merkezleri, korunaklı siteler, lüks alışveriş merkezleri İstanbul'un yeni daha doğrusu görünen yüzünü oluşturmaktadır (www.mostar.com.tr/detay.aspx. Erişim: 06.02.2010).

4. Politik ve Yönetmel Özellikleri

Küresel kentlerde devletin ekonomiye etkisi azalmakta, kamu hizmetleri özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Yönetim yapıları değişikliğe uğramakta yerel birimlerin önemi artarken yönetimde kentsel yönetim tercih edilmektedir. Kentlerin belli özellikleri ön plana çıkartılarak kentler arası rekabet yaratılmaktadır.

Asya ve Avrupa kıtaları üzerindeki eşsiz konumu, Balkanlar, Karadeniz ve Ortadoğu'yu içine alan geniş arka planı ve önemli ticaret yollarının kesiştiği noktada yerleşmiş olmanın avantajlarını uzun tarihi geçmişi boyunca yaşamış dünyanın en eski dünya kentlerinden biridir. İstanbul 3000 yıllık tarihi ve iki imparatorluğa başkentlik yapmış geçmişten beri dünya kenti olarak nitelenen bir şehirdir. Her ne kadar Ankara'nın başkent olmasından sonra önemi azalmış şeklinde ifade edilse de İstanbul, aslında ticaretin, finansın, reklamcılığın, bankacılığın ve kültür turizminin başkentidir. İstanbul'un özellikle tarihi ve kültürel zenginlikleri özellikleri ön plana çıkartılarak 2010 Avrupa Kültür Başkenti ilan edilmesi sağlanmıştır. Bu özelliğinin yanı sıra jeopolitik konumu, ticaret ve finans alanındaki potansiyeliyle de kentler arası rekabette önemli bir yer edinmiştir.

Özellikle 1980'lerden sonra kendini hissettiren küreselleşme süreciyle beraber İstanbul küresel sermayenin etkilerinin görüldüğü ve politikacıların daha çok önem atfettiği bir yer haline gelmiştir. Sassen'in 60 şehri iş aktivitesi, insan gücü, enformasyon alışverişi, kültür ve politik etkiler açısından incelediği bir çalışmada İstanbul'un Washington, Pekin, Paris, Kahire, Londra ve Brüksel ile birlikte politik açıdan ilk 10 içerisinde olduğu görülmüştür (Radikal, 7 Kasım 2009). Birçok özelliği nedeniyle ulusal politika açısında da özel bir konuma sahip olan İstanbul yerel veya genel seçimlerde Türkiye'nin prototipi olarak kabul edilmektedir.

5. Çevresel Özellikleri

Küresel kentleri belirleyici unsur sermaye olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sermaye sosyo ekonomik yapıyı, yönetsel ve politik yapıyı, kentsel ve çevresel yapıyı doğrudan şekillendirmektedir. Çevre ve çevre korumaya ilişkin kurallar sermaye tercihleri doğrultusunda şekillenmektedir. Tarihi ve kültürel değerler ekonomik çıkarlar doğrultusunda göz ardı edilmektedir. İstanbul'da yapılan çeşitli kentsel dönüşüm projelerini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. İstanbul'un oksijen kaynağı olan ormanları (Beykoz ormanları gibi) lüks konutlar, yol, köprü vb için heba ve talan edilmektedir. Kentin kimliğini oluşturan tarihi ve kültürel değerler korunmamaktadır.

Sonuç olarak küresel kentlerin tüm özellikleri değerlendirildiğinde İstanbul'un küresel kentleri niteleyen pek çok özelliğe sahip olduğu ancak bunların diğer dünya kentlerinde olduğu gibi birebir olmadığı görülmektedir. Bu farklılığın da kentlerin farklı yer, konum, kültür vb gibi özelliklerinden kaynaklanacağını göz önünde bulundurmak gerekir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE MODEL ÖNERİSİ

I. İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı İstanbul'da uygulanan büyükşehir belediye sisteminin mevcut durum analizini yapmak, yapıdaki aksaklıkları ortaya koymak ve önerilen yeni bir yönetim modeline ilişkin görüşmecilerin fikirlerini almaktır. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve yönetim sorunlarıdır. Bu doğrultuda; araştırmanın birinci aşamasında İstanbul kent yönetiminin (uygulanmakta olan Büyükşehir Belediye Kanunu) bugünkü yapısı irdelenerek, kent yönetimin başarısı ya da eksiklikleri analiz edilmeye ve İstanbul için yeni bir kent yönetimine ihtiyaç olup olmadığı bir kez de uygulayıcıların bakış açısıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmında, İstanbul için önerilen modele ilişkin olarak uygulayıcılara sorular yöneltilmiş ve önerilen modele ilişkin uygulayıcıların görüşleri alınmıştır.

B. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, insan davranışının ancak esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabileceği ve araştırmaya dahil olan bireylerin görüşlerinin ve deneyimlerinin büyük önem taşıdığı savına dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:35). Nitel araştırma; gözlem, derinlemesine görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. En sık kullanılan nitel araştırma

yöntemleri odak grup çalışması ve derinlemesine görüşmedir. Bu yöntemlerin en önemli katkısı, araştırılan konuyu ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya olanak vermesidir (Seyidoğlu, 2000:36). Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin mevcut yönetim yapısına ilişkin görüşler nelerdir?
2. Önerilen modele* ilişkin görüşler nelerdir?
3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, yönetim yapısına ilişkin getirilen öneriler nelerdir?

Bu kapsamda konuyla ilgili bilgisi ve tecrübesi olan 13 kişiyle derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak kişilerin İstanbul'un mevcut yönetimi ve önerilen modele ilişkin görüşleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1. Derinlemesine Görüşme Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Görüşme; önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecini ifade eder. Görüşmenin amacı; bir bireyin iç

*Görüşmeler esnasında görüşmecilere sorulan model ile alan çalışması sonucunda önerilen model arasında farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Görüşmeler esnasında görüşmecilere sorulan modelde de başkanın, meclis başkanının ve meclis üyelerinin seçim usulü, meclis komisyonlarının oluşturulması, özel amaçlı idarelerin oluşturulması aynıdır. Ancak özel amaçlı idarelerin başkanlarının, alanlarında ehil kişiler arasından, İstanbul Mahalli idare Başkanı tarafından atanması önemli bir farklılıktır. Diğer bir farklılık, encümenin kaldırılıp icrai nitelikteki yetkilerin başkana, karar alma ile ilgili yetkilerin meclise, denetimle ilgili işlerin denetim heyetine devredilmesi ve encümenin yerine Denetim Kurulu şeklinde bir yapının oluşturulmasıdır. Bu kurul meclisin çalışmaları konusunda; denetim faaliyeti sonucunda bazı niteliksiz kararların direk iptal edilmesi, bazı kararlara karşı iptal davası açılması yolu açıktır. Ayrıca meclisin, ilin dokusunu doğrudan ilgilendiren kararlar alırken (yol, köprü, baraj vb.) denetim kurulunun doğrudan görüşünü alacak olması fikride önemli bir farklılıktır.

dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır. Görüşme tekniğinin de üç türü bulunmaktadır; sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı, standartlaştırılmış açık uçlu görüşme. Çalışmada, standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tipi kullanılmıştır. Bu amaçla belirli bir sıraya konulmuş sorular hazırlanmış ve her görüşmeciye aynı tarzda ve sırada sorulmaya çalışılmıştır. Böylece; bazı görüşmecilerden daha yoğun ve çok, bazı görüşmecilerden ise daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilecek görüşmecinin yanlılığının azaltılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Görüşmede sorulacak soruların, görüşülen bireyler tarafından kolayca anlaşılabilmesi için, sorular mümkün olduğu kadar açık ve belirgin bir biçimde hazırlanmıştır. Görüşme soruları, kısa yanıtlara neden olabilecek soru türünde değil ayrıntılı konuşmayı, açıklama yapmayı teşvik eden açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Verilerin kaydedilmesinde not alma yerine cihazla kayıt yöntemi benimsenmiştir. Böylece soru sorma ve dinleme işlevleri daha etkili bir biçimde yerine getirilmiş ve eksik not alma, görüşme süresinin uzaması gibi aksaklıkların önüne geçilmiştir. Görüşmelerin tamamı 12-25 Haziran 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Genellikle ortalama 45-60 dakika arası süren görüşmeler kayıt cihazına kaydedildikten sonra elde edilen görüşme verileri deşifre edilmiş ve çalışmanın amacı doğrultusunda görüşmecilerin sorulara verdikleri yanıtlar doğrudan alıntı yapılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul'da bulunan ilçe belediye başkanları/ilçe belediye başkan yardımcıları ve büyükşehir belediyesindeki üst düzey yöneticiler oluşturmaktadır. Evrenin büyük olması dolayısıyla belirli bir örneklem seçilmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak karşımıza çıkan çalışma biçimleri emek yoğun bir sürece işaret ettiği için, örneklem büyüklüğü nicel araştırmalardaki büyüklüğe çoğu zaman ulaşmaz. Bu çalışmada da

örneklem belirleme işlemi “amaçlı örneklem” yöntemine göre belirlenmiştir. Bu çerçevede mevcut yapıyı analiz edebilecek ve sorulan modelle ilgili sorulara cevap verebilecek bilgi ve tecrübeye sahip kişiler seçilmiştir (Şener vd, 2009.88).

Alan araştırmasının ilk aşamasında 39 ilçe belediye başkanı ve başkan yardımcısı, ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesinde çalışan yetkili kişilerle görüşülmek hedeflenmiş olmasına rağmen, kişilerden randevu alınamamış, randevu alınan; ancak, çalışma ofislerine gidilip beklenilmesine rağmen görüşülemeyen kişiler olduğu için 13 kişiyle mülakatlar yapılmıştır. Bu 13 kişini; 2’si Büyükşehir Belediyesinden orta düzey yetkili, 3’ü belediye başkanı, 8 kişi ise belediye başkan yardımcısıdır.

3. Karşılaşılan Zorluklar

Bu çalışma da nitel araştırma tekniğinin alt dalı olan derinlemesine görüşme tekniği benimsenmiştir. Ancak İstanbul’un sosyolojik vakıaların incelenmesi için hem çok güzel hem de çok zor bir mekan olduğu çalışma sonucunda anlaşılmıştır. Görüşmeler için randevu alınmasında referanslar kullanılmış olmasına rağmen sadece 18 kişiden randevu alınabilmiş, bunlardan 13’ü ile görüşme yapılabilmiş diğer 5 yetkili ile ofislerine gidilmesine, beklenmesine rağmen görüşme yapılamamıştır. Bu kişiler daha sonra konu hakkında bilgilendirme yapacaklarını söylemelerine rağmen dönüş yapmamışlardır. Her görüşme için görüşmecilerin ofislerine gidilmiş ve görüşme için ortalama 15-45 dakika beklenmiştir. Bazı görüşmecilerin karşılama-görüşme esnasında üsluplarının makamlarıyla örtüşmediği görülmüş, yapılan çalışmaya “aslında çok da önem vermiyorum” düşüncesini yansıtan tavırları davranışlarından anlaşılmıştır. Ancak bazı yetkililer de akademik anlamda bir görüşme yapılmasına olanak tanımışlardır. Görüşmecilerden bir kısmı belirtilmesine rağmen sorularla alakası olmayan ifadeler kullanmış, sorularımıza cevap vermemiştir. Görüşülen kişiler yetkili

olduğu için zaman sıkıntısı yaşanmış, sorulmak istenen soruların bir kısmı sorulamamıştır. Görüşme esnasında kayıt cihazı kullanıldığı için görüşmeler sonrasında bunların deşifre edilmesi uzun bir zaman dilimini kapsamıştır.

C. Araştırma İle Elde Edilen Bulgular

Araştırmada görüşmecilere hem mevcut yapıyla ilgili hem de önerilen modellerle ilgili sorular yöneltilmiş olduğundan araştırma bulguları iki üst kategori altında toplanarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Mevcut Yapıya İlişkin Görüşler

Büyükşehir Belediye Başkanına İlişkin Görüşler:

“Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanının yetkileri hakkında ne düşünüyorsunuz ?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; mevcut yapıda başkanın yetkilerinin yeterli olduğunu, olması gerekenin şimdiki durum olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin Zeytinburnu Belediyesi yetkilisi büyükşehir belediye başkanının yetkisinin yeterli olduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Şu anda büyükşehir belediye başkanımızın yetkileri yeterlidir. Her zaman bizim güçlü başkanlarımıza ihtiyacımız var; ama, meclisle birlikte güçlü olması lazım yani tek başına güçlü değil meclisin yetkilendirdiği güçlü bir başkan olarak ben düşünüyorum. Şu andaki mevcut yetkilerin yeterli olduğunu düşünüyorum ben açıkçası.”

Üsküdar Belediyesi yetkilisi, başkanın yetkilerinin mevcut yapıda yeterli olduğunu vurgulamakla birlikte, büyükşehir belediye başkanı ile ilçe belediye başkanları arasında koordinasyonun zayıf olduğunu belirtmiş, bu sorunun giderilmesinin sistemin işleyişi açısından iyi olacağını ifade etmiştir.

“Büyükşehir belediyesinin ve başkanının yetkileri bence doğrudur; Oldukça yetkili, tek problem iyi bir koordinasyon kurulamıyor; Bazı düzenlemeler yapıldığında ilçe belediye başkanları sonradan öğreniyor, bir daha da bunu itirazları da dikkate alınmayınca düzelmesi zorlaşıyor.”

Bu konuda görüşmecilerin bir kısmı büyükşehir belediye başkanının yetkilerini yeterli bulmadığını belirtmiş, tüm yetkilerinin daha da artırılmasını ve özellikle imar konusunda yetkilerinin artırılmasını talep etmişlerdir. Örneğin bu konuda Şişli Belediyesi yetkilisi, tüm yetkilerinin artırılması yönündeki taleplerini ve Tuzla Belediyesi yetkilisi de imar konusunda yetkilerinin artırılması taleplerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Ben büyükşehir belediye başkanının yetkilerini yeterli bile görmüyorum. Daha İstanbul gibi büyük megapolde büyükşehir belediye başkanının yetkileri tabi yargılanabilme şartı bir tarafa koyup yanlış yapması halinde yargılanma şartını bir tarafa koyarak daha da genişletilmesi taraftarıyım. Çünkü böyle büyük mega kentler ikide bir de şuraya danışayım buraya danışayım şeklinde değil belli kişilerin ufku ve projeleri ile idare edilebilsin. Ancak şöyle de düşünülebilir tabi bir zamanlar düşünülüyordu. İstanbul, Ankara, İzmir için ayrı birtakım kanunlar gündeme gelmişti. Bugün ki Türkiye’de daha da geçerli; Adana da büyükşehir Erzurum da büyükşehir Sakarya da büyükşehir ama İstanbul, Ankara, İzmir’in sorunları ile hele hele İzmir’in sorunlarıyla onlar mukayese edilemeyecek kadar farklıdır.”

“Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanının yetkisi aslında yeterli gözükse bile nihayetinde karışanın sadece büyükşehir belediye başkanı ben yaptım ettimle olmuyor. Aslında bu noktada belki belli başlı noktalarda daha da yetkilendirilmesi gerektiği kanaatindeyim, özellikle imar konularında.”

Bunlarla birlikte Şehir Plancıları Odası yetkilisi, büyükşehir belediye başkanının yetkilerini çok aşırı bulduğunu adeta bir kral gibi yetkiyle donatıldıklarını ifade etmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Büyükşehir belediye başkanının yetkilerini aşırı etkili buluyorum. Büyükşehirlerde kademeli belediye modeline ihtiyaç var; ancak, bunun ille de büyükşehir belediye başkanlarını adeta bir kral gibi üstelik yetkilerle donatılmış olması ve üstüne üstlük denetlenemez üstün yetkilerle donatılmış olması büyük bir sorun yaratıyor. Adeta 13 milyonluk İstanbul’un veyahut buna benzer 3 buçuk milyonluk Ankara ve İzmir’in tek başına tek büyük kentlerin birer kralı gibiler padişahı gibiler.”

“Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanının, büyükşehir belediye meclisinin başkanı olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz ?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; mevcut yapıda zaten başkanın tüm toplantılara başkanlık etmediğini, aralarından meclis başkan vekili seçildiğini, sistemin işlediğini, dolayısıyla yapının değiştirilmesinin çok da önemli olmadığını, değiştirilse bile sadece isim değişikliği olacağını, mevcut yapının korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak Zeytinburnu Belediyesi yetkilisinin aşağıdaki fikirleri örnek verilebilir:

“Meclis başkan vekillerini, başkan adına hareket eden kişileri meclis seçiyor. İlçe ve büyükşehir, ilçe belediyelerinin hepsinde aynı meclis başkanları da vardır ama başkan vekili diyoruz, meclis başkanı diyebilirsiniz sorun değil. Belki o statüyü değiştirmek gerek; ama, hiçbir hükümetin (fonksiyonelliği yok) icraatta hiçbir yetkisi yok onun için ismini değiştirebilirsiniz meclis başkan vekili meclis başkanı dersiniz sadece isim değişmiş olur.”

Büyükşehir Belediye Encümenine İlişkin Görüşler:

“Büyükşehir belediye encümeninin oluşturulması şekli hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı, yapının gayet normal olduğunu, zaten encümen üyelerinin de meclis üyeleri arasından seçildiğini, başka türlü oluşturulacak bir yapının meclisin karşısında başka bir yapı ortaya çıkaracağını, encümenin başkanın kararlarını uygulayan bir yapı

olduğunu ve başkanla aynı siyasi düşünceye sahip olmazsa başkanın icraatları önünde engel olabileceğini vurgulayarak encümenin seçilme usullerinin değiştirilmemesi gerektiğini, yapılacak değişikliğin sistemi aksatacağını vurgulamışlardır. Örneğin Pendik Belediyesi yetkilisi bu konudaki fikrini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Daha önce eski kanuna göre encümen karar organı idi. Yani meclisten sonra ikinci bir karar organıydı. Yeni düzenlemelerle Avrupa Birliği’ne uyum süreci çerçevesinde 5216 ve 5393 sayılı Kanunlar belediye encümenini karar organı olmaktan çıkardı. İcra organlığı haline getirdi, doğrusu da buydu. Bunun da böyle olduğunu düşünüyorum, katılıyorum, doğrusu da buydu. Ha ne yaptı, hem seçilmişlerden hem atanmışlardan belediye başkanlığı adı altında eşit üye sayısı ile dengelemiş oldu bunu. Dolayısıyla başka nasıl bir oluşum olabilir; yani, farklı bir şey çok düşünemiyorum. Çünkü hani içerden işi bilen bürokrasiden gelenler var hem dışarıdan halkın seçtikleri arasında olanlar var. Bu haliyle sanki orta yol bulundu diye düşünüyorum.”

Bu konuda Şişli Belediyesi yetkilisi, encümen üyelerinin büyük çoğunluğunun meclis üyeleri arasından seçilmesinin daha uygun olacağını, çünkü encümenin meclisin iktidarı olduğunu belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Encümen ister ilçe belediyesinden olsun ister büyükşehir belediyesinden olsun yönetimin iktidarındır. Yani meclisin iktidarındır. Ankara’da TBMM’nin bile hükümeti vardır. Encümenler de belediye meclisinin hükümetleridir. Onun için onların içinden gelmesinin daha uygun olduğu kanısındayım.”

Şehir plancıları odası yetkilisi ise encümenin işleyişinde sıkıntıların olduğunu, encümendeki bürokratlarla seçilmişler arasında genellikle iletişim kurulmadan kararlar alındığını ki bu kararların itiraz gördüğünü, atanmışların hiçbir güvencesinin olmadığını, atanmışlarla ilgili kararların başkanın iki dudağına bağlı olduğunu belirtmiştir. Arzuladığı yapının bürokrat ve

seçilmişler arasındaki dengenin sağlandığı bir mekanizma olduğunu vurgulayarak, düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Belediyelerde, aslında bütün kurumlarda biliyorsunuz, bürokratlarda yönetimlerle birlikte değişiyor. Çoğunlukla daha küçük belediyelerde o kadar olmuyor belki ama büyük belediyelere doğru gittiğimizde işte bu böyle oluyor, yani yeni bir seçilmiş yapı olduğu zaman geldiği zaman bu doğru. Zaten ben bunu anormal bulmuyorum çok fazla. Ama tabi dediğiniz gibi belediye içerisinde seçilmişler ve bürokrasi arasında bir geçiş mekanizmasına çok ciddi bir ihtiyaç var. Seçilmişler, bürokrasiyle yeterince iletişim kurmadan kararlar oluşturabiliyorlar. Nitekim belediyelerin çoğunlukla uygulayamadıkları ya da yargıya giden tartışma konusu olan kamuoyunda büyük tepki yaratan özellikle İstanbul örneğinde söylüyorum bunu kamuoyunda büyük tepki yaratan uygulamaların büyük bir çoğunluğu bu tarz kararlar. Aslında belediye içerisinde bürokrasiyi ve teknik birimleri yeterince dinleme geleneği oluşmuş olsa seçilmişler açısından bir karşılıklı istişare mekanizması kurumlaşmış olsa belediye içerisinde belki kamuoyunda buna benzer tartışmalar daha sınırlı olabilecek. Çünkü sonuçta o önemli yani belediye kendi dışındaki dünyayla iletişim kurmadan önce belki de kendi içinde geçmişten beri gelen ideal görevi olmayan ama oradaki birikimi temsil eden birikimi taşıyan teknik unsurları aslında karar mekanizmaları içerisine alması gerekiyor. Yani bunun yöntemi bürokrasinin seçilmişlerin önüne geçeceği bir model değil.”

“Büyükşehir belediye encümeninin karar alırken büyükşehir belediye başkanının etkisi altında karar aldığını dolayısıyla özgür kararlar alamadığı konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna görüşmecilerden bir kısmı; encümenin bağımsız karar aldığını, başkanın düşüncelerinden etkilenmediklerini ifade etmiştir. Örneğin bu konuda büyükşehir belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Encümen aynı zamanda bir icra organı gibi de düşünülebilir, (yürütme kurulu) başkanın icrada söz sahibi olması çok anormal bir şey değil; ama, bağımsız kararlar alabiliyor mu dersiniz tabi ki alıyor. Neticede aldığınız karar veya öncelikle yani ne olursa olsun mevzuata uygun olmak durumunda, çünkü herkesin bireysel sorumluluğu var. Yani kim olursa olsun, öncelikle onun ötesinde kanundaki mevzuattaki öngörülen amir hükümlerinin dışına çıkılarak işte ben büyükşehir belediyesi olarak burası siyasetçi olurum sahibin istemediğim kararı alabilirim düşünürse hiçbir kamu görevlisi yapamaz. Yani az çok sistemin içerisindeyiz, biliyorsunuz; ama, biraz insanların önyargısına dayanıyor. Hep aynı işte partiden insanlar var zaten bürokratlar istediği kadar çıkarabilir; yani, böyle bir şey pratikte yok zaten yani bir defa aldığınız her karar yaptığınız her iş mevzuata uygun olmak zorunda. Mevzuata uygun olmayan işi zaten yapamazsınız, bunun ötesinde başkan icra makamının başı olarak takdir hakkını kullandığı öncelikleri kullandığı hususlar tabi ki olacaktır. Yani bu anlamda belki istediğini istediği icraatı yapıp yapmamakta ya da istediği kararı aldırıp aldırmamakta böyle bir serbestliği olabilir, yoksa kanunla mevzuata uygun olmayan karar aldırılmaz. Ne başkan böyle bir şey yapabilir ne de encümen üyeleri böyle bir şey altına imza atamazlar.”

Bu konuda şehir plancıları odası yetkilisi, toplantılarda bürokratların konumlarını kaybetme korkusu nedeniyle yanlış kararlarda bile seslerini çıkarmadıklarını, toplantılara sessizliğin hakim olduğunu belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Siz oturduğunuzda birebir onunla samimi bir ortamda konuştuğunuzda, aslında belediyenin yaptığı uygulamanın yanlış olduğunu size bir belediyenin orta kademedede, orta üst bir kademedede yöneticisi anlatabiliyor. Ama, aynı yöneticiyi belediye başkanıyla koordinasyon toplantısına katıldığında ki biliyorsunuz belediyelerde koordinasyon toplantıları yapılıyor, encümen de

olmamakla birlikte bu arkadaşlar, koordinasyon toplantılarının amacı aslında orda başkana, başkan vekillerine işte genel sekreter vs ortamında farklı kademede bürokraside seçilmişleri buluşturan bir mekanizma ama karar organı değil orası, orada müthiş bir sessizlikle geçirildiğini gözlemliyoruz, biliyoruz. Herkes susuyor, herkes konuşulan konunun karar alınan konunun yanlış olduğunu görüyor, birçok deneyimli bürokratlar görüyor ama işte herkeste bir görevinden olma, koltuğundan olma, pozisyonunu kaybetme korkusu var. Dolayısıyla bir sessizlik hakim oluyor ortamda. Herkes başını önüne eğip önüne gelen evraka imza atıyor, işte sıkıntı orda başlıyor.”

“Büyükşehir belediye encümeni sizce olmazsa olmaz bir yapı mıdır?” sorusuna görüşmecilerin çoğu; encümenin belediyenin yürütme organı dolayısıyla vazgeçilmez bir yapı olduğu, hatta yetkilerinin de artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin büyükşehir belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Belediyenin yürütmesidir. Belki bir miktarda yetkileri arttırılabilir; çünkü, sürekli toplantı halinde olan bir organ. Haftada birden az olmamak üzere toplantıda. Meclis ayda bir kez toplandığı için toplantı periyodu daha az. Bu konuda encümenin icrada sürekliliği sağlaması için yetkilerinin biraz daha arttırılabileceğini düşünüyorum.”

Özel Amaçlı İdarelere İlişkin Görüşler:

“İstanbul’da özel amaçlı idarelerin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna görüşmecilerin bir kısmı; yetersiz oldukları yerlerin olduğunu; ancak, eksikliklerinin giderilirse bir problemin kalmayacağını, yapılarının bozulmaması gerektiğini belirtmiştir. Örneğin Üsküdar Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Uygulamada sıkıntı var. Mevcut sistem aslında iyi ama uygulayıcılarda hata var.”

Bu konuda Şişli Belediyesi yetkilisi ise; özel amaçlı idarelerin çok merkezi kaldığını ve ilçelerin sorunlarına cevap veremediğini vurgulamış ve görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir:

“İSKİ çok merkezi kaldığı için ilçelere kadar inemiyor, ilçelerin ihtiyaçlarına cevap veremiyor.”

Koordinasyon Merkezlerine İlişkin Görüşler:

“AYKOME ve UKOME’nin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna görüşmecilerin bir kısmı; faydalı fonksiyonlarının olduğunu, yapıları bozulmadan güncel sorunlara cevap verecek yapıya kavuşturulmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin Arnavutköy Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Bana göre faydalı olduğu pozisyonlar var. Bunlar bir grup altına toplanabilir. Yapıları bozulmadan, güncel sorunlara cevap verecek yapıya kavuşturulmalıdır. Mevcut yapılar güzel aslında ama eksiklikleri var geliştirmek gerekmektedir.”

Bu konuda büyükşehir belediye etkin olamadıklarını, aralarında entegrasyonun sağlanamadığını vurgulamış ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Onlar etkin olamıyor, çünkü neden? AYKOME diyor ki beraber kararlar alsın. Sonuçta merkezi idarenin bütçesi başka, elektrik idaresi diyor ki; ben buraya şu anda bilemiyorum yani yatırımımı, bilmiyorum. Oradaki bakanlık onu yönlendiriyor. İGDAŞ’ı belediye yönlendiriyor, sonuçta da entegrasyon sağlanamıyor.”

Belediyeler Arası Koordinasyona İlişkin Görüşler:

“Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu yeterli buluyor musunuz?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; ilçe belediyeleri ve büyükşehir belediyesi arasında ciddi uyum problemleri yaşandığını

vurgulamışlardır. Örneğin Üsküdar Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Büyükşehir belediye başkanı var; ama, farklı partilerden İlçe belediyeleriyle çok ciddi uyum problemi yaşıyor. Yani işte sizin yetkinizdeydi, bizim yetkimizdeydi; bazı politikaları büyükşehir belirlerken diğer ilçe belediyeler politikaları belirlemeyebiliyor. Bununda zayıf noktaları var.”

İl Özel İdaresine İlişkin Görüşler:

“İstanbul il özel idaresinin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; özel idarenin elindeki kaynakları yatırıma dönüştüremediğini, sınırların birleştirildikten sonra bir anlamının kalmadığını, özel idarenin işlevini bitirdiğini belirtmişlerdir. Örneğin büyükşehir belediyesi yetkilisi bu konudaki fikrini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Sınırlar birleştikten sonra zaten il özel idaresinin çok fazla bir esprisi kalmadı artık. Eskiden hani büyükşehirlerin sınırları belliydi bu sınırın dışındaki diğer işler ile ilgili il genel meclisi vasıtasıyla yapılıyor; ama, şu an bu kalmadı. Biz İstanbul’un en ücra köyüne kadar hizmet götürebiliyoruz artık büyükşehir belediyesi olarak. Dolayısıyla orada ayrı bir yapılanmanın olması anlamlı değil artık.”

Bu konuda Arnavutköy Belediyesi yetkilisi, il özel idaresinin yeni kurulan ilçeler açısından sigorta görevi yerine getirdiğini, dolayısıyla kendilerinin sağlayamadıkları hizmetleri özel idarenin sağlamasının iyi olduğunu belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Sonuç itibariyle tek elden bir hizmet olur; ama, şu andaki konum itibariyle ilçe belediyesi olarak bizler gerek il özel idaresine gerekse büyükşehir belediyelerinden istediğimiz hizmet görev hepsini alamasak ta ciddi manada katkılarını görüyoruz. Ama, bunların hepsinin bir elde olması şu olabilir yani mevcut yapıda biliyorsunuz belli bir parti büyük şehir belediyesini kazanıyor sonuç itibariyle zaman zaman şöyle bir şey söz konusu oluyor; kendi

partisinden olmayan ilçe belediyelere biraz soğuk durma gibi bir durum söz konusu olabilir. Burada il özel idaresinin önemi daha ön plana çıkıyor, bu da belki onun için bir sigorta gibi olabilir.”

Tüm bunlarla beraber Beylikdüzü Belediyesi yetkilisi, il özel idaresini yerel yönetim birimi olarak görmediklerini vurgulamış ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Yani orayı da bir yerel yönetim gibi görmüyoruz, yani bizim valinin başında olduğu herhangi bir yapıyı yerel yönetim gibi. Tabi ki vali yerelde hizmet yapan bir kamu görevlisi; ama, sonuçta bir yerel yönetim olmadığını belki hani kağıt üstünde başka şeyler yazıyor ama uygulamada öyle olmuyor. Bu yüzden burada bir kaynak tasarrufu açısından, herhalde birleştirilmesi gerekiyor gibi görünüyor, yani İstanbul’da en azından böyle bir ayrıma uygulama açısından hiçbir ihtiyaç olmadığı belli, yani özel idarenin İstanbul’da gündeme getirdiği özel idarenin çözdüğü özel idarenin bizlerle muhatap olduğu bir örnek hemen hemen çok fazla yaşanmıyor durum böyle.”

2. Önerilen Modele İlişkin Görüşler

Büyükşehir Belediye Başkanına İlişkin Görüşler:

“Sizce büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri neleri kapsamalıdır?” sorusuna Beykoz Belediyesi yetkilisi, büyükşehir belediye başkanının yetkilerinin imar konusunda artırıldığını, aynı şekilde trafikle ilgili konularda da yetkilerinin artırılması gerektiğini belirtmiş ve görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“ Özellikle İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin özellikle imarla ilgili yetkileri az önce söylediğim gibi 5216 sayılı Kanunla bütün imar yetkileri büyük şehire verildi. Mesela İstanbul trafiği büyük şehire verilebilir. Trafikte bir keşmekeş var; alt yapısını büyükşehir

oluşturuyor ama kontrolü polis tarafından emniyet tarafından yapılıyor. Mesela burada bir yetki verilebilir.”

Bu konuda Fatih Belediyesi yetkilisi, büyükşehir belediye başkanının yetkilerini frenleyecek yetkilerin başkalarının elinde olmasının kente ve kentliye zararının olacağını belirtmiş ve bu fikrini şu şekilde ifade etmiştir;

“Yani bir kral olmasın bir despot olmasın ama hizmeti frenleyecek mesela muhalefetin işi bir bakıma da budur. Frenleyecek yetkilerin başkalarının elinde olması kente ve kentliye yazık olur diye düşünüyorum.”

Büyükşehir Belediye Meclisine İlişkin Görüşler:

“Büyükşehir belediye meclisinin başkanının kendi üyeleri arasından seçilmesini nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; zaten kendi aralarında başkan vekili seçtiklerini, başkan vekillerinin de meclisin içinden seçildiğini dolayısıyla sistemin bu haliyle iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin Beykoz Belediyesi yetkilisi bu konudaki fikirlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“Başkan vekilleri de meclis üyeleri tarafından seçiliyor ve büyük oranda da yönetimi o arkadaşlar gerçekleştiriyorlar. Dolayısıyla bu durum işliyor. Başka bir yapıya gerek olmadığını düşünüyorum.”

Bu konuda Tuzla Belediyesi yetkilisi, büyükşehir belediye başkanının tüm toplantılara zaman sorunu olduğu için gelemediğini, meclis içinden ayrı başkanın seçilmesinin iyi olabileceğini belirtmiş ve bu fikrini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Başkanın zaman kısıtı olduğu için, aslında bu şekilde bir seçim olsa daha hoş olur.”

“Mevcut yapıda büyükşehir belediye meclis üyeleri; ilçe belediye başkanları ve ilçelerden nüfusa göre seçilen üyelerden oluşmaktadır. Büyükşehir belediye meclis üyelerinin, doğrudan halk tarafından seçilmesinin, temsili demokrasinin sağlanması açısından faydalı olacağını

düşünüyor musunuz?” sorusuna görüşmecilerin bir kısmı; önceki dönemlerde de bu konuyla ilgili tartışmaların olduğunu ancak İstanbul’un ilçelerin birleşiminden oluştuğunu ve ilçelerden gelen üyelerle İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi’nin oluşmasının çok doğal olduğunu, aslında dolaylı da olsa meclis üyelerinin de seçildiğini, ayrı bir seçimin külfet olacağını dolayısıyla mevcut yapının korunmasının daha faydalı olacağını ifade etmişlerdir. Örneğin Üsküdar Belediyesi yetkilisi, bu konudaki görüşünü aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Aslında büyükşehir meclisi aslında halk tarafında seçiliyor yeni bir yapıya ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum.”

Bu konuda şehir plancıları odası yetkilisi, mevcut yapının iyi olduğunu, önerilen yapının büyükşehir ve ilçe belediyelerini birbirinden daha da uzaklaştıracaklarını belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Bence şöyle bir sakıncası olur; ilçe belediyeleriyle büyükşehir belediyeleri zaten birbirinden oldukça kopuk ilerliyor. Yani bu aynı partiden aynı siyasi partiden olduğunda belki çok yakın çalışıyorlar ama farklı siyasi partiden olduğunda inanılmaz karşı karşıya geliyorlar. Onu farklı büyük kentlerde görüyoruz Ankara’da tipik bir büyükşehir Çankaya kavgası vardır bir bitmeyen. İstanbul’da o kadar büyük bir çatışma yok belki yani büyükşehir Çankaya çatışması gibi yok ama yine de İstanbul’da da büyükşehir ve ilçelerin farklı partilerden olduğu yerlerde bir sıkıntının olduğu görülüyor. Bu yüzden ben olabildiğince bu iki yönetim kademesinin belediye kademesinin birbirinden daha da uzaklaştırılacağı modelleri çok doğru bulmuyorum. Büyükşehir meclisinin ilçe meclislerinden gelmemesi halinde ilçe - büyükşehir ilişkisinin zayıflayacağını düşünüyorum”

Bu konuda görüşmecilerden bir kısmı da; bu konunun üzerinde durulması gerekliliği üzerine vurgu yapmışlar ve bu şekilde bir uygulamanın olabileceğini, pratikte daha da faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Örneğin bu konudaki fikrini İstanbul Büyükşehir Belediyesi yetkilisi çalışan bir yetkili aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Şu anki sistemde vatandaş doğrudan büyükşehir belediye meclis üyesini seçmiyor ama ilçeleri seçiyor, böyle bir hakkı var. Aynı sistemi büyükşehir belediyesine adapte edebilirsiniz, bence bir problem teşkil etmez. Çünkü büyükşehir belediye başkanını halk doğrudan seçiyor, büyükşehir belediye başkanını doğrudan seçtiği için, aynı şekilde ilçelerini de kendi seçim bölgeleri oluşturmak suretiyle doğrudan büyükşehir belediye meclis üyesi seçilebilir. Bence pratikte daha da faydalı olabilir. İlçedeki belediye meclis üyesi daha çok kendi ilçesinde orda bulunuyor, oradan biz belli bir nispi oranda sayısal olarak temsil şeyine göre büyükhşehire gelmiş oluyor. Dolaylı bir seçim var orada; ama, hani bu iki kademeyi kaldırıp hem ilçe belediye meclislerinde hem de büyükhşehir belediye meclis üyelerinde seçim yapılabilir.”

Bunlarla beraber görüşmecilerden bir kısmı da; aslında olması gerekenin bu olduğu, bu şekilde olacak bir seçimde daha nitelikli insanların meclis üyesi olabileceğini ve meclis üyelerinin kendilerini daha iyi yetiştireceklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Beykoz Belediyesi yetkilisi bu konuda görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Bana göre doğrusu öyle, yani adayla siyasi partilerin belirlemiş olduğu adayların listesi altından seçilmiş belediye meclis üyesiyiz; ama, İstanbul genelinde Anadolu Yakasında böyle bir seçim yapılıyor olması bana göre, meclis üyelerinin biraz daha aktif olmasını gerektirebilir. Ben mesela Beykoz’da tanınan bilinen bir insanım. Ama beni Kartal’daki insan bilmiyor, Kadıköy’deki insan bilmiyor. O anlamda az önce söylediğiniz gibi bölge İstanbul 3 bölge milletvekillerinin yapmış olduğu veya seçilmiş oldukları sistem bizim için yani o sistem benim için daha uygun daha iyi. Yani meclis üyesinin de kendini yetiştirmesi adına bölgeyi tanıması adına.”

Büyükşehir Belediye Encümenine İlişkin Görüşler:

“Büyükşehir belediye encümeninin kaldırılmasını, icrai nitelikteki işlerin başkana, denetimle ilgili işlerin oluşturulacak bir yapıya, karar almayla ilgili işlerin meclise devredilmesini nasıl karşılırsınız?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı, meclisin sürekli toplanamayacağı, sistemde aksamaların olacağını, meclisin karşısına farklı yapıların çıkarılmasının doğru olmadığını, yürütme organının kaldırılamayacağını belirtmişler, mevcut yapının korunmasının daha iyi olacağını ifade etmişlerdir. Örneğin Beylikdüzü Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Şunu söyleyeyim bir kere, seçilmiş bir büyükşehir belediye başkanı var, seçilmiş büyükşehir belediye meclis üyeleri var. Seçilmiş büyükşehir belediye meclis üyelerinin seçmiş olduğu encümen üyeleri var ve yine meclisin kendi yapısı içinden seçmiş olduğu denetim komisyonu var ve farklı denetim vs. Dolayısıyla bunları kendi içinden yani olması gerektiği biçimde işletilirse doğrusu ben yeterli buluyorum.”

“Büyükşehir belediye encümeninin kaldırılıp yerine denetim heyeti şeklinde bir yapının kurulmasını nasıl karşılırsınız? (denetim heyeti ildeki kamu meslek kuruluşu oda başkanlarından; mimarlar odası başkanı, ticaret odası başkanı, sanayi odası başkanı ve İstanbul barosu başkanı vb. ve üniversitelerden birer temsilci seçilerek oluşturulacaktır.)” sorusuna görüşmecilerden bir kısmı; zaten mevcut yapıda sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının görüş ifade ettiklerini, dava açabildiklerini dolayısıyla kağıt üzerinde olmasa da uygulamada durumun böyle olduğunu, sivil toplum kuruluşlarının kamuoyu denetimi yaptıklarını ve bu şekilde sisteme dahil edilmeden dışarıdan bu denetimi yapmalarının daha iyi olacağını, encümenin kaldırılıp yerine böyle bir yapının oluşturulmasının, seçilmişlerin iradesini kısıtlayacağını düşündüğü için mevcut yapının koruması üzerinde vurgu yapmışlardır. Örneğin bu konuda Beylikdüzü ve Beykoz Belediye yetkilileri görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Onların bir görev alanı var, onlarda zaten uygun görülen konularla alakalı encümen ve meclis toplantılarına görüş bildirebiliyorlar, oy hakkı olmaksızın. Bu kadar sayıda seçmen tarafından seçilmiş olan kişilerden başka, yeni yeni kişilerin ve heyetlerin kurumların olması bence yapıyı bozar, bürokrasiyi arttırır.”

“Mevcut durumlarından daha etkili hale getirilmeli; devlet yapılanması içinde kamu adına hizmet veren birimler içerisinde de sivil toplum kuruluşlarının en etkili oldukları kurum bana göre belediyeler. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları etkin bir denetim mekanizması içinde dışarda dursun kamuoyu denetim yapsınlar.”

Bu konuda Sancaktepe Belediyesi yetkilisi, sivil toplum kuruluşlarının Türkiye’de tamamen rantsal kuruluşlar olduğunu, bunun ötesinde hiçbir iş yapmayan kuruluşlar olduğunu belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Yerel meslek kuruluşları rantsal ötesinde hiç bir iş yapma gayreti olmayan kuruluşlardır. Götürün siz imar değişikliğiyle ilgili önerinizi onlarla anlaştın geçer. Anlaşmayın mahkemeye iptal ederler.”

Bu konuda görüşmecilerden ikisi de; yapının aynı kalmasını; ancak, sivil toplum kuruluşlarının yönetime aktif şekilde katılımını sağlamak için farklı yapıların kurulması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Örneğin Zeytinburnu Belediyesi yetkilisi bunun İstanbul’da kent konseyleri birliği kurularak, Fatih Belediyesi büyükşehirlerde yerel yönetim enstitüleri kurularak gerçekleştirilebileceği üzerinde durmuş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Oluşabilir ilçede kent konseyi var, kaymakam o ilçenin sivil toplum kuruluşları okulların yöneticileri ve bir de onun icra kurulları var. Şimdi bunu canlandıralım tam sizin hani acaba biz meclisi muhalefet demeyelim de denetleyen veya daha iyi çalışmasını yönlendiren veya hatta köprü olan bir ikinci veya üçüncü kurum olmuş olur kentler konseyi. Bütün halkın bütün o sivil toplum kuruluşların üniversitelerin bilim dünyasının bütün düşüncelerini alır, meclise tavsiyede bulunur (ve ivedilik te görüşülmesi gereken

kararlar olur) kesinlikle şu andaki yasa da onu emrediyor. Bizim aslında burayı biraz canlandırmamız lazım (çok etkin olduğunu düşünmüyoruz.) Gelişmiş ülkelerde bu çok etkin, bizde şu anda maalesef yüzeysel sadece olsun diye (yeni oluşturuluyor kanunun 76. maddesiyle ama) aslında bizim sivil toplum kuruluşlarının çok az bir kısmı çok etkili aslında büyükşehirlerde ve ilçelerde. Her belediyede kendi konseyi olduğu için her belediyenin sorunlarını yönetimiyle ilgili şeylerini konur kararlarını projelerini dolayısıyla bunların hepsini birleştirip büyükşehir bünyesinde bir kent konseyi oluşturabiliriz.”

“Ben diyorum ki hiç olmazsa büyük şehirlerin bir yerel yönetim enstitüsü olmalı. Seçilmiş insanlarımızın yapacak olacakları işlerde, alacak oldukları kararlarda ellerinde bir malzeme yok. Mesela ruhsat veremez. Vatandaşımız bize ben filan sokakta fırın açacağım diye geldi müracaatta bulundu. Biz de bakıyoruz fırın açmanın şartları ne şu şu metrekaresi filan ruhsatını veriyoruz. Vatandaş gidiyor orada fırın açıyor fırın iş yapmıyor yapamıyor. Bu ulusal anlamda bir kayıptır, iş yapamaması anlamda bir kayıptır. Başka bir yerde diyelim ki bir park yapacağız ya da park yapamaz ama nasıl bir park yapamaz.”

Bu konuda görüşmecilerin bir kısmı da, sivil toplum kuruluşlarından kararların alınmasında faydalanılmasının çok önemli olduğunu; ancak, bizim ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının katılımında eksiklik olduğunu ve ülkemizdeki demokrasinin oturmayışından kaynaklanan sıkıntılar olması nedeniyle bu konuda aktif bir politika izlenemediğini belirtmişlerdir. Örneğin bu konuda Tuzla Belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Bizde maalesef siyasiler, siyasi olarak bizler benim görüşümde bir karar çıkmadığı zaman ben bir sivil toplum örgütü başkanı olarak efendim ben bunu baltalamak için veriyorum mahkemeye veyahutta sürekli eleştiriyorum. Halbuki toplumun faydasına olan bir yatırım veyahut bir plan. Şimdi burada da bunun önüne

geçebilmek için bir takım tedbirler almak lazım. Eğer ki tam yetkilendirelim, tamam bunların fikirlerini alalım eyvallah hiçbir itirazım yok ama buralarda belediyeler nihayetinde siyasi kurumlar olduğu için sivil toplum örgütlerinin görüşüne göre bir siyasi yapı oluşmadığı zaman bu sefer ayrı bir çatışma çıkacak. Bunun da önüne geçmek için belli başlı ne biliyim kanunen mi? Belli başlı sınırlandırmalar getirmek lazım. Şimdi bana göre ben beğenmedim sizin fikrinizi, gittim verdim mahkemeye iptal ettirdim onu, burada da ayrı bir şey. Aslolan burada aslında burada genel sorunu şu; gerçi farklı bir konuya geçiyoruz ama asıl sıkıntı gerçek demokrasinin hani kelime anlamıyla, onun ciddi manada yaşanılmaması var. Bana göre demokrasi böyle diğer kişiye göre demokrasinin açılım ve anlayışı böyle. Toplumun faydasına olan bir şeyi ben yaptığım zaman bu güzel, fakat aynı şeyi diğer başka bir partili arkadaşım yaptığı zaman bu kötü bir şey diyoruz. Ben şimdi Ak Parti'liyim ama başka partili bir arkadaşım için de aynı. Bugün hepimizde maalesef bu sıkıntı var. Bunun önüne geçmek için de tedbir almak lazım. Sivil toplum kuruluşlarının önemli fikirlerini almak lazım, ama siyasi noktada bana göre olmadığı zaman bu güzel değil dememek lazım.”

Tüm bunlarla beraber şehir plancıları odası yetkilisi; sivil toplum kuruluşlarının dışarıdan kamuoyu denetimi yapmaları gerektiğini, aksi takdirde siyasi sistem içinde amaçlarından sapacaklarını ve bu şekilde bir uygulamanın teknokratik bir yönetime yol açacağını belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Meslek odalarının aktif bir yöneticisi olduğum halde meslek odalarının bu kadar icranın içerisine girmesini ben doğru bulmuyorum. Teknokrat bir yönetim modeline doğru gideriz, sakıncalı olduğunu düşünüyorum.”

Özel Amaçlı İdarelere İlişkin Görüşler:

“İstanbul’da en önemli sorunların; çarpık kentleşme, ulaşım, alt yapı, güvenlik, çevre, tarihi dokunun zedelenmesi, afet (deprem) olduğunu biliyoruz. Bu çerçevede, İstanbul’da, tüm planlama faaliyetlerini gerçekleştirecek bir planlama idaresinin, ulaşım ile ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir ulaşım idaresinin, alt yapıyla ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir alt yapı idaresinin, günümüzde işlevleri azalan zabıta makamının etkinleştirilmesi amacıyla zabıta idaresinin (yerel kolluk), bu alanda da afet ve itfaiye idaresinin, çevre ve tarihi dokuyu koruma idaresinin kurulmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna, görüşmecilerin büyük bir kısmı, hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması, aynı hizmetleri yapan birimlerin tek çatı altında toplanmasının kaynak ve zaman israfını önlemesi, bürokrasiyi azaltması açısından ve sorun çözümünde hızlılığın olacağını belirtmişlerdir. Örneğin Tuzla Belediyesi yetkilisi bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Mükemmel. Onu yapabilirsek var ya aslında çok ciddi bir israfın önüne geçmiş oluruz. Öyle bir şey olsa, başarabilirsek yani şu anda o İstanbul’un en büyük eksikliği. Ben öyle bir şey kesinlikle şey yaparım, nihayetinde belediye yine başında olacak, yine sorumluluğu belediye başkanında olacak.”

Bu konuda görüşmecilerin bir kısmı ise; sorunların uygulamadan kaynaklandığını, yeni yapılar oluşturulsa bile uygulamadaki sorunların çözülmemesi halinde sıkıntıların devam edeceğini, koordinasyon eksikliklerinin giderilmesi halinde sorunların çözüleceğini, dolayısıyla yeni yapılara gerek olmadığını belirtmişlerdir. Örneğin Pendik Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Yapılması gereken şey iletişim ve haberleşmenin iyi çalışması, koordinasyonun iyi yapılması ve bu sıkıntıların giderilmesi gerekir diye düşünüyorum, yoksa çeşitlilik daha zenginliktir aslında. Çeşitlilik, farklılık kamu kurumlarında olmasa onların uzmanlaşmasını ve konu üzerinde daha hassaslaşmasını sağlar,

ancak koordinasyon yoluyla aksaklıkların giderilebileceğini düşünüyorum yeni yapı oluşturmaya gerek yok.”

Bu konuda Sancaktepe Belediyesi yetkilisi ise; bu şekilde yapılar oluşturulursa bunun hırsızlığa, ahlaksızlığa yol açacağını vurgulamış ve düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Hırsızlık olur, ahlaksızlık olur başka birşey olmaz. Parayı veren oradan onay alır. Hayır yönetilebilir şu anda kendi hukukunu oluşturmuş durumda mevcut yapı kendi hukukunu ve yaklaşımını üretmiş durumda. Zaten bir tane belediye var milletin başına belalı. Zabıta idaresini niye uyduruyorsun ya.”

Bu konuda şehir plancıları odası yetkilisi ise, bu konularla ilgili tek tek yapılar oluşturmak yerine danışma kurullarının oluşturulabileceğini belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir

“Şimdi bu tabi şu ana kadar uygulanmış bir sistem değil. Aslında çok dağıtıldığı zaman planlamada sıkıntılar çekiyoruz. Hiçbir zaman altyapı altyapıyla çözülmez, planlama planlamayla çözülmez. Bunların birbirleri içinde koordinasyonları var yani bir altyapı çevreden, çevre altyapıdan ayrılmaz. Danışma kurulları yapılabilir. Uygulamada bence çok geçerli olmaz danışma kurulları olabilir.”

Kent Üst Kurulana İlişkin Görüşler:

“AYKOME ve UKOME'nin tek yapıda birleştirilip kent üst kurulu şekline dönüştürülmesi ve kent üst kurulunun başkana ve meclise tavsiye niteliğinde kararlar vermesini nasıl karşılırsınız?” sorusuna görüşmecilerden bir kısmı; etkinliğin sağlanması açısından etkili olabileceğini ifade ederek olumlu bulmuştur. Örneğin bu konuda Arnavutköy Belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Karar vericileri etkileyecek, yön verecek etkili bir mekanizma olabilir.”

Bu konuda görüşmecilerin bir kısmı da; her alanda oluşturulacak otoritelerin kurulmasıyla ve bunların yetkilerinin artırılması ve otoriteler

arasında koordinasyonun sağlanmasıyla, bu yapıya gerek olmayacağını vurgulamıştır. Örneğin büyükşehir belediyesi yetkilisi bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Tam bütünlüğü sağlamışsanız, o otorite, yani sadece hiç gerek yok zaten. Ama sağlayamamışsanız, sadece ulaşım ağırlıklı çıkmışsa, mecburen orda enerjiyi ilgilendiren yerler, gazı ilgilendiren yerler olacak, yani onlara ihtiyaç olabilir. Tabi ki orda da tek başına kuracağınız otoritenin, yetkilerin ve sorumluluğunun artmasıyla beraber o kalkabilir.”

Bu konuda Fatih Belediyesi yetkilisi, bu yapının çalışma hızını düşürebileceğini belirtmiş ve düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Çalışma hızının temposunu düşürebilir, hizmetlerinde aksama olabilir.”

İl Özel İdaresine İlişkin Görüşler:

“5216 sayılı Kanunun geçici 2. maddesine göre büyükşehir belediye sınırları İstanbul ve Kocaeli’nde il mülki sınırıdır. Dolayısıyla İstanbul’da il genel idaresinin, büyükşehir belediyesinin ve il özel idaresinin yetki alanı birleşmiştir. İstanbul tamamen kentleşmiş bir şehir haline gelmiştir. Bu çerçevede il özel idaresinin kaldırılmasını, yetkilerinin ve bütçesinin büyükşehir belediyesine-ilçe belediyelerine devredilmesini nasıl karşılırsınız?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; tek elden hizmet sunulmasının iyi olacağını, tek başlılığın olmasının daha güçlü yerel yönetim modelini sağlayacağını, bürokrasinin azalabileceğini belirtmişlerdir. Örneğin bu konuda büyükşehir belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Bence çok faydalı olur. Bir şehirde iki tane meclisin olması zaten çok anlamlı değil. Neticede burası yerel il özel idaresi yerel belediyede yerel nitelikteki bu hizmetleri yapıyor; ama, nedir il özel idaresinin birkaç farklı alanda hizmet ve görev tanımlaması yapılmış, aynı hizmet ve görev tanımlamaları büyükşehir

belediyesine devredildiği takdirde yapılamaz mı (teknik bürolar kursa) büyükşehir belediyesi çok rahatlıkla kesinlikle yapabilir.”

Bu konuda görüşmecilerin bir kısmı; belediyelerin şu anda kendi problemlerini tam olarak çözemediklerini dolayısıyla il özel idaresinin kalmasını ve güçlendirilmesi gerektiğini, zaten görevlerinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin bu konuda Tuzla Belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Özel idaresi kaldırıldığı zaman bu sefer otomatik olarak onun yetkilerinin büyükşehre devredilmesi lazım. Bütçesinin de oraya devredilmesi lazım. Bu sefer büyükşehrin yükünü tamamen apayrı bir daha da ağırlaştırmış olacağız; ama, il özel idaresinin şu andaki görevi itibariyle bütçesi itibariyle ben il özel idarenin tüm yükünü belediyenin aldığına inanıyorum. Biraz daha güçlendirilmeli ama bundan 2 soru önceki soruda dediğiniz gibi keşke tek elden yürütülse, ona gelse, keşke o işlere gelebilse ama şu andaki yapı itibariyle okullar, sağlık ocakları hem denetleme noktasında hem de onun binaları yapılması, onarımı açısından, hem de diğer demin bahsettiğimiz kontrolü açısından şu anda İstanbul buna hazır değil. Yani il özel idaresi bu haliyle kalmalı veya biraz daha güçlendirilmeli diye düşünüyorum. Çünkü belediyeler şu anda kendi problemlerini tam olarak çözebilmiş değil ki.”

Belediye Gelirlerine İlişkin Görüşler:

“Belediyenizde gelir artıcı faaliyetler neler olabilir?” sorusuna görüşmecilerin büyük bir kısmı; direkt merkezi idareden aktarılan payların ilçelerin nüfuslarına göre değil niteliklerine göre aktarılmasını, merkezi hükümetin yerel yönetimlere sorumluluk verdiğini ama bu sorumlulukları yerine getirmek için gereken finansmanı sağlamadığını dolayısıyla merkezi hükümetten daha fazla pay aktarılması gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin Beylikdüzü Belediyesi yetkilisi bu konuda görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Merkezi bütçeden yani belediyelerin paylarının daha da artırılmasının gerektiğine işaret etmek istiyorum. Kaldı ki önceki dönemlere nazaran artırılmıştır ama yinede yeterli değildir. Çünkü, biliyorsunuz son dönemde merkezi idare birçok görevini, sorumluluğunu yerel yönetimlere devretmiştir ama aynı oranda ben belediyelerin bütçelerinin yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum. Yani merkezi bütçeden paylarının hem merkezi bütçeden hem de ilçe belediyelerinin artırılmasını gerekli diye düşünüyorum. Haricen tabi belediyeler bizzat kendileri farklı projeler geliştirerek kaynak üretmeli diye düşünüyorum.”

Bu konuda Zeytinburnu Belediyesi yetkilisi, İstanbul'da yaşamanın bir maliyeti olması gerektiğini, dolayısıyla hizmet sunumunda vatandaşların gelirlerine göre o hizmetin fiyatlandırılması gerektiğini, bu şekilde belediyenin gelirlerinde önemli bir artışın olacağını belirtmiş ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“İstanbul'da yaşamanın bir bedeli olacak neticede, bu bedel burada yaşayan insanlardan çıkacak. Siz dünyanın en önemli kentlerinde oturacaksınız, suyu çok ucuz kullanacaksınız, ulaşımı çok ucuz kullanacaksınız eyvallah, bunlar sosyal bir devletin gereğini yerine getirmesidir; ama, 20 trilyonluk bir konutta veya konakta siz kaldırıp yılda 1 milyar civarında vergi vereceksiniz, bu adaletli değil efendim. Yaklaşık 200 milyarlık araca bineceksin 5 milyon otopark ücreti vermeyeceksin kişilerden gelirlerine orantılı şekilde ücret isteyeceksin, emlak ve çöp vergisini artıracaksın, şerefiyeyi toplayacaksın, eğer başkan toplamazsa başkana zimmet çıkaracaksın ki müeyyidesi olsun.”

Bu konuda bir kısım görüşmeci ise; şerefiye uygulamasının belediyelerde olmadığını, bu uygulama olursa belediyenin gelirlerinde artış olabileceğini belirtmişlerdir. Örneğin bu konuda Tuzla Belediyesi yetkilisi görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Şerefiyenin uygulanması gelirimizin artmasını sağlayacaktır.”

Bu konuda Pendik belediyesi yetkilisi ise; gelir artırıcı faaliyetleri konuşmaya merkezi hükümetten aktarılan paylardan başlayarak, diğer vergilerden devam etmemiz gerektiğini belirtmiştir ve merkezi idareye devredilen ve büyükşehirin topladığı bazı vergilerin belediye devredilmesinin aciliyetini vurgulamış ve görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Şimdi işin gerçeği önce merkezi yönetimden belediyelere, yerel yönetimlere aktarılan paylardan başlamak gerekiyor diye düşünüyorum. Geçen sene bu konuda bir kanun çıkarıldı ama kanun eksik çıktı. Aslında o tasarı tüm belediye gelirlerini yeniden ele alan ve yeniden düzenleyen kanun fakat medyada ve kamuoyunda bir tepki oluşturuldu. Özel idareler ve belediye gelirleri kanun tasarısıydı. Tasarı tüm yerel yönetimlerin gelirleri yeniden düzenliyordu, yok gelir giderler iflas edecek yok vatandaşa şöyle olacak böyle bulunabilecek. öyle bir şey yoktu; ancak, medyada bu şekilde yer alınca hükümette bunu sadece tek gelir çeşidi olarak yeniden düzenleme yaptı. O da bizler için çok farklı bir şey olmadı sadece büyükşehir ilçe belediyelerinin dışındaki diğer belediyelerde % 30'lara varan tarh tartışmaları yaşandı, o da eskiden kanundan önce bütçe gelirlerine vergi gelirleri payına matraha dahil olmayan gelirler vardı ya da kısmen dahil olanlar vardı bunlar tamamen kaldırıldı tüm vergi gelirlerini sisteme dahil ettiğinden dolayı matrah yükseldi sadece. Şimdi bunu yaparken oranlar düşürüldü. Yeni kanun eskiye göre % 6 veriyordu % 5,5'a düşürüldü, yani bir taraftan verirken bir taraftan da almış oldu. Böyle bir olay aslında yeni belediye kanunları 5316 büyükşehir, 5393 Belediye Kanunu belediyelerin yetki ve görev alanlarını genişletti, dolayısıyla giderler arttı belediyenin buna karşılık gelirleri artmayınca, paralellik olmayınca haliyle borçlanma çoğaldı.

İkincisi bizim hiçbir şekilde direkt vergi ihdasına yetkimiz yok, anayasa gereği yok. Belediyenin kanunlarla vergi kaldırma oranları

belirlenmiş matrah hesaplanmış belirlenmiş falan yani sadece size uygulamak kalıyor. Yani aşağıdaki memurların uygulayacağı alan kalıyor sadece çevre temizlik, ilan reklam vergisinde limit dahilinde aşağı yukarı alt ve üst sınırlar içinde oylama yetkisi var belediye meclislerinin o da eğer yetkisiz yetkiyse. Şimdi yerel vergiler konusunda belki ana çerçeve çizildikten sonra belediye meclislerine yetki verilebilir ancak belediyelerde bu yetkileri çoğu zaman farklı kullanıyor ve kötüye kullanıldığı için merkezi yönetim işin gerçeği geri adım atıyor, daha doğrusu bu konuda da iyileştirme yapmayı düşünmüyor. İlan reklam vergisi büyük şehir belediye yetkisi dahilindeki ana arterler büyük şehre gidiyor o konuda vatandaş büyük şehir beyanname verecek bir de her yıl beyanname vermesi gerekiyor oraya, tekrar taksitler halinde ödeme yapacak bilmem ne yapacak, biz büyük şehir İçişleri Bakanlığı'na verirdik taslaklarda görüşlerimizi belirttik bu konuda yani bir ilan reklam hepsi bize gelse yılda 1 milyon TL bu şartlarda bu tarifelerle bunun şu anda yaklaşık biz Pendik Belediyesi olarak 400'ünü tahakkuk edebiliyoruz toplayabiliyorsa büyükşehir gidiyor beş altı yüz bin TL civarında para yani büyük şehir alsa ne yazar almasa ne yazar, ama maalesef kanun böyle düzenlendiği için şimdi emlak vergileri bizde işin gerçeği çevre ve temizlik vergisi çok düştü, başlangıçta bizim temizlik giderlerimizin yarısını karşılarken şimdi % 10'unu karşılar hale geldi bu kadar küçüldü. Yani ilan reklam vergisi ticari faaliyete ilişkin yani çok da önemli olmayan bir vergi olduğunu düşünüyorum ama yinede madem ki bu insanlar ilan ve reklamı yapıyorlar yerel yönetime de biraz katkısı olsun diye düşünüyorum. Gördüğüm kadarıyla o nedenle bir kısım hiç işlevi olmayan vergileri kaldırarak yerine (mesela onlar nelerdir) yangın sigorta vergisi, tellaliye harcı, kaynak suları harcı gibi hala bizim gelirlerimiz arasında sayılan gelirler hiç etkinliği olmayan sadece mevzuatta bulunan şeyler. Diğer taraftan iskan harcı var, özellikle genel idareye ödenir iskan harcı.

Belediyelerinin hizmetleri sonucu ortaya çıkan bir yapının iskan harcını maliye kendisi alıyor (iskan harcı bedelini) belediye ruhsat veriyor evet onu söylemeye çalışıyorum belediye ruhsat verdiği bir yerde inşaata izin verdiği bir yerde iskana geldiği zaman oturduğu yerde izin geldiği zaman harcını merkezi yönetim alıyor ruhsatını belediyeye veriyor böylede bir saçmalığımız var. Elektrik tüketim vergimiz vardı Bütçe Kanunu'yla şeye verildi merkezi yönetime, aldı bunu maliye tek taraflı böyle bir olayla merkezi yönetim bizim bu yıl için 6-7 milyon TL tutarındaki vergi gitti hiç sorulmadı bile gerekçede gösterilmedi, 1 madde konularak bunu bizden aldılar yani biz böyle düşünssek de siz bu soruları sorsanız da merkezi yönetim kendi bildiğini okuyor. Yerel yönetimlere yetki verip de kaynak ayırma konusunda çok da cömert değiller (evet yetkiyi vereceksiniz ama kaynak ta vereceksiniz). Şimdi görev alanı genişledi ama kaynakları kısıtladı, bu maalesef Türkiye'nin idari yapısında olan özellik zaman zaman bu hastalık nüksediyor ve bu hükümetten çok daha farklı şeyler bekliyorduk biz kaynak ayırma konusunda ve bu işin gerçeği 9. Kalkınma Planına girdi. Yerel yönetimlere giderlerine karşılık orantılı gelir aktarılması ama tam tersini yaptık hele de bu sene Bütçe Kanunu'nda elektrik tüketim vergisini kendisine katarak tamamen tersine değil mi? Şerefiye yok zaten sadece harç var, şerefiye konulmalı aslında (şerefiye bedel artışı değil midir evimin bedeli arttı) o yok (uygulamıyor musunuz onu), o yok. Şerefiye denen olay kanunda da yok çok eski kanunlarda olduğu söylenir ama ben rastlamadım 25 yıllık belediyeciyim ben rastlamadım şerefiye olayına bu yok olmadı. Bir imar planlaması değişikliği değer kazandırır bir yatırımın gelmesi şerefiye değer kazandırır. Pendik 15 sene önce ki bu Pendik değildi, ben Pendik'e bu bütçeyle ne yapılabilir diye düşünürken bugün gelinen noktada Pendik İstanbul'un gözde yerlerinden birisi oldu. Bunun bir bedeli olmalı bu yok, maalesef yasalarda yok. Şerefiye olmalı, biz çeşitli çalışmalar yaptık bu konuda değer artış

vergisi adı altında. Çok önem arz eden yerlerdeki imar uygulamalarında büyük alışveriş merkezleri gibi yapılan yerlerde ihale yoluyla yapılmasını. Belediyeler bunu ihale edebilsin ama bunlar çok gündeme getirilmedi çok da sıcak bakılmadı herhalde bilemiyorum o nedenle dediğiniz gibi çok eksik. Özellikle finansmanımızı sağlayan kanunlar çok eksik, kesinlikle vatandaş biz pazar yerini bile, bir dükkkanı bile bir hava parası adı altında devredebiliyor. Kiracılar bile bunu yaparken bütün bu sıkıntıları çeken belediyelerin maalesef en ufak bir yetkileri bile yok maalesef.”

D. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanının yetkilerinin yeterli olduğu ifade edilmekle beraber, yetkilerinin artırılmasının ve güçlü belediye başkanı modelinin olmasının uygulamada hizmetlerin sunulmasında verimlilik sağlayacağı, özellikle imar ve trafik konularında yetkilerinin daha da artırılması gerekliliği ve başkanın yetkilerini sınırlayacak mekanizmaların onun hizmet sunumuna engel olmaması gerekliliği fikri görüşmecilerin büyük bir kısmının ortak düşüncesidir. Bu düşünceye katılmakla birlikte, uygulamada ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyesi arasında sorunların olduğunu, bunun nedeninin de koordinasyonsuzluktan kaynaklandığı ifade edilmekte, bu sorun giderilirse yapının yeterli olduğu belirtilmektedir. Aslında güçlü belediye başkanı modeli, uygulamada Londra örneğinde görülebileceği gibi başarılı sonuçlar vermektedir. Ancak ülkemizde başkanın yetkilerinin daha da artırılıp, karar almada tek yetkili konumuna getirmenin de uygulamada sıkıntılar doğurduğu/doğuracağı, sistemi daha da politize edeceği düşüncesi genel bir kanıdır. Bu konuda bir sivil toplum kuruluşu olan şehir plancıları odası yetkilisinin ve mahalli idareler genel müdürlüğü yetkilisinin fikirleri bu kanıyı destekler niteliktedir. Onlara göre büyükşehir

belediye başkanının yetkileri çok aşırıdır adeta bir kral gibi yetkiyle donatılmışlardır ve bu yetkilerin azaltılması bir gerekliliktir.

Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanının, büyükşehir belediye meclisinin başkanı olmasının işlerin hızlı şekilde yürümesi için önemli olduğunu, uygulamada, zaten meclisin içinden başkana vekaleten birilerinin seçildiğini, dolayısıyla yapının değiştirilmesinin çok da önemli olmadığını, değiştirilse bile sadece isim değişikliği olacağını, mevcut yapının korunması gerektiğini görüşmecilerin neredeyse tamamının ortak düşüncesidir. Sadece bir görüşmeci, başkanın yoğunluğundan dolayı, meclis üyeleri arasından seçim yapıp, meclis başkanının seçilmesine sıcak bakmıştır. Bu haliyle mevcut yapıda uygulayıcı olan büyükşehir belediye başkanı, aynı zamanda karar alıcı mekanizma olan büyükşehir belediye meclisinin de başıdır. Bu durum ise meclisi, başkanın kararları doğrultusunda hareket etmek zorunda olan onay mercii haline getirmektedir. Dolayısıyla meclis başkanının kendi üyeleri arasından seçilmesi icra makamı ve karar alma makamı arasında net bir ayrım oluşturacaktır. Bu yapının da kararlar alırken daha objektif davranılmasına yol açacağı ifade edilebilir.

Büyükşehir belediye meclis üyelerinin seçim usulünün, mevcut yapıda iyi olduğunu, İstanbul'un, ilçelerin birleşiminden oluştuğunu ve ilçelerden gelen üyelerle İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin oluşmasının çok doğal olduğunu, aslında dolaylı da olsa meclis üyelerinin de seçildiğini, meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesinin, külfet olacağını, büyükşehir ve ilçe belediyelerini birbirinden daha da uzaklaştıracağını dolayısıyla mevcut yapının korunmasının daha faydalı olacağını görüşmecilerin büyük bir kısmı savunmuşlardır. Ancak bazı görüşmeciler de aslında olması gerekenin meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi olduğunu, bu şekilde olacak bir seçimde daha nitelikli insanların meclis üyesi olabileceğini ve meclis üyelerinin kendilerini daha iyi yetiştireceklerini ifade etmişlerdir. Meclis üyeliğine gelen kişilerin tek tek ilçelerden geldiği göz önüne alındığında, aslında bu üyelerin sadece kendi ilçeleriyle ilgili bilgilere sahip oldukları ve bu çerçevede sorunların çözümünde makro bakış açısına sahip olamayacakları ifade edilebilir.

Dolayısıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis üyesi oldukları zaman bu kişilerin, İstanbul'un genel sorunlarıyla ilgili ne derece etkili çözümler üretecekleri bir tartışma konusudur. Meclis üyelerinin halk tarafından doğrudan seçilme usulünün çoğulcu demokrasiyi hayata geçirmede ve daha nitelikli üye seçimine katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Büyükşehir belediye encümeninin oluşturulma şekli konusunda görüşmecilerin büyük bir kısmı yapının gayet normal olduğunu, zaten encümen üyelerinin de meclis üyeleri arasından seçildiğini, Büyükşehir belediye encümeninin kaldırılmasını icrai nitelikteki işlerin başkana, denetimle ilgili işlerin oluşturulacak bir yapıya, karar almayla ilgili işlerin meclise devredilmesi fikrine görüşmeciler şiddetle karşı çıkmış ve görüşmecilerin çoğu büyükşehir belediye encümeninin, belediyenin yürütme organı olduğunu dolayısıyla vazgeçilmez bir yapı olduğunu hatta yetkilerinin daha da artırılması gerektiğini belirtmişler ve mevcut yapının iyi olduğunu vurgulamışlardır. Oluşturulacak yeni bir yapının, meclise alternatif bir yapı ortaya çıkaracağını, encümenin, başkanın kararlarını uygulayan bir yapı olduğunu ve başkanla aynı siyasi düşünceye sahip olmazsa başkanın icraatları önünde engel olabileceğini belirterek, encümenin seçilme usullerinin değiştirilmemesi gerektiğini, yapılacak değişikliğin sistemi aksatacağını, Türkiye'de sivil toplum denebilecek yapıların olmadığını, bu yapıların sadece belediyenin işlerine engel olan rantsal yapılar olduklarını ifade etmişlerdir. Meslek odaları da önerilen bu yapının içinde yer almak istemediklerini, yapının içinde olurlarsa politize olacaklarını belirterek mevcut yapının korunması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Buna ek olarak görüşmecilerden bazıları mevcut yapıda encümen oluşturulurken, meclis üye sayısının artırılmasının işleyiş için daha iyi olacağını belirtmişlerdir; ancak bu düşünceye karşı olarak bir görüşmeci, encümenin mevcut yapısında, seçilmişlerin bürokratlara danışmadığı ve onların bilgilerinden yararlanmadığı için yanlış kararların ortaya çıktığını belirterek dengenin sağlanmasının iyi olacağını ifade etmiştir. Encümenle ilgili diğer bir konuda karar almadaki özgürlüğüdür. Bir görüşmeci büyükşehir belediye encümeninin karar alırken, büyükşehir belediye başkanının etkisi altında karar aldığını dolayısıyla özgür

kararlar alamadığını belirtirken, görüşmecilerin çoğu ise, encümenin bağımsız kararlar aldığını, başkanın düşüncelerinden etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Görüşmeler sonunda encümenin başkanın kararlarını uygulayan bir yapı olduğunu ve başkanla aynı siyasi düşünceye sahip olmazsa, başkanın icraatları önünde engel olabileceği düşüncesiyle mevcut yapının korunması taraftarı olmuşlardır. Görüşmeler esnasında görüşmecilerin encümeni, yönetimin iktidarı şeklinde nitelendirmelerine rağmen nasıl olurda büyükşehir belediye başkanının etkisinde kalmadan bağımsız kararlar alabileceğini düşünmeleri, uygulayıcıların çelişki içinde olduğunu düşündürmektedir. Encümenin oluşturulma usulü göz önüne alındığında bağımsız kararlar almasının pek de mümkün görünmediği anlaşılmaktadır. Bu yapının kaldırılıp denetim heyeti şeklinde bir yapının oluşturulmasıyla, aslında sürekli eleştirilen vesayet yetkisi de kendiliğinden işlevsiz hale gelecek ve büyükşehir belediyesi tarafından yapılan işlemlere karşı yargıya gidilme yolu azaltılmış olacaktır.

İstanbul'da özel amaçlı idarelerin etkinliği hakkında görüşmeciler, ilk başta özel amaçlı idarelerin yetersiz olduğu noktaların olmasına rağmen eksikliklerinin giderilirse bir problemin kalmayacağını, yapılarının bozulmaması gerektiğini belirtmelerine rağmen, özel amaçlı idarelerin sayılarının artırılıp, uzmanlık alanlarına göre hizmetlerin tek elden toplanması fikrine görüşmecilerin çoğu, kaynak ve zaman israfının önlenmesi, bürokrasinin azaltılması ve etkili sorun çözümü açısından iyi olabileceğini vurgulayarak sıcak bakmışlardır; ancak, görüşmecilerden biri ise, bu yapıların oluşturulmasının faydadan ziyade zarara yol açacağı düşüncesiyle mevcut yapının iyi olduğunu savunmuştur. İstanbul'la ilgili yapılan yaklaşık tüm çalışmalarda sorun alanı olarak ifade edilen; altyapı, ulaşım, planlama, afet ve itfaiye, çevre- tarih ve zabıta faaliyetleri alanlarında, kendine yeten, büyükşehir belediye bünyesinden ayrı yapıların oluşturulması fikrine sıcak bakılmış, çalışmalar bu yönde yapılmıştır. Aynı nitelikteki hizmetlerin tek elden yürütülmemesinin, hizmetlerin sunumunda aksaklıklara yol açtığı, bu aksaklıklardan dolayı hem idarenin hem de kentte yaşayanların sorunlarla karşılaştığı uygulamadaki örneklerle bakıldığında görülmektedir. Dolayısıyla

sorun alanı olarak ifade edilen alanlarda, ayrı örgütlerin kurulmasının sistemde aksayan yönleri ortadan kaldırılabileceği ifade edilebilir.

AYKOME ve UKOME'nin etkinliği hakkında görüşmecilerin büyük bir kısmı faydalı fonksiyonlarının olduğunu ancak etkin olamadıklarını, koordinasyonu sağlayamadıklarını, güncel sorunlara cevap verecek ve etkin koordinasyonu sağlayacak yapıya kavuşturulmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bu iki yapının birleştirilip kent koordinasyon üst kurulu şeklinde bir yapı oluşturması fikrine görüşmecilerin büyük bir kısmı karar vericileri etkileyecek ve yön verecek yararlı bir mekanizma olabileceği düşüncesiyle sıcak bakmışlar, bir kısmı ayrı örgütlerin varlığının bu yapıya olan ihtiyacı ortadan kaldırdığı düşüncesiyle olumlu bakmamışlardır. AYKOME ve UKOME'nin sunduğu hizmetlerin niteliği düşünüldüğünde, bu hizmetlerin birbirinden kopuk olamayacağı, dolayısıyla bu birimler arasında yeterli koordinasyonun olmamasının sıkıntılara yol açacağı/ açabileceği bilinmekte ve uygulamadaki örneklerden de görülmektedir. Bu çerçevede bu iki yapının birleştirilmesinin bütüncül hizmet sunumuyla örtüştüğü ifade edilebilir.

İstanbul İl Özel İdaresi'nin etkinliği hakkında görüşmecilerin büyük bir kısmı özel idarenin elindeki kaynakları yatırıma dönüştüremediğini, sınırların birleştirildikten sonra bir anlamının kalmadığını, özel idarenin işlevini yitirdiğini belirtmişlerdir. Hatta özel idareyi başında valinin olmasından dolayı bir yerel yönetim birimi olarak görmediğini ifade eden görüşmeciler de bulunmaktadır. Ancak bazı görüşmecilerde özel idarenin küçük belediyelerin hizmet sunumuna katkı sağladığını, bir nevi onların sigortası olduğunu, henüz İstanbul'daki belediyelerin kendi problemlerini tam olarak çözecek yapıya sahip olamadıkları düşüncesiyle il özel idaresine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda, İstanbul İl Özel İdaresi'nin kaldırılmasını, yetkilerinin ve bütçesinin büyükşehir belediyesine- ilçe belediyelerine devredilmesi konusunda görüşmecilerin büyük bir kısmı, tek elden hizmet sunulmasının iyi olacağını, iki başlılığın olmamasının daha güçlü yerel yönetim modelini sağlayacağını, bürokrasinin azalabileceğini belirtmiş ve olumlu yaklaşmışlar bir kısmı ise olumsuz yaklaşmışlardır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun geçici ikinci maddesi çerçevesince

İstanbul'da özel idarenin ve büyükşehir belediyesinin yetki alanlarının aynı olduğu ve uygulamada da özel idarenin etkinliğini yitirdiği düşünüldüğünde, il özel idaresinin kaldırılmasının, görev ve yetkilerinin devredilmesinin tek elden, etkili ve verimli hizmet yürütülmesini sağlayacağı ve iki başlılığı önleyeceği ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda, görüşmecilerin büyük bir kısmının özellikle büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ile ilgili soruları kişiselleştirerek cevapladıkları gözlemlenmiştir. Araştırma sırasındaki tavırlarından bunun nedeninin, mevcut yapının eleştirisini, uygulayıcıların eleştirilmesiyle özdeşleştirmeleri olduğu söylenebilir. Bu yapılarla ilgili eleştirel tavır, sadece bir sivil toplum kuruluşu olan şehir plancıları odası yetkilisi sergilemiştir; çünkü sistemin dışında olmasından dolayı uygulamalar esnasında oluşan aksaklıkları gözlemleme ve olaylara objektif yaklaşma derecesi uygulayıcılara göre daha yüksektir. Buna rağmen; bu konular dışındaki, hizmet sunumuyla ve idarelerin etkinliğiyle ilgili, soruları cevaplarken görüşmecilerin tavırlarının rahatlığı gözlemlenmiş, bu tavrında verdikleri cevaplara yansıdığı görülmüştür. Özel amaçlı idarelerle, koordinasyon merkezleriyle ve il özel idaresiyle ilgili sorulara görüşmecilerin büyük bir kısmı daha objektif yaklaşmışlar, mevcut yapıda aksayan yönlerine vurgu yapmışlar ve yeni yapıların oluşturulmasının, bu aksaklıkları gidereceği ve hizmet sunumunda verimliliği sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu çerçevede araştırma sonucunda, İstanbul'un kent yönetimiyle ilgili literatürde ifade edilen sorunların bir kısmının görüşmeciler tarafından da kabul edildiği, bir kısmının ise sorun olarak algılanmadığı/ algılansa bile ifade edilmediği görülmüştür.

II. İSTANBUL'UN KENT YÖNETİMİ İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

A. Modelin Genel Çerçevesi

İstanbul; ayrıcalıklı bir coğrafyanın sağladığı doğal güzellikle ve tarihsel zenginliklerle bezenmiş, Türkiye'nin finans merkezi, medya, kültür, iletişim ve hizmet endüstrisinden kaynaklanan yaratıcı enerji ve dönüştürücü dinamizm bağlamında resmi olmayan bir başkent (Türkoğlu,1994:17), aynı zamanda, gelişmekte olan ülkelerdeki gibi kentsel biçim ile bağlantılı problemleri ve zorlayıcı yönleriyle hızla değişen ve dönüşen bir megakent (Çubuk,1994:317) ve sahip olduğu ekonomik, kültürel, fiziksel, sosyo-kültürel özellikleriyle bir küreselleşen kenttir. Bu özellikleri bünyesinde barındırması, onu bir cazibe merkezi haline getirmiş, aldığı yoğun göçler nedeniyle artan kentsel hizmetlerin karşılanamaması, plansız kentleşme, çevre kirliliği, ulaşım sorunu, çevrenin ve kültürel varlıkların tahribi, altyapı vb birçok alanda sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Işıkpınar, 1994:33; Çubuk, 1994:317; Gürtuna, 2001:27,28,29).

İstanbul'un kent yönetiminin yasal çerçevesini oluşturan 5216 sayılı yasayla bu sorunların üstünden gelinebilmesinin mümkün olmadığı, etkin bir kent yönetiminin olmasının gerekliliği, bunu da sağlamının yolunun İstanbul için ayrı bir yönetim yasasının kabul edilmesi olduğu İstanbul üzerine çalışan kişiler tarafından kabul edilen bir fikirdir. Diğer küresel kentlere baktığımızda bu sorunların üstesinden etkin bir yönetimle geldiklerini, hizmet üretiminin özel koşullarını oluşturdıklarını, bunu da bu şehirler için ayrı yönetim kanunları çıkararak gerçekleştirdiklerini görmekteyiz (Aykaç,1999:7). Aslında İstanbul'un karşı karşıya kaldığı bu sorunlar sadece 20-30 yıllık bir geçmiş kapsamamaktadır. İstanbul bu sorunları 1950'lerden sonra yaşanan hızlı göç dalgalarından itibaren yaşamaya başlamış ve sorunlar zaman içerisinde katlanarak devam etmiştir (Gürtuna, 2001:26; Korca vd, 1994:43; Sözen, 2001:135).

Bu amaçla İstanbul'un bu sorunlarına çare bulmak için çeşitli çalışmalar¹ yapılmış, meclise teklifler sunulmuş ve proje şeklindeki çalışmalarla sorunlar ortaya koyularak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaların ortak noktasını, İstanbul için yeni yönetim modelleri önermesi oluşturmaktadır. Küresel bir kent olan İstanbul'un, etkin bir şekilde yönetilmesi için, 5216 sayılı kanundan ayrı bir yönetim kanununun gerekliliği (Yazıcıoğlu, 2001:139) uzun yıllardan beri oluşturulmaya çalışılan bir yapıdır. Bu çalışmada da, incelenen raporlar, makaleler, kitaplar ve incelenen küresel kentlerin yönetim yapılarından yola çıkılarak İstanbul'un kent yönetimi için bir model önerisinde bulunulmaya çalışılacaktır.

1. Modelin Adı

"İstanbul Metropolitan İdaresi"dir. Çünkü bu modelde sadece mahalli idare birimleri ile ilgili düzenlemeler yapılmış olup il genel idaresi ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır.* Ayrıca modelde sadece İstanbul Büyükşehir yönetimi ile ilgili düzenlemeler yapılmış, üst kademdeki bu değişikliği vurgulamak için "Metropolitan" adı kullanılmıştır.

¹ Bu çalışmalar; 1992 yılında TBMM'nin İstanbul'un sorunlarına ilişkin bir özel araştırma komisyonu kurması, 1993 yılında Şehircilikten sorumlu Devlet Bakanlığının isteği üzerine yapılan Toplu Konut İdaresi- IULA ortak projesi olan " Geleceğin İstanbul'u" çalışması, 1993 yılında İçişleri Bakanlığı İstanbul'un sorunlarını etkin bir biçimde çözmek için " İstanbul İlinin yönetimi hakkında" yetki kanun tasarısı, 7. Beş yıllık kalkınma planında İstanbul'un sorunlarına ayrılan kısım, DPT tarafından 1995 yılında yapılan "Büyükşehir Yönetimi: :İstanbul İçin Model Ve İç Göçlerin Yönlendirilmesi" çalışması, 2002 yılındaki İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi ve Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliğinin ortaklaşa yaptığı ve İstanbul için bir model öneren " İstanbul Gibi İstanbul: Evrensel Değerleri Koruyan Yaşanabilir bir İstanbul İçin Yeni Bir Yönetim Modeli" adlı çalışma İstanbulla ilgili temel çalışmalardır.

* Modelde il genel idaresi ile ilgili bir düzenlemenin yapılmamış olması Anayasadaki sınırlılıktan kaynaklanmıştır. Çünkü il genel idaresinin başı Vali'dir. Valinin konumuna ya da görevlerine yönelik bir düzenleme yapıldığı zaman(örneğin Londra'daki gibi şehrin yönetiminden sorumlu sadece Belediye Başkanının olması gibi) Anayasayla çelişmektedir. Oysa bu modelin kurgulanmasında Anayasaya uygunluk ve uygulanabilirlik esas alınmıştır. Ayrıca geçmişte İstanbul'la ilgili yapılan konferanslarda Valinin konumunun ve görevlerinin değiştirilmesine yönelik fikirler savunulmuş; ancak, bunlardan hiçbirisi uygulamada yer bulmamıştır.

2. Modelin Amacı

İstanbul'un 5216 sayılı yasayla değil de kendine ait bir yönetim yasası olması gerektiği düşüncesiyle İstanbul'a özgü bir yönetim modeli ortaya koyabilmektir.

3. Modelin Önemi

Yıllarca sorunlarla karşı karşıya kalmış, bu sorunların çözümü için her ne kadar çalışmalar yapılsa da sorunların büyük bir kısmının devam ettiği İstanbul için bir yönetim modeli önermesidir. Modelin diğer bir önemi, model oluşturulurken anayasaya ve üniter devlet sistemiyle uyuşmayan bir yapı içerisinde olmamasına büyük özen gösterilmiş olmasıdır. Önerilen modelin belki bir kısmı, belki tamamı uygulanabilir, belki de uygulamada kendisine yer verilmez. Ancak, İstanbul'la ilgili yapılan diğer tüm çalışmalar gibi bu modelin de, kendisinden sonra yapılacak çalışmalara göreli katkı sağlayabilmesi ve bilimde ilerlemeyi sağlamak için konulan taşlardan birini oluşturması modelin önemini oluşturmaktadır.

4. Modelin Kapsam ve Sınırlılıkları

Modelin kapsam alanı İstanbul'dur. Bu modelde İstanbul bir küresel kent olarak kabul edildiği için diğer küresel kentlerdeki gibi kendine ait bir yönetim tarzı olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak modelde sadece İstanbul'da bulunan mahalli idarelerle ilgili düzenleme yapılmış, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile İstanbul İl Özel İdaresi birleştirilmiştir. Modelde mevcut İlçe belediyelerin yapısı aynen korunacaktır. İl genel idaresi ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır.

5. Modelin Varsayımları

Modelin varsayımları aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

- İstanbul küresel bir kenttir. Küresel kent olmasının getirdiği birçok avantaj ve dezavantajlar vardır.
- Bu dezavantajları elimine etmek ve karşılaştığı sorunları çözmek için etkin bir yönetime ihtiyacı vardır.
- Mevcut yönetim şekliyle bu sorunların üstesinden gelemediği literatürdeki çalışmalardan ve uygulamadan anlaşılmıştır.
- Dünyadaki diğer küresel kentlerin, bu sorunları etkin yönetim tarzları sayesinde çözmekte olduğu bilinmektedir.
- İstanbul'daki mevcut kent yönetimi etkin değildir.
- İstanbul'un da kendine özgü, etkin bir yönetim tarzının olması ve bu sayede sorunlarından kurtulması bir ihtiyaç haline gelmiştir.

6. Modelin Yöntemi

Model; İstanbul kent yönetiminin aksayan yönlerinin, mevcut yapıya ve önerilen modele ilişkin fikirlerin alınması ve bu amaçla görüşmelerin yapılması, görüşmelerin analiz edilmesi, yabancı ülkelerdeki küresel kentlerin yönetim modellerinin incelenmesi, literatürde konuyla ilgili kitap, makale, rapor, meclis tutanağı ile elde edilen bilgilerin harmanlanması yöntemleriyle oluşturulmaya çalışılmıştır.

7. Modelin Temel İlkeleri

Anayasa ve Üniter Devlet Sistemine Uygunluk: Model önerilirken anayasa maddelerine ve üniter devlet sisteminin gerektirdiği ilkelerin

zedelenmemesi ön plana çıkarılmış, bu çerçevede yapılan düzenlemelerle yerel yönetimlerin hizmet sunmadaki kalitesi artırılmaya çalışılmıştır.

Etkin ve Verimli Yönetim: İstanbul'a özgü etkin bir yönetim kurmanın, sorunların nedeni olarak kabul edilen; idareler arası koordinasyonsuzluk, birbirlerinin görev alanlarına müdahale eden yapısı ve parçalı bir yönetim yapısı yerine bütüncül bir yaklaşımdan geçtiği düşüncesiyle, yeni bir yönetim modeli oluşturulmaya çalışılmıştır.

Katılım İlkesi: Yerel yönetimlerle ilgili uluslararası belgelerin çoğunda ön plana çıkan katılım kavramı demokratik ve etkiliği sağlayan ve pekiştiren yönüyle ön plana çıkmıştır. Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Yerel Gündem 21 vb uluslararası belgelerde önemi belirtilen katılım kavramı modelin temel taşlarından birini oluşturmaktadır.

8. Modelin Temel Kavramları

İstanbul Metropolitan İdaresi; İstanbul'da büyükşehir belediyesi ve il özel idaresinin birleşimden oluşan, ilçe belediyeleri ile birlikte yerel hizmetlerin sunumunda rol oynayan genel yapıya verilen addır.

Başkan; İstanbul Metropolitan İdaresi'nin Başkanını(yürütme organı),

Meclis, İstanbul Metropolitan İdaresi'nin doğrudan halk tarafından seçilen meclisini,

Danışma Kurulu; İstanbul'daki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, oda başkanlarının ve üniversitelerden gelen temsilcilerin oluşturduğu; meclise ve başkana raporlar hazırlayan mercii,

Özel Amaçlı İdareler; Altyapı, Ulaşım, Planlama, Afet ve İtfaiye, Zabıta ve Çevre, Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresini,

Kent Koordinasyon Üst Kurulu; eski yapıdaki AYKOME ve UKOME'nin birleştirilmesi ve genişletilmesiyle oluşan özel amaçlı, idareler arasında koordinasyonu sağlayan yapıya verilen adı,

ifade etmektedir.

B. Önerilen Model: İstanbul Metropolitan İdaresi

1. Örgütsel Yapı

a.Kaldırılan Yapılar

(1) İstanbul İl Özel İdaresi

Model iki kademeli yönetim tarzını benimsemektedir. Modelin ilk kademesini İstanbul Metropolitan İdaresi-İstanbul İl Özel İdaresi'nin yapısıyla büyükşehir belediyesinin yapısının birleştirilmesiyle ortaya çıkan yapı- ikinci kademesini ise mevcut İlçe belediyeleri oluşturmaktadır. Modelde mevcut yapıda bulunan bazı düzenlemeler değiştirilmiş, bazıları değiştirilip genişletilmiş, bazıları da aynen devam etmiştir. Modelle yapılan ilk değişiklik İstanbul İl Özel İdaresi'nin kaldırılması ve İstanbul Metropolitan İdaresiyle birleştirilmesi, il özel idaresinin araç, gereç, bina, personel, hak, yetki ve görevlerin İstanbul Metropolitan İdaresi'ne devredilmesidir. İstanbul İl Özel İdaresi'nin kaldırılama gerekçeleri şu şekilde ifade edilebilir;

1. 5216 sayılı kanunun geçici 2. maddesine göre büyükşehir belediyesi ile il özel idaresinin hizmette bulunma bakımından yetki çevreleri aynı olmuştur. İstanbul'da il özel idaresinin iki görev alanı bulunmaktadır. Birincisi; tüm il sınırları içindeki görevleri ve belediye sınırları dışındaki görevleri. Geçici 2. maddeyle belediye sınırı dışında yerler kalmamıştır. Dolayısıyla tüm il sınırları içinde sunacağı görevler kalmıştır. Ancak bu görevlerin büyük çoğunluğu 5227 sayılı yasa çıkmadığı için kadük kalmıştır ve bu görevlerin büyük çoğunluğu merkezi idarenin uhdesinde kalmıştır. Böylece il özel İdaresinin pratikte bir anlamı kalmamıştır.
2. Amaçları aynı olan iki yerel yönetimin aynı yerde örgütlendirilmiş olması verimlilik bakımından uygun değildir. Kaldı ki bu problem il özel idaresi aleyhine işlemektedir.

3. Fiiliyatta il özel idaresinin sunmakla yükümlü olduğu hizmetlerin birçoğunu belediye sunmaktadır.
4. Aynı amaca yönelik hizmetin iki farklı kanaldan gördürülmesi hem kırtasiyeciliği artırmakta hem de kaynak israfına sebebiyet vermektedir.
5. Merkezi idarenin yetkilisinin, il özel idaresindeki etkinliği bir yerel yönetim olarak il özel idaresinin özerkliğini dolayısıyla etkinliğini zedeleyicidir.
6. İl özel idarelerinin varlığı, bir yerel yönetim olarak belediyelerin hizmet sunumundaki eksikliklerini telafi etmek ve bir parça merkezi idarenin etkinliğini sürdürmek amacıdadır. Halbuki bu boyutuyla yerel yönetimleri güçlendirme amacıyla çıkarılan 5393/5216 sayılı yasalarla mantıksal çelişki hasıl olmaktadır. Bunun yanı sıra merkezi idarenin ildeki temsilcisi “Valinin” vesayet yetkisi devam etmektedir.
7. Anayasa mad. 127’ye göre yerel yönetimlerin karar organları seçimle gelir. Ancak il özel İdaresinin yürütme organı olan “Vali” atamayla gelmektedir.
8. Vali, merkezi idarenin temsilcisidir. Valinin, hem il genel idaresinin hem de il özel idaresinin başkanı olması amaca hizmet etmeyen ve tartışılması gereken bir konudur. Dolayısıyla İstanbul’da il özel idaresinin kaldırılacak olması Valinin yetkilerinin elinden alınmış olduğu anlamına gelmez. Kaldı ki Türkiye’de yetki genişliği ilkesi çerçevesinde yetki kullanan tek kamu görevlisi validir.
9. Valinin merkezi idare tarafından atanmış olması sonucu, görevlendirildiği ilde bir yerel yönetim olarak il özel idaresinin hangi hizmetleri hangi öncelikle sunacağı hususunda yetersiz kalması da sunulacak hizmetlerin verimliliğini olumsuz şekilde etkilemektedir.
10. Bunların yanı sıra valilerin her zaman merkezi idare tarafından görevden alınmalarının muhtemel oluşu hizmet sunumunda popülist yaklaşımlara ve istikrarsızlıklara sebebiyet verebilir.

11.Vali, merkezi yönetimin görevlendirdiği bir kişi olarak halkın gözünde, kendisine mutlak olarak itaat edilmesi gereken bir kişi olarak kabul edilmekte, genellikle de bir yerel yönetim olarak il özel idaresinin başı ve kendisinden bu bağlamda hesap sorulması gereken bir kişi olarak düşünülmemektedir. İl özel idaresinin başı olarak seçimle gelen belediye başkanı kadar yetkili (hatta belki de daha da yetkili) vali bakımından, belediye başkanları bakımından söz konusu olan aynı zamanda bir nevi siyasal sorumluluk yolu olan gensoru vb gibi bir mekanizmanın kabul edilmemiş olması başlı başına bir çelişkidir.

12.Sonuç olarak diyebiliriz ki amacı ve yetki sınırları aynı olan iki yerel yönetim birimin, aynı ilde ayrı ayrı örgütlemesi Anayasa mad. 126/3'te belirtilen kamu hizmetlerinde verim ve uyumluluk sağlama amacına da ters düşmektedir.

İl özel idaresinin kaldırılmasından sonra İstanbul'da ilçe belediyeleri dışında yerel yönetimlerle ilgili düzenleme yapan tek yapı İstanbul Metropolitan İdaresi haline gelmiştir. Böylece önceki yapıda bulunan (il özel idaresi-büyükşehir belediyesi) iki başlılık önlenmeye çalışılmış, kaynak kullanımında israf, kırtasiyecilik, koordinasyonsuzluk vb olumsuzluklar giderilmeye çalışılmıştır.

(2) İETT, İSKİ

İETT ve İSKİ gibi özel amaçlı idareler sundukları hizmetin niteliğine göre oluşturulan yeni özel amaçlı idarelerin bünyesine alınmıştır. Böylece İSKİ oluşturulacak olan alt yapı idaresinin bünyesine, İETT ise oluşturulacak ulaşım idaresinin bünyesine dahil edilerek hizmetlerin tek elde toplanması ve koordine edilmesi sağlanmış olacaktır.

(3) AYKOME ve UKOME

AYKOME ve UKOME'nin verdiği hizmetler günlük hayatın her alanını etkileyen birbirinden bağımsız olarak düşünölemeyecek hizmetlerdir. Ancak birbirine bu kadar bağımlı hizmetlerin iki örgüt tarafından koordine edilmeye çalışması bütöncöl yaklaşım tarzıyla örtüşmemektedir. Böylece hem hizmetlerin sunumu hem de örgötsel yapı açısından parçalı bir göröntü sergilemektedir. Dolayısıyla AYKOME ve UKOME modelde kaldırılıp, yerine AYKOME ve UKOME'nin temsilcilerinin, oluşturulan özel amaçlı idarelerin başkanlarının, sivil toplum ve meslek odalarından gelen temsilcilerin oluşturduğu, bütöncöl bir yönetim tarzını benimseyen Kent Üst Kurulu oluşturulmuştur.

b. Muhafaza Edilen Yapılar

(1) Büyükşehir Belediye Encümeni

Oluşturulan modelde encümenin yapısı ve oluşturulma usulü aynen muhafaza edilmektedir. Aslında modelde encümenin yapısı ve oluşturulma usulünün değıştirilmesine yönelik ilk başta çalışmalar yapılmıştır. Ancak görüşmelerde bu konudaki fikirler uygulayıcılara sorulmuş ve mevcut yapıdaki şeklinin iyi olduğu ve uygulamada sıkıntıya yol açmadığı ifade edildiği için yapı aynen korunmuştur.

(2) İlçe Belediyeleri

Oluşturulan modelde ilçe belediyelerinin yapısı aynen muhafaza edilmekle birlikte İstanbul Metropolitan İdaresi'nin meclis komisyonlarının yapısı ilçe belediyelerinde de uygulanacaktır. Ayrıca mali yapıda ifade edilen gelirler ilçe belediyelerine devredilecektir.

(3) Mahalle

Modelde ilk başta mahalle yönetimin kaldırılması düşünülmüştür. (Çünkü mahalle; ne merkezi idarenin taşra kuruluşu niteliğinde ne de yerel yönetim birimi niteliğindedir. Mahallenin başı olan muhtar; seçimle iş başına gelir ki bu yerel yönetim mantığıdır ancak faaliyetleri, bütçesinin ve tüzel kişiliğinin olmaması bu mantıkla çelişir. Mahalle muhtarının pratikte sunduğu görevler ikametgah ve nüfus sureti vermek gibi görevlerle sınırlıdır. Dolayısıyla mahallenin tüzel kişiliği yoktur, bütçesi yoktur, taşra teşkilatı değil, yerel yönetim birimi değil ve en önemlisi sunduğu hizmetler açısından fonksiyonel değildir. E-devlet uygulamalarının arttığı günümüzde; mahallenin görevlerini yapmak üzere, başında teknik donanımı bulunan bir kişinin yer aldığı bir büro kurulacak ve bu bürolar da kaymakamlıklara ya da belediyelere bağlı olarak çalışacaklardır. İlçelerdeki mahalle sayısına göre bu büroların sayısı artırılabilir ve mahalle adlarına göre hangi mahalle sakininin hangi büroda hizmet alacağı belirlenecektir.) Ancak daha sonra mahallenin kent parçasında merkezi idarenin bir temsilcisi olduğu, idari değil sosyal yönü öne çıkan bir yapı olduğu düşünülerek modelde yapı aynen korunmuştur.

(4) İstanbul Kalkınma Ajansı

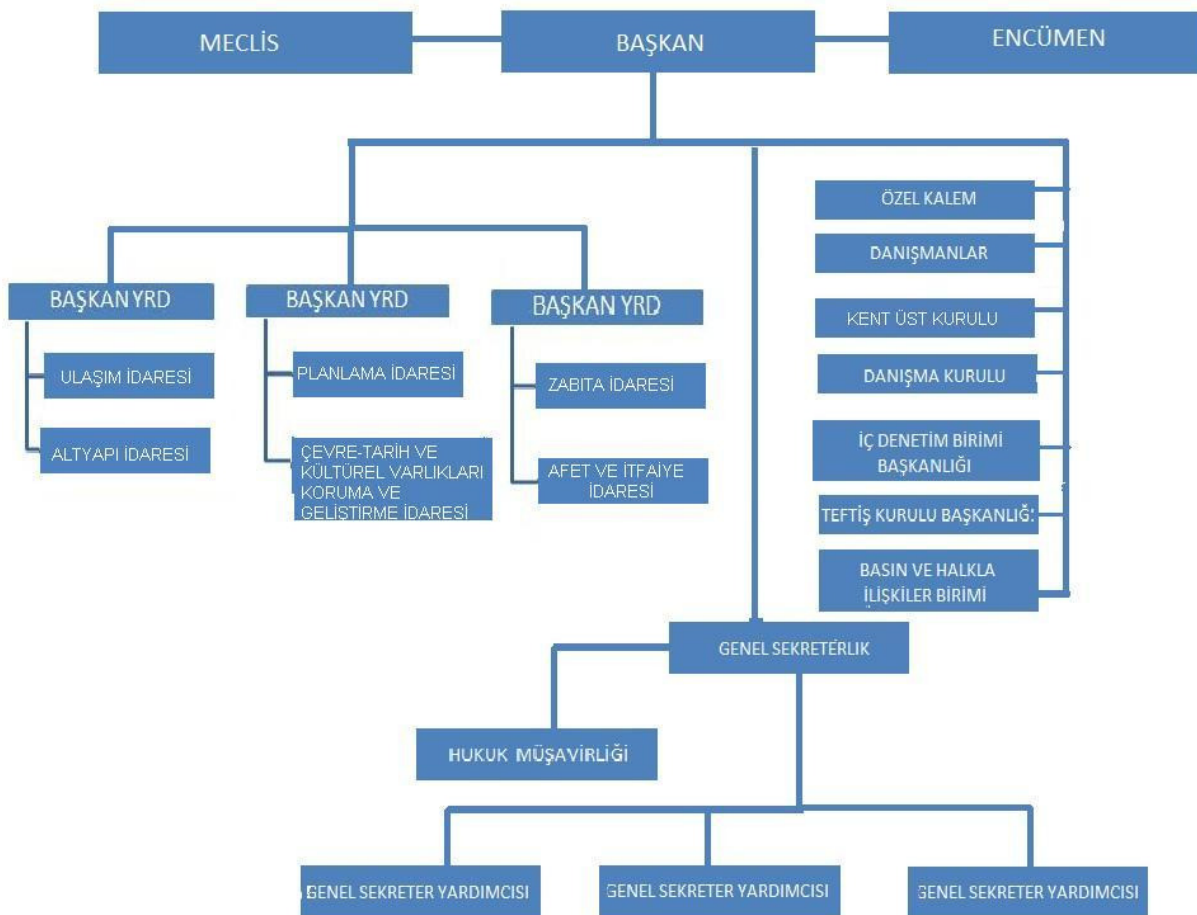
İstanbul'a ekonomik yatırımların çekilmesi, yeni yatırım imkanlarının ortaya çıkarılması, istihdamın artırılması ve geri kalmış bölgelerin problemlerinin analiz edilmesi ve çözüm yollarının ortaya konulabilmesi amacıyla İstanbul Kalkınma Ajansı oluşturulmuştur. İstanbul Kalkınma Ajansı, İstanbul'da ekonomik canlanmanın ve kalkınmanın koordine edilmesinden sorumludur. Sanayi sektörü ile işbirliği içinde iş ve çalışma hayatının ileriye götürülmesi amacıyla çalışır.

Bu modelde mevcut yapıdaki İstanbul Kalkınma Ajansı'nın hukuki statüsü ve örgütsel yapısı aynen korunacak, Türkiye'deki 26 ajanstan biri olarak kalacaktır. Ancak yatırım ve destek ofisleri, Avrupa ve Anadolu yakasında olmak üzere, zamanla iş yoğunluğuna ve nüfus yoğunluğuna göre

diğer ilçelerde de kurulacaktır. Ayrıca kalkınma ve yürütme kurulunda modelde il özel idaresi kaldırıldığı için temsilcileri bulunmayacak, kurulan özel amaçlı idarelerin (planlama, altyapı, ulaşım, itfaye ve afet, çevre koruma ve geliştirme) genel müdürleri kalkınma ve yürütme kurulunda bulunacaktır.

c. Kurulan Yapılar

(1) İstanbul Metropolitan İdaresi

Şekil I: İstanbul Metropolitan İdaresi Örgüt Şeması

İstanbul Metropolitan İdaresi, İstanbul için etkili ve verimli bir yönetim tarzını benimseyen, şehrin stratejileri doğrultusunda, hedeflerine ulaşmayı öneren bir kent yönetim biçimidir. İstanbul Metropolitan İdaresi'nde iki temel organ önerilmiştir. Bunlar, bağımsız olarak seçilen "İstanbul Metropolitan İdare Meclisi" ve doğrudan seçilen "İstanbul Metropolitan İdare Başkanı"dır. Başkan ve meclis arasında yetkiler açık şekilde ayrılmıştır. Başkanın idari rolü vardır ve kararları İstanbul Metropolitan İdaresi adına alır. Meclis ise inceleme ve denetleme yetkisine sahiptir.

i. Başkan

Başkan, halk tarafından çoğunluk sistemine göre seçilen İstanbul Metropolitan İdaresi'nin temsil makamıdır ve idare adına karar alma yetkisine sahip organdır. Mevcut yapıda büyükşehir belediye başkanı halk tarafından seçilmekte, il özel idaresinin başkanı Vali ise atamayla gelmekteydi. Demokrasinin sağlanması açısından modelde seçim usulü ile başa gelme tercih edilmiştir. Genel sekreterlik makamında bir değişiklik yapılmamıştır. Çünkü diğer ülkelerde de başkana yardımcı olacak ve başkanın atadığı kişilerden oluşan bir Başkanlık Ofisi (kabine) bulunmaktadır. Seçilen kişinin kendi ekibiyle ve uyumlu şekilde çalışma arzusu hizmetlerin sürekliliği ve verimliliği içinde önemli bir noktadır.

Başkan şehrin ekonomik kalkınmasının sağlanmasından, şehrin sosyo- kültürel düzeyinin artırılmasına, çevre, tarihi varlıkların korunmasına kadar birçok alanda yetkilidir. Bu alanlara ait stratejilerin hazırlanmasında yol gösterici rolü vardır ve bu stratejileri hazırlarken, ilçelerin, meslek odalarının, sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini ve meclisin onayını almak zorundadır. Başkan özel amaçlı idarelerin başkanlarını meclise teklif eder. Özel amaçlı idareleri stratejik planlarını inceler. Yılda en az 2 defa meclisle beraber halkı

bilgilendirme toplantıları* yaparak faaliyetleri hakkında halkı aydınlatır. Koordinasyonun tam sağlanması ve hizmetlerin etkinliği için İlçe belediyeleri ile ilişkilerin güçlendirilmesinden sorumludur.** Başkanın sorumluluklarının altından kalkabilmesi için modern yönetim anlayışı çerçevesinde modelde, başkanın yükünü azaltma ve katımlı yönetimi sağlama amacıyla başkan yardımcısı makamı oluşturulmuştur. Başkan yardımcılarının başkan tarafından seçilmesi düşünülmüştür.

ii. Meclis

Meclis; başkanı siyasal açıdan denetleyen, üyeleri İstanbul halkı tarafından doğrudan seçilen üyelerden oluşan karar alma organıdır. Mevcut yapıda meclis üyeleri ilçe belediye başkanları ve ilçelerden oranlara göre gelen üyelerden oluşmaktaydı. Modelde meclis üyelerinin seçilme usulünde hem il genel meclisinin üyelerinin seçilme usulü, hem ilçe belediye başkanlarının doğal üyeliklerinin bulunması hem de ilçe meclislerinden orana göre gelen kişilerin olması (bu oran önceden % 10'dur ancak modelde bu oran % 5'e düşürülmüştür) usulü birlikte benimsenmiştir. Bu şekilde oluşturulmasındaki amaçlardan biri çoğulcu demokrasiyi hayata geçirmektir. Amaçlardan bir diğeri ise meclis üyelerinin tüm İstanbul genelinde seçilebilme kaygısıyla niteliklerini daha da artırabileceği, İstanbul'un geneli ve sorunları hakkında ayrıntılı bilgileri edineceği böylece nitelikli yapıya sahip olacak kişilerin, sorunların analizinde daha rasyonel çözümler önereceğidir. Böylece kaldırılan il özel idaresinin organı olan il genel meclisi, mahalli idarenin içine alınmış, muhafaza edilmiş ve hizmet sunmadaki iki başlılık önlenmiş olmaktadır. Meclisin; başkanın işlem ve eylemlerini denetleme, İstanbul

* Bilgilendirilme toplantısı Londra İdaresinde kullanılan, halkı yapılan faaliyetler konusunda bilgilendirme ve onlardan gelen soruları cevaplamak için yapılmaktadır. Böylece halkın ve toplantıya katılanların kafasında yönetimin icraatları konusundaki soru işaretlerinin giderilmesi amaçlanmıştır. model de bu yöntemin benimsenmesinin nedeni şeffaf bir yönetim anlayışının oluşturulmaya çalışılmasıdır.

* * Bu modelde, bulunan tüm organların temel görevleri belirtmeye çalışılmıştır. Model uygulama aşamasına geçirilirse modelin genel çerçevesi içinde kalarak görevleri kanunlarla detaylandırılacaktır.

Metropolitan İdaresi'nin bütçesini onaylama, özel amaçlı idarelere üye gönderme, İstanbul Metropolitan İdaresi Başkanı tarafından teklif edilen özel amaçlı idarelerin başkanlarını seçme gibi temel görevleri vardır.

iii. Meclis Başkanı

Meclisin kendi üyeleri arasından seçilecektir. Mevcut yapıda meclis başkanı büyükşehir belediye başkanıdır. Halbuki büyükşehir belediye başkanı uygulayıcıdır, meclis ise karar alıcı mekanizmadır. Uygulayıcının aynı zamanda karar mekanizmasının başında olması; başkanın kararları doğrultusunda hareket etmek zorunda olan onay mercii haline getirmektedir. Bu sayede meclis ve başkanın arasındaki ilişki net bir şekilde belirlenmiş olmakta, başkanın keyfi davranışlarının önüne geçilmiş olmaktadır.

iv. Meclis Komisyonları

Modelde mevcut yapıda bulunan ihtisas komisyonlarının (imar ve bayındırlık komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, plân ve bütçe komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonu) yapısı aynen korunmakla beraber, üyelerinin oluşumunda değişiklikler yapılmıştır. Mevcut yapıda büyükşehir belediye meclisi en az 5 en fazla 9 kişiden meydana gelen, mensupları meclis üyelerinden teşekkül eden ihtisas komisyonları kurabilirler. Bu komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilirler.

Ancak, katılım kavramının özellikle yerel yönetimlerde ön plana çıktığı günümüzde bu tarz bir ifade yerel yönetim mantığı ile ters düşmektedir. Çünkü, burada sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının, üniversitelerin görüşmelere sadece katılması ve oy hakkı olmaması demek karar mekanizması içinde yer almadıklarını göstermekte ve karar alma sürecine dahil edilmediklerini ortaya koymaktadır. Bu amaçla modelde; meclisteki bu komisyonların sadece meclis üyelerinin değil meclis üyeleriyle birlikte sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının ve üniversitelerin temsilcilerinin de seçilmesiyle oluşturulması kabul edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve üniversitelerin temsilcileri en başta kendi içlerinden meclis komisyonlarında kendilerini temsil edecek adayları belirleyerek meclise gönderecekler, mecliste gönderilecek temsilcilerin kriterlerini değerlendirecek ve meclis kararıyla temsilciler seçilecektir. Seçilecek temsilciler, ilgili komisyonunun uzmanlık alanı doğrultusunda kriterlere sahip olmak zorundadırlar. Bu kriterleri de meclis belirleyecektir. Böylece sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, üniversitelerin temsilcileri komisyonlarda yer alarak etkin katılım sağlanmış olacaktır*. İlçe belediyelerinin komisyonlarında da aynı usul uygulanacaktır.

(2) Özel Amaçlı İdareler

Özel amaçlı idareler etkin ve verimli yönetimin anahtarı olarak görülmektedir. Özel amaçlı idareler teknik özellikleri ağır basan, uzmanlık ve çok yönlü koordine gerektiren, hizmet alanında belirli kent hizmeti üzerine örgütlenmiş yerel kamu tüzelkişileridir. İstanbul’la ilgili yapılan çalışmalarda ve mülakatlarda sorun olarak ortaya konulan alanlarda bu yapıda idarelerin

* İstanbul’da 45 Oda, çevre alanıyla ilgili 71, Demokrasi ile ilgili 9, Ekonomiyle ilgili 3, siyasetle ilgili 9, Turizm alanında 6, Kültür alanında 601, Hukuk alanında 38 adet STK bulunmaktadır. Tabiki modelde her STK dan birer üye meclis komisyonlarına gelmeyecektir. Her alandan birer temsilci Alanında en etkili ve üye sayısı en fazla STK’dan seçilecektir. 45 odadan ise kentin dokusunu ilgilendiren konulardaki alanlardan odalar temsilci gönderebilecektir.(Mimarlar Odası, şehir plancıları Odası, Çevre Mühendisleri Odası vb). STK’ların sayıları için ayrıntılı olarak bkz <http://www.stgm.org.tr/stklist.php>. Erişim:24.06.2009

oluşturulmasının gerekliliği herkes tarafından kabul görmüştür. Altyapı, ulaştırma, zabıta, itfaiye, afet, kalkınma, çevre ve tarihi doku ile ilgili hizmetler mesleki bilgi ve eğitimi gerektiren farklı kent hizmetleridir. Dolayısıyla bu hizmetler büyükşehir bünyesinde hiyerarşik birim ya da daire başkanlığı şeklinde değil ayrı örgüt şeklinde olmalıdır. Bu çerçevede modelde de; tüm planlama faaliyetlerini gerçekleştirecek bir planlama idaresi, ulaşım ile ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir Ulaşım İdaresi, alt yapıyla ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir Altyapı İdaresi, günümüzde işlevleri azalan zabıta makamının etkinleştirilmesi amacıyla Zabıta İdaresi, İstanbul'da afet yönetimine ilişkin çalışmaların daha da aktif hale getirilmesi için Afet ve İtfaiye İdaresi, en çok sorun alanı teşkil eden çevrenin korunması ve geliştirilmesi, tarihi ve kültürel varlıkların korunması ve yaşatılması amacıyla Çevre-Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresi, isimli kamu tüzel kişiliğine haiz, ayrı bütçeli idareler oluşturulmuştur. Kamu tüzel kişiliği haiz olması etkinliği sağlayacak, bütçesinin olması ve alanında uzman kişilerin görev almasıyla da verimlilik sağlanmış olacaktır. Özel amaçlı idareler KİT'ler şeklinde yapılandırılmıştır. Özel amaçlı idarelerin, kamu otoritesini kullanmak suretiyle, hukuksal ilişkinin eşit tarafı olmayarak tesis ettikleri idari işlemlerin çözüm mercii idari yargı, hukuksal ilişkinin eşit tarafı olmaları itibarıyla yürütülen hizmetler bakımından doğacak uyuşmazlıkların çözümü özel hukuk kuralları çerçevesinde adli yargıda çözülecektir. Böylece, ortaya çıkacak olan sorunlar ivedilikle çözülebilecek ve hizmetlerin sunumunda süreklilik sağlanacaktır.

i. Planlama İdaresi

Planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir. Ancak ülkemizde özellikle İstanbul'da mekansal

planlama bir rant aracı haline dönüşmüş, amacından sapmıştır. Bu amacından sapmanın ve beklenen faydayı sağlayamamanın nedenleri;

- Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sisteminin ve stratejilerinin yokluğu,
 - Üzerinde uzlaşmış bir planlama vizyonu ve stratejisinin bulunmaması,
 - Mevcut planlama sisteminde dikey ve yatay işlevsel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması,
 - Mevcut planlama sisteminde parçacı uygulamaların varlığı ve yetki karmaşası,
 - Çok başlılık, aynı mekânsal düzeyde birden fazla planlama otoritesinin var olması,
 - Aynı mekânsal birimde birden fazla plan yapılması (“kurumsal bazda performansı, en üste çıkarmak” amacına bağlı olarak, aynı mekanda birbirleri ile çelişen plan kararlarının üretilmesi),
 - Kurumlar arası eşgüdüm ve işbirliği eksikliği,
 - Alt kademelerde geleneksel planlama tipinin hala sürmesi, hızlı gelişen toplumsal yapının gereksinimlerinin bu geleneksel ve durağan yaklaşım ile karşılanamaması,
- olarak ifade edilebilir.

Planlama idaresinin oluşturulmasıyla İstanbul’da mekansal planlamadan kaynaklanan sorunların önüne geçilerek, Bayındırlık Bakanlığı’ndaki, belediyelerdeki ve büyükşehir belediyesindeki planlama yetkileri bir elde toplanarak kamu hizmetlerinde süreklilik ve verimlilik hedeflenmektedir. Planlama İdaresi, İstanbul’la ilgili tüm planlama faaliyetlerinden sorumludur. Ayrıca;

- İstanbul’un stratejik planını, çevre düzeni planını, nazım imar planını ildeki meslek odalarına, sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere ve ilçelere danışarak hazırlamak,
- Planlama konusunda stratejiler geliştirmek,

- Planlama alanındaki sorunların tespit etmekle ve bu sorunlara etkili ve hızlı çözümler üretmek,
- Yapılan planlama faaliyetleri hakkında raporlar hazırlamak ve bunları web sitesinde yayınlamak,
- Gelirlerini ve harcamalarını web sitesinde bulundurmak idarenin temel görevleridir.

ii. Altyapı İdaresi

Tüm altyapı faaliyetlerinin tek elde toplanarak, alt yapı çalışmalarıyla ilgili uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla alt yapı idaresi oluşturulmuştur. Uygulamada alt yapı faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde koordinasyonsuzluk olduğu, dolayısıyla bunun kamu kaynaklarında ve verimliliğinde zarara yol açtığı ifade edilmektedir. Tüm alt yapı faaliyetlerinin belirli bir sistematik içinde etkili ve verimli şekilde yürütülmesi için bu faaliyetlerin tek çatı altında toplanmasının gerekliliği ortak kabul gören bir fikirdir. Bu amaçla oluşturulan alt yapı idaresi, su, kanalizasyon, doğalgaz vb tüm alt yapı faaliyetlerini tek elden yapmayı, bu şekilde verimliliğin maksimizasyonunu sağlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte idare;

- Alt yapıyla ilgili tüm faaliyetlerin sistemli şekilde yerine getirilmesini sağlamakla,
- Altyapı strateji planını hazırlamakla,
- Altyapı sistemindeki sorunları tespit etmek ve bu sorunlara etkili ve hızlı çözümler üretmekle,
- Altyapı faaliyetlerini uygularken diğer birimlerle koordinasyonu sağlamakla,
- Altyapı çalışmalarıyla ilgili raporlar hazırlamak ve bunları web sitesinde yayınlamakla,
- Gelirlerini ve harcamalarını web sitesinde bulundurmakla, sorumludur.

iii. Ulaşım İdaresi

İstanbul'da en önemli sorunlardan birisi de ulaşım'dır (Akarcalı,1994:151). Ulaşım sorunlarının aşılması amacıyla birçok proje faaliyete geçirilmekle beraber yine de bu sorunun üstesinden tam olarak gelinebildiği ifade edilememektedir. İstanbul gibi bir şehirde kişilerin sağlıklı bir ruh yapısına sahip olabilmesi için ya ev-iş arasındaki mesafeyi minimuma düşürmeleri -ki bu İstanbul'da çok mümkün değildir- ya da ulaşım ile ilgili sorunların en aza indirilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamanın en iyi yolunun da ulaşım ile ilgili stratejilerin iyi belirlenmesi ve belirlenen stratejilerin uygulanabilmesi için ulaşım ile ilgili faaliyetlerin ve yetkilerin tek çatı altında toplanması fikri ortak kabul gören bir düşüncedir (Gürtuna, 2001:28 Sözen, 2001:134). Bu amaçla İstanbul'da raylı sistemlerin, kara ve özellikle deniz ulaşımıyla ilgili faaliyetlerin tek elde toplandığı (İDO, İstanbul Ulaşım, İETT'nin bir çatı altında toplanması) ulaşım idaresi oluşturulmuştur. İstanbul'da il trafik komisyonu kaldırılarak trafik ile ilgili bütün düzenlemeler (trafik tescil, denetim sinyalizasyon, levha) ulaşım idaresinin altında oluşturulacak birim tarafından yapılacaktır. Ulaşım idaresi; İstanbul'la ilgili tüm ulaşım faaliyetlerinden sorumludur. Ayrıca;

- Ulaşım planını hazırlamak,
- Ulaşım konusunda stratejiler geliştirmek,
- Ulaşım alanındaki sorunları tespit etmek ve bu sorunlara etkili ve hızlı çözümler üretmek,
- Yapılan ulaşım faaliyetleri hakkında raporlar hazırlamak ve bunları web sitesinde yayınlamak,
- Gelirlerini ve harcamalarını web sitesinde bulundurmak İdarenin temel görevleridir.

iv. Afet ve İtfaiye İdaresi

Özellikle 1999 Marmara Depreminden sonra İstanbul risk bölgesi olarak ilan edilmiş ve bu konudaki çalışmalar hızlandırılarak büyükşehir belediye bünyesinde Afet ve Koordinasyon Merkezi (AKOM) kurulmuştur. Ancak İstanbul gibi 12 milyonu aşan nüfusa sahip bir şehir için 168 personeli olan ve toplam 25 aracı olan bir yapının İstanbul'daki riskleri yönetme ve afet esnasında yeterli olabilme koşulları tartışmaya değer bir konudur. Ayrıca afet kavramının içine sadece deprem değil, yangın, sel, boğazlardaki geçişlerde yaşanacak olan olaylar da girmektedir. Dolayısıyla İstanbul'da her türlü afeti önlemeye yönelik (sel, yangın, deprem, boğaz geçişlerinde yaşanan sıkıntılar) stratejilerin belirlenmesi, oluşabilecek risklerin tahmini, afet esnasında afetin boyutlarının belirlenmesi ve ona göre önlemlerin alınmasını sağlayacak güçlü bir yapının oluşturulma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu modelde tüm bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla Afet ve itfaiye İdaresi oluşturulmuştur. Afet ve itfaiye idaresi;

- İstanbul'la ilgili oluşabilecek tüm risklerin tahmini (sel/deprem/boğazlar/yangın) ve bu riskler gerçekleşmeden önce gereken tedbirlerin alınmasından,
 - Afet yönetimi ile ilgili eğitimler verilerek çalışanların ve halkın bilgilendirilmesinden,
 - Acil eylem planının hazırlanmasından,
 - Alanıyla ilgili konularda raporların hazırlanmasından bunları web sitesinde yayınlamaktan,
 - Gelirlerini ve harcamalarını web sitesinde bulundurmaktan,
- sorumludur.

v. Zabıta İdaresi

Zabıta hizmetleri resmi tatil günleri de dâhil olmak üzere, günün 24 saati aksatılmadan sürdürülmesi gereken niteliğe sahip hizmetlerdir. Zabıta müdürlüğü; 11 Nisan 2007 tarihli 26490 sayılı yönetmelikle görevleri düzenlenen ve imar, çevre, sağlık, trafik ve turizm alanlarında yetkili bir birimdir. Dolayısıyla bu kadar kapsamlı görevleri bulunan zabıta müdürlüğünün kaynakların etkili ve verimli kullanılması, zabıta hizmetlerinin kalitesinin artırılması, ihtiyaç duyulan nitelik, unvan ve sayıda personel istihdamının sağlanması amacıyla zabıta idaresi modelde kurgulanmıştır (Sözen, 2001:138). Görev alanının İstanbul'da yoğun olduğu düşünüldüğünde bu hizmetleri sağlamak amacıyla zabıta idaresinde her alanda uzman personelin oluşturulması amacıyla ayrı birimler kurulacaktır (imar çevre, sağlık, trafik ve turizm). Zabıta idaresi;

- İstanbul'da zabıta hizmetlerinin tam ve eksiksiz yerine getirmekle,
- İlçe belediyelerinde istihdam edilecek personeli, norm kadro esasları çerçevesinde belirlemekle,
- Personelin günün değişen şartlarına göre hizmet içi eğitimlerle eğitmekle,
- Hizmetleri yerine getirirken, yetkilerinden dolayı yetersiz kaldığı alanları tespit etmek bunları İstanbul Metropolitan İdaresi'ne ve Meclisi'ne bildirmekle,
- Güvenlikle ilgili yetkilerinin artırılması ihtiyacı doğduğunda bunların oluşturulmasında/genişletilmesinde merkeze bağlı güvenlik birimleriyle ortak hareket etmekle,
- Zabıta hizmetleriyle ilgili çalışmalar yapmakla ve bu çalışmalarını web sitesinde yayınlamakla,
- Gelir ve harcamalarını web sitesinde bulundurmakla,

görevlidir.

vi. Çevre, Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresi

İstanbul'da en fazla istismara uğrayan alanlardan biri de çevredir. Kalkınmak için yapılan hamlelerle, kurulan sanayi tesislerinin atıklarıyla su havzalarının, denizlerin, kirlendiğini üniversiteler ve lüks konutların yapılması için ormanların tahrip edildiği bilinmektedir (Atalık vd,1994:11). Çevre, kaybedildiği zaman bulunamayan, yerine ikamesi olmayan bir zenginliktir. Dolayısıyla İstanbul'da çevreyle ilgili stratejilerin belirlenmesi ve uygulamada bu stratejilerin başarılı olabilmesi, kentliler için yaşanabilir bir çevrenin oluşturulabilmesi için bu alanlarla ilgili yetkilerin tek elde toplandığı bir idarenin oluşturulması gereği hissedilmiştir. Bununla, birlikte günümüz dünyasında modernleşmek adına yapılan, insanda bir hissiyat uyandırmayan yapıların arttığı, yapılan kentsel dönüşüm projeleriyle eskinin izlerinin ortadan kaldırıldığı, inşa edilen rezidanslarla, plazalarla şehrin ruhunun yok olduğu İstanbul üzerine çalışan akademisler tarafından ifade edilmekte, özellikle bu uygulamaların İstanbul'da daha da öne çıktığı görülmektedir. Kentsel arazilerin nüfus yoğunluğundan dolayı azalması neticesinde tarihi ve kültürel varlıkların yeni kentsel arazi oluşturmak amacıyla yok edilmesi son zamanlarda artan bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu sorunların etkili bir şekilde çözülebilmesi amacıyla Çevre, Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresi oluşturulmuştur. Çevre, Tarih ve Kültürel Varlıkları Koruma ve Geliştirme İdaresi;

- Çevrenin tahribatını en aza indirebilmek için çevre alanında stratejiler belirlemekle,
- Çevrenin korunması amacıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla beraber sorumluluk projeleri hazırlamak ve bunları uygulamaya geçirmekle,

- İlçe belediyeleriyle ortaklaşa çalışarak kentlinin ihtiyaç duyduğu yeşil alanlar ve parklar oluşturmakla,
 - Mevcut yeşil alanların güzelleştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamakla,
 - Çevrenin korunması, yeşil alanlar ve parklar ile ilgili raporlar hazırlamak ve bunları web sitesinde yayınlamakla,
 - İstanbul'da bulunan tarihi ve kültürel varlıkları tam olarak tespit etmek ve tespit edilen varlıkları muhafaza etmekle,
 - Tarihi ve kültürel varlıkların karşılaşılabileceği riskleri belirlemek ve bunlara karşı önlem almakla,
 - Tarihi binaların, yalıların vb yerlerin restorasyonunun yapılmasını sağlayarak bu varlıklara günümüzde de eski önemine kavuşturmakla,
 - Kültürel varlıkların öneminin belirginleştirilmesini sağlayarak, eski kültürlerin sürdürülebilirliğini sağlamakla,
 - Bu alanlarda stratejiler belirlemekle,
 - Tarihi ve kültürel varlıklarla ilgili çalışmalar yapmak, raporlar hazırlamak ve bunları web sitelerinde yayınlamakla,
 - Gelirlerini ve harcamalarını web sitesinde bulundurmakla,
- görevlidir.

(3) Özel Amaçlı İdarelerin Yapısı*

Tüm özel amaçlı idarelerin organları, aşağıda belirtilen şekliyle oluşturulmuştur. Her idarenin altında organlarına yer verilmeyip, tek başlık altında toplanarak anlatılmasıyla tekrarların önlenmesi amaçlanmıştır.

* Özel Amaçlı idarelerin organları oluşturulurken İSKİ'nin yapılanması esas alınmıştır. Genel kurulun yapısı değiştirilmiştir. Önceki yapıda Büyükşehir Belediye Meclisinin tüm üyeleri genel kurulu oluşturmaktaydı. Ancak bu modelde meclis üyelerinin eşit sayıya bölünmesiyle çıkan sayı kadar üye her bir özel amaçlı idarenin genel kurulunu oluşturacaktır. Böylece seçilmiş kişiler sadece mecliste değil uygulama da bulunacaktır Ayrıntılı bilgi için bkz:2560 Sayılı İSKİ Kanunu

i. Genel Kurul

İstanbul Metropolitan İdare Meclisi'nin üyelerinin eşit sayıya bölünmesiyle elde edilen sayı kadar üye, her bir özel amaçlı idarenin genel kurulu olarak görev yapacaktır. İstanbul Metropolitan İdare Başkanı, genel kurulun da başkanıdır. Özel amaçlı idarelerin genel kurulları yılda iki kez toplanır.

ii. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu bir başkan ve beş üyeden oluşur. İstanbul Metropolitan İdare Başkanı, yönetim kurulunun da başkanıdır. Başkanın bulunmaması halinde, genel müdür yönetim kuruluna başkanlık eder. Genel müdür ile genel müdür yardımcılarında hizmette en eski olanı, hizmette eşitlik halinde yaşlı bulunanı yönetim kurulunun tabii üyesidir. Yönetim kurulunun diğer üç üyesi İstanbul Metropolitan İdare Başkanı'nın teklifi ve İçişleri Bakanı'nın onayı ile atanır. Yönetim kuruluna atanan üyelerin hizmet süresi üç yıldır. Süresi dolanlar yeniden atanabilir.

Yönetim kurulu, olağan olarak her hafta belirli günlerde toplanır. Toplanma, salt çoğunluğun sağlanması ile olur. Kararlar, oy çokluğu ile alınır. Çekimser oy kullanılamaz. Oylar eşit olursa, başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılır. Kararlar gerekçeli olur. Kararda, karşı oy kullananlar gerekçelerini belirtirler.

iii. Denetçiler

Özel amaçlı idarelerin işlemleri, hizmet süreleri içinde sürekli olarak çalışacak olan denetçiler tarafından denetlenir. Denetçi seçilebilmek için her idarenin yetki alanına giren konularda yüksek öğrenim görmüş ve

uzmanlaşmış bulunmak ve aynı konuda en az 10 yıl görev yapmış olmak gerekir. Denetçilerin hizmet süreleri iki yıl olup, hizmet süreleri sonunda yeniden seçilmeleri mümkündür.

iv. Genel Müdür ve Yardımcıları

Özel amaçlı idarelerin genel müdürü, İstanbul Metropolitan İdare Başkanı'nın teklifi üzerine, İçişleri Bakanı tarafından atanır. Yönetim kurulu üyelerinde aranan şartlar, genel müdürlüğe atanacaklarda da aranır.

Genel müdürlük hizmetlerinin yürütülmesinde genel müdüre yardım etmek üzere, yeteri kadar genel müdür yardımcısı bulunur. Genel müdür yardımcıları, genel müdürün teklifi üzerine İstanbul Metropolitan İdare Başkanı tarafından atanır.

v. Teşkilat ve Personel

Genel müdürlük, hizmetin gerektirdiği sayıda daire başkanlığı, müdürlük ve bunlara bağlı alt kademe birimlerinden teşekkül eder ve özel amaçlı idarelerin ihtisas isteyen kadroları, o ihtisasla ilgili meslek erbabından oluşturulur.

Daire başkanları, teftiş ve kontrol kurulu başkanı ve 1'inci hukuk müşaviri genel müdürün teklifi, yönetim kurulunun kararı ve Genel Müdürün onayı ile; müdürler, teknik elemanlar, avukatlar, müfettişler, daire başkan yardımcıları ve doktorlar genel müdürün teklifi üzerine yönetim kurulu kararı ile; özel amaçlı idarelerin diğer personeli genel müdür tarafından atanır.

vi. Bütçe

Özel amaçlı idarelerin bütçesi, yıllık olarak ve takvim yılı esasına göre hazırlanır. Yıllık bütçeler, kamu iktisadi teşebbüslerinde uygulanan bütçe formülüne göre düzenlenir.

Özel amaçlı idarelerin hesap işlemleri, maliyetleri, mali durumu ve işletme sonuçlarını açıklıkla gösterecek ve gerekli bilgileri düzgün aralıklarla verecek biçimde tutulur. Bu amaçla üç aylık dönemleri kapsayan ve tahmine dayalı gelir-giderlerle aynı dönemde gerçekleşen gelir-gideri gösteren hesap özetleri hazırlanarak yönetim kurulunun bilgi ve incelemesine sunulur.

Ayrıca, her bütçe döneminin bitimini izleyen 3 ay içinde geçen yılla ilgili bilanço ve faaliyet raporu hazırlanarak denetçilerin yıllık raporu ile birlikte Mayıs ayı toplantısında genel kurula sunulur. Bilanço ve faaliyet raporunun genel kurulca onaylanmasıyla, yönetim kurulu ve denetçiler ibra edilmiş olurlar. Bütçe, İstanbul Metropolitan İdare Meclisi'nin onayından sonra uygulanır.

(4) Koordinasyon ve Danışma Kurulları

i. Danışma Kurulu

İldeki kamu meslek kuruluşları, oda başkanları ve üniversitelerden gelen birer temsilcinin oluşturduğu, meclise ve başkana rapor hazırlayan, raporları, mecliste ivedilikle görüşülebilecek olan danışma organıdır. Ayrıca meclis bazı konularla (yol, köprü, baraj, il dokusunu ilgilendiren konular) ilgili kararları alırken danışma kurulunun görüşlerini alabilir. Böylece meclisin ve başkanın bazı kararlarına karşı olan itirazların önü kesilmiş olurken, İstanbul'la ilgili alınacak olan stratejik kararlar konusunda kamuoyunun da desteği alınarak hizmetlerde süreklilik sağlanmış olacaktır. İldeki oda başkanları kendi üyelerince seçilmektedir. Üniversite temsilcileri de üniversite

senatosu tarafından, rektör seçimiyle aynı dönemde seçilecektir. Kararları bağlayıcı değildir, tavsiye niteliğinde kararlar alır.

Aslında model oluşturulurken ilk başta Danışma Kurulu olarak ifade ettiğimiz organ Denetim Heyeti şeklinde adlandırılmıştı. Bu yapıyı yine; kamu niteliğindeki meslek kuruluşları, oda başkanları ve üniversitelerden gelen birer temsilciler oluşturmaktaydı. Ancak bu yapı mevcut belediye encümenliğinin kaldırılmasıyla onun yerine oluşturulan bir yapıydı. Encümenlik makamı kaldırılmış; icrai nitelikteki işleri başkana, denetimle ilgili işleri oluşturulan denetim heyetine ve karar alma ile ilgili yetkileri de başkana devredilmişti. Denetim heyetine merkezi idareden görevlilerin konulması tartışılmış ancak bu yerel yönetim mantığıyla bağdaşmadığı için gerekli görülmemiştir. Denetim heyeti; denetim faaliyeti sonucu meclis kararlarının bazılarına karşı iptal davası açabilecekti. Bu şekilde oluşturulacak bir yönetim tarzıyla sürekli eleştirilen idari vesayette kendiliğinden işlemez hale gelecekti. Oluşturulan yapı Anayasa mad. 127'ye de aykırı olmayacaktı çünkü icrai karar almayacak ve uygulamayacaktı. Ancak bu şekilde çerçevesini çizdiğimiz yapı uygulama sonucu kabul görmemiştir. Hem meslek odası mensupları hem de belediye yetkilileri bu oluşuma olumsuz yaklaşmışlardır. Meslek odası mensupları; eğer sistemin içerisinde yer alırlarsa politize olacaklarını ve mevcut yapıda yapabildikleri kamuoyu denetimini yapamayacaklarını, belediye yetkilileri de; bu oluşumların çok taraflı olduklarını, bu bakış açısıyla kendilerinin işlerine sürekli engel koyduklarını, objektif olmadıklarını ifade ederek olumsuzlamalarını açıkladılar. Dolayısıyla uygulanabilecek bir model olabilmesi için eleştiriler ve olumsuzlamalar dikkate alınarak yapı danışma faaliyeti yerine getiren, tavsiye niteliğinde karar veren bir organ haline getirilmiştir.

ii. Kent Koordinasyon Üst Kurulu

Kent Koordinasyon Üst Kurulu; AYKOME ve UKOME'nin temsilcileri* ve oluşturulacak olan özel amaçlı idarelerin başkanlarının katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının ve meslek odalarının temsilcilerinin katılımıyla** oluşturulan, İstanbul Metropolitan İdare Başkanı ve Meclisi'ne raporlar hazırlayan, ilgili konularda danışmanlık yapan, kentsel hizmetlerin sağlanmasında koordinasyonu sağlamakla yükümlü yapıdır. Kurulun en önemli görevi, koordinasyonu sağlamasıdır. Mevcut yapıda AYKOME ve UKOME ayrı ayrı yapılar şeklinde oluşturulmuştur. Ancak ne alt yapı, ne ulaşım vb hizmetlerin sunumu birbirinden bağımsız ve kopuk olamaz. Bu hizmetler günlük hayatın her alanını etkileyen bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla bu birimler arasında yeterli koordinasyonun olmaması

* Mevcut yapıda Aykome; Büyükşehir belediyesi fen işleri daire başkanı ile büyükşehir belediye başkanının belediye ve işletmeleri ile bağlı kuruluşlarından en az şube müdürü seviyesinde görevlendireceği en fazla on kişinin, b) Milli Savunma Bakanlığı temsilcisinin, c) Karayolları Genel Müdürlüğü temsilcisinin, ç) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü temsilcisinin, d) Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü temsilcisinin, e) Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü temsilcisinin, f) Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. temsilcisinin, g) Türkiye Elektrik İletim A.Ş. temsilcisinin,ğ) Şehir İçi Elektrik Dağıtım A.Ş. temsilcisinin, h) Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. temsilcisinin, ı) Belediyelerini ilgilendiren konuların görüşüldüğü toplantılara büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye başkanları veya görevlendirecekleri bir üyenin, i) Belediye altyapı hizmetlerini etkileyecek derecede yatırım yapan ve belediye tarafından belirlenen özel kuruluş temsilcisinin, katılımından oluşur.Ukome ise; j) Büyükşehir belediye başkanınca, belediyenin ulaşım ve yatırımlarla ilgili daire ve işletmeleriyle bağlı kuruluşlarından en az şube müdürü seviyesinde görevlendireceği en fazla on kişinin, b) Milli Savunma Bakanlığı temsilcisinin, c) Jandarma Genel Komutanlığı temsilcisinin,ç) Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisinin, d) Sınırları içerisinde deniz bulunan büyükşehirlerde, Sahil Güvenlik Komutanlığı temsilcisinin, e) Sınırları içerisinde deniz bulunan büyükşehirlerde, Denizcilik Müsteşarlığı temsilcisinin, f) Karayolları Genel Müdürlüğü temsilcisinin, g) Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü temsilcisinin,ğ) Kara Ulaştırma Genel Müdürlüğü temsilcisinin, h) Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü temsilcisinin, ı) Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü temsilcisinin, i) Kendi belediyelerini ilgilendiren ve belediyelerinin yetki alanı içerisinde oluşan ve o belediyenin sınırları içerisinde başlayıp biten ulaşım konularında ilçe ve ilk kademe belediye başkanları veya görevlendirecekleri bir üyenin, katılımından oluşur. Ayrıca her iki koordinasyon merkezinde ; AYKOME toplantılarına ayrıca, gündemdeki konularla ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının veya oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun temsilcileri oy hakkı olmaksızın görüşleri alınmak üzere davet edilir.Büyükşehir belediyesinin öteki birim başkanları ile diğer kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, ilgili vakıf ve dernek temsilcileri görev alanlarına giren konularda, oy hakkı olmaksızın görüşleri alınmak üzere toplantılara davet edilebilirler.

** Kent Üst Kurulunda bulunacak sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarının temsilcileri ilk önce kendi içlerinde seçildikten sonra seçilen bu kişilerin İstanbul Metropolitan İdare meclisinde onaylanmasıyla kurulda görevlerine başlayacaklardır.

İstanbul'daki sorunların artmasındaki önemli nedenlerden biri olarak uygulamadaki kişiler tarafından gösterilmektedir.

Bu nedenden dolayı Kent Koordinasyon Üst Kurulu oluşturulurken AYKOME ve UKOME birleştirilmiş, hizmet sunumunda iki başlılık ortadan kaldırılmış, böylece hem kentsel hizmetlerin sunumunda hem de bunları sağlayan örgütlerin yapısında bütüncül bir bakış açısı benimsenmiştir. Yerel hizmetler için karar alma işlevi bu kurul sayesinde yerel düzeyde merkezileşmiştir. Buradaki merkezileşme demokrasinin önünde bir engel değil, bilakis hizmetlerin sunumunda etkin ve verimli yönetimin bir anahtarıdır. Kent üst kurulu demokrasinin ve yönetim anlayışının bir ürünüdür. Üst kurulda hem merkezi idarenin temsilcileri hem özel sektör temsilcileri hem yerel yönetimin temsilcileri hem de sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının temsilcilerin olması bunun bir göstergesidir.

Kent Koordinasyon Üst Kurulunun Başkanı, İstanbul Mahalli İdare Başkanı'dır; çünkü, İstanbul Metropolitan İdare Başkanı şehrin temsilcisi, yerel düzeydeki kurum ve kuruluşlarında en üst yetkilisi ve aynı zamanda mali yapının da temsilcisidir. Kent Koordinasyon Üst Kurulu; kurul halinde çalışan bir karar ve koordinasyon birimidir. İcrai kararlar alır ve kararları tüm belediyeler ve kamu idareleri için bağlayıcıdır. Kararları yayınladığı zaman yürürlüğe girer. Kent Koordinasyon Üst Kurulu, görev alanına giren konularda karar alma, uygulama, uygulattırma ve mevzuattaki usulüne göre gereken tesisleri kurma, kurdurma veya işletme hak ve yetkisine sahiptir.

İstanbul Metropolitan İdare Başkanı, hukuka aykırı gördüğü kent koordinasyon üst kurulu kararlarını, yedi gün içinde gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere kurula iade edebilir. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşülmesi istenip de kent üst kurulu üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar kesinleşir. İstanbul Metropolitan İdare Başkanı, kurulun ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine on gün içinde idarî yargıya başvurabilir.

2. Hizmet Paylaşımı ve Kriterleri

a. Klasik Kent Hizmetlerinin Paylaşımı

İstanbul Metropolitan İdaresi'nde hizmetlerin niteliği, görev dağılımını belirlemektedir. İlçe belediyelerinin yetki alanı içinde başlayan ve biten hizmetler ilçe belediyelerinin, teknik özelliklerinden dolayı merkezden yürütülmesi gereken hizmetler İstanbul Metropolitan İdaresi'nin yetki ve sorumluluğu altındadır. Klasik belediyeçilik dışında örgütsel yapı gerektiren teknik konular (altyapı, ulaşım vb) ayrı örgütler halinde yapılandırıldığından, belediyeler arasında teknik hizmet paylaşımı sorun olmaktan çıkmıştır. Geriye kalan hizmet kollarının sunumundaki sorumluluk hizmetin kent düzeyinde nitelik gösterip göstermediğine göre ya ilçe belediyelerine ya da İstanbul Metropolitan İdaresi'ne verilecektir. Örneğin: çöp toplama ilçe belediyesi, biriktirme yerinin tespiti İstanbul Metropolitan İdaresi, defin işlemleri ilçe belediyesi, mezarlık yerinin tespiti İstanbul Metropolitan İdaresi vb. İlçe belediyelerinin sorumluluğu altında olan ancak ilçe belediyeleri tarafında yerine getirilemeyecek olan işler İstanbul Metropolitan İdaresi ile birlikte yapılır. Ayrıca birden fazla ilçeyi ilgilendiren işlerin yapılmasında İstanbul Metropolitan İdaresi koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

b. Metropol Düzeyde Teknik Nitelikli Hizmetlerin Örgütlenmesi

İstanbul Metropolitan İdaresi, İstanbul'un tümünü ilgilendiren genel nitelikli konularda liderlik yapan, planlar hazırlayan ve ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan stratejik bir yerel yönetim birimi olarak öngörülmüştür. İstanbul Metropolitan İdaresi, altyapı, ulaşım, planlama, kalkınma, afet ve itfaiye, çevre- tarihi doku, yerel kolluk gibi teknik özellikleri ağır basan, uzmanlık, çok yönlü koordinasyon gerektiren hizmetlerin sunumundan yetkili bir idaredir. Bu faaliyetleri, İstanbul Metropolitan İdaresi oluşturulacak özel amaçlı idareler vasıtasıyla yürütecektir.

c. Metropol Düzeyde Koordinasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi

Kent hizmetlerinin bir bütün halinde sunulması, yerel hizmet sunumunda önceliklerin sağlanması, belediye kurumları, özel amaçlı idareler ve diğer kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanması hizmetlerin verimli ve etkin sunulmasının temel şartıdır. Ne kadar çok ve farklı yapılar oluşturulursa oluşturulsun etkili bir koordinasyon mekanizması olmazsa ve yapılar arasında işbirliği sağlanamazsa istenilen hedeflere ulaşmak mümkün olmayabilir. Dolayısıyla bu modelde koordinasyon hizmetlerinin sağlanması ve kent hizmetlerine bütüncül bir yaklaşım tarzının kazandırılması amacıyla kent üst kurulu oluşturulmuş ve koordinasyon hizmetlerinin bu kurul sayesinde etkili olarak sağlanması amaçlanmıştır.

3. Mali Yapı

İMİ bütçesi; mevcut yapıdaki büyükşehir belediye bütçesi ve il özel idare bütçesinin birleşiminden oluşacaktır. Belediye gelirleri yasasına ve diğer mevzuata göre belirlenmiş gelirler bu model için de geçerlidir. İstanbul Metropolitan İdaresi' nin bütçesi, konsolide bütçedir. Bütçenin bileşenlerini; İstanbul Metropolitan İdare başkanının bütçesi, İstanbul Metropolitan İdare Meclisinin bütçesi ve özel amaçlı idarelerin bütçesi oluşturmaktadır. İlgili idarelerin bütçesi mecliste görüşülüp onaylandıktan sonra uygulanacaktır.

İl özel idaresinin ve büyükşehir belediyesinin bütçesinin gelir kalemlerinin birleşiminden oluşan bu bütçede bazı gelir kalemleri ilçe belediyelerine aktararak, ilçe belediyelerinin yapmakla sorumlu oldukları hizmetleri tam ve eksiksiz yapmaları sağlanacaktır. Aktarılabacak olan bu gelir kalemleri şunlardır;

- İlan-reklam vergisinin tamamı,
- İskan harcı bedeli ,
- Elektrik tüketim vergisi,

- Şerefiye (değer artış vergisi aktif hale getirilerek)
- Çevre ve temizlik vergisinin oranları artırılacaktır.

Ayrıca bu modelde özel amaçlı idarelerin kuruluşu için merkezi idareden ayrı bir pay alınacak, daha sonraki aşamada ise bu pay düzenli bir gelir kalemi olarak devam edecektir. İstanbul'un küreselleşmenin etkisinin en fazla hissedildiği küreselleşen bir kent olmasından kaynaklanan yükleri karşılayabilmesi için merkezi idareden ayrıca pay aktarılmalıdır.

SONUÇ

Küreselleşme tüm yapıları kendi değerler sistemi çerçevesinde değiştiren ve dönüştüren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değişim ve dönüşümden etkilenen alanlardan biri de kenttir. İnsanın habitatu olan kentler artık bu süreçte sermayenin yerleşim alanı olmakta, küreselleşme kendi değerler sistemini uygulayabilmek, yeni toplumsal ve mekansal yapısını kurmak için kentleri dönüştürmeye başlamaktadır. İnsan mı mekanı etkiler mekan mı insanı etkiler tartışmaları artık mekan lehine dönüşmekte, mekanın gücü sermayeyle desteklenmekte ve oluşturulan yeni mekansal yapıda insanlar artık yönetmen konumundan aktör konumuna düşmektedir. Önceden uygarlığın beşiği olan kent şimdilerde sermayenin yuvası haline gelmekte ve sermayenin yoğunlaştığı, kontrol edildiği bu kentler literatürde küresel kent olarak ifade edilmektedir. Aslında literatürde “küresel kent” küresel ekonominin ve aynı zamanda ulusal ekonominin kontrol edildiği, çok uluslu ortaklıkların, yönetim ve kontrol merkezlerinin, uluslararası alanda üretim ve dağıtımı örgütleyen faaliyetlerin alansal olarak yoğunlaştığı, ileri üretici hizmetlerde uzmanlaşmanın sağlandığı, bu işlevleri yerine getirebilecek uygun coğrafî konuma sahip, kent konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal alt yapının bulunduğu yapıya uygun yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarının karşılandığı kent olarak ifade edilse de uygulamada, kent konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal alt yapının bulunduğu yapıya uygun yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarını karşılama özelliği bazı kentlerde uygulanmakta bazı kentlerde ihmal edilmektedir.

Küresel kentlerde kent ekonomisindeki bu değişiklikler kentte yaşanan ilişkileri de dönüştürmekte, emek yapısındaki ikili yapı sosyal hayata da yansımaktadır. Yüksek gelirli kişilerin daha lüks, nezih(!) ve güvenli konutlarda yaşama ve çalışma arzusu, küresel kentin vitrini haline gelen plazaları, rezidansları ortaya çıkarmaktadır. Bu yapılaşma mekanı bölerek sosyal yapıdaki uçurumları artırmakta plazaların, rezidansların çevrelerine

yapılan yüksek duvarlar sosyal ve mekansal ayrışmanın tezahürü olmaktadır. Gelir dağılımındaki dengesizlikler ve eşitsizlikler sınıfsal kutuplaşmaları keskinleştirmekte, bu kutuplaşmalar beraberinde suç ve şiddet oranlarını arttırarak saldırganlık ve şiddeti kentlerde olması normal bir görüntü haline getirmektedir. Yaşanan bu süreçte kentler sosyal ve mekansal ayrışmaların beraberinde getirdiği olumsuzlukların yaşandığı alanlar olarak karşımıza çıkmakta, kentlilerin gözünde artık kentler masumiyetini yitiren alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme sürecinde etkilenen, küresel bir kent olarak kabul edilen kentlerden birisi de İstanbul'dur. Uzun yıllar başkentlik yapmış, tarihi ve kültürel birikime ve zenginliklere sahip olan, ülkesindeki diğer kentlerden her alanda öne çıkan 12 milyonluk nüfusuyla İstanbul dev bir yaşam alanı aynı zamanda küreselleşmenin etkilerinin açıkça görüldüğü bir laboratuvarıdır.

İstanbul'un zaman içerisinde aldığı göçlerle nüfusu artmış, hizmet alanı genişlemiş, hizmet yükünün artması ve karşılanamayan taleplerden dolayı İstanbul, ulaşımdan, çevreye, konuttan planmaya, güvenlikten, tarihi-kültürel varlıkların korunmasına vb her alanda sorunlarla karşı karşıya kalmıştır ve kalmaktadır. Bu sorunların üstesinden gelinebilmesinin etkin ve verimli bir yönetimle mümkün olunacağı siyasiler, akademisyenler tarafından dile getirilmiş bu amaçla İstanbul'un yönetimi, yönetimindeki aksaklıkların giderilmesi, İstanbul'a özgü bir yönetim modeli ile ilgili arayışları uzun süre devam etmiş, bu amaçla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bütün bu çalışmaların ortak noktası, İstanbul'un kent yaşamının her alanında sorunlarla karşı karşıya kaldığı, mevcut sorunların kent yaşamının her alanını olumsuz yönde etkilediğidir. Bu sorunların üstesinden gelinebilmesinin, İstanbul'u yaşanabilir bir kent haline getirebilmenin ve küresel dünyada bir yer edindirebilmenin çözümü olarak İstanbul'a özgü bir kent yönetim modeli geliştirilmesi gerekliliği çalışmalarda üzerinde durulan diğer bir ortak noktadır.

Tezin temel varsayımı; küreselleşmenin kentleri etkilediği, bu süreçte yeni bir form olarak "küresel kentlerin" ortaya çıktığı, küresel kentlerin de etkili ve verimli yönetim sağlamak için kendilerine özgü yönetim şekli benimsedikleri bu bağlamda küresel kent olarak kabul edilen İstanbul'un da

yaşadığı sorunlardan kurtulmak için, kendine ait bir yönetim tarzının olması gerektiği şeklinde ifade edilmiştir; çünkü kendine özgü bir yönetim tarzıyla İstanbul'un karşılaştığı sorunları çözerek etkili ve verimli bir yönetime sahip olabileceği; ancak, bu sayede hizmet sunumunda aksaklıkların önüne geçilerek İstanbul, kentte yaşayanlar için yaşanabilir, sermaye için dünya ekonomisiyle daha rahat eklemlenebilir bir kent yapısına kavuşabilecektir.

İstanbul'a özgü uygulanabilir, Anayasaya uygun, üniter devlet sistemiyle uyuşan, etkili ve verimli bir yönetim modeli ortaya koymayı hedefleyen bu tezde ilk önce literatürde küresel kent olarak kabul edilen Tokyo ve Londra'nın kent yönetim yapıları incelenerek, bu küresel kentlerin kendilerine özgü yapıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tokyo ve Londra'da bulunan bazı uygulamalarda oluşturulan modelde kullanılmıştır. İkinci olarak, İstanbul'un kent yönetimindeki aksaklıkların tespiti hem de önerilen model hakkındaki görüşlere sahip olmak amacıyla derinlemesine mülakat tekniği ile araştırma yapılmıştır. İstanbul gibi uzunluğu yaklaşık 150 km'ye varan, ilçeler arasındaki mesafelerin çok fazla ve ulaşım sorununun olduğu bu dev yaşam alanında aslında mülakat tekniği yerine anket tekniğinin uygulanması daha kolay olabilirdi. Ancak çalışma ilçe belediye başkanları/yardımcılarına ve büyükşehirdeki belediyesinde çalışan kişilere yapılmak istendiği için, bu kişilerin yoğun olacağı düşüncesiyle anketi dolduramayacakları, mülakat tekniği uygulanırsa zihinlerinin arka planında yatan düşüncelere ulaşılacağı düşünülmüştür. Bu amaçla mülakat tekniği benimsenmiştir. Bu amaçla görüşmeler için ilk önce açık uçlu standart sorular hazırlanmıştır. Bu sorularda mevcut yapıda; büyükşehir belediye başkanının yetkileri, büyükşehir belediye meclis üyelerinin ve meclis başkanının seçim usulü, meclis komisyon üyelerine sivil toplum kuruluşlarından gelen temsilcilerin seçilmesi, büyükşehir belediye encümeninin oluşturulma usulü, AYKOME ve UKOME'nin etkinliği, İstanbul'daki özel amaçlı idarelerin etkinliği, İstanbul İl Özel İdaresi'nin gerekliliği konularındaki olumlu/olumsuz düşüncelerini ortaya koymalarını ve bu sorulara paralel olarak oluşturulan modelle ilgili düşünceleri alınmak istenmiştir. Uygulanan bu mülakat sonuçları

çerçevesinde, İstanbul'un mevcut yönetim yapısıyla ve modelle ilgili araştırma bulgularının sonuçları şu şekilde ifade edilebilir:

Mevcut yapıda merkez teşkilatında çalışanlar büyükşehir belediye başkanının yetkilerinin çok olduğunu, bu yetkilerin azaltılmasının daha iyi olacağını ifade etmelerine rağmen görüşme yapılan kişiler, büyükşehir belediye başkanının yetkilerinin olması gerektiği kadar olduğunu, hatta yetkilerinin daha da artırılabilirliğini ifade ederek, başkanın yetkilerini sınırlayacak mekanizmaların onun hizmet sunumuna engel olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Yürütmenin başkanı olan büyükşehir belediye başkanının aynı zamanda meclisin de başkanı olmasının kararlara bir etkisi olmadığını, uygulamada kendi içlerinden başkan seçerek başkanın görevlerini seçilen kişinin yaptığını ifade etmişler, yapının bu şekilde olmasının iyi olduğunu savunmuşlardır.

Büyükşehir belediye meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesi düşüncesinin pratikte çok fayda sağlamayacağını belirterek görüşülen kişiler, bu fikre olumsuz yaklaşmışlar, büyükşehir belediye encümeninin olmazsa olmaz bir yapı olduğunu, oluşturulma şeklinin değiştirilmesine gerek olmadığını ifade etmişlerdir.

İstanbul'da özel amaçlı idarelerin yetersiz kaldığını ancak bu yetersizliğin ve eksikliklerin giderilirse bir sorun kalmayacağını belirtmelerine rağmen, İstanbul'da sorun olan ulaşım, altyapı, planlama, afet ve itfaiye, tarihi ve kültürel varlıkların korunması ve çevre alanlarında ayrı ayrı idarelerin kurulmasının, hizmetlerde bütünlüğü sağlamak açısından faydalı olacağını vurgulamışlardır. AYKOME ve UKOME'nin güncel sorunlara cevap verecek yapıya kavuşturulması gerekliliğini belirterek, bunların birleştirilerek "kent üst kurulu" şeklinde adlandırılmasının ve idareler arasında koordinasyonu sağlayan bir birim haline dönüştürülmesinin, koordinasyondan kaynaklanan sıkıntıları gidereceğini ifade etmişlerdir.

İstanbul'da İl Özel İdaresi'nin etkinliğini kaybettiğini, kaynakları yatırıma dönüştüremediğini, özel idarenin işlevini yitirdiğini özellikle belirterek, İstanbul İl Özel İdaresi'nin kaldırılması, yetkilerinin ve bütçesinin büyükşehir belediyesine/ilçe belediyelerine devredilmesi fikrine, tek elden hizmet

sunulmasının iyi olacağını, iki başlılığın olmamasının daha güçlü yerel yönetim modelini sağlayacağı, bürokrasinin azalabileceği düşüncesiyle olumlu yaklaşmışlardır.

Görüşülen kişiler mevcut yapının her hangi bir kademesine sivil toplum kuruluşlarının müdahil olmasını istememişler, Türkiye’de sivil toplum olarak ifade edilecek yapıların olmadığını, kendi çıkarları için çalışan yapıların olduğunu belirtmişlerdir. Meslek odaları da yönetim kademesinde politize olabilecekleri, etkili denetimi sağlayamayacakları düşüncesiyle yapı içerisinde olmak istememişlerdir.

Bu çerçevede alan araştırmasını sonuçları değerlendirildiğinde, özellikle büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ile ilgili soruları görüşmecilerin büyük bir kısmının kişiselleştirerek cevapladıkları ifade edilebilir. Araştırma sırasındaki tavırlarından bunun nedeninin, mevcut yapının eleştirisini, uygulayıcıların eleştirilmesiyle özdeşleştirmeleri olduğu söylenebilir. Bu konularda yönetime örgütsel sessizliğin hakim olduğu ifade edilebilir. Buna rağmen; hizmet sunumuyla ve idarelerin etkinliğiyle ilgili soruları cevaplarken görüşmecilerin tavırlarının rahat olduğu, bu sorulara daha objektif yaklaşarak, mevcut yapının aksayan yönlerine vurgu yaptıkları ve yeni yapıların oluşturulmasıyla bu aksaklıkların giderileceği ve hizmet sunumunda verimliliğin sağlanacağını ifade ettikleri söylenebilir. Bu bağlamda görüşmeler sonunda, literatürde İstanbul’un kent yönetimiyle ilgili ifade edilen sorunların bir kısmının görüşmeciler tarafından da kabul edildiği, bir kısmının ise sorun olarak algılanmadığı/ algılansa bile ifade edilmediği söylenebilir.

İstanbul’un kentte yaşayanlar için yaşanabilir bir kent haline dönüşmesi ve küresel dünyayla eklemlenebilmesi için kendine özgü, etkinliği ve verimliliği sağlayacak bir yönetim tarzına kavuşturulmasının bir ihtiyaç haline geldiği ifade edilebilir.

Bu amaçla tezde İstanbul’a özgü bir kent yönetim modeli kurgulanmıştır. Anayasaya uygunluk, üniter devlet sistemiyle örtüşme ve uygulanabilirlik ilkeleri modelin sınırlarını çizmiştir. Ayrıca mülakat sonuçları da modelin oluşturulmasında göz önüne alınmıştır. Oluşturulan model iki

kademeli yönetim tarzını benimsemektedir. Modelin ilk kademesini İstanbul Metropolitan İdaresi -İstanbul İl Özel İdaresi'nin yapısıyla büyükşehir belediyesinin yapısının birleştirilmesiyle ortaya çıkan yapı- ikinci kademesini ise mevcut İlçe belediyeleri oluşturmaktadır. Modelde mevcut yapıda bulunan bazı düzenlemeler değiştirilmiş, bazıları değiştirilip genişletilmiş, bazıları da aynen devam etmiştir. Modelle yapılan ilk değişiklik İstanbul İl Özel İdaresi'nin kaldırılarak İstanbul Metropolitan İdaresi'yle birleştirilmesi, İl Özel İdaresi'nin araç, gereç, bina, personel, hak, yetki ve görevleri İstanbul Metropolitan İdaresi'ne devredilmesidir. Modelde bu şekilde bir düzenleme yapmanın nedeni ise 5216 sayılı kanunun geçici 2. maddesinden kaynaklanmaktadır. 5216 sayılı kanunun geçici 2. maddesine göre İstanbul'da büyükşehir belediyesi ile il özel idaresinin hizmette bulunma bakımından yetki çevreleri aynı olmuştur. İstanbul'da il özel idaresinin iki görev alanı bulunmaktadır. Birincisi; tüm il sınırları içindeki görevleri ikincisi belediye sınırları dışındaki görevleri. Geçici 2. maddeyle belediye sınırı dışında yerler kalmamış, tüm il sınırları içinde sunacağı görevler kalmıştır. Ancak bu görevlerin büyük çoğunluğu 5227 sayılı yasa çıkmadığı için kadük olmuş, merkezi idarenin uhdesinde kalmıştır. Böylece il özel idaresinin pratikte bir anlamı kalmamıştır.

İSKİ ve İETT model oluşturulurken kaldırılan diğer yapılardır. Bu yapılar sundukları hizmetin niteliğine göre oluşturulan idarelerin bünyelerine katılmış bu çerçevede İSKİ altyapı idaresinin, İETT ise ulaşım idaresinin bünyesine dahil edilerek hizmetlerin tek elde toplanması ve koordine edilmesi sağlanmıştır. Böylece hizmet sunumunda koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunların önüne geçilmek amaçlanmıştır.

Kaldırılan yapılardan bir diğeri ise AYKOME ve UKOME'dir. Kent hayatının her alanını etkileyen hizmetlerin bu iki örgüt tarafından koordine edilmeye çalışılması bütüncül yaklaşım tarzıyla uyuşmamakta ve uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Bu amaçla modelde AYKOME ve UKOME kaldırılmış, yerine bütüncül yönetim tarzını benimseyen Kent Üst Kurulu oluşturulmuştur.

Modelde encümenin, ilçe belediyelerinin ve mahalle yönetiminin yapıları aynen korunmuştur.

Modelle İstanbul'un kent yönetimi için kurgulanan yapının adı "İstanbul Metropoliten İdaresi'dir". Bu yapıda iki temel organ; doğrudan halk tarafından seçilen İstanbul Metropoliten İdaresi Başkanı ve İstanbul Metropoliten İdare Meclisi'dir. Başkanın seçim usulü modelde aynı kalmakla beraber meclis üyelerinin seçimi değiştirilmiş, üyelerin seçiminde hem il genel meclisinin seçim usulü hem de büyükşehir belediye meclisinin oluşturulma usulü birleştirilmiştir. İstanbul Metropoliten İdare Meclisi'nin başkanının kendi üyeleri arasından seçilmesi benimsenmiş, böylece önceki yapıda bulunan yürütmenin başının aynı zamanda meclisin başında olma uygulamasından vazgeçilerek bu iki yapı organik olarak ayrılmıştır. Bunlara ek olarak meclis komisyonlarında sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve meslek odalarının temsilcilerinin de bulunması benimsenmiştir.

İstanbul Metropoliten İdaresi'nde teknik özellikleri ağır basan, uzmanlık ve çok yönlü koordine gerektiren; planlama, altyapı, ulaşım, zabıta, itfaye, afet, çevre, tarihi ve kültürel varlıklar ve kalkınma alanlarında yerel kamu tüzel kişiliğine haiz, ayrı bütçeli ve özel hukuk hükümlerine tabi özel amaçlı idareler kurulmuştur.

Ayrıca modelde koordinasyon ve danışma kurulları da oluşturulmuştur. Danışma kurulu ildeki kamu meslek kuruluşu başkanları, oda başkanları ve üniversitelerin temsilcilerinin oluşturduğu, tavsiye niteliğinde kararlar alan, başkana ve meclise raporlar hazırlayan bir yapılanmadır. Bu kurulun oluşturulmasındaki amaç kent yönetiminin bir kısmına da olsa sivil toplum kuruluşlarını entegre edebilmektir.

Kent üst kurulu ise eski yapıda bulunan AYKOME ve UKOME'nin temsilcilerinin, oluşturulan özel amaçlı idarelerin başkanlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve meslek odası temsilcilerinin katılımıyla oluşan başkana ve meclise raporlar hazırlayan, kentsel hizmetlerin sağlanmasında koordinasyonu sağlayan bir yapıdır.

İstanbul'a özgü, uygulanabilir bir kent yönetim modelinin oluşturulduğu bu çalışmanın özgünlüğü, mevcut kent yönetim yapısındaki aksaklıkları

ortaya koyabilmek amacıyla nitel veri toplama tekniği kullanılarak yapılan ilk tez çalışması olmasídır. Çalışmanın mevcut aksaklıkları ortadan kaldıracak, anayasaya uygun, üniter devlet sistemiyle örtüşen ve uygulanabilir bir model önermesi, bu çalışmanın sonuçlarına paralel olarak sonraki aşamalarda İstanbul'la ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacak olması, çalışmanın sağladığı en önemli katkıdır.

KAYNAKÇA

ACAR, Mustafa; “ Ekonomik, Siyasal ve Sosyo- Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi, Fırsat mı?”, **Liberal Düşünce**, Yıl: 8, Sayı:32, ss. 13-26

AKARCALI, Bülent; “ İstanbul’u İstanbul’un Yönetmesi”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropoller**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994, ss.149-151

AKGÜÇ, Öztin; “Küreselleşme Olgusunun Türk Ekonomisini Etkisi”, **Cumhuriyet ve Küreselleşme**, Ankara, T.C Kültür Bakanlığı, 2002

AKIN, Bahadır; “21. Yüzyılın Eşiğinde Küreselleşme ve Küresel İşletmeler”, **Finans Dünyası Dergisi**, 1998, ss.3-13

AKKOYUNLU, Kıvılcım; **Sürdürülebilir Kent” Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine**, Der: Ayşegül Mengi, Ankara, İmge Yayınevi, 2007,ss.11-26

AKTÜRE, Sevgi; **Anadolu’da Bronz Çağı Kentleri**, İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ocak 1997

ALTINTAŞ, Hakan; **Küreselleşme ve Küresel kent kavramı: New york, Londra, İstanbul Kentlerindeki Ekonomik - Sosyal Transformasyon Sürecinin Analizi**, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002

AMEN, M.Mark , ARCHER, Kevin and BOSMAN, Martin; “ Thinking through Global Cities” Ed. Mark Amen, Kevin Archer and Martin Bosman, **Relocating Global Cities, from the center to the margins**, Rowman and Littlefield Publishers, U.S.A, 2006,ss.1-22

AMIN, Ash and GRAHAM Stephen ; “The Ordinary City”, **Transactions of the Institute of British Geographers**, New Series, V.22, N.4, 1997, ss.411-429.

AMIN, Ash, THRIFT, Nigel; “Neo-Marshallian Nodes in Global Networks”, **International Journal of Urban and Regional Research**, V.16, N.4, 1992, ss.571-587.

ANTUNES, Catia; “Globalisation in history and the history of globalisation The application of a globalisation model to historical research” **Globalization as Evolutionary Process: Modeling global change**, Edited by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, London, 2007, ss.242-267

ARIBOĞAN, Deniz Ü.; **Küreselleşme Sürecinin Aktörleri**, (Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi), 2. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 1997

ASLANOĞLU, Rana, “ Küreselleşme ve Dünya Kenti”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:69, 1995, ss.108-127

ASLANOĞLU, Rana; **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa, Asa Yayınevi, 1998

ASLANOĞLU, Rana; Kaos Teorisi, Postmodern Durum ve Kent, Birikim, sayı:68-69, 1995,ss.88-97

ATALIK, Gündüz, ÇIRACI, Hale, GEZİCİ, Ferhan, “İstanbul İçin Sürdürülebilir Kalkınma Koşulları”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994,ss.9-13

ATINA, Fulvio; “Theories of long-term change and the future of world political institutions” Edited by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson, **Globalization as Evolutionary Process :Modeling global change**, , Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, London,200, s. 108-131

ATUĞ, Fevzi; **Kent Ekonomisi İlkeleri**, Bursa, Bursa Uludağ Üniversitesi Yayınları, 1989

Avrupa- Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, **Küreselleşme ve Türkiye**, Yayına hazırlayan: Harun Gümrükçü, İstanbul, Mayıs 2003

AYKAÇ, Burhan; “ Türkiye’de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi**, 1999, ss. 1-12

AYKAÇ, Burhan; “ 21. Yüzyılda Kamu Yönetiminde Yeni Eğilimler”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi**, 2002, ss. 15-23

BAENCE, Robert, H. Ve Diğerleri, **Uluslar arası Ekonomik Kalkınma**, Çev: C.Balkır ve A.Ersoy, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1985

BAĞCE, Emre; “ Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi” **Amme İdaresi Dergisi**, 32 (4), 1999, ss. 3-14

BAUM, Scot; “ Social Transformations in The Global City: Singapore”, **Urban Studies**, Vol: 36, issue:7 , 1999, ss.1095-1117

BAUMAN, Zygmunt ; **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları**, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999

BEAUREGERD, Robert A.; “ Theorizing the global-local connection”, Der. Paul L. Knox and Peter J. Taylor, **World Cities In a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Pres, 1995,ss.232-248

BEAVERSTOCK, Jonathan V. , SMITH, Richard G. ve TAYLOR, Peter J.; “ A Roster of World Cities” **Cities**, 16(6), ss. 445-458

BEAVERSTOCK, **Jonathan V.** , SMITH, Richard G. ve TAYLOR, Peter J.; “World City Network: A New Metageography ?”, **Annals of the Association of American Geographers** 90, 2000, ss.123-134.

BEGEL, E. Ernst; “Kentlerin Doğuşu”, **Cogito, Kent ve Kültürü**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 8, Yaz 1996, ss.7-16

BENEVOLO, Leonardo; **Avrupa Tarihinde Kentler**, Çev. Nur Nirven, İstanbul, Literatür Yayınları, 2006

BİLGİN, Nuri; **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006

BM Küresel Yönetim Komisyonu, **Küresel Komşuluk**, Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, 1996

BORATAV, Korkut; “ Emperyalizm mi? Küreselleşme mi?”, **Küreselleşme Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı**, Ankara, İmge Kitabevi, 2000

BORATAV, Korkut; “Ekonomi ve Küreselleşme”, **Küreselleşme Hikayesi**, (Der:İşin KANSU), Dost Yayınları, Ankara, 1995

BRADBURY, Space Jonathan; **Develotion, Regionalism and Regional Development: The UK experience**, Ed. Jonathan Bradbury , Routledge, 2008

BRENNER, Neil; "The Urban Question as a Scale Question: Reflection on Henri Lefebvre, Urban Theory and the Politics of Scale", **International Journal of Urban and Regional Research** 24(2), 2001 June: 361–78

BRENNER, Neil; " Global Cities, glocal states: global city formation and satate territorial restructuring in contemporary Europe", **Review of International Political Economy**, Vol: 5, 1, 1998,ss.1-37

BRUGMANN, Jeb; **Welcome to the Urban Revolution**, New York, Bloomsbury Press, 2009

BUMİN, Kürşat ; **Demokrasi Arayışında Kent**, İstanbul, İz Yayıncılık,1998

BUTLER,Tim and HAMNET, Chris; "Regenerating a global city", ed: Rob Imrie, Loretta Lees and Mike Raco, **Regenerating London Governance, sustainability and community in a global city** Routledge, 2009

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener vd.; **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi Yayınları, İstanbul, 2009

CANGİR, Mehmet; " Küreselleşme", **Türk İdare Dergisi**, Yıl 73, Sayı 433, Aralık 2001, ss.199-211

CANSEVER, Turgut; " Şehir", **Cogito: Kent ve Kültürü**, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 8, Yaz, 1996, ss.125-131

CASTELLS, Manuel; **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**, Çev. Ebru KILIÇ, Cilt 1: Ağ Toplumun Yükselişi, İstanbul, Bilgi Üniversitesi yayınları, 2005

CASTELLS, Manuel; " Local and Global: Cities in The Network Society", **Economic and Social Geography**, vol: 93, no: 5, 2002, ss.548-558

CHESNAIS, François; " La Mondialisation du Capital", (Syros, Paris, 1994), s.14'ten aktaran Taner Timur, **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**, Ankara, İmge Kitabevi, 1996

CHUI, Stephen W.K., LUI, Tai-lok ; " Testing Global City-Social Polarisation Thesis: Hong Kong since the 1990s", **Urban Studies**, Vol:41/ 10,2004,ss.1863-1888

CLARK, David; **Urban World/ Global City**, Routledge, London, 1996

COHEN, Robin.B.; "The New International Division of Labor, Multinational Corporations and Urban Hierarchy", Eds:. M.Dear and A.Scott, **Urbanization and Urban Planing in Capitalist Society**, London: Methhven, 1981, ss. 287-315.

COOKE, Peter; " Locality, economic restructuring and world development", **The changing Face of Urban Britain: Localities** Peter Cooke (der), London, 1989 'dan aktaran ERAYDIN, Ayda, " Küreselleşme - Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler," GERAY, Cevat'a Armağan, Ankara, Ankara Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No: 25, 2001

COX, Kevin R.; "The Local and The Global in The New Urban Politics: A Critical View", **Environment and Planning D: Society and Space**, V.11, 1993, ss.433-448.

CRESWELL, John W.; **Reserarch Design: Qalitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**, Sage publications, London,2003

ÇAM, Esat; "Çok Uluslu Şirketler ve Gelişen Ülkeler", **İ.Ü İktisat Fakültesi Dergisi**, Cilt 45, sayı: 14, 1987

ÇELİK, Behiç; “ Türk Belediyeciliğinin Tarihi Gelişimi” **Yeni Türkiye, Yönetimde Yapılanma Özel Sayısı 95/4**, 1995, Ankara, ss.588-597

ÇINAR, Tayfun; “Dünya Kenti ve Toplumsal Kutuplaşma (İstanbul Dünya Kenti Olmalı Mı?), **Tartışma Metinleri**, AÜSBF, No:12, 1998

ÇUBUK, Mehmet, “ Geleceğini Arayan Metropol: İSTANBUL”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994, ss.317-319

DASGUPTA, Samir; “Introduction: A Reflection on Politics of Globalization and Textual Entrails”, Edited by Samir Dasgupta, Jan Nederveen Pieterse, **politics of globalization**, SAGE Publications, 2009, ss.1-38

DEMİRKAN, Tarık; “Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları: Kentler” **Cogito: Kent ve Kültürü**, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 8, Yaz, 1996, ss.17-23

DERUDDER, B, TAYLOR, Peter, WITLOX F., CATALANO G.; “Hierarchical Tendencies and Regional Patterns in the World City Network: A Global Urban Analysis of 234 Cities”, **Regional Studies**, Vol. 37/9, 2003, ss.875-886

DOUGLASS, Mike; “ Mega Urban Regions and World City Formation: Globalisation, the Economic Crises and Urban Policy Issues in Pasific Asia” **Urban Studies**, 37(12),2000, ss, 2315-2335

DOUGLASS, Mike; “The Rise and Fall of World Cities in The Changing Space-Economy of Globalization: comment on Taylor's, World Cities and Territorial States Under Conditions of Contemporary Globalization, **Political Geography**,19, ss.43-49, 2000

DPT, **Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995

DPT, **Yerleşme ve Şehirleşme**, Dokuzuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007

EKE, Ali Erkan; **Anakent Yönetimi Ve Yönetimlerarası İlişkiler**, A.Ü. S.B.F. Basın Ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara -1982

ELCOCK, Howard ; **Local government Policy and management in local authorities**, Routledge, New York, 1994

ERAYDIN, Ayda; “ Küreselleşme- Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler,” GERAY, Cevat’a Armağan, Ankara, **Ankara Mülkiyeliler Birliği Yayınları**, No: 25, 2001, ss.363-392

ERAYDIN, Ayda; **Kentleşme, Kalkınma ve Nüfus, Türkiye’nin Nüfus ve Kalkınma Yazını: Eleştirel Bir Değerlendirme**, TUBA Raporları, İstanbul, 2003

ERBAY, Yusuf ; “Kavram Olarak Küreselleşme”, **Yeni Türkiye**, 21. yy Özel Sayısı-I, (Sayı:19), ss.168-174

ERCAN, Fuat; “ Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul” **Toplum ve Bilim**, Sayı: 71, 1996, ss.61-95

ERDEM, Çiğdem; “ Küreselleşme ve Ulus Devlet”, **Demokrasi Platformu**, Yıl:4, sayı: 15, 2008, ss.61-81

ERDOĞAN, Mustafa; “Küreselleşmeye Dair”, **Açık Toplum** (e-dergi), 1999

ERDUMLU, Güngör; **Büyük Şehir Belediyeleri Araştırması**, Ankara, DPT, 1993

ERKAN, Nihal, Ekin; “ Dünyanın Yerel Aynası “ **Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine**, Der: Ayşegül Mengi, İmge Yayınevi, Ankara, 2007,ss.47-58

EROĞUL, Cem; “ Ulus-Devlet ve Küreselleşme”, Der: Işık Kansu, **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, Ankara, Gül Diken Yayınları, 1999, ss.47-59

ERSOY, Melih; “Sanayisizleşme Süreci ve Kenttler” ,**Praksis**, Sayı:2, 2001, s.32-52

ERTÜRK, Hasan; **Kent Ekonomisi**, Bursa, 1995

ERYILMAZ, Bilal; **Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması**, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1997

EVREN, Yiğit; **İstanbul Merkez Bölge’de Bütünleşme ve Ayrışma: 15. ISOCARP Genç Profesyonel Plancılar Çalıştayının Düşündürdükleri**, YTÜ Mim, Fak. E-Dergisi, Cilt.2, sayı1, 2007, ss.11-21

FALAY, Nihat;” Kentlerin Kökenlerine Toplu Bir Bakış”, **İHİD, Vakur Versan’ a Armağan Özel Sayısı**, Yıl:6, sayı: 1-3, Aralık 1985

FRIEDMAN, John, WOLF, Goetz.; “World City Formation: An Agenda for Research and Action,” **International Journal of Urban and Regional Research** 6, 1982, ss.309-344.

FRIEDMANN, John; “ The World City Hypothesis”, **Development and Change**,1986, ss.70-77

FRIEDMANN, John; **Life Space and Economic Space,: Essays in Third World Planning**, Transaction Books, 1988

FRIEDMANN, John; “ Where we stand: a decade of world city research”, Der. Paul L. Knox and Peter J. Taylor, **World Cities In a World System**, Cambridgege, Cambridge Üniversty Pres, 1995, ss.21-47

GERAY, Cevat; “ Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler” **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt: 1, sayı: 4, 2001

GERAY, Haluk; **Küreselleşme ve Masaüstü Sömürgecilik**, Mürekkep, 95,/ 3-4, ss.33-48

GIDDENS, Anthony; **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Çev: Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000

GIDDENS, Anthony; **SOSYOLOJİ**, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008

GIDDENS, Anthony; **The Transformation of Intimacy**, Oxford, Basic Blacwell, 1994

GOLDSMITH, Michael; “The experience of metropolitan government in England”, , ed: Rob Imrie, Loretta Lees and Mike Raco, **Regenerating London Governance, sustainability and community in a global city**, Routledge, 2009

GÖKÇE, Orhan; **İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006

GÖNLÜBOL, Mehmet; **Uluslararası Politika**, 3.Baskı, Ankara, AÜSBF Yayını, 1985

GÖRMEZ, Kemal; **Kent ve Siyaset**, Ankara, Gazi Kitabevi, 1997

GÖRMEZ, Kemal; **Küreselleşme ve Yerelleşme**, Ankara, Odak Yayınları, 2005

GÖRMEZ, Kemal; **Şehir ve İnsan**, İstanbul, MEB Yayını, 1991

GÖRMEZ, Kemal; **Yerel Demokrasi ve Türk Belediyeciliği**, Hizmet-İş sendikası yayını

GÖRMEZ, Kemal; **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Ankara, Vadi Yayınları, 1997

GRAHAM, Stephen; “ Global Grids of Glass: On Global Cities, Telecommunications and Planetary Urban Networks”, **Urban Studies**, Vol: 36/ 5-6, 1999, ss.929-949

GREER, Scott L.; Mark Sandford, “ GLA and Whitehall”, **Local Government Studies**, Vol: 32, No: 3, June 2006, ss.239-253

GUEHENNO, Jean- Marie; **Demokrasinin Sonu**, Çev: M.Emin Özcan, Ankara, Dost Kitabevi, 1998

GUIBERNAU, Montserrat; **Milliyetçilikler**, Çev: Neşe N. DOMANIÇ, İstanbul, Sarmal Yayınları, 1997

GÜLER, Birgül A.; “Küreselleşme ve Yerelleşme, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 6/3 Temmuz 1997, ss.62-77

GÜLER, Birgül A.; **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi: Yapısal Uyarlama Politikaları**, TODAİE Yay. No:266, 1996

GÜNEŞ, Muharrem; **Yerel Gündem 21 Ulusal Kentlerden Küresel Köylere**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2004

GÜRPINAR, Ergun; **Kent ve Çevre Sorunlarına Genel Bir Bakış**, İstanbul, Der Yayıncılık, 1993

GÜRTUNA, Ali Müfit; **Metropolitan Alan Yönetiminde Yeni Arayışlar** Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 13-14 Kasım 2001, İstanbul, ss.26-33

HABERMAS, Jürgen; **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti**, Çev: Medeni Beyaztaş, İstanbul, Bakış Yayınları, 2002

HALL, John; “ The Role of Business in London Local and Regional Government: How it became Recognised as a Significant Player”, **Local Government Studies**, Vol: 32, No 3, 2006, ss.311-340

HALL, Peter; “Globalization and The World Cities”, Eds: F.C. Lo and Y. M. Yeung **Globalization and the World of Large Cities**, Tokyo: United Nations University Press, 1998, s.17-36

HAMBLETON, Robin and GROSS, Jill Simone; “From Governance to Governing”, **Governing Cities in a Global Era Urban Innovation, Competition and Democratic Reform**, Ed: Robin Hambleton and Jill Simone Gross, Palgrave Macmillan™, New York, 2007

HARRIS, C.ULLMAN, E. ; “ Kentin Doğası”, Der. , Duru Bülent, Alkan Ayten, **20.Yüzyıl Kenti**, Ankara, İmge Yayınevi, 2002, ss.55-76

HARVEY, David; **Postmodernliğin Durumu**, İstanbul, Metis Yayınları, 1999

HARVEY, David; **The Condition of Postmodernity: An Enquiry into The Originsof Culturel Change**, Cambiridge Blacwell, 1989

HERRSCHEL, Tassilo and NEWMAN, Peter; **Governance of Europe's City Regions Planning, policy and politics**, London,Routledge, 2002

HILL, Richard C. , FEAGIN, R. Joe; “ Detroit and Houston: Two Cities in Global Perspective” Ed: Peter Michael SMİTH, R. Joe Feagin, **The Capitalist City: Global Restructuring and Comminity Politics**, Basil Blacwel, New York, 1987, ss.155-178

HILL, Richard, Child.- KIM, June, Woo; “ Global Cities and Developmental States: New York, Tokyo, Seoul” **Urban Studies**, 37(12), 2000, ss. 2167-2195

HINES, Colin; **Localization: A global Manifesto**, London, Earthscan Publications, 2000

HIRST, Paul, - GREAME, Thompson; **Küreselleşme Sorgulanıyor**, çev: Ç. Erdem, E. Yücel, Ankara, Dost Kitabevi, 1998

HOSTON, James; “Urban Citizenship and Globalization” , Eds: Allen John Scott, **Global City-Regions**, Oxford: Oxford University Press, 2001

HUBERMAN, Leo; **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, çev. Murat Belge, İstanbul, 1982

IŞIK, Oğuz; “ Küreselleşme Süreci ve Kentin Değişen Anlamları” **Birikim**, 1995, Sayı:68-69,ss.98-105

IŞIK, Oğuz; “Kenti Düşünmek, Kent Üzerine Düşünmek”, **Toplum ve Bilim**, Mayıs- Haziran 1999, Cilt: 14, Sayı: 3

IŞIKPINAR, Ertürk;“İstanbul’un Kentsel Gelişmesinde Yerel Ölçeklerdeki Planlamanın Rolü”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994,ss.33-42

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI STRATEJİ MERKEZİ VE MARMARA VE BOĞAZLARI BELEDİYELERİ BİRLİĞİ; **İstanbul Gibi İstanbul: Evrensel Değerlerini Koruyan Yaşanabilir Bir İstanbul İçin Yeni Bir Yönetim Modeli**, İstanbul, 2002

İSBİR, Eyüp; **Şehirleşme ve Meseleleri**, Ankara, Gazi Büro Yayınları, 1991

İSKENDEROĞU, Muharrem ; “Küreselleşme, Ulus Devletin Geleceği ve Türkiye”, **Türkiye ve Siyaset Dergisi** Sayı:5, 2001

İSTANBUL TİCARET ODASI, **İstanbul’un Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri**, İstanbul, 2007

İSTANBUL TİCARET ODASI, **Dünyada Türkiye ve İstanbul**, İstanbul, 2008

JOHN, Peter; **Local Governance in Western Europe**, SAGE Publications, London, 2001

JOHN, Peter, MUSSON, Steven and TICKELL, Adam; “Co-ordinating governance inthe South-East mega-region Towards joined-up thinking?” **Develotion, Regionalism and Regional Development: The UK experience**, Ed. Jonathan Bradbury, Routledge, 2008

JONES, Andrew; “ The Global City Misconceived: the myth of Global management in transnational service firms”, **Geoforum**, Vol: 33,issue 3, 2002, ss. 335-350

JONES, Mark Tewdwr; “Governing London: the evolving institutional and planning landscape”, **Regenerating London Governance, sustainability and community in a global city**, ed: Rob Imrie, Loretta Lees and Mike Raco, Routledge, 2009

KALEMLİ, Mustafa; **İstanbul İlinin Sorunlarını Tespit Etmek ve Buradaki Vatandaşların Uygar Bir Düzen İçerisinde Yaşamalarını Temin Etmek Amacıyla Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önerge**, TBMM, 1994

KARAKURT, Elif; "Dünya Kenti" Kavramına Alternatif Bir Bakış”, **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu**, Cilt: 1, ss.320-336

KARAMAN, Zerrin T.; “ Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler”, **Türk İdare Dergisi**, 2000, sayı 43, ss. 37-53

KARAMAN, Zerrin; **Toprak, Kent Yönetimi ve Politikası**, İzmir, Anadolu Matbaacılık, 1995

KAVRUK, Hikmet; **Anakent’e Bakış: Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi**, Hizmet İş Sendikası, Ankara, 2002

KAYIKÇI, Murat; “ Düşünce- Mekan İlişkisi Bağlamında Eski Yunan’da Kent”, Der: Ayşegül Mengi **Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine**, Ankara, İmge Yayınevi, 2007,ss.147-158

KAZGAN, Gülten; **Küreselleşme ve Ulus Devlet**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 1. Baskı, 2000

KEATING, Michael; "Governing Cities and Regions: Territorial Reconstruction in a Global, Age," Allen. J. Scott (Eds.), **Global City-Regions**, Oxford: Oxford University Press, 2001

KEELING, David J.; " Transport and the world city paradigm", der. Paul.L Knox and Peter.J Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambridgege, Cambridge Üniversty Pres, 1995,ss.115-131

KEİL,Roger; " The environmental Problematic in World Cities", Ed: Paul Knox and Peter Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambiridge Üniversty Press, 1995,ss.280-297

KELEŞ, Ruşen; " Japonya'da Kentsel Yaşam ve Kentleşme" **Amme İdaresi Dergisi**,1986,ss.101-126

KELEŞ, Ruşen; Japonya'da Yerel Yönetimler, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:17, Sayı: 3,1984, ss.101-122.

KELEŞ, Ruşen; **Kentleşme Politikası**, Ankara, İmge Kitabevi, 2002

KELEŞ, Ruşen; " Kent ve Kültür Üzerine" **Mülkiye**, Cilt: 29, sayı: 246, Bahar, 2005, ss. 9-17

KENNEDY, Paul; **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev. Birtane Kanatçı, Ankara, T.İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı, 1993

KEYDER, Çağlar; "İstanbul'u Nasıl Satmalı", **İstanbul Dergisi**, ss.81-85

KEYDER, Çağlar; "Küreselleşme ve Devlet", (Erişim) <http://www.stratejik.yildiz.edu.tr/makale6.htm>. Erişim:22.04.2008

KEYMAN, E. Fuat; " Küreselleşen Dünya, Türkiye ve Demokratikleşme", **Demokrasi platformu**, Yıl:4, sayı: 15, 2008, ss.1-17

KEYMAN, E. Fuat; “Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak ” , **Doğu Batı Dergisi**, Sayı:18, 2002,ss.27-54

KEYMAN, E. Fuat; “Globalleşme ve Türkiye: Radikal Demokrasi Olasılığı”, Der: E. Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay, **Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam**, Ankara, Vadi Yayınları, 1998, ss.34-87

KEYMAN, E. Fuat; **Küreselleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorununu Anlamak**, Der. E. Fuat Keyman, Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000,ss.17-38

KEYMAN, E. Fuat; **Küreselleşme, Modernite ve Devlet Sorunu Üçüncü Yol Arayışları ve Türkiye: Siyaset Küreselleşiyor mu?** , Ed. M.C. Yalçın, İstanbul, Aydoğan Matbaacılık, 2000,ss.217-234

KEYMAN, E. Fuat, SARIBAY, Yaşar A.;“Küreselleşme, Siyaset ve Toplumsal Yaşam”, Der:E.Fuat Keyman ve Ali Yaşar Sarıbay, **Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam**, Konya, Vadi Yayınları, 1998, ss.9-13

KHONDER, Habibul Haque; “Küreselleşme Teorisi: Eleştirel Bir Değerlendirme”, Çev: Betül Duman, **Türkiye Günlüğü**, Sayı: 44, Ocak-Şubat, 1997,ss.65-78

KIELY, Ray; “Globalization Theory or Theories of (Capitalist) Globalization: The Political Implications of the Distinction”, Edited by Samir Dasgupta, Jan Nederveen Pieterse, **Politics of Globalization**, SAGE Publications, 2009, ss.116-147

KIICK, Tony; “ Globalization and the Rural Poor”, **Development Policy Review**, 2001, 19 (2), ss.155-180

KING, Anthony D.; “ Re-presenting World Cities”, Ed. Paul. L Knox and Peter. J Taylor, **World Cities in a World System**, Cambridge Üniversty Pres, 1995, ss.215-231

KING, Anthony D.; **Global Cities: Post- İmperialism and the Internationalisation of London**, London, Routledge, 1990

KİPER, Perihan; “ Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler- Yitirilen Değerler”, Der. Ayşegül Mengi, **Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine**, Ankara, İmge Yayınevi, 2007,ss.77-88

KNOX, Paul L.; “ World Cities İn a World System”, Der. Paul L. Knox and P.J. Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Press, 1995,ss.3-20

KNOX, Paul L.; “World Cities and The Organization of Global Space,” Eds : R. J. Johnston, P. J. Taylor, M. J. Watts, **Geographies of Global Change: Remapping the World in the Late Twentieth Century**, Oxford: Blackwell, 1995, ss.232-247.

KOCA, Perver, DİKBAŞ, Atilla, DÖKMECİ, Vedia, “ İstanbul Metropoliten Alanında Yeni Altmerkezlerin Oluşumu”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994,ss.43-56

KOÇDEMİR, Kadir; “Atatürk Dönemi Kültür Politikası ve Küreselleşme“, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 72, Sayı 429, Aralık 2000

KONGAR, Emre; **Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme** Huntington,11 Eylül, Remzi Kitabevi 3.Basım, 2002

KURAN, Ercümen; “ İstanbul’da Belediye Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi”
Yeni Türkiye, Yönetimde Yapılanma Özel Sayısı, 95/4, 1995,ss.567-570

Local Self Government: Growing Citizen Awareness and Push for Local Authority, [http://web-japan.org/factsheet /en/pdf/](http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/).Erişim:11.08.2008

LYONS, Donald , SALMON, Scott; “ World Cities, multinational corporations, and urban hierarchy: the case of the United States”, Der. Paul. L Knox and TAYLOR, Peter J.; **World Cities In a World System, Cambridge**, Cambridge University Pres, 1995,ss.98-114

MAGRE, Jaume, BERTRANA, Xavier; “ Exploring the limits of change: The direct electionn of mayors in Western Europe”, **Local Government Studies**,Vol. 33, No: 2, April 2007, ss. 181-194

MANFRED, B. Steger; “From ‘We the People’ to ‘We the Planet’:Neoconservative Visions of a Global USA”, Edited by Samir Dasgupta, Jan Nederveen Pieterse, **Politics of Globalization**, SAGE Publications,2009,ss.65-81

MARCUSE, Peter, KEMPEN, Ronald Van ; **Globalizing Cities: A New Spatial Order?**, Oxford: Blackwell Publishers, 2000, ss.1-22

MENDIETA, Eduardo; “ Invisible Cities: A phenomenology of globalization from below”, **Cities**, Vol:5, No: 1, 2001, ss.7-26

MITTELMAN, James H.; **The Globalization Syndrome: Transformation and resistance**, Princeton University Press Princeton, new jersey, 2000

MODELSKI, George, “Globalization as evolutionary process”, Edited by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson

Globalization as Evolutionary Process: Modeling global change, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, London, ss. 11-30

MONEY, Annabelle, EVANS, Betsy; **GLOBALIZATION The Key Concepts**, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, 2007

MORGAN, Kevin; "Devolution and development Territorial justice and the North–South divide", **Develotion, Regionalism and Regional Development: The UK experience**, (edit: Jonathan BRADBURY) , Routledge, 2008, s.158

Muharrem Es, "Küreselleşme, Metropolleşme ve İstanbul, <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?qoster=ayrinti&id=633>

MULGANN Geoff ; "**Kentin Değişen Yüzü**", Yeni. Zamanlar, Der. Stuart Hail, Martin Hacques, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995

MUMFORD, Lewis; **Tarih Boyunca Kent-Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği**, Çev. Gürol Koca, Tamer Tosun, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2007

NEWMAN, Christopher; " Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet ", Çev: TÜRKER, Muammer; **Türkiye Günlüğü**, Sayı: 64,ss.79-87

NG, Mee Kam, HILLS, Peter; "World Cities or Great Cities? A Comparative Study of Five Asian Metropolises", **Cities**, Vol: 20, No. 3, 2003, ss.151-165

NİJMAN, Jan; "Breaking the rules: Miami in the Urban Hierarchy", 1996, **Urban Geography** 17(1), ss.5-22

O'BRIEN, Richard; **Global Financial Integration: the End of Geography**, Council on Foreign Relations Press, 1992

OECD, Managing Across Levels of Government: Japan, 1997, <http://www.oecd.org/dataoecd/10/16/1902326.pdf>. Erişim:24.04.2008

OECD, **Territorial Reviews,İstanbul, TURKEY**, 2008

OKTAY, Derya; “ Kıbrıs’taki Kentler, Kentsel Politikalar ve Yeni Açılımlar 1”
Der: Ayşegöl Mengi, **Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine**,
Ankara, İmge Yayınevi, 2007,ss.187-214

ORTAYLI, İlber; **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli idareleri(1840-1880)**,
Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000

ORTAYLI, İlber; **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, Hil
yayınları, İstanbul, 1995

ORTAYLI, İlber; **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, cedit Neşriyat, Ankara
2008

ÖKTEM, Binnur; “ Küresel Söyleminin Kentsel Mekanı Dönüştürmedeki Rolü:
Büyükdere- Maslak Askı”, , Ed: Hatice Kurtuluş, **İstanbul’da Kentsel
Ayrışma**, İstanbul, Bağlam Yayınevi Araştırma Dizisi, 2005, ss.25-77

ÖNCÜ, Ayşe, WEYLAND, Petra; “Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yşama Alanı
ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri”, Der. ÖNCÜ, Ayşe, WEYLAND, Petra,
Mekan, Kültür, İktidar, Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, İletişim
Yayınları, 2005

ÖZEL, Mehmet; “ Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme İlkesi: Yerellik”
Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 2000, ss.25-43

ÖZGÜR, FİRİDİN, Ebru; “ Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul Çekmeköy Örneği, **Planlama**, 2006/4,ss.79-95

PAIN, Kathy , HALL, Peter, POTTS, Gareth and WAKER, David; “South East England: Global Constellation”, Ed. Peter Hall and Kathy Pain, **The Polycentric Metropolis Learning from Mega-City Regions in Europe**, Earthscan in the UK and USA in 2006

PEARCE, Graham; “Institutional capacity in the English regions”, **Develotion, Regionalism and Regional Development: The UK experience**, Ed. Jonathan Bradbury , Routledge, 2008

PILGRIM, Martin ; “ London Regional Governance and the London Boroughs”, **Local Government Studies**, Vol: 32, No: 3, june 2006, ss.223-238

PIRAGES, Dennis; “Nature, disease, and globalization: An evolutionary perspective”, Edited by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson, **Globalization as Evolutionary Process: Modeling global change**, London, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, 2007, ss.227-242

PIRENNE, Henri; **Ortaçağ Kentleri -Kökenleri ve Ticaretin Canlanması**, Çev. Şadan Karadeniz, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994

PORTER, Michael; “Regions and The New Economics of Competition,” Eds: Allen John Scott, **Global City-Regions**, Oxford: Oxford University Press, 2001, ss.139-158

POYNTER, Gavin; "The 2012 Olympic Games and the reshaping of East London", Ed. Rob Imrie, Loretta Lees and Mike Raco, **Regenerating London**, Routledge, 2009

RAO, Nirmala; "Introducing the New Government of London", **Local Government Studies**, Vol: 32, No: 3, 2006, ss.215-221

RAO, Nirmala; **Cities in Transition: Growth, change and governance in six metropolitan area**, Routledge, New York, 2007

Revised Local Autonomy Law of Japan,
<http://nippon.zaidan.info/seikabutsu/1999/00168/mokuji.htm>.
Erişim:05.08.2008

ROBERT J. Holton; **Making Globalization**, Palgrave Macmillan Press, New York, 2005

ROBERTSON, Ronald; **Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür**, Çeviri. Ü. H. Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1996

ROBERTSON, Ronald; **Globalization: Social theory and Global Culture**, Londra, Sage publications, 1992

ROBINSON, Jenniffer; "Global and World Cities: A view from a map" **International Journal of Urban and Regional Research**, 26(3), 2002, ss. 531-554,

ROMER, Paul, Michael; "Increasing Returns and Long-Run Growth," **Journal of Political Economy** 94, 1986, ss.1002-1037

RÖBER, Manfred, SCHRÖTER, Eckhard; "Governing the Capital—Comparing Institutional Reform in Berlin, London, and Paris", Ed. Robin

Hambleton and Jill Simone Gross, Palgrave Macmillan™, **Governing Cities in a Global Era Urban Innovation, Competition, and Democratic Reform**, New York, 2007

SARIBAY, A.Yaşar ; “ Küreselleşme, Post-modern Uluslaşma ve İslam” Der: A.Yaşar Sarıbay- F. Keyman, **Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam**, Ankara, Vadi Yayınları, 1998, ss.14-33

SASSEN- KOOB, Saskia.;” New York City: Economic Restructuring and Politics” **International Journal of Urban and Regional Research**, 25(2),

SASSEN, Saskia; “ New York City: Economic Restructuring and Immigration”, **Development and Change**, 17, 1986, ss.85-119

SASSEN, Saskia; “On Concentration and Centrality in the global city”, Der. P.L Knox and P.J Taylor, **World Cities In a World System**, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, ss.63-78

SASSEN, Saskia; **A Sociology of Globalization**, Norton & Company, U.S.A, 2007

SASSEN, Saskia; **Cities in a World Economy**, California, Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, 1994

SASSEN, Saskia; **Global City: “New York, London, Tokyo”**, New York, Princeton University Press, 1991

SASSEN-KOOB, Saskia.; “ Growth and Informalization at the Core: A Preliminary Report on New York City” Ed. Peter Michael Smith, R. Joe Feagin, **The Capitalist City: Global Restructuring and Community Politics**, Basil Blackwell, New York, 1987

SCHAAP, Linze DAEMEN, Harry, RINGELING, Arthur; “ Mayors in Seven European Countries: Part I. Selection Procedures and Statutory Position”, **Local Government Studies**, Vol: 35/2,2009, ss.235-249

SEYİDOĞLU, Halil; **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Güzem Yayınları, no: 15, İstanbul, 2000

SEZAL, İhsan; **Şehirleşme**, İstanbul, 1992

SHORT, John R.; **Global Metropolitan: Globalizing cities in a capitalist world**, Routledge, London, 2004

SHORT, John Rennie, BREITBACH, Carrie, BUCKMAN, Steven, ESSEX, Jamey; “ From World Cities to Gateway Cities: Extending the boundaries of Globalization Theory”, **CITY**, Vol: 4, No: 3, 2000, ss.317-340

SHORT, John, KIM, Yeong, Hyun; **Globalization and the City**, Longman, 1999

SHORT, Lisa, Benton, PRICE, Marie ; “ **Migrants to the Metropolis: The rise of immigrant Gateway Cities, an introduction**”, Ed. Maria Price and Lisa BentonShort, Syracuse University Press, 2008,ss.1-22

SIM, Leo, Lee , ONG, Seow, Eng, AGARVAL, Adeesh, PARSA, Ali , RAMIN Keivani; “ Singapore’s Competitiveness as a Global City: Development Strategy, Institutions and Business Environment”, **Cities**, 20(2), 2003, ss. 115-127

SIMON, David; “ The World City hypothesis” , Der. Paul.L Knox and Peter.J Taylor, **World Cities In a World System**, Cambridge, Cambridge University Press, 1995,ss.132-155

SJOBERG, Gideon ; “ Sanayi Öncesi Kenti”, Der. , Duru Bülent, Alkan Ayten, **20.YüzYıl Kenti**, Ankara, İmge Yayınevi, 2002,ss.37-54

SKAIR, Leslie; “ The Transnational Capitalist Class and the Politics of Capitalist Globalization”, Edited by Samir Dasgupta, Jan Nederveen Pieterse, **politics of globalization**, SAGE Publications,2009,ss.82-97

SKLAIR, Leslie; “ Competing Conceptions of Globalization”, **Journal of World System Research**, 5(2), 1999,ss.143-163

SMITH, David A.; Michael Timberlake, “ Cities in global matrices: toward mapping the world-system’s city system”, Der. Paul.L Knox and Peter.J Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Pres, 1995,ss.79-97

SMITH, Michael, Peter, “ The dissappearance of World Cities”, Der. Paul. L Knox and Peter. J Taylor, **World Cities İn a World System**, Cambridge, Cambridge Üniversty Pres, 1995,ss.249-266

SÖZEN, Nurettin; **Metropolitan Alan Yönetiminde Yeni Arayışlar** Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 13-14 Kasım 2001, İstanbul,ss.133-138

STAHR, Ulf “ City in Change: Local Politics and Urban Movements in Contemporary Stockholm” **International Journal of Urban and Regional Research**, Volume: 28/1, 2004, ss.68-85

STORPER, Michael , **The Regional World: Territorial Development in a Global Economy**, New York: Guilford Press, 1997

SYRETT, Stephen, “ Governing the global city: Economic challenges and London’s new institutional arrangements” , **Local Government Studies**, Vol: 32, No: 3, June 2006, ss. 293-309

ŞAYLAN, Gencay, **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, İmge Kitapevi, 1995

ŞAYLAN, Gencay; “ Küreselleşme Üzerine Söyleşi” **Ulusal**, Sayı: 2, Ankara, 1996, ss.21-31

ŞENEL, Alaaddin; **İlkel Topluluktan Uygar Topluma- Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yağların Etkileşimi**, Ankara, 1985

ŞENGÜL, Tarık; ” Siyaset ve Mekansal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi”, Der: Ahmet Toprak, **Küreselleşme Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı**, Ankara, İmge Kitabevi, 2000

TAKAHASHI, Junjiro, SUGUIRA, Noriyuki; “ The Japanese Urban System and Growing Centrality of Tokyo in the Global Economy” Ed: FU-CHEN LO, and YEUNG YUE-MAN, **Emerging World Cities in Pasific Asia**, United Nations Universty, Tokyo, 1999

TAYLOR, Peter ;“World Cities and Territorial States Under Conditions of Contemporary Globalization,” **Political Geography** 19, 2000, ss.5-32.

TAYLOR, Peter; **World City Network: A Global Urban Analysis**, Routledge, London, 2004

TAYLOR, Peter; “ Leading World Cities: Emperical Evaluations of Urban Nodes in Multiple Networks” **Urban Studies**, Vol: 42, No: 9, 2005, ss.1593-1608

TAYLOR, Peter; "World Cities and Territorial States: The Rise and Fall of Their Mutuality", Paul L. Knox and Peter Taylor (Eds.), **World Cities in a World System**, Cambridge: CUP, 1995, ss.48-62.

TAYLOR, Peter, D.R.F Walker; " World Cities: A First Multivariate Analysis of Their Service Complexes", **Urban Studies**, Vol: 38, No: 1, ss. 25-47

TAYLOR, Peter, **World City Network: A Global Urban Analysis**, London, Routledge, 2004

TEKELİ, İlhan ,ORTAYLI, İlber; **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, Ed. Ergun TÜRKCAN, Türk İdareciler Derneği, Bilimsel Araştırma Dizisi-2, Ankara, 1978

THOMPSON, Grahame, HIRST, Paul; **Küreselleşme Sorgulanıyor**, Çev. Çağla Erdem, Elif Yücel, Dost Kitabevi, 1998

THOMPSON, William R. ; "Measuring long-term processes of political globalization" **Globalization as Evolutionary Process :Modeling global change**, Edited by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, London,2007,ss.58-86

TIĞLI, Sabri; **İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği Kanunu Teklifi**, TBMM, 1977

TIMBERLAKE, Michael; " World- System Theory and Study of Comperative Urbanization", Ed: Peter Michael Smith, R. Joe Feagin, **The Capitalist City: Global Restructuring and Comminity Politics**, Basil Blacwel, New York, 1987,ss.36-66

TONNESSON, Stein; “ Globalising National State” **Nation and Nationalism**, 10(1/2), 2004, ss.179-194

TOPAL, Kadir; “Global Kapitalizmde Sermaye Birikimi İçin Yeni Mekansal Ölçekler:Dünya Kentleri/Global Kentler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**,Cilt:12, Sayı:2,2003 ss.41-61.

TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI- IULA-EMME; **Geleceğin İstanbul’u: Demokratik, Etkin ve İnsanca Yaşanabilen Bir Dünya Kenti**, Kent Basımevi, İstanbul, 1993

TRAVERS, Tony;“ Policing and public order”, **Local Government Studies**, Vol: 32, No: 3,2006,ss.341-356

TSUKAMOTO, Takashi and VOGEL, Ronald K. ; “Rethinking Globalization:The Impact of Central Governments on World Cities”, **Governing Cities in a Global Era Urban Innovation, Competition and Democratic Reform**, Ed: Robin Hambleton and Jill Simone Gross, Palgrave Macmillan™, New York, 2007

TUNA, Korkut; **Şehirlerin Ortaya Çıkışı, Yoğunlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1987

TURGUT, RAMAZANOĞULLARI, Sırma; **İstanbul’un Yönetimi**, Anahtar Kitabevi, İstanbul, 2004

TURHAN, İbrahim; “ Ekonomik Perspektiften İstanbul: Bölgeden ve Tarihten Kopmayan Bir Dünya Şehri”, **İstanbul Şehir ve Medeniyet**, Ed: Şevki Kamil Akar, İstanbul, 2004,ss.337-360

TUTAR, Hasan; **Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2000

TUZCUOĞU, Ferruh; **Metropolitan Yönetim: Kentleşmenin Temel Kavram ve Kuramları ile Dünyada ve Türkiye’ de Büyükşehir Yönetimi**, Sakarya, Sakarya Kitabevi, 2003

TÜRKBAĞ, Ahmet U. ; “Pasta Tarifleri Üzerine Bir İnceleme: Küreselleşme ve Adalet”,**Doğu Batı Dergisi**, 2002, Sayı:18, ss.227-236

TÜRK BELEDİYESİLER DERNEĞİ VE KONRAD ADENAUER VAKFI; **İstanbul’un Yönetimi**, İstanbul, 1998

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ; **Bankalarımız 2008**, İstanbul 2009

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; **Bölgesel Göstergeler TR10 İstanbul**, 2008

TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI VE ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ; **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, İstanbul, 2007

TÜRKOĞLU, Handan; Metropolitan Değişim Sürecinde Planlama: İstanbul Örneği”, **İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri**, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul, 1994,ss.17-21

TÜSİAD, **Yerel Yönetimler Yasa Taslağı**, 1997

TÜTEN, Şerif; **Metropolitan Alanlar Hizmet Birliği Kanunu Teklifi**, TBMM, 1977

VILLAS, M. C.; “ Küreselleşmeye Dair Altı Yanlış Görüş”, **Özgür Üniversite Forumu**, Cilt: 1, sayı: 1, İstanbul, 1997

VOGEL, Ronald K;“Decentralization and Urban Governance: Reforming Tokyo Metropolitan Government”(Erişim) <http://www.vrm.ca/documents/VOGEL.pdf>. Erişim:25.05.2008

WALEY, Paul; “ Tokyo: Patterns of Familiarity and Partitions of Difference”, Ed: Peter Marcuse and Ronald van Kepmen, **Globalizing Cities: A New Spatial Order**, Blackwell Publishing, UK, 2000, s.127-158

WEBER, Max; **şehir**, Çev. Musa Ceylan, İstanbul, Bakış Yayınları, 2003

WILLIAM, K. Tabb; “Transnationalization, Class and the State” **politics of globalization**, Edited by Samir Dasgupta,Jan Nederveen Pieterse, SAGE Publications, 2009,ss.98-117

WIRTH, Louis; “ Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, Der: Duru Bülent, Alkan Ayten, **20.YüzYıl Kenti**, Ankara, İmge Yayınevi, 2002,ss.77-106

WOLF, Martin, “ Is Globalisation in Danger”, **World Economy**, Volume 26, 2003, ss. 393-411

WOLF, Martin; “Ulus Devlet Küreselleşmeye Karşı Durabilecek mi?”,**Türkiye ve Siyaset Dergisi**, Sayı:5, 2001, ss.211-220

WOLLMANN, Hellmut; “Local Government Reforms in Great Britain, Sweeden, Germany and France; Between Multi- Function and Single-Purpose Organisations”, **Local Government Studies**, Vol: 30, No: 4, 2004, ss. 639-665

YAZICIOĞLU, Recep; **Metropolitan Alan Yönetiminde Yeni Arayışlar Sempozyumu**, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 13-14 Kasım 2001, İstanbul,ss.139-140

YEOH, Brenda.S.A.; “ Global/ Globalizing Cities” **Progress in Human Geography**, 23(4), 1999, ss. 607-616

YEUNG, Henry Wai, OLDS, Kris; “ From The Global Cit to Globalizing Cities: Views from a Developmental City- State in Pasific Asia” <http://www.lboro.ac.uk/gawc/index.html>. Erişim:24.04.2008

YEUNG, Henry, CHUNG, Wai; “Capital, State and Space: Contesting The Borderless World”, **Transactions of the Institute of British Geographers**, S.3, V.23, 1998, ss.291-309.

YIDIRIM, Selaattin; **Yerel Yönetim ve Demokrasi**, Yerel Yönetimin Geliştirilmesi Programı El Kitapları Dizisi, İstanbul, TOKİ ve IULA- EMME, 1993

YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan; **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006

YILMAZ, Zafer, Ayhan Yalçınkaya; “ Alçak Pabuçlar, Yüksek Topuklar: Kent, Tüketim ve Ütopya” **Mülkiye**, cilt:29, sayı:246, ss.37-57

YÖRÜKHAN, Ayda; **Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri**, Ankara, Nobel Yayınları, 2006

YÜCEL, Asuman; **Büyükşehir Yönetimi, İstanbul İçin Model ve İç Göçlerin Yönlendirilmesi**, DPT, Ankara,1994

YÜKSEL, Mehmet; **Küreselleşme, Ulusal Hukuk ve Türkiye**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001

KANUNLAR

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

5393 sayılı Belediye Kanunu

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyon ve Görevleri Hakkında Kanun

2560 sayılı İSKİ Kanunu

Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği

İNTERNET KAYNAKLARI

Administrative System of the Metropolis of Tokyo. <http://www.zaimu.metro.tokyo.jp/bond/en/about/pdf/03.pdf>, Erişim:26.04.2009

Council of Local Authorities for International Relations, Local Government in Japan, 2004. <http://www.clair.or.jp/e/forum/pdf/en2004.pdf>. Erişim: 10.08.2008

Country Paper: Japan [http:// www. unescap. org/huset/lgstudy/country/japan/japan.html#descript](http://www.unescap.org/huset/lgstudy/country/japan/japan.html#descript). Erişim:28.04.2008

HALL, Peter, “ Megacities, World Cities and Global Cities” <http://www.megacities.nl/lecture.html>. Erişim: 11.04.2008

Japon Yerel Özerklik Kanunu, <http://nippon.zaidan.info/seikabutsu/1999/00168/mokuji.htm>. Erişim:05.08.2008

<http://www.haberler.com/multeci-ve-siginmaci-nufus-en-fazla-istanbul-da-haberi/>). Erişim: 06.08.2010

<http://www.london.gov.uk/gla/economy.htm>. Erişim:15.08.2008

<http://www.london.gov.uk/gla/index.jsp>. Erişim: 15.08.2008

<http://www.tfl.gov.uk>. Erişim:16.08.2008

<http://www.mpa.gov.uk>. Erişim:16.08.2008

<http://www.lda.gov.uk>. Erişim:16.08.2008

<http://www.london-fire.gov.uk>. Erişim:16.08.2008

www.mostar.com.tr/detay.aspx. Erişim: 06.02.2010

www.yorumla.net/ekonomi-borsa. Erişim: 05.02. 2010

<http://www.london.gov.uk/who-runs-london/greater-london-authority/budget-and-strategic-plan>. Erişim: 18.08.2008

hurriyetemlak.com. Erişim: 06.02.2010

yapiistanbul.com. Erişim: 06.02.2010

TOKYO METROPOLİTAN GOVERNMENT <http://www.metro.tokyo.jp/english/Profile/index.htm>. Erişim: 19.07.2008

www.tuik.gov.tr. Erişim:21.10.2010

EKLER

EK1: Mülakat Soruları

Mevcut Yapıya İlişkin Sorular

1. Mevcut yapıda Büyükşehir Belediye Başkanının yetkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Mevcut yapıda Büyükşehir belediye başkanının Büyükşehir belediye meclisinin başkanı olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Büyükşehir belediye encümeninin oluşturulması şekli hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Büyükşehir belediye encümeninin karar alırken Büyükşehir belediye başkanının etkisi altında karar aldığını dolayısıyla özgür kararlar alamadığı konusunda ne düşünüyorsunuz?
5. Büyükşehir belediye encümeni sizce olmazsa olmaz bir yapı mıdır?
6. İstanbul'da özel amaçlı idarelerin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. AYKOME ve UKOME' nin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
8. Büyükşehir Belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu yeterli buluyormusunuz?
9. İstanbul il özel idaresinin etkinliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Modele ilişkin sorular

1. Sizce Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri neleri kapsamalıdır?
2. Büyükşehir belediye meclisinin başkanının kendi üyeleri arasından seçilmesini nasıl değerlendirirsiniz?

3. Mevcut yapıda Büyükşehir belediye meclis üyeleri; ilçe belediye başkanları ve ilçelerden nüfusa göre seçilen üyelerden oluşmaktadır. Büyükşehir belediye meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesinin temsili demokrasinin sağlanması açısından faydalı olacağını düşünüyor musunuz?
4. Büyükşehir belediye encümeninin kaldırılmasını icrai nitelikteki işlerin başkana denetimle ilgili işlerin oluşturulacak bir yapıya karar almayla ilgili işlerin meclise devredilmesini nasıl karşılırsınız?
5. Büyükşehir belediye encümeninin kaldırılıp yerine denetim heyeti şeklinde bir yapının kurulmasını nasıl karşılırsınız? (denetim heyeti ildeki kamu meslek kuruluşu oda başkanlarından: mimarlar odası başkanı, ticaret odası başkanı, sanayi odası başkanı ve İstanbul barosu başkanı vb. ve üniversitelerden birer temsilci seçilerek oluşturulacaktır)?
6. İstanbul'da en önemli sorunların; çarpık kentleşme, ulaşım, alt yapı, güvenlik, çevre, tarihi dokunun zedelenmesi, afet (deprem) olduğunu biliyoruz. Bu çerçevede İstanbul'da; Tüm planlama faaliyetlerin gerçekleştirecek bir planlama idaresinin, Ulaşım ile ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir ulaşım idaresinin, Alt yapı ile ilgili tüm faaliyetleri gerçekleştirecek bir alt yapı idaresinin, günümüzde işlevleri azalan zabıta makamının etkinleştirilmesi amacıyla zabıta idaresinin(yerel kolluk), Bu alanda da afet ve itfaiye idaresinin, çevre ve tarihi dokuyu koruma idaresinin kurulmasını nasıl değerlendirirsiniz?
7. AYKOME ve UKOME' nin tek yapıda birleştirilip kent üst kurulu şekline dönüştürülmesi ve Bu kent üst kurulunun başkana ve meclise tavsiye niteliğinde kararlar vermesini nasıl karşılırsınız?
8. 5216 sayılı kanunun geçici 2. maddesine göre Büyükşehir belediye sınırları İstanbul ve Kocaeli'nde il mülki sınıridir. Dolayısıyla İstanbul'da il özel idaresinin, Büyükşehir belediyesinin ve il özel idaresinin yetki alanı birleşmiştir. İstanbul tamamen kentleşmiş bir şehir haline gelmiştir. Bu çerçevede il özel idaresinin kaldırılmasını,

yetkilerinin ve bütçesinin Büyükşehir belediyesine- ilçe belediyelerine devredilmesini nasıl karşılırsınız?

9. Belediyenizde gelir artıcı faaliyetler neler olabilir?

ÖZET

YÜCEL BATMAZ, Nazlı. Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Ankara, 2010

Küreselleşme her şeyi kendi değerler sistemini uygulayabilmek için değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bu süreçte değişen, niteliği farklılaşan alanlardan biri de kenttir. Kentler küresel ekonomiyle eklemlenebilmek için potansiyellerini bu doğrultuda kullanmakta, diğer kentlerden her alanda önde olmak için sürekli rekabet eden bir yapıya bürünmektedirler. İşte küresel ekonominin kontrol edildiği, yoğunlaştığı, yönlendirildiği bu kentler literatürde küresel kent olarak kavramsallaştırılmaktadır. Küreselleşmenin tüm etkilerinin gözlemlenebildiği bu kentler, artan hizmet yükünü karşılayabilmek, kentlilere daha nitelikli bir yaşam sağlayabilmek için kendilerine özgü bir yönetim yapısı belirlemişlerdir. Tokyo ve Londra'da kendine özgü bir yönetim yapısına sahip olan küresel kentlere örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışma küresel kent özelliklerini taşıyan ve küreselleşmenin etkilerinin açıkça gözlemlendiği İstanbul'un da kendine ait bir yönetim yapısına sahip olması gerekliliği üzerine kurgulanmıştır. Bu doğrultuda hem İstanbul'un mevcut yönetimiyle ilgili hem de önerilen modelle ilgili derinlemesine mülakat tekniği ile İstanbul'un mevcut yapısındaki sorunlar ve önerilen modele ilişkin düşünceler tespit edilmeye çalışılmıştır. Mülakatlar, İstanbul Büyükşehir Belediyesinde, İlçe belediyelerinde ve şehir plancıları odasında görevde bulunan kişilerle yapılmıştır.

Mülakat çalışması sonucunda mevcut yapıdaki aksaklıkların bir kısmı dile getirilse de birçoğu ifade edilmemiş, yapının belirli kısımları korunmak istenmiştir. Bu çalışmada alan çalışması sonuçları ve İstanbul'la ilgili yapılan çalışmalar göz önüne alınarak İstanbul'a özgü bir yönetim modeli oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kent, Küresel Kent, İstanbul.

ABSTRACT

YÜCEL BATMAZ, Nazlı. Administration of Global Cities: a Model for İstanbul, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2010.

Globalisation is altering and transforming everything so that it could implement its own value system. City is one of the spaces changing and acquiring new qualities during this process. Cities are using their potentials to be able to articulated into the global economy, and transforming into a structure that constantly competes with the other cities to be ahead of them in every domain. These cities where global economy is controlled, intensified and guided are conceptualised in the literature as global cities. The cities where all impacts of globalisation may be observed, have adopted a unique administrative structure so that they could meet the rising service demand and provide the citizens with a more qualified living Standard. Tokyo and London are two examples of these global cities that have their own unique administrative structure.

This study is based on the assumption that İstanbul too needs to be administered through a unique system since it bears the qualities of a global city and the impacts of globalisation are clearly observed there. With this in mind, through in-depth interviews, thoughts regarding the issues related to both İstanbul's current administrative model and the proposed model were identified. Interviews were conducted with people working in certain positions at İstanbul Metropolitan Municipality, İstanbul's district municipalities, and The Chamber of City Planners.

As a result of the interviews, only some of the problems regarding the current structure were identified, which meant that most of the structure would be retained. In this study, in the light of the results of the field research and other studies on İstanbul, an administrative model is proposed for İstanbul.

Key Words: Globalisation, City, Global City, İstanbul.